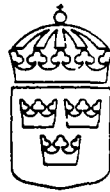

Riksdagens protokoll

1989/90:137

Protokoll
1989/90:137

Lördagen den 9 juni

Kl. 9.00–22.52

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

Livsmedelspolitiken

1 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Finansutskottets betänkanden 1989/90:FiU29 och FiU40
Skatteutskottets betänkanden 1989/90:SkU33 och SkU34
Lagutskottets betänkande 1989/90:LU38
Jordbruksutskottets betänkande 1989/90:JoU24
Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1989/90:AU13 och AU26

2 § Livsmedelspolitiken

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1989/90:JoU25 Livsmedelspolitiken (prop. 1989/90:146).

Anf. 1 KARL ERIK OLSSON (c):

Fru talman! Denna försommarlördag, den 9 juni 1990, går riksdagen att fatta ett från två synpunkter historiskt beslut om svenskt jordbruk.

Dels avser vi med detta beslut att inleda avvecklingen av marknadsregleringen på livsmedelsområdet, som funnits alltsedan 30-talet.

Dels kommer detta beslut, åtminstone om man får tro att utskottsbetänkandet går igenom, att fattas med en osedvanligt stor enighet, en enighet som nåtts efter ett intensivt och engagerat arbete i jordbruksutskottet och dess olika partigrupper under större delen av våren.

Under mellankrigstiden, när man skapade grunderna till det system vi har haft alltsedan dess, var läget i vårt land, med ekonomisk depression, liksom i världen i övrigt, helt annorlunda än i dag. Då förmådde 30 % av arbetskraften knappt producera livsmedel till vår befolkning. Det räckte sannolikt till ungefär 5 miljoner människor. Nu kan mindre än 3 % producera så att det blir över. Det räcker nog för ungefär 10 miljoner människor. Detta är en i sig fantastisk produktivitetsutveckling, som lagt grunden till ökat välbstånd

genom att frigöra resurser för annan verksamhet än livsmedelsproduktion i en omfattning som man knappast kunde tro skulle vara möjlig.

Redan en måttlig eftertanke ger vid handen att en politik som passade för ett halvsekel sedan inte rimligen kan vara lämplig även i dag. Men det finns skäl att vi i inledningen av denna debatt ser litet mer noggrant på bakgrunden till det förslag som jordbruksutskottet lägger fram.

Lönsamheten i jordbruket har – trots det s.k. inkomstmålet, dvs. att jordbrukarna skall tillförsäkras en med jämförbara grupper likvärdig standard – sjunkit under 80-talets senare del. Det paradoxala har inträffat att samtidigt som konsumentpriserna när det gäller livsmedel har stigit snabbare än konsumentprisindex, så har böndernas del av priset stigit långsammare än konsumentprisindex, ja under senare tid har faktiskt priserna, även i nominella tal, sjunkit.

En starkt bidragande orsak till detta är att överskotten nu blivit betydande och att världsmarknadspriserna har varit låga. Detta har lett till att exportkostnaden för överskottet nått en nivå som i stort sett är lika hög som alla jordbrukares samlade nettoinkomst av jordbruk. Då kan man ju, eftersom bönderna betalar det mesta av denna kostnad, begripa att det blir dåligt med lönsamheten.

Världsmarknadspriserna sjönk alltså drastiskt vid mitten av 80-talet. Den s.k. Uruguay-rundan inom GATT inleddes 1986. Ett av syftena var att försöka få ordning på världshandeln med livsmedel genom att komma överens om att avveckla handelssnedvridande stöd och minska gränsskyddet. Sverige har, i samarbete med de nordiska länderna, intagit en aktiv roll i detta arbete. Som en i hög grad utrikeshandlande nation är vi starkt beroende av att ha frihandel på så många områden som möjligt.

I april 1989 kom man inom GATT överens om att på kort sikt inte höja gränsskydd och administrativt fastställda priser. Inför ett avslutande av förhandlingarna, förhoppningsvis under 1990, kvarstår motsättningar framför allt mellan EG och USA. USA, som under senare år har ökat stödet till jordbruket och vill öka sin produktion och export, vill därför att andra länder skall ge dem ett större marknadstillträde. Från EG har å andra sidan uttalats att man kommer att ha kvar sina exportsubventioner, om än i något begränsad omfattning.

Även om GATT-förhandlingarna för närvarande förefaller att ha kommit in i vissa svårigheter, framför allt beroende på oenigheten mellan EG och USA, är det troligt att någon form av uppgörelse nås. Därmed torde också stå klart att marknadssignalerna kommer att göra sig mer gällande både internationellt och nationellt.

Insikten om behovet av klarare marknadssignaler har vuxit på alla håll under senare tid. För jordbrukets vidkommande har inte minst debatten inom LRF om "spårbyte" spelat stor roll. Trots detta möts den förändring som jordbruket nu står inför med skepsis av många, och den kommer att leda till betydande omställningsproblem.

Hur har då egentligen det betänkande vi nu skall behandla kommit till?

Den livsmedelspolitiska arbetsgruppen lade hösten 1989 fram ett förslag. Det präglades på väsentliga punkter av en betydande oenighet. Från regeringssidan var tanken att jordbruksproduktionen skulle begränsas till in-

hemsk konsumtionsnivå, dvs. sänkas med ungefär 15 %, och detta skulle få ske genom prispress.

En sådan utveckling skulle enligt min och centerns mening ha fått förödande och utarmande konsekvenser för det svenska jordbuket och den svenska landsbygden. Många remissinstanser var också kraftigt kritiska.

Före propositionsavlämnandet hade regeringen omfattande överläggningar med riksdagspartierna, syftande till att åstadkomma en majoritet för propositionens förslag.

För ett enskilt parti finns i detta läge två möjligheter. Antingen kan man bestämma sig för oppositionsrollen och ställa sig vid sidan av, acceptera ett för näringen dåligt beslut och slutligen avge en kraftfull reservation, eller så kan man ge sig in i en diskussion och vara med och påverka, göra det slutliga resultatet bättre men även med risk för att få kritik från berörda parter, bli delansvarig för det ställningstagande som utskottet kommer fram till och det beslut riksdagen så småningom fattar. Jag och centerpartiet valde den senare linjen, både i den tidiga beredningen och i utskottsarbetet.

Efter överläggningarna med partierna hade regeringen i propositionen utökat den ekonomiska ramen för omställningsperioden till 13,6 miljarder. Man talar också om en aktiv omställningprocess. Propositionens grunddrag återfinns i jordbruksutskottets betänkande, men jag kommer i mitt anförande att ytterligare beskriva de förändringar i regeringens förslag som jordbruksutskottet har gjort.

I jordbruksutskottets betänkande fullföljs nu den linje som går ut på att det inte bara gäller att ställa om jordbruket *från* överskott utan även *till* annan produktion.

Utskottet har inte utökat den ekonomiska ramen men väl försökt stoppa så mycket som möjligt innanför den ram som redan finns.

Oenighet kvarstår beträffande flera saker. Det gäller bakgrunden, framför allt frågan om hur världens livsmedelsförsörjning ser ut nu och i ett framtidsperspektiv. Det gäller även frågan om på vilket sätt miljöförändringar och kraven på resurshushållning kommer att påverka motiven för att producera energi- och industriråvaror på åkerjord.

Åkermarken är en av våra främsta naturresurser och vi måste slå vakt om den. Miljöhot, ökenutbredning och jorderosion gör att stora arealer åkermark måste tas ur bruk. Försörjningssituationen i världen försämras. Lagren av livsmedel minskar, och det är i dag knappt att vi klarar av den katastrof-hjälp som behövs.

Miljöproblemen förvärrar försörjningssituationen. Vi står i dag inför nya problemkomplex där det krävs heltäckande och långsiktiga strategier för att klara den globala livsmedelsförsörjningen. Detta är ännu ett skäl till att koppla samman jordbrukspolitiken med andra politiska områden.

Det kvarstår en betydande oenighet mellan partierna om huruvida det är ett angeläget samhällsintresse att bevara åker som åker. Centerns ståndpunkt att detta är angeläget har dock vunnit betydande anslutning under utskottsbehandlingen.

Oenighet råder också om de långsiktiga målen för jordbruket. De är såväl i propositionen som i majoritetens text alltför vagt utformade. Från centerns sida anser vi att det bör utformas konkreta mål som tillgodoser

- konsumenternas krav på livsmedel av hög kvalitet till rimliga priser
- kraven på en god livsmedelsberedskap och naturresursberedskap
- kraven på en god miljö i produktionen och utnyttjande av jordbruket som en miljökraft
- behovet av ett levande jordbruk ur regionalpolitisk synpunkt
- behovet av en rimlig företagsekonomisk lönsamhet i jordbruket. Mot detta mål kan gränsskydd och annat stöd även framgent behöva diskuteras.

I anslutning till det första målet om rimliga priser hälsar jag Carl Bildt och moderaterna välkomna till momssänkarrörelsen. Momsen på livsmedel måste sänkas. Det är ett gammalt centerkrav, som nu allt fler ställer sig bakom.

Skatten på konsumtion i Sverige, moms, är den högsta i världen. Momsen drabbar bl.a. storkonsumenter av livsmedel hårt. Det får barnfamiljerna med ytterligare skärpa erfar efter folkpartiets senaste uppgörelse med regeringen om momshöjning. Den bidrar i lika hög grad till det höga skatetrycket i Sverige som den direkta skatten. Dessutom är den mer pådrivande på inflationen än inkomstskatten. Det är glädjande att moderaterna nu är intresserade av en bredare diskussion om skatterna i Sverige och inte bara diskuterar inkomstskatten. Med hänvisning till det jag sagt yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 5 i utskottets betänkande.

Enighet har däremot uppnåtts om utformningen av och omställningen till en ny jordbrukspolitik. Utskottet understryker inte bara att det från svensk sida inte får göras ensidiga neddragningar av gränsskyddet utan också att andra förändringar, som t.ex. övergång till tullar, måste vara ömsesidiga.

Till skillnad från propositionen anser utskottet att den grundläggande principen om ömsesidighet som gäller gränsskyddet också skall gälla exportfinansieringen. Utskottet är dock i detta sammanhang inte berett att föreslå någon avvikelse från den förhandlingslinje som Sverige följt i GATT-förhandlingarna i fråga om exportstöd. En förutsättning för detta ställningstagande är emellertid att de fortsatta GATT-förhandlingarna blir framgångsrika när det gäller avskaffandet av handelsnedvidande stöd.

Utskottet framhåller också att det måste finnas möjligheter att hantera försäljning av tillfälliga överskottskvantiteter. Sådana överskottskvantiteter och säsongvariationer måste kunna hanteras exempelvis i säljbolag, som kan vara branschvisa. Vi i utskottet förutsätter att behovet av en effektiv samverkan för detta ändamål beaktas i den fortsatta beredningen av konkurrenskommitténs förslag.

När det gäller spannmål tar samhället under övergångstiden det ekonomiska ansvaret för exportförsäljning av spannmål till de s.k. golvpriserna. För kött anslås 200+150+100 milj.kr. av budgetmedel för exportstöd under de tre första åren. Det är 150 milj.kr. mer än propositionens förslag.

Jag skall litet närmare gå in på frågan om den interna avregleringen. Spannmålsprisregleringen avvecklas successivt genom att inlösenpriserna sänks till 130 öre/kg för 1990/91 och till 115, 100 och 90 öre/kg de tre närmaste åren därefter.

Ett förenklat utjämningsystem för mjölk skall gälla under omställnings-

perioden och avvecklas det sista året. Det är ett år längre än vad regeringen föreslagit.

Oljväxtodlingen behålles på nuvarande nivå under omställningsperioden. Rabatteringsystemet för industristärkelse behålles med hänsyn till att liknande system finns i omvärlden. Fabrikspotatis bedöms av utskottet även framgent vara en konkurrenskraftig råvara, också vid tillverkning av brännvin. En avreglering av sockernäringen med bibehållet gränsskydd bör inte leda till någon minskning av produktionen.

Regleringsåret 1990/91, kan sägas vara ett mellanår, dvs. det är dels det sista året med marknadsreglering enligt den gamla modellen, dels det första året i en omställningsperiod. Många motioner har kritiserat att regeringen inte slutfört förhandlingarna med näringen och redovisat ett förhandlingsresultat som underlag för de medeltillskott riksdagen skall besluta om för detta år.

Utskottet har funnit att det i denna situation har varit nödvändigt att skapa sig en egen bild av näringens situation och därför kallat till en utfrågning med LRF, konsumentdelegationen och jordbruksnämnden. Därefter gjorde utskottet bedömningen att jordbruket borde tillföras ytterligare 600 milj. kr. i huvudsak till mjölkproduktionen. Därutöver har utskottet påpekat att de 360 milj.kr. som regeringen anvisat för att minska överskottskostnaderna för kött i samband med utslaktningen av kor skall få en mer flexibel användning. De skall kunna användas för att stimulera till minskning av mjölkproduktionen, till att öka produktionen av självrekryterande köttdjur och till att minska den pristryckande effekten av tillfälliga köttöverskott i samband med utslaktningen av kor.

När det gäller omställningsperioden lägger utskottet något mindre pengar än regeringen på inkomststöd. Det skall enligt vårt förslag endast utgå under tre år med 1 100, 900 och 700 kr./ha i genomsnitt för dessa tre år.

I motsats till propositionen föreslår utskottet att inkomststöd skall övergå till den nye brukaren vid överlåtelse av jordbruk.

Däremot satsar jordbruksutskottet mer på själva omställningen. För femårsperioden från 1991/92 betalas för varaktig omställning 9 000 kr./ha i genomsnitt mot propositionens 6 000 kr./ha. Om man går med andra året blir det bara 6 000 kr. och går man med tredje året 4 000 kr. Jordbrukarna skall erhålla medlen i form av villkorsslån. Detta anser vi är ett mer effektivt sätt att använda pengarna på. Arealen kommer, med de förslag som utskottet här lägger fram, snabbare att användas till ny produktion. En viktig förändring är att den omställda arealen mot kontrakt skall kunna användas också för odling av ettåriga energi- eller industrigrödor.

Utskottet instämmer också i synpunkter från bl.a. centerpartiet om att det är viktigt att vallproduktion och betesdrift kan stimuleras i omställningsprogrammet. Lantbruksstyrelsen skall därför få i uppdrag att pröva hur ett system för extensiv vall- och betesproduktion skall kunna ingå i omställningsstödet.

Ett viktigt ställningstagande från utskottet är att anläggningsstöd till barrskogspantering inte skall utgå. Det finns faktiskt risk för att svenska skogs- och mellanbygder planteras igen eller förbuskas även utan statligt stöd. Utskottet är, tvärtemot propositionen, inte berett att med skattemedel stödja

en förmörkning av det öppna landskapet. Däremot skall stöd utgå för anläggning av lövskog, energiskog och våtmarker.

Vi föreslår också en höjning av avgångsersättningen till mjölkproducenter till 75 öre/liter för högst 100 000 liter per år, mot nuvarande 60 öre/liter.

Det belopp som enligt propositionen skall avsättas till särskilt skuldtyngda jordbrukare reduceras i vårt förslag till 100 milj.kr., eftersom vi anser att vårt förslag är så pass mycket bättre, framför allt jämfört med LAGs, att det inte skall bli så många som behöver stödet.

Ett startstöd skall också kunna användas för att sänka räntenivån med fem procentenheter för de jordbrukare som behöver detta, vilket regeringen föreslår.

De 500 milj.kr. per år som i propositionen aviseras för miljövänlig energiproduktion skall enligt utskottet ses som en del i omställningsprogrammet och skall användas bl.a. för att trygga avsättningsmöjligheterna och därmed en långsiktig och lönsam odling av energigrödor.

Etanolproduktionen är av särskilt intresse i detta sammanhang:

- Lönsamheten för etanolproduktionen har förbättrats genom energiskatteförslagen.
- Vid produktion av etanol kan man använda god åkermark som snabbt kan ställas om till livsmedelsproduktion igen om så skulle behövas.
- Etanol är ett fullgott drivmedel för motorfordon med betydande miljöfördelar.
- En inhemsk etanolproduktion har fördelar ur beredskapssynpunkt.

Utskottet anser att det kommande energipolitiska beslutet skall utformas så att dessa önskemål tillgodoses. Det tillkännagivande som riksdagen föreslås göra under denna punkt måste ses som en klar beställning till regeringen.

Det finns nära samband mellan det jordbrukspolitiska beslut som fattas i dag och det energipolitiska beslut som bör fattas till hösten. Från jordbruksutskottet finns starka krav på att regeringen skall känna detta samband.

Riksdagen fattar under de närmaste dagarna andra beslut med stor betydelse för jordbruket och landsbygden. Det gäller regionalpolitiken och skattpolitiken. Dess värre ser inte dessa beslut ut att få en utformning som gagnar biproduktion, jordbruk och landsbygd.

Dagens jordbrukspolitiska beslut är ett framsteg för centern. Nu finns det möjlighet att lägga om jordbruket till en annan produktion i stället för att lägga ner produktion i Sverige. Den rapport från livsmedelspolitiska arbetsgruppen som presenterades i höstas har i stora stycken nu frångåtts. Det är glädjande att idéerna från de socialdemokratiska nyliberalerna i kanslihuset har fått vika för en konstruktiv helhetssyn.

Den politiska enigheten i fråga om omställningen av jordbruket och om en ny jordbrukspolitik bör garantera ansvar och stabilitet, vilket är till stort gagn för näringen.

Det ankommer nu på den socialdemokratiska regeringen att leva upp till de beslut som socialdemokraterna här i riksdagen i dag kommer att delta i. Regeringen måste nu aktivt arbeta för att introduktionen av biobränslen blir den stora satsningen inför 90-talet. Det måste innebära ett beslut om stöd till etanolfabriker. Det måste innebära beslut om att inga fossilgasledning dras fram så att biobränslen konkurreras ut.

Genom den breda uppslutning som beslutet om jordbrukspolitiken har kan det också stå sig över såväl val som nyval.

Naturligtvis krävs det en kontinuerlig uppföljning av ett så här omfattande och långtgående beslut. Bl.a. spelar riksdagen och jordbruksutskottet här en central roll. Vi begär även en samlad utvärdering vid årsskiftet 1994-1995.

Det är nu angeläget att näringen på ett positivt sätt tar vara på de möjligheter som den nya jordbrukspolitiken ger. Bönderna kan nu bättre än tidigare agera som företagare på marknaden.

Det beslut som riksdagen nu fattar lägger grunden för en positiv utveckling för jordbruk och landsbygd. Men det måste följas av positiva beslut även på andra politikområden.

Den svenska åkern och de svenska bönderna är resurser som måste nyttjas och tas till vara. De är grundelement i den hållbara ekonomiska utveckling som vi eftersträvar och som bygger på hushållning och god miljö.

I detta anförande instämde Larz Johansson, Roland Larsson, Hugo Andersson, Stina Gustavsson, Kersti Johansson, Marianne Jönsson, Sven-Olof Petersson, Gunhild Bolander, Ulla Tillander, Håkan Hansson, Rune Thorén, Lennart Brunander, Bengt Kindbom, Anders Svärd, Martin Olsson, Karin Starrin och Karin Israelsson (alla c).

Anf. 2 SVEN ERIC LORENTZON (m):

Fru talman! Utskottsordföranden Olsson hälsade min partiledare Carl Bildt välkommen till "momssänkargänget". Eftersom han gjorde det i samband med att han talade om EG vill jag i anknytning till detta uttrycka min förhoppning att också herr Olsson och det parti han företräder skulle kunna drista sig att ansluta sig till moderaternas EG-uppfattning. Det kommer de förr eller senare att tvingas att göra. Men det skulle underlätta mycket om de också klart och tydligt deklarerade detta, då skulle vi komma ganska långt på vägen.

Vi skall i dag förhoppningsvis fatta beslut om livsmedelspolitiken, och jag säger *livsmedelspolitiken*. Jag vill betona det eftersom beslutet egentligen har betydligt större bredd och räckvidd än själva livsmedelspolitiken. Det har mycket vidare betydelse än så.

Vi tar i dag ställning till landsbygdsutvecklingen. Vi tar ställning till naturvården och landskapsvården. Vi tar ställning till regionalpolitik och till en hel del andra saker som hänger samman med själva jordbrukspolitiken. Med detta vill jag ha sagt att allting hänger ihop. Det gäller att se en bild av helheten.

Om vi nu skall försöka se framåt är det viktigt att vi också ser bakåt för att få perspektiv på verkligheten. Jag vill då först slå fast att den produktion och det jordbrukslandskap som vi ser i dag är format av tidigare generationer – inte av politiker, utan av tidigare generationer aktiva lantbrukare. Det är, fru talman, en ständigt pågående process som också kommer att pågå i framtiden.

Jag vill också understryka att i denna fantastiska utveckling är den enskilde lantbrukaren, bonden, den helt avgörande faktorn. Så kommer det också att vara i framtiden, oavsett politiska beslut. I konsekvens därmed är

det farligt att låsa en näring eller en produktion genom alltför detaljerade beslut och regler. Näringen måste alltid få utrymme att utvecklas. Det är bonden och landsbygdsbefolkningen som danat och format nuvarande landskap.

Jag har ett visst behov av att säga detta, eftersom det också kommer att bli så i framtiden, trots alla byråkrater och planerare på olika nivåer. Jag säger det också för att det måste vara ägaren eller brukaren som även i framtiden skall ha det avgörande beslutet när det gäller hur hans fastighet skall brukas. Viktigt är att näringen skall stå på egna ben. Det skall inte vara något flummeri, ekonomi och företagande måste få gälla.

Så över till själva produkten, utskottsbetänkandet. Detta betänkande är, som ordförande herr Olsson mycket riktigt sade, en produkt av en ganska lång politisk process, och en ganska mödosam sådan. Från LAG-förslaget över partiöverläggningarna och via ett intensivt utskottsarbete har vi fått en slutprodukt som man kan beteckna som ganska bra. Jag hävdar att den breda politiska uppslutningen kring beslutet är värdefull och skapar goda förutsättningar för en långsiktigt hållbar jordbrukspolitik.

Det är helt klart att förslaget är en kompromiss. Det innebär att vi har tvingats avstå från en del av våra ursprungliga förslag. Vi har gjort det i förvisning om att en bred uppgörelse skapar bättre utvecklingsmöjligheter än ett beslut fattat med knapp majoritet. Den breda uppslutningen kan komma att innebära att beslutet står fast oberoende av eventuella framtida regeringsskiften. De svenska lantbrukarna kommer med detta beslut att få betydligt klarare spelregler inför framtiden.

Utskottsordföranden gjorde en beskrivning av hur utskottsarbetet har bedrivits och vilka resultat som har uppnåtts. Jag noterade att moderata krav och yrkanden har gått igenom hela vägen. När vi moderater gick in i utskottsarbetet hade vi vissa mål: för det första en avreglering inom bibehållet gränsskydd, för det andra en produktionsvolym som ger möjligheter att i ofredstider klara vår försörjning med livsmedel, för det tredje förhindrandet av ett prissänkande överskott genom att areal tas ur livsmedelsproduktionen – jag betonar ur livsmedelsproduktionen. Innan det har uppnåtts en balans kommer jordbrukets lönsamhet att vara låg.

Vi vill ha en rimlig omställningsperiod, och vi framförde krav på det på ett tidigt stadium. Det skall vara en ekonomisk stimulans för att snabbt ta arealer ur produktion. Vi vill anvisa alternativ markanvändning. Vidare vill vi städa upp föregående avtal. Sist vill vi noga följa utvecklingen.

Har vi då lyckats? I stort sett har vi i uppgörelsen nått de flesta av våra mål. Utskottet är enigt om att den föreslagna avregleringen skall ske inom ramen för ett bibehållet gränsskydd. Vi vill från vårt håll betona att gränsskyddet måste definieras i reala termer. Således måste hänsyn tas till inflation, inhemsk lagstiftning, t.ex. miljölagstiftning, och annat som kan påverka kostnadsnivån. De svenska lantbrukarna måste ges möjlighet att konkurrera på lika villkor med omvärlden.

Utskottet understryker helt enkelt att någon ensidig neddragning eller förändring i gränsskyddet för Sveriges del inte bör komma i fråga.

Jag vill också understryka, liksom ordföranden gjorde, att utskottet gör samma uttalande när det gäller exportfinansiering.

Om man inte i GATT-förhandlingarna lyckas att avskaffa de handelsnedsvridande stöden, är det möjligt för oss att ompröva vårt beslut. Det måste bli möjligt för Sverige att konkurrera på lika villkor med vår omvärld – främst EG. Även om vi inte vill ha exportfinansiering måste åtminstone utbytesexporten få fortgå. Jag skall inte förlänga debatten genom att utveckla detta, men jag vill understryka att moderata samlingspartiet stöder det ställningstagande utskottet har gjort.

Vi moderater hävdade tidigt att det måste vara en rimlig övergångstid. Utskottets förslag blev fem år. En välvillig tolkning säger sex år. 1990/91 kan räknas som år 0.

Vidare blir utskottets förslag den av oss föreslagna omställningsersättningen på i genomsnitt 9 000 kr. per hektar. Anläggningsersättningen blir betydligt lägre än vad som föreslagits. Men sammantaget blir ersättningen ganska bra och har fått den profil som vi har föreslagit i och med att stimulan sen kommer i början av omställningsperioden – vilket är oerhört viktigt.

Utskottsordföranden nämnde att vissa segrar hade vunnits. Åkern skall bevaras osv. Det går inte att med politiska beslut försvara åkerareal. Det hjälper inte. Där måste finnas en brukare också, och han måste ha en ekonomisk produktion.

Utskottsordföranden sade att frågan om granplanteringen har förts ur debatten. Det har man gjort på stimulanssidan. Men jag vill än en gång understryka att det alltid är den enskilda lantbrukaren som avgör vad han vill använda sin mark till. Anser han det vara ekonomiskt lönsamt, eller av andra skäl vill ha det så, har han möjligheter att även plantera gran. För det får han använda omställningspengarna. Det är helt klart att om vi släpper skyddslagarna, är det den enskilde som skall få bruka sin mark.

Vi moderater har i stort sett uppnått det vi vill ha. Det vi är mest besvikna över är att regeringen inte vill fullfölja nu gällande avtal år 0, dvs. avtalet 1990/91. Vi hade gärna sett att det hade städats upp innan man gick in i den nya jordbrukspolitik.

Beloppen blev nu inte så sneda. Ordföranden redogjorde för den utfrågning som vi hade i våras och hur beloppen har räknats fram. Men redan i vår partimotion om livsmedelspolitiken angav vi beloppet 2 miljarder kronor. Ett förhandlingsresultat kommer att bli liggande på ungefär den nivån. Beloppet ligger där i dag i och med att mjölkersättningen har höjts. Det hade varit betydligt skönare och roligare, och en del spänningar hade kunnat undvikas framöver, om regeringen hade varit handlingskraftig och tagit upp de förhandlingar som vi hoppades skulle komma. Tyvärr har vi en svag regering, och under den perioden hade vi ingen regering. Det finns kanske en del förklaringar till det.

En av de svagaste länkarna i utskottsbetänkandet är den alternativa markanvändningen. Som jag inledningsvis berörde beror det på att beslutet inte bara påverkar andra delar av samhället utan även kommande beslut. Det gäller energipolitiska beslut, miljöavgifter och andra problem som vi skall diskutera framöver. Det hade varit en fördel om dessa frågor hade kunnat behandlas samtidigt. Nu är det inte så. Det kommer visserligen en ny riksdagsperiod, men det hade varit en fördel om frågorna hade behandlats nu.

Även om utskottet gör starka skrivningar, som vi helt ställer oss bakom, är detta som jag bedömer det den svagaste länken i det hela.

Jag återgår till frågan om omställning. Lönsamheten med skogsplanteringen, etanolproduktionen och biobränslen som t.ex. energiskog och helsäd är helt avgörande för hur jordbruksomställningen skall lyckas. Jag är starkt orolig för, beroende på hur besluten kommer att bli och eftersom det inte finns några alternativ, att vi riskerar att skapa någon form av jordbank. Men syftet är inte det. Risken är uppenbar, och vi måste följa frågan med stor noggrannhet.

Utskottets skrivningar när det gäller energibränslen och etanol är ganska långtgående. Moderata samlingspartiet står bakom dem. Det vill jag klart deklarera. Jag konstaterar, såsom moderata samlingspartiet tidigare har sagt, att energipolitiken kan bli det som stjälpjer jordbrukspolitiken. En förtida, snabb avveckling av kärnkraften kommer att innebära en tidig introduktion av gas. Byggandet av dyra gasledningarna kommer att ställa krav på utnyttjande av dem och försvåra introduktion av biobränslen. Jag poängterar att detta är fakta. Den framtida energipolitiken, kärnkraftsavveckling osv., kommer att ha avgörande betydelse för om vi skall kunna få plats med biobränslen.

Fru talman! Hur kommer då framtiden att se ut för jordbruket och landsbygden? Det vet vi inte, men man kan ha visioner. Vi kommer att ha en grupp effektiva och rationella jordbruk, som inte kommer att stå i någon som helst konflikt med miljö och forskning. Försök visar att rationella effektiva jordbruk inte utgör något större problem än andra företag. Därutöver kommer det att finnas en annan form av jordbruk, som jag skulle vilja kalla "boendelantbruk" – ett mer extensivt lantbruk. Dessa boendelantbruk kommer att lägga an på miljöboende och landskapsfrågorna och därmed få en trevligare levnad och bosättning. Det är ju det som vi moderater önskar. Vi vill ha kvar boendet på landsbygden. Produktionen är för många av dessa fastigheter av underordnad betydelse.

Utskottsordföranden nämnde skatteförslaget. Det nuvarande skatteförslaget är förödande för landsbygden genom att bl.a. kvittningsrätten, avdragsrätten för resor reduceras och genom att investeringarna i vägnätet minskar. För att göra en kort sammanfattning av denna problematik: I dag går många av våra beslut landsbygden emot.

Många experter, eller s.k. experter, uttalar sig om jordbruket. Från moderata samlingspartiet har vi länge förordat ett närmande till EG. I vår partimotion om livsmedelspolitiken uttalar vi att EG utgör en mycket stor marknad för avsättning av svenskproducerade varor inkl. livsmedel. Sverige har av detta skäl all anledning att söka nära samverkan med EG, även i livsmedelspolitiska frågor. En ren frihandelsöverenskommelse är då inte tillräcklig, utan en sådan måste byggas på med gemensamma marknadsvillkor. Sådana gemensamma villkor kan endast skapas i verklig gemenskap där parterna deltar på lika grunder. Starka skäl på det livsmedelspolitiska området – och för den del även på det miljöpolitiska området – talar således för att Sverige borde söka medlemskap i EG.

Inte minst det senaste utspelet LRF-ledningen – och också faktiskt från EG-håll – kan innebära att vi mycket snart kan befinna oss i en mycket mer

aktiv förhandlingssituation när det gäller EG. I anslutning till detta säger vi också i vår partimotion att svensk livsmedelsproduktion står inför en utveckling som kommer att medföra omfattande marknadsmässiga förändringar, till vilka jordbrukspolitiken måste anpassas och utvecklas. En ovilja att genomföra de nödvändiga effektiviseringsringarna skulle endast försämra den inhemska förädlingsindustrins förutsättningar att konkurrera effektivt när den i en nära framtid kommer att utsättas för internationell konkurrens. Effektiva enheter skapas bäst under fri konkurrens mellan olika fristående aktörer på marknaden. Marknadsdelningar är därvidlag varken effektiva eller acceptabla. Samtidigt får inte heller – och det vill jag understryka, fru talman – en kortsiktig opposition mot höga marknadsandelar förhindra nödvändiga rationaliseringar och skalfördelar inför hävandet av gränsskyddet.

Det är viktigt att detta sägs rent ut, så att vi inte sätter lantbruksnäringen i en svår situation vid en framtida EG-anslutning.

Därmed vill jag också ha sagt att om det blir svåra problem i primärproduktionen torde omställningarna i förädlingsledet, distributions- och handelsledet bli lika stora. Detta kommer att ställa utomordentligt stora krav på styrelser och verkställande ledningar, vare sig de sitter i kooperativa eller i privata företag.

Fru talman! Det beslut som vi i dag kommer att fatta har diskuterats, inte bara inom departementet och riksdagens hus. De som berörs ute i landet har varit oroliga och de är med all rätt fortfarande frågande till hur verkligheten kommer att se ut.

Jag tror att detta beslut kommer att ge ökade möjligheter för näringen. Den kreativitet och uppfinningsrikedom som finns inom näringen kommer att ge nya verksamheter. Detta öppnar möjligheter för den enskilde som tidigare inte funnits. Bonden har format landskapet och näringen. Effektiva och rationella företag klarar den internationella konkurrensen. Att som vissa förordade en extensivare drift och produktion är felaktigt. En näring som inte får utnyttja sina resurser fullt ut är på sikt dömd att dö ut.

Fru talman! Vi moderater står bakom det mesta i utskottsbetänkandet. Vi har redovisat våra avvikande synpunkter i ett särskilt yttrande och i några få reservationer. Jag yrkar därför bifall endast till en av dessa reservationer, nämligen reservation 2. I denna reservation tar vi upp den globala livsmedelsförsörjningen och behovet av internationella beredskapslager, och vi lämnar också förslag om det fortsatta agerandet i dessa frågor.

Anf. 3 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Fru talman! Jag hade inte tänkt att ta någon längre debatt med Sven Eric Lorentzon i det här sammanhanget. Vi har haft ett gott samarbete under den här perioden, då detta förslag har arbetats fram. Det är bra om många partier tycker sig ha fått igenom betydande delar av sina förslag, vilket också Sven Eric Lorentzon framförde i sitt inlägg.

Det är möjligen rätt – som Sven Eric Lorentzon sade – att man inte genom politiska beslut kan hålla åkrarna öppna. Men man kan åtminstone avstå ifrån att genom politiska beslut plantera igen åkrar. Det har utskottet tagit ställning för, och det är viktigt.

Sven Eric Lorentzon tog upp EG och de förhandlingar som förs i dag och

som kan komma att föras i framtiden. I de EES-förhandlingar som pågår är det möjligt att få igenom de fyra friheterna. I detta ingår också en samordning av momsens, så där behöver man inte gå längre. I den snabba utveckling som i dagsläget pågår i Europa bör man vara försiktig med tvärsäkra uttalanden om vad som skall göras. Detta gäller i synnerhet i fråga om jordbruket.

Anf. 4 BENGT ROSÉN (fp):

Fru talman! Folkpartiet vill värna om ett livskraftigt svenskt jordbruk, dels därför att det producerar livsmedel för vilka vi kan påverka kvalitet och produktionsmetoder, dels därför att det tillför samhället en rad andra nyttigheter utöver att producera livsmedel. Jordbruket har stor betydelse bl.a. för vår beredskap, naturvård, regionalpolitik, turism och friluftsliv.

Men folkpartiet värnar också om marknadsekonomi och fri företagsamhet därför att därigenom frigörs och utvecklas enskilda människors skapande förmåga och bidrar till en god hushållning med resurser.

Men man kan inte hävda att småföretagande i form av jordbruk i dag arbetar under marknadsekonomi; planekonomi ligger närmare till hands, ty staten har kraftigt reglerat näringen. Av beredskapsskäl infördes i Sverige redan i slutet av 1800-talet under industriell utveckling – liksom i många andra länder – ett gränsskydd beträffande jordbruksprodukter.

Under den ekonomiska krisen på 1930-talet beslutade riksdagen att staten skulle medverka vid prissättningen av flertalet produkter och ta ansvar för avsättningen. Därmed hade den reglering av jordbruket inletts som sedan har byggts på för varje decennium. I dag har vi ett stort komplex av regleringar som det är svårt att överblicka.

Regleringarna har låst lantbrukarna i ensidiga produktionsmönster. Den administrativa prissättningen och avsättningsgarantin har bl.a. lett till ökande användning av handelsgödsel och växtskyddsmedel, som åstadkommit ett allt större spannmålsöverskott och belastning på miljön i form av läckage av kemikalier till grundvatten och vattendrag. För att dämpa dessa stimulanser till ökad produktion har staten försökt att minska produktionen med andra regleringar. Exempel på sådana regleringar är avgifter på handelsgödsel och växtskyddsmedel, trädesprogram, tvåprissystem för mjölk och olika former av avgångsvederlag till lantbrukare som har upphört med viss produktion.

För en stor del av produktionen omfattar regleringen även insamlings- och förädlingsledet. Det har gjort marknadsbilden än mer komplicerad och har lett till att stöd avsett för bonden inte har nått fram.

Normalt arbetar producenter på en marknad där konsumenternas preferenser avgör vad som kommer att produceras. Lantbrukarna arbetar mot ett system av regleringar, och konsumenternas signaler har svårt att tränga igenom.

Det fanns säkert goda skäl från statens sida att under den ekonomiska krisen på 1930-talet stödja jordbruket, som då sysselsatte huvuddelen av befolkningen, genom att införa administrativ prissättning och garanterad avsättning. Allteftersom åren gått och nya regleringar tillkommit har dock nackdelarna ökat, främst genom en tilltagande överproduktion.

Fram till 1985 var kostnaderna för överproduktionen hanterbara, men se-

dan dess har de ökat och uppgår nu till ca 3 miljarder kronor per år. Enligt riksdagsbeslut från våren 1985 har näringen kollektivt fått betala för huvuddelen härav. Endast när det gäller spannmålsöverskottet har staten tagit ett ekonomiskt delansvar.

Det kollektiva betalningsansvaret har lett till en låg lönsamhet för jordbruket. Riksrevisionsverket konstaterade förra året att den var ca 40 % för låg. Timersättningen för eget arbete låg på ca 17 kr. Det stämmer väl med den slutsats som man kommit fram till när man noterat att den totala ersättningen till lantbrukarna för egen arbetsinsats uppgår till mellan 3 miljarder kronor och 4 miljarder kronor per år, samtidigt som de exportförluster som man kollektivt får betala uppgår till 2 miljarder kronor per år. Inte minst för lantbrukarnas skull behöver således jordbrukspolitiken förändras.

Regleringen av jordbruket har också visat sig hämma konkurrensen i leden efter råvaruproduktionen. Det har inneburit att kostnadsutvecklingen under 80-talet har varit snabbare på reglerad produktion än på annan.

Man bör emellertid också konstatera att förutsättningarna för att bedriva jordbruk i viktiga avseenden skiljer sig från annat småföretagandet. Jordbruket har långa produktionstider – i regel ett år eller längre – och resultatet är beroende av faktorer som lantbrukarna själva inte kan påverka såsom nederbörd, temperatur och frånvaro av sjukdomar. Basproduktionen utgör så gott som identiska varor från tiotusentals producenter, vilket innebär att den enskilde producenten inte kan påverka marknaden genom att öka eller minska sin produktion.

Av det jag hittills har redovisat framgår att den jordbrukspolitik som vi för närvarande har inte är rationell utan behöver förändras. Men det visar också att jordbruket generellt inte kan jämföras med annat företagande, utan måste få arbeta under villkor som utarbetats med hänsyn till dess särart.

Folkpartiet har sedan flera år tillbaka föreslagit en förändring av jordbrukspolitiken i tre punkter.

I den första punkten anger vi att man tills vidare bör behålla gränsskyddet och endast förändra detta i internationellt avtalad ordning.

Den andra punkten omfattar inhemsk avreglering och marknadsanpassning. Det är framför allt den administrativa prissättningen och avsättningsgarantin som behöver avvecklas.

Vi kan nu konstatera att såväl den livsmedelspolitiska arbetsgruppen som ett enigt jordbruksutskott delar denna grundbedömning. Däremot hade arbetsgruppen andra uppfattningar om vilka kortsiktiga och långsiktiga åtgärder en avreglering och marknadsanpassning bör kombineras med för att omställningen skall bli socialt acceptabel för lantbrukarna.

Från folkpartiets sida framhöll vi – det är den tredje punkten i vårt förslag till ny jordbrukspolitik – att avregleringen bör kombineras med en generell arealersättning. Företrädarna för regeringen och övriga partier hade som nämnts andra lösningar.

Inför arbetet med propositionen tog man från jordbruksdepartementets sida, som vi tidigare har hört, initiativ till överläggningar med företrädare för samtliga riksdagspartier i syfte att nå en så bred enighet som möjligt. Samtalen har fortsatt vid behandlingen av propositioner och motioner i jord-

bruksutskottet och resulterat i att vi har uppnått stor enighet när det gäller de grundläggande omställningsåtgärderna.

För att uppnå enighet har vi från folkpartiets sida denna gång fått avstå från kravet på generell arealersättning. Jag anser dock att enighet medför så många fördelar att eftergifterna är klart motiverade.

Jordbruk bedrivs, som nämnts, som en långsiktig verksamhet. Det är därför nödvändigt att lantbruket erhåller sådana besked om den framtida jordbrukspolitiken att man vet att de kommer att överleva både ordinarie riksdagsval och eventuella nyval. Enigheten innebär också att vi har ett gemensamt ansvar för att omställningen skall bli socialt acceptabel. Uppstår en inte förväntad utveckling måste vi hjälpas åt att korrigera den.

Lars Ernestam kommer i sitt inlägg att kommentera omställningsåtgärderna och redovisa skälen bakom vårt förslag till generell arealersättning. Jag tänker använda min återstående talartid, fru talman, för att kommentera den globala livsmedelssituationen och vissa reaktioner kring förslaget om den nya jordbrukspolitiken.

I olika sammanhang har man ifrågasatt det riktiga i att vi från svensk sida tar areal ur livsmedelsproduktion samtidigt som en stor del av mänskligheten svälter.

Vi kan dock konstatera att samtidigt som vi i dag använder mindre än hälften av de totala resurser som finns för livsmedelsproduktionen i världen så har konsumtionen per capita, trots en stor befolkningstillväxt, ökat under senare decennium. Framför allt i utvecklingsländerna finns stora arealer tillgängliga, och jordbruket där behöver byggas upp.

Jag tror mig kunna påstå att det i riksdagen finns en enighet i bedömningen att vi från Sveriges och övriga i-länders sida gör en bättre insats om vi med biståndsmedel hjälper till att bygga upp jordbruket och infrastrukturen i u-länder än om vi kontinuerligt skänker dem vårt livsmedelsöverskott.

Omläggningen av jordbrukspolitiken kommer att innebära att vi tar i anspråk åkerareal som används till livsmedelsproduktion för att i stället främst producera energi i olika former. Om den globala livsmedelssituationen i framtiden försämras, finns det möjlighet att åter ta denna areal i bruk för livsmedelsproduktion.

Så till en annan fråga. Medan LRF gått till skarpt angrepp på oss politiker för att vi inte ställer tillräckliga omställningsresurser till förfogande har vi av näringslivsföreträdare såsom Birgitta Swedenberg på Industrins Utredningsinstitut och Grossistförbundets VD Sture Lindmark kritiserats för att vi inte ensidigt avvecklar gränsskyddet.

I ett kort perspektiv är det säkert ett riktigt antagande att priserna på vissa livsmedel skulle halveras om vi avvecklade gränsskyddet. Världsmarknadspriserna för dumpade varor är ungefär hälften av de svenska priserna. Men om vi ensidigt avvecklar gränsskyddet, avvecklar vi också vårt svenska jordbruk och därmed även en stor del av våra möjligheter att hålla landskapet öppet och landsbygden levande. De svenska lantbrukarnas produkter skulle inte kunna konkurrera med utländska dumpade livsmedel ens om lantbrukarna arbetade helt utan ersättning. Det är förvånande att utspel av denna art görs samtidigt som GATT-förhandlingar pågår, förhandlingar som har

som mål att genom internationellt samarbete avveckla stöd och handelshinder på jordbruksområdet.

Det är också förvånande att företrädare för näringslivet anser att *en* kategori små företagare, nämligen de svenska bönderna, som enda yrkeskår i Europa bör producera varor som utsätts för konkurrens från utländska dumpade livsmedel. Vi vet ju att näringslivet samtidigt bedriver en intensiv lobbyverksamhet som syftar till att svenskt näringsliv skall få konkurrera på samma villkor som de som utländska företag har – bl.a. genom svenskt EG-medlemskap.

LRF har under mer än ett år genom olika aktiviteter försökt sätta press på oss politiker och därigenom försökt påverka det beslut riksdagen skall fatta om den nya jordbrukspolitiken. Jag har förståelse för att LRF som fackligt organ engagerat sig i denna fråga, men det budskap som framförts om framtidsutsikterna har varit alltför negativt. När LRF påstår att den nya jordbrukspolitiken kommer att innebära att hälften av lantbrukarkåren kommer att försättas på obestånd, tror många att det verkligen kommer att bli så. LRF kommer så småningom att få problem med att förklara varför dessa förutsägelser om en förestående undergång inte blev verklighet.

Genom avregleringen av jordbruksnäringen kommer vi, som Sven Eric Lorentzon berörde, att frigöra lantbrukarna som företagare och därmed också kreativiteten. Jag tror inte att vi till närmelsevis kan förutse den utveckling som följer av detta. Förändringen innebär att vi anpassar oss till och skaffar oss värdefulla erfarenheter inför den situation som vi får framåt sekelskiftet, då stöd och handelshinder avvecklats och då det svenska jordbruket skall delta i en internationell konkurrens på lika villkor.

Fru talman! Vi har som politiker ansvar för att omställningen kommer att bli socialt acceptabel, och vi menar att de åtgärder som vi i de olika partierna enats om också skall utgöra en grund för detta. Men vi har tillsammans även ett vidare ansvar, nämligen att återställa optimismen och framtidstron för alla inom det svenska jordbruket. Den uppgiften vilar tungt på inte minst LRF.

I detta anförande instämde Ulla Orring, Gudrun Norberg, Hugo Bergdahl, Isa Halvarsson, Lars Ernestam, Lars Sundin, Anders Castberger, Kenth Skårvik, Leif Olsson, Bengt Harding Olson, Ingrid Hasselström Nyvall, Carl-Johan Wilson, Karl-Göran Biörsmark och Lola Björkquist (alla fp).

Anf. 5 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Det är uppenbart att jordbruksutskottet har lyckats med konststycket att formulera en jordbrukspolitik som i stort sett alla är missnöjda med.

Vi har den senaste tiden fått motta missnöjesreaktioner från företrädare för bönderna, företrädare för miljörörelsen och från ett antal personer som själva påtagit sig rollen som konsumentföreträdare.

Vi skulle naturligtvis kunna förhålla oss till denna situation med viss ironi och säga att när vi nu har hamnat på en ståndpunkt som tydligen ligger mitt emellan alla dessa gruppers önskemål, så är denna ståndpunkt trots allt kan-

ske inte så tokig. Men, fru talman, jag tycker att frågan är alldeles för allvarlig för att avfärdas så enkelt. Att komma fram till detta beslut har nämligen inneburit en lång och mycket mödosam process, och vi i jordbruksutskottet har våndats – det är nog något som jag kan säga gäller inte bara för mig själv. Ändå får vi dåligt betyg efter ett så långt och omsorgsfullt arbete.

För mig som är företrädare för ett av de fem partier som står bakom denna uppgörelse känns det viktigt att försöka förstå och analysera kritiken. Jag skall därför inledningsvis ta mig friheten att recensera recensenterna, så att säga.

Till att börja med tror jag att man kan säga att bonderörelsen i den här frågan agerar som en facklig företrädare och förhåller sig till samhället som om samhället vore en arbetsgivare, vilket ju är något oegentligt. En facklig rörelses uppgift är ju att i varje förhandling försöka få ut mesta möjliga av situationen och då också ha som utgångspunkt att vara så missnöjd som möjligt.

Men en facklig rörelses uppgift är också att, när beslut väl är fattat, gilla läget, som man säger, och försöka göra det bästa möjliga av situationen. Jag tror att bonderörelsens problem i den här situationen är att den så hårt och så länge drivit sin uppgift som facklig rörelse att den faktiskt inte riktigt klarar ambitionen att göra något konstruktivt av situationen, alltså att lämna det stadium då man är kritisk och i stället göra något konstruktivt.

Dessutom är bonderörelsen faktiskt inte en facklig rörelse i förhållande till en arbetsgivare. Bonderörelsen är ju en av de viktigaste aktörerna och därmed också en av de parter som bär störst ansvar för jordbrukets situation i dag.

Jag tror att den mycket starka kritik som bonderörelsen givit är förödande inte bara för jordbrukspolitiken utan också för näringen i stort. I en situation då vi framför allt behöver framtidstro och hopp inom jordbruket är det nämligen mycket beklagligt att företrädare för denna näring tydligen helst av allt framträder som en utrotningshotad art iklädd keps. Det är inte särskilt troligt att unga män och kvinnor väljer att satsa sitt yrkesliv i en sådan näring. Därför vill jag gärna framhålla att det är av största vikt att vi nu, när vi skall fatta beslut, går vidare med den konstruktiva ambitionen att göra det bästa möjliga för det svenska jordbruket.

Miljörörelsen gör samma misstag, tycker jag. Den ser som sin uppgift att stå vid sidan av och kritisera i stället för att se de möjligheter som den nya jordbrukspolitiken faktiskt innebär med den helt nya situation som t.ex. ersättningen för landskapsvård för med sig.

I stället för att framföra konstruktiva förslag och idéer kring hur denna ersättning skulle kunna utvecklas och användas vill miljörörelsen ställa sig vid sidan av och säga att det satsas för litet pengar, att det behövs mer pengar och att beslutet kommer att bli förödande för miljön.

Vi i vänsterpartiet delar uppfattningen att anslagen till den landskapsvårdande ersättningen borde ha varit högre, men vi anser inte att detta beslut är det slutgiltiga beslutet – vi uppfattar detta beslut som början på ett helt nytt sätt att hantera miljö- och landskapsfrågorna i jordbrukspolitiken. Vi vill därför gärna framhålla de konstruktiva möjligheter som denna nya politik innebär i de avseendena.

De självpåtagna konsumentföreträdarna har hittills i hög grad utgjorts av ett antal liberala marknadsekonomer som med förfärande nonchalans hantarer det faktum att verkligheten är något annorlunda och mycket mer komplicerat än de ekonomiska teorierna. Inte sällan handskas de också nonchalant med sanningen. Prisregleringens nackdelar exemplifieras t.ex. med de höga konsumentpriserna på trädgårdsprodukter, trots att var och en som intresserar sig det allra minsta för jordbrukspolitik vet att just trädgårdsprodukterna inte ingår i prisregleringssystemet.

Dessa självpåtagna konsumentföreträdare riktar också anklagelser mot jordbruksutskottets ledamöter för att vara ensidiga företrädare för livsmedelsproducenterna. Jag känner mig personligen förolämpad av den anledningen att jag, innan jag hamnade i riksdagen, var hemma med mina sex barn och lade ner en ganska stor del av min tid på att hushålla med en metallarbetarlön och handla livsmedel. Och jag betraktar mig faktiskt som konsumentföreträdare i jordbruksutskottet. Jag har visserligen ansträngt mig för att sätta mig in i den verklighet som Sveriges bönder verkar och lever i. Jag trodde i min enfald att det var detta som var uppgiften. Men när jag ser hur dessa ekonomer hanterar verkligheten och hur de ser på sin uppgift förstår jag att de inte anser det vara någon nödvändig förutsättning att man försöker förstå och sätta sig in i verkligheten för att man skall kunna uttrycka sig och ha åsikter om det mesta.

Sammanfattningsvis vill jag säga att många kritiker har valt den enklaste vägen, nämligen att stå vid sidan av och kritisera. Det är inte något som bara gäller jordbrukspolitiken. Det är faktiskt en allmän tendens i vårt samhälle och som är mycket hotfull. I sin förlängning leder den till passivitet och hopplöshet och till att människor inte utnyttjar de möjligheter som den politiska demokratin egentligen ger oss alla, nämligen att vara med att konstruktivt försöka utveckla verkligheten.

Man kan också ställa frågan om det i detta läge hade varit möjligt att utforma ett jordbrukspolitiskt beslut som alla hade varit nöjda med, eller om det hade varit möjligt att komma fram till ett beslut som hade gynnat någon av de starka intressen som är företrädade här. Mitt svar är nej. Det här jordbrukspolitiska beslutet måste med nödvändighet vara en kompromiss mellan många olika intressen. Därför får vi nog leva med att alla blir missnöjda. Och vi får utgå från att det faktiskt också betyder att alla blev nöjda i någon omfattning. Beslutet är enligt min mening en bra grund att arbeta vidare med.

Andra debattörer har mer i detalj redogjort för beslutet och de förändringar som har skett under den tid som utskottet har arbetat med propositionen. Jag skall därför inte i detalj gå in på dessa frågor. Jag skall i stället ta upp några viktiga områden.

Vi hade från vänsterpartiets sida velat ha en helt annan inriktning på den här omställningsperioden. Vi känner en oro för jordbruket, särskilt i skogs- och mellanbygder. Vi hade, som jag tidigare nämnde, velat ha en högre landskapsvårdande ersättning och en satsning på ett ekologiskt lantbruk, det som vi kallar *alternativ odling*. Men vi har valt att biträda denna kompromiss, och vi har valt att till dessa frågor förhålla oss på ett sådant sätt att vi kommer att gå vidare och ta upp dem i det fortsatta arbetet.

Jag vill särskilt framhålla något som vi tycker är mycket positivt, nämligen det arbete som har gjorts när det gäller biobränslen. Jordbruksutskottet markerar tydligt i sitt betänkande biobränslenas betydelse. Och självfallet måste detta betänkande få effekter för det kommande energipolitiska beslutet. Vi har från vänsterpartiets sida länge hävdats att vi nu har en unik möjlighet att avveckla kärnkraften och bevara jordbruket. Om vi i Sverige inte tar den chansen kan vi riskera att hamna i det motsatta läget, dvs. att vi avvecklar jordbruket men bevarar kärnkraften. Vi från vänsterpartiet menar att detta förslag som jordbruksutskottet nu har lagt fram i sitt betänkande är ett steg i rätt riktning. Men jag vill också framhålla att det mycket snart måste konkretiseras. Och vi deltar gärna i dessa diskussioner. Vi har sedan i april väntat på de diskussioner som har utlovats mellan riksdagens partier om den energipolitiska framtiden. Men, såvitt jag vet, har dessa tyvärr ännu inte förverkligats.

Ett annat område som jag tycker att det är viktigt att ta upp är konsumentpolitiken. Jag sade tidigare att det fanns självpåtagna konsumentföreträdare, och tyvärr har konsumenterna själva lyst med sin frånvaro i denna debatt. Det beror på att vi inte har någon konsumentrörelse värd namnet i vårt land.

I ett betänkande om livsmedelspolitiken borde naturligtvis de konsumentpolitiska aspekterna ha lyfts fram. Det kan nästan tyckas som en ironi att det i ett beslut som handlar om ekonomiska belopp i storleksordningen 13,6 miljarder kronor avsätts 2 milj.kr. för att stimulera olika insatser när det gäller konsumentrörelser, nämligen genom bifall till en motion från vänsterpartiet. Men jag tror att man skall se detta som ett mycket viktigt symbolbeslut. Oavsett hur mycket pengar som riksdagen hade valt att satsa på åtgärder för att stimulera en konsumentrörelse så är en aktiv konsumentrörelse ingenting som kan kommenderas fram genom ett beslut i denna församling. Det är någonting som måste växa fram utanför riksdagen, ute i samhället. Men genom detta beslut om de 2 miljonerna markerar riksdagen ändå att man anser att konsumenternas egna aktiva arbete i denna process är av oerhört stor betydelse. Vi från vänsterpartiet skall i alla fall göra vad vi kan utanför denna församling, utanför parlamentet, för att försöka bidra till att en sådan konsumentrörelse värd namnet växer fram.

Jag vill i detta sammanhang också säga att jag tycker att det konsumentintresse som regeringen så gärna markerar skorrar litet falskt när regeringen samtidigt inte alls är intresserad av att ta bort moms på mat. Argumentet är ofta att om man nu tog bort moms på mat skulle de ekonomiska effekterna ätas upp. Livsmedelskedjorna skulle ta ut dessa pengar i prisökningar, och de skulle ändå inte komma konsumenterna till godo. Men precis samma argument kan man i så fall använda mot avregleringen över huvud taget, nämligen att de tänkta konsumenteffekterna inte kommer konsumenterna till godo utan kommer att försvinna på vägen, särskilt som inte åtgärderna när det gäller de senare leden i livsmedelsproduktionen är särskilt framlyfta i förslaget till ny jordbrukspolitik. Vi anser att det måste ske en mycket kraftigare prisövervakning från samhällets sida.

Naturligtvis vore det bra om moms på mat togs bort och att detta koppelades till en aktiv konsumentrörelse som skulle se till att dessa pengar inte

skulle ätas upp av livsmedelskedjorna. Detta är ett oerhört angeläget konsumentkrav. Det kan inte hjälpas att jag grips av misstanken att regeringens omtanke om konsumenternas ekonomi inte är så stor som den är om statens ekonomi. Regeringen ägnar sig hellre åt att inge människor falska förhoppningar genom att säga att den nya jordbrukspolitiken med något slags automatik skulle leda till en sänkning av matpriserna. Det tror jag är ett mycket stort misstag. På sikt kan denna jordbrukspolitik leda till en dämpning av prishöjningarna. Men dessutom, vilket är viktigare, kan den nya jordbrukspolitiken leda till att signalerna på ett tydligare sätt går från konsumenterna till producenterna. I den hittillsvarande jordbrukspolitiken har producenterna framför allt förhållit sig till prisregleringssystemets signaler och inte till konsumenternas. Konsumentfrågorna handlar inte enbart om priser på mat. Konsumentfrågorna handlar också om kvalitet. Kvalitetsfrågorna är också mycket viktiga i den internationella diskussionen. Vi har från vänsterpartiets sida länge tagit upp och hävdat att Sveriges krav på importerade livsmedel måste vara lika stora som på de inhemska producerade livsmedlen. Tyvärr går det inte att få en majoritet i utskottet att ställa sig bakom en sådan, egentligen självklar, politik.

Vi menar att det i det internationella perspektivet borde vara de svenska företrädarnas uppgift att föra fram miljökrav, etiska krav och andra kvalitetskrav och att se till att de på ett helt annat sätt lyfts fram i den internationella diskussionen om handel med jordbruksprodukter mellan olika länder.

Nyligen har det varit en sammankomst i OECD då dessa frågor diskuteras. Från Sveriges sida närvarade såväl jordbruksministern som utrikeshandelsministern. Av de rapporter som man har kunnat få fram om detta möte framgår det inte om de svenska företrädaren med ett enda ord har berört dessa viktiga aspekter. Jag vill gärna fråga jordbruksministern, som senare skall delta i debatten, varför Sverige är så passivt när det gäller att lyfta fram dessa för konsumenterna så avgörande frågor.

Det tycks som om den internationella diskussionen när det gäller livsmedelsprodukterna präglas av en övertro på marknadsmekanismen. Diskussionen handlar i stort sett uteslutande om behovet av att öka handeln och att få bort handelssnedvidande effekter samt att stimulera konkurrensen. Naturligtvis är den diskussionen begriplig. Särskilt i skenet av vad som händer i Östeuropa är det lätt att förstå att det nu finns en allmän hyllning till marknadsmekanismerna som det allena saliggörande. Jag tycker ändå att det i det läget känns angeläget att framhålla att det inte är så att vi har två ekonomiska modeller, en som handlar om planekonomi och som är dålig, en som handlar om marknadsekonomi och som är bra. Sanningen är den att det finns två ekonomiska modeller, varav ingen fungerar i verkligheten. Vi har tidigare uttryckt det så här, och jag tycker att det är ganska träffande beskrivning: Vad vi har haft när det gäller jordbrukspolitiken är en kapitalistisk planushållning, men vad vi behöver är en socialistisk marknadsekonomi.

Det är uppenbart att alla aspekter på jordbrukets påverkan på miljön, beredskapsfrågor och regionala politiska synpunkter inte kan tillgodoses av den kapitalistiska marknadsekonomi. Det förutsätter ett starkt engagemang från samhällets sida om vi skall kunna lyckas med de föresatser som det råder en stor enighet om, att vi skall ha ett jordbruk i hela landet, att vi

skall få bort den negativa miljöpåverkan, att vi skall ha en god beredskap inte bara inför militära hot utan även inför andra krissituationer.

Jag tycker därför att det är en mycket spännande situation som vi befinner oss i när det gäller att försöka utforma en politik som förenar det goda hos marknadsekonomin med det goda hos ett starkt samhällsengagemang. Man måste dock fråga sig: Är de åtgärder tillräckliga som föreslås i den nya jordbrukspolitiken? Jag har tidigare sagt att vi tycker att det skulle ha behövts en större ekonomisk tyngd på den landskapsvårdande ersättningen. Den skulle också ha behövt vara mer generell och riktats sig till vallodling och djurhållning på ett tydligare sätt. Vi är starkt oroade för vad som kan hända med jordbruket i skogs- och mellanbygder utanför stödområdet men också inom stödområdet. Vi tycker därför att är oerhört viktigt att den nya jordbrukspolitiken följs upp på ett systematiskt sätt från riksdagens sida. Vi tycker att det är beklagligt att det inte finns en majoritet i jordbruksutskottet och förmodligen inte heller i riksdagen för en sådan systematisk uppföljning på olika nivåer. Vi tror inte att man skall betrakta det jordbrukspolitiska beslutet som avslutningen på en lång process, som började med 30-talets kohandel. Vi tror att man måste se det som en inledning till en helt ny process, som kräver ett starkt engagemang. Vi tycker från vänsterpartiets sida att denna uppföljning är viktig. Eftersom vi tyvärr inte får gehör i riksdagen för en sådan insats skulle jag ändå vilja inbjuda alla dem som vill vara med och se till att vi värnar om det svenska jordbruket i framtiden att bilda en fristående grupp, som ser det som sin uppgift att värdera vad som händer ur konsumentaspekt, ur jordbruksaspekt och ur miljöaspekt. Vi bör se till att vi i den gruppen får representanter för det konventionella jordbruket, den alternativa odlingen, konsumenterna och miljörörelsen.

Om osäkerheten i den nya jordbrukspolitiken är så stor, varför skall vi då över huvud taget ge oss in i en svår process där vi inte kan förutse resultaten? Jo, vi måste det. Trots all oenighet finns det en sak som alla parter är rörande eniga om, nämligen att den jordbrukspolitik som vi nu har inte alls fungerar. Den leder till höga priser för konsumenter och låga inkomster för jordbrukare. Den har gett oss negativa miljöeffekter, och den har trots upprepade beslut i denna församling inte inneburit att vi har kunnat bevara jordbruket i hela landet på det sätt som vi hade velat. Dessutom står vi inför en ny tid. Det industrisamhälle som vi lever i befinner sig i kris, det vet vi. Alltför mycket av vår produktion och konsumtion baserar sig på slöseri med jordens resurser. Vi föröder de ändliga resurserna och skapar miljöproblem i alla led och slutligen också när vi hanterar resterna som avfall.

Om mänskligheten och jorden skall ha en framtid måste vi, inte återvända, men på nytt skapa ett samhälle som baseras på de areella näringarna, ett biosamhälle där jordbruk och skogsbruk inte bara producerar våra livsmedel utan också i väldigt hög grad råvaror som vi behöver för energiproduktion och också i mycket högre grad än i dag råvaror som vi behöver för industriproduktion. Det finns många varor, bl.a. plaster, som kan produceras med jordbruket som bas i stället för med mineraloljor som bas. Den jordbrukspolitik som vi har haft svarar på inget sätt mot de nya behov som vi står inför. Därför är det helt nödvändigt att vi utformar en ny jordbrukspolitik

som inbegriper jordbruket i den mycket vidare mening som jag har försökt antyda här.

Egentligen är det oerhörda möjligheter som ligger framför oss. Det är en gemensam uppgift för oss alla, politiska partier, företrädare för näringen och alla andra, att se till att gjuta framtidstro och hopp i en näring som så länge har varit satt på undantag.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag säga att vi från vänsterpartiets sida inte valde den enkla vägen att stå vid sidan av det jordbrukspolitiska beslutet och kritisera, trots att vi på många punkter inte fick gehör för våra synpunkter. Vi valde att biträda den kompromiss som den nya jordbrukspolitiken utgör därför att vi tyckte att vi fick gehör på väsentliga punkter. Vi vill genom att sluta upp kring beslutet markera att vi känner ett stort ansvar för det svenska jordbruket i framtiden, att vi efter bästa förmåga vill fortsätta att på ett konstruktivt sätt bidra till den ytterligare utveckling av jordbruket och jordbrukspolitiken som är nödvändig.

Jag vill, fru talman, yrka bifall till reservationerna 3 och 6 och till vänsterpartiets reservationer. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Allra sist vill jag säga att även om vi ibland känner maktlöshet inför utvecklingen, känner att verkligheten är opåverkbar, är det mycket viktigt att komma ihåg att de problem som vi står inför när det gäller jordbrukspolitik inte är orsakade av någon sorts obändiga naturkrafter. Det är faktiskt vi människor som själva har åstadkommit dem. Det är naturligtvis ett dåligt betyg åt oss, men det betyder också att det faktiskt är vi själva som kan ändra situationen.

Vi skall strax ta det första steget på den förändringens väg som inte bara skall föra oss till en bättre livsmedelsproduktion utan också till det nya ekologiskt anpassade biosamhället. Säkert lurar många fallgropar på den vägen, men efter denna långa tid av svåra diskussioner och vända känns det trots allt bra att vi nu äntligen är på väg.

Anf. 6 ÅSA DOMEIJ (mp):

Fru talman! Det är dags för en ny jordbrukspolitik. Den gamla politiken har spelat ut sin roll. Den gamla jordbrukspolitiken har sina rötter i 30-talets politik och motiverades av sociala skäl. Nu är det inte så mycket socialpolitik när vi talar om jordbrukspolitik. Nu talar vi också om andra frågor, bl.a. miljöpolitik. Men tyvärr inverkar inte det i så värst hög grad på de jordbrukspolitiska besluten. Det beror på att på 30-talet levde en stor del av befolkningen på landsbygden. Det gjorde jordbrukspolitiken väldigt mycket till socialpolitik. Den fattiga jordbruksbefolkningen stämde dåligt överens med Per Albin Hanssons folkhemsplaner. Spannmålspriset rasade dessutom på grund av konkurrens från amerikansk spannmål. Politikerna ville göra någonting. Man sade att man ville förbättra landsbygdsbefolkningens levnadsvillkor. Man införde en avsättningsgaranti och tvång för kvarnarna att använda inhemsk spannmål.

Sedan dess har en jordbruksutredning per årtionde genomförts. Under 1980-talet kom det dessutom en rapport från en livsmedelspolitisk arbetsgrupp. Men ofta har det varit samma slags problem som har diskuterats un-

der dessa decennier – dock har nya jordbrukspolitiska mål lagts till under årens lopp.

Ofta har man tagit upp problemet med de överskott som bl.a. avsättningsgarantin skapar. Avsättningsgarantin innebär att bönderna får sälja allt som de producerar, oavsett hur det ser ut på marknaden.

När det gäller 1940-talets jordbruksutredning var man orolig för att bönderna skulle komma att utnyttja de höga världsmarknadspriserna. Det rädde ju brist på mat efter kriget. Men redan 1952 sjönk världsmarknadspriserna, som då kom att ligga under de svenska priserna. Och så har det varit sedan dess.

Det är klart att det inom vilken näring som helst skulle uppstå överskott, om producenterna visste att de fick sälja allt som de producerade. Tänk er att riksdagen i dag skulle säga exempelvis till SAAB: Det spelar ingen roll om ni inte kan sälja era bilar. Ni skall få en garanti som innebär att allt som ni producerar skall kunna säljas. Då skulle det nog knappast bli så mycket av nytänkande och förändringar inom SAAB.

Men jordbrukspolitiken har också sina rötter i tiden före 1930-talet. På 1860-talet drabbades ju Sverige av nödår, och det är faktiskt inte så länge sedan. Då var det naturligt att inrikta både forskning och politik på så stora skördar som möjligt. Det här kvantitetstänkandet har präglat såväl politiken som forskningen sedan dess, och det är ganska märkligt med tanke på att problemen är så annorlunda i dag.

Bortsett från den bristfälliga marknadsanpassningen orsakade jordbrukspolitiken också andra problem. Efter 1940-talet började användningen av kemiska bekämpningsmedel och av handelsgödsel att kraftigt öka. Animalieproduktionen koncentrerades mer och mer. Växtföljderna blev sämre. Det var faktiskt under 1970-talet som man på allvar började diskutera jordbrukets miljöproblem. Politikerna i den utredning som arbetade under det decenniet – dvs. 1970-talets utredning – undrade om det möjligen kunde finnas ett samband mellan den mängd kemikalier som man ville använda och omfattningen av den åkerareal som skulle komma att behövas i framtiden.

Ett miljömål uppsattes, även om det tog lite tid, år 1985. Men politiken förändrades egentligen inte. På samma sätt förhåller det sig nu 1990, dvs. fem år senare. Det beslut som riksdagsmajoriteten förmodligen fattar kommer egentligen inte att innebära några förändringar på miljöområdet.

Under 1980-talet dominerades den jordbrukspolitiska debatten dels av överskottsproduktionen – och denna urholkar jordbrukets lönsamhet och är dessutom samhällsekonomiskt helt förkastlig –, dels av de miljöproblem som diskuterats under många år. Detta ledde till en diskussion om att jordbrukspolitiken behövde reformeras. I slutet av 1988 tog regeringen initiativ till tillsättandet av en livsmedelspolitisk arbetsgrupp. Motivet var att den dåvarande politiken baserad på prisstopp var ett mycket trubbigt instrument när det gällde att förverkliga de jordbrukspolitiska målen. En ny jordbrukspolitik skulle formars. Jordbrukspolitiken skulle inte längre vara baserad på ett prisregleringssystem. Enligt direktiven skulle nya och selektiva medel arbetas fram för att man skulle kunna uppnå en högre grad av måluppfyllelse i jordbrukspolitiken t.ex. beträffande beredskap, regionalpolitik och miljö.

Men vad är det egentligen som har hänt? Innebär den jordbrukspolitik

som samtliga partier utom miljöpartiet i dag står bakom att måluppfyllelsen på de här olika områdena kommer att bli bättre?

Jag har några frågor till riksdagsmajoriteten:

Innebär det nya förslaget till livsmedelspolitik bättre förutsättningar när det gäller att uppnå miljömålet?

Kommer måluppfyllelsen på viktiga områden över huvud taget att bli så mycket bättre?

Kommer brukningsmetoderna i de intensiva jordbruksbygderna att bli mera ekologiskt anpassade?

Kommer risken för att dricksvattnet förgiftas av nitrater att minska?

Kommer övergödningen av havet att minska?

Kommer de många hotade arter som är beroende av odlingslandskapet att ges större möjligheter att överleva?

Kommer sårbarheten beträffande livsmedelsförsörjningen att minska?

I föreliggande förslag sägs det att belastningen på miljön kommer att minska, eftersom ett kraftigt sänkt pris på spannmål, som ju blir följden av avregleringen, kommer att göra att det blir mindre lönsamt att gödsla och bespruta. Teoretiskt är det givetvis så – det är sant. Men priset på spannmål är trots allt inte så styrande när det gäller användningen av insatsvaror som man kanske skulle kunna tro. Det är bättre att höja priset på kväve om man vill ge bönderna ett incitament att minska kvävegödslingen. Det skulle alltså vara betydligt effektivare.

Om riksdagen fattar beslut enligt utskottsmajoritetens förslag, blir följden sannolikt ett prisras som i sin tur leder till att jordbruksmark läggs ned, framför allt i skogs- och mellanbygder. Mark kommer att läggas ned i just de bygder där det i dag bedrivs ett för miljön skonsamt jordbruk. I de intensiva slättbygderna – dvs. just de bygder som orsakar miljöproblemen – kommer jordbruket att fortsätta att tillämpa i stort sett samma metoder som i dag.

Sven Eric Lorentzon nämnde i sitt anförande att vi kommer att få en hel del skogsplantering, även i skogs- och mellanbygder. Det stämmer bra. Visserligen är det positivt att utskottsmajoriteten inte kommer att säga ja till speciella anläggningsstöd när det gäller barrskog. Det är alltså en klar förbättring. Men jordbrukarna får ju ett stort omställningsstöd, som kan användas även för plantering av barrskog. På den punkten har Sven Eric Lorentzon helt rätt.

Det finns inte några villkor här – dvs. att anläggningsstöd över huvud taget och omställningsstöd inte skulle få lämnas till skogsbygderna. Dessa stöd kommer faktiskt att gälla över hela landet. Eftersom förutsättningarna för jordbruket är sämst just i skogsbygderna, är det inte så konstigt – ja, det är t.o.m. högst naturligt – att det är just den marken som i första hand kommer att läggas ned.

Men jordbruket orsakar naturligtvis inte bara miljöproblem, utan jordbruket skapar också positiva miljövärden. De flesta utrotningshotade kärlväxter i Sverige är beroende av odlingslandskapet. Ett av syftena med den nya jordbrukspolitikerna var att naturvärden skulle bli bättre. I förslaget till ny jordbrukspolitik anslås därför 250 milj.kr. till landskapsvård.

Jordbruksutskottet har dessutom plussat på NOLA-ersättningen med 30

milj.kr. Det är bra att vi äntligen kan vara eniga om att jordbruket måste få betalt inte bara för matproduktionen utan också för andra viktiga tjänster.

Men om vi skall bedöma helheten i fråga om den nya jordbrukspolitiken kan vi inte bara se till enskilda höjda anslag. Naturvården motverkas samtidigt av att en stor del av den jordbruksmark som tas ur drift är just den mark som har den största betydelsen för naturvården. I det perspektivet är det småpengar som vi talar om när det gäller de 250 miljonerna. Naturvårdsverket påpekar i sitt remissvar att det krävs minst 500 milj.kr. Och då har man på naturvårdsverket inte haft särskilt hög målsättning, utan man har sagt att de 500 miljonerna bara skulle räcka till de allra värdefullaste områdena.

Vad kommer det då att innebära? Jo, när det gäller att minska jordbrukets negativa miljöproblem kommer det inte att hända särskilt mycket. Visserligen kommer säkert förbrukningen av handelsgödsel och kemiska bekämpningsmedel att minska. Men användningen av dessa medel kommer inte att minska särskilt mycket i fråga om de hektar som även fortsättningsvis kommer att brukas just därför att det är de som kommer att klara omställningen.

När det gäller naturvården kommer trots allt många viktiga odlingsmarker att försvinna. Hotet mot de utrotningshotade arterna blir således i själva verket större. Där är det egentligen ingen större skillnad mellan regeringens och utskottsmajoritetens förslag. I det avseendet är utskottsmajoriteten inte mycket bättre. De extra 30 miljonerna till NOLA-ersättningen är naturligtvis inte mycket i det sammanhanget.

Det märkliga är att utskottsmajoriteten inte har haft modet att släppa tanken på att det viktigaste inte är att skördarna skall vara så stora som möjligt. Man sitter kvar i 1800-talstänkandet. Det är glädjande att samtliga partier har släppt 30-talstänkandet och inte längre är regleringsivrare, men 1800-talstänkandet har tydligen rotat sig mycket djupare. Fortfarande gäller det att producera så mycket som möjligt per hektar – något som var naturligt i en tid då man kunde råka ut för svält på vintrarna men som inte är naturligt i dag.

Jag skulle också vilja säga litet grand om det här med effektivitet. Sven Eric Lorentzon var inne på det och sade att jordbruksnäringen måste få utnyttja sina resurser och att man därför inte kan tänka sig ett mer extensivt jordbruk. Det beror givetvis på vad man menar med ett extensivt jordbruk. Som jag ser det måste jordbruksnäringen, precis som alla andra näringar och hela samhället, anpassas till naturens ramar, och inom naturens ramar skall resurserna naturligtvis utnyttjas så effektivt som möjligt.

Lorentzon säger att näringen måste få möjlighet att utnyttja sina resurser, och det är precis det som skulle hända om man skulle skära ner rejält på användningen av kemiska bekämpningsmedel och handelsgödsel. Då skulle jordbruksnäringen verkligen få utnyttja sina resurser, i mark, i biologiskt kunnande och i effektiva brukningsmetoder. I dag är det resurser utanför jordbruksnäringen som jordbruket utnyttjar i stor utsträckning, t.ex. ett stort oljeberoende vid tillverkning av kvävegödsel och ett stort beroende av kemikalieindustrin när det gäller kemikalier.

Jag skulle vidare vilja säga något om sårbarheten och beredskapen. I livsmedelspolitiska arbetsgruppens rapport sades det att livsmedelsförsörjningen och jordbruket är sårbara och att det inte är någon mening med att

upprätthålla ett produktionsmål, eftersom Sverige ändå är så beroende av importerade insatsvaror. Det var synd att livsmedelspolitiska arbetsgruppen inte drog slutsatsen att minskad användning av handelsgödsel och kemiska bekämpningsmedel skulle leda till ett mindre sårbart jordbruk.

Det som är positivt när det gäller sårbarheten – det finns trots allt en del sådant också – är att Norrlandsstödet blir kvar. Men det är osäkert hur det blir med det i framtiden. I propositionen sägs det så vackert att lönsamheten för Norrlandsjordbruket inte skall få minska nämnvärt. Men vi vet hur det är med den saken. Om man sätter upp lönsamhetsmål och inkomstsmål, hur skall man kunna mäta detta? Alla i livsmedelspolitiska arbetsgruppen var också eniga om att det inte är någon mening med att sätta upp sådana mål. Därför betyder de här orden i propositionen egentligen mycket litet.

Norrlandsjordbruket borde anpassas efter konsumtionen i området. Det var också en av grundtankarna i livsmedelspolitiska arbetsgruppen. Om vi vill ha vissa tjänster av jordbruket får vi helt enkelt betala så mycket som behövs för att få just de tjänsterna. Det naturliga vore därför att hela tiden anpassa Norrlandsstödet efter den produktion som vi vill ha i Norrland.

En sak som är tråkig i den jordbrukspolitiska debatten är att den i så hög grad präglas av pessimism. Man kan fråga sig vad det beror på. Denna näring är ju livsviktig för oss alla – vi kommer alltid att behöva mat. En orsak kan vara syftena med jordbrukspolitiken: Varför vill vi ha ett jordbruk i Sverige? Jag tror att alla partier är eniga om att det är viktigt med en livskraftig jordbruksnäring i framtiden. Där skulle jag vilja ge miljöpartiets syn.

Ett viktigt skäl är att en långsiktigt uthållig livsmedelsförsörjning måste upprätthållas över hela världen. I dag hotas livsmedelsförsörjningen av befolkningsökning men kanske framför allt av markerosion och försaltning. Därför är det viktigt att vi som har en bra åkerresurs verkligen utnyttjar den för vår egen försörjning av livsmedel och gör det på ett sådant sätt att vi kan fortsätta att producera livsmedel även i framtiden.

Däremot vore det fel om vi försökte ta ansvar för världens livsmedelsförsörjning på det sättet att vi fortsatte att dumpa ett överskott på världsmarknaden. Där kan jag helt instämma med Bengt Rosén. Det naturligaste måste vara att vi stöder u-länderna, så att de kan bygga upp en egen fungerande jordbruksnäring. Så länge vi dumpar livsmedel på marknaden kommer u-landsbönderna att ha mycket svårt att bygga upp en produktion, då de helt enkelt får för dåligt betalt.

Det är viktigt att vi då inte går in på den vägen att vi börjar exportera miljöproblemen. Anta att vi tänkte kortsiktigt och sade att det blir billigare för Sverige att köpa livsmedel från t.ex. Holland. Då skulle resultatet bli att vi köpte våra livsmedel från ett land där man använder betydligt mer miljöskadliga metoder än man gör i Sverige, och på det viset skulle vi helt enkelt orsaka en sämre miljö- och naturresurspolitik.

Ett andra skäl, förutom den långsiktiga solidariteten med hela världens livsmedelsförsörjning, är vårt eget oberoende. Jag tror att det är farligt om ett land för sin försörjning blir helt beroende av importerade livsmedel. Då blir man också mycket beroende i andra delar av sin politik. Det var trots allt inte så länge sedan som Sverige hade problem med livsmedelsförsörj-

ningen, och det kan inträffa igen, men då av andra orsaker, nämligen att vi hushåller på ett dåligt sätt med markresursen.

Jag skulle vilja vara optimist i jordbrukspolitiken. Jag säger att överskottet ger en stor möjlighet till en helt ny jordbrukspolitik. Det finns ingen anledning att i dag pressa upp skördarna maximalt. Det behövs inte längre – maten kommer att räcka i alla fall.

Vi kan minska användningen av handelsgödsel och kemiska bekämpningsmedel. Vi kan minska kväveläckaget. Vi kan hushålla bättre med ändliga naturresurser. Men det kräver att kvävet blir dyrt, annars kommer hushållningen med kväve aldrig att bli bättre. Det är mycket svårt att kontrollera vad varje enskild bonde gör, så jag tror inte så mycket på regleringar i det avseendet. Jag tror att ett högre kvävepris automatiskt skulle leda till bättre växtföljder, därför att bönderna skulle utnyttja sina kunskaper effektivare. Det skulle på sikt leda till att man hade djur över hela landet och inte så koncentrerat som i dag. Det skulle också leda till bättre lagring och spridning av stallgödsel. Det går att ställa vissa krav, men det går inte att detaljkontrollera allting.

Med en minskad användning av kemiska bekämpningsmedel skulle stora fördelar nås. Ofta tänker man mest på livsmedelskvaliteten, men man måste också tänka på lantbrukarnas arbetsmiljö och de skador som bekämpningsmedlen ger i naturen. Man borde vara ännu mer vidsynt än så. Den höga kemikalieanvändningen i jordbruket förutsätter många kemiska industrier, och deras produktion är helt klart miljöfarlig. Ni minns väl förgiftningen av floden Rhen, då floden helt enkelt dog. Produktionen av mycket kemiska gifter skapar också ett avfallsproblem.

I dag har intresset svängt när det gäller ekologiskt lantbruk eller alternativ odling, och det är mycket positivt. Det finns ett brett stöd för detta hos många partier hos riksdagen.

Men ofta diskuteras detta som en liten nisch, en liten punktvis satsning, kanske med litet omställningsstöd och bidrag. Det är det enda man vill gå in med. Det bästa sättet att stimulera det ekologiska jordbruket och den alternativa odlingen är helt enkelt en ny jordbrukspolitik, genom vilken hela jordbruket bör förändras stegvis. Det kommer helt enkelt att göra det lönsamt att börja odla sitt eget kväve, precis som alternativodlarna gör i dag. Dessutom skulle inte alternativodlingen innebära att alla miljöproblem löstes snabbt, för det är bråttom också. Det behövs en förändring av hela jordbrukspolitiken. Det räcker inte att stödja en liten nisch och tro att vi skall klara miljöproblemen på det sättet.

Hur skulle man då kunna göra det som är rätt och riktigt för hela samhället och även lönsamt för den enskilde bonden? Jag tror mer på ekonomiska styrmedel än på regleringar för handelsgödsel och kvävegödsel. Jag tycker att vi skall lägga riktigt höga avgifter på kvävegödsel, men att de skall återföras i sin helhet till jordbruket, t.ex. i form av arealbidrag. Här vill vi särbehandla jordbruket i jämförelse med t.ex. industrin. För industrins del talar vi oftast om miljöskatter, dvs. att pengarna inte direkt går tillbaka till industrin. Att vi vill göra detta beror på att vi tycker att jordbruket dels är en så viktig näring att vi måste behålla jordbruket i landet, dels att jordbruksnäringens ekonomi är så pressad att det här helt enkelt är nödvändigt.

När det gäller bekämpningsmedel tror vi inte att det räcker med ekonomiska styrmedel. Det måste också till en tuffare lagstiftning.

Vi skiljer oss en hel del från utskottsmajoriteten i våra uppfattningar. Omställningsperioden ville vi lägga upp på ett helt annat sätt, eftersom vi också ville kombinera avreglering med en sänkning av användningen av handelsgödsel och kemiska bekämpningsmedel. Det gör att det med vår jordbrukspolitik kommer att gå åt mer åkerareal än vad utskottsmajoriteten tror. Vår jordbrukspolitik kommer att leda till att vi måste acceptera lägre skördar. Därför kan vi inte betala ut ett omställningsstöd, som de andra partierna vill betala ut. Omställningsstödet skall gå till bönderna för att de lovar att inte odla någon mat på sin åkermark under de närmaste fem åren. I stället hade vi velat ha ett större inkomststöd under omställningsperioden, kombinerat med att jordbruket skulle göras mer extensivt.

Utskottsmajoriteten har också minskat inkomststödet i förhållande till regeringens förslag. Det är naturligtvis riktigt om man utgår från att man inte vill uppnå ett mer extensivt jordbruk. Utskottsmajoritetens förslag kommer på ett bättre sätt än regeringens förslag att underlätta omställningen för jordbruket. Men om man samtidigt utgår från att man vill få ut en helt annan miljö- och naturresurspolitik hade det varit bättre att ge ett betydligt större inkomststöd och inget omställningsstöd alls.

Däremot kan vi naturligtvis tänka oss en del anläggningsstöd, t.ex. till våtmarker och lövskog i slättbygd. När man talar om det öppna landskapet kanske man gör det litet ensidigt ibland. Det öppna landskapet är viktigt i skogs- och mellanbygd. Det är där det har betydelse för naturvärden. För den öppna slättbygden skulle det tvärtom vara positivt för naturvärden med litet mer skogsplantering. Därför har vi föreslagit ett anläggningsstöd för lövskog. Men vi har maximerat det till 100 000 hektar, eftersom vi inte tror att vi kan avvara mer på grund av att vi också vill ha plats för litet energigrödor, även om den mesta åkerarealen kommer att gå åt till matproduktion.

Beträffande stödet till landskapsvård stöder vi naturvårdsverkets förslag att 500 milj. kr. borde satsas. Det kanske låter mycket, men här talar vi om en irreversibel process. Om utrotningshotade arter slås ut kan vi aldrig få tillbaka dem igen.

I fråga om förhållandet till andra länder vill jag instämma i det som Annika Åhnberg sade. Det är helt naturligt att vi borde ställa samma krav på importen som vi gör på de svenska produkterna. De flesta människor i landet tror antagligen att det är så redan. Men så är det inte, utan detta är som vanligt en stor stridsfråga i riksdagen.

Jag tycker att Sverige borde ha en mer offensiv roll i GATT-förhandlingarna. Vi borde gå till förhandlingsbordet och säga att vi tänker göra något helt annorlunda med jordbrukspolitik. Vi tänker satsa radikalt på miljön i jordbrukspolitik. Därför måste ni förstå att vi behöver behålla vårt gränskydd även i framtiden, annars har inte vi en chans att konkurrera. Med de motiven tror jag inte att andra länder skulle påbörja ett handelskrig mot oss. Trots allt är miljöopinionen stark i andra länder. Ibland kan man i den svenska debatten få en känsla av att det bara är i Sverige som vi är miljömedvetna och diskuterar mycket miljöpolitik. Men det är inte alls sant. Det är bara Sveriges vanliga roll att försöka agera världssamvete. Miljöopinionen

växer i andra länder också. De skulle inte acceptera ett handelskrig mot Sverige på grund av att vi vill föra en radikal miljöpolitik på jordbruksområdet. Det kan i alla fall inte jag tänka mig.

Visst är det dags för en ny jordbrukspolitik. Frågan är vilken. Alla riksdagens partier har frigjort sig från 30-talets jordbrukspolitiska tänkande och insett, att jordbruket bör avregleras. Men vart tog miljö- och naturresurshushållning vägen? Fortfarande bekänner sig riksdagsmajoriteten till kvantitetstänkandet – så mycket produktion som möjligt per hektar. Vid århundradets stora jordbrukspolitiska beslut borde alla partier också ha kunnat släppa det tänkande som skapades på 1800-talet.

Jag tycker att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett nytt förslag till jordbrukspolitik, där avreglering kombineras med radikala miljöhänsyn. Det är dags att prioritera naturresurshushållning och miljö. Jag tycker att det är tråkigt att jordbruksutskottet, som har goda förutsättningar, eftersom vi behandlar både miljöfrågor och jordbruksfrågor, inte har kunnat skärpa regeringens förslag på miljöområdet.

Det är också tråkigt att denna jordbrukspolitik blir ytterligare ett svek av regeringen i raden av de många på miljöområdet: Öresundsbron, trafikpolitiken, att man glömde bort att ta ut miljöavgifter på koldioxidutsläpp vid elproduktion, de fjällnära skogarna. Svek på svek kommer även på jordbrukspolitiken område. Detta sker trots att det utlovades i direktiven till den livsmedelspolitiska arbetsgruppen att vi skulle ta fram nya och mer selektiva åtgärder bl.a. på miljöområdet.

Jag skall inte tala om konsumentpolitik, för det skall Carl Frick ta upp senare. Paul Cizuk kommer att tala om sårbarhet och beredskap.

Jag ställer mig bakom samtliga reservationer där miljöpartiet finns med, men för att vinna tid kommer jag inte att yrka bifall till alla. Därför yrkar jag avslag bara på propositionen samt bifall till reservationerna 7, 9, 11, 15 och 25 till betänkandet.

I detta anförande instämde Kjell Dahlström, Paul Cizuk, Marianne Samuelsson, Claes Roxbergh, Carl Frick, Roy Ottosson och Inger Schörling (alla mp).

Anf. 7 ANNIKA ÅHNBERG (v) replik:

Fru talman! Det är, som jag sade i mitt inledningsanförande, många som väljer att förhålla sig som recensenter till den nya jordbrukspolitiken. Miljöpartiet har tyvärr sällat sig till den skaran. Visserligen är det, om man läser det särskilda yttrandet, en förhållandevis positiv recension. Den säger att utskottets förslag är bättre än regeringens. Men det hade varit ännu bättre om miljöpartiet hade valt att vara med i diskussionerna och försöka nå fram till en uppgörelse som fler kunde stå bakom.

Åsa Domeij frågar: Leder detta beslut till att miljöproblemen försvinner, att beredskapen blir god osv.? Det enkla svaret är ju nej. Ett beslut i den här församlingen kan aldrig få sådana oerhört stora, omvälvande effekter i ett slag som de Åsa Domeij tydligen hade förväntat sig. Politik och politiska beslut är en av drivkrafterna i samhället men inte den enda. Det finns också

en lång rad andra skäl till att jordbruket ser ut som det gör än de jordbrukspolitiska beslut som vi fattar här. Men det här beslutet innebär öppningar.

När Åsa Domeij skall förklara varför miljöpartiet inte kan ställa sig bakom beslutet säger hon att det beror på att vi inte lägger på höga miljöavgifter. Men Åsa Domeij måste väl veta att en miljöavgiftsutredning arbetar med just frågan om miljöavgifter inom jordbruket och kommer att lämna ett förslag. Det här beslutet utesluter inte att man går vidare och fattar beslut när det gäller avgifter på bekämpningsmedel och handelsgödsel. Det finns ingenting i beslutet som säger att man inte kommer att kunna göra det. Men det är väl bra om man fattar det beslutet på en väl genomtänkt och genomarbetad grund.

Sedan säger Åsa Domeij att ett annat skäl är att ersättningen för landskapsvårdande åtgärder blev för låg. Vi håller med om det – den blev för låg. Men den kom ju i alla fall till! Det är trots allt ett helt nytt inslag i jordbrukspolitiken. Man måste ge det inslaget tid att hitta formerna. Sedan tror jag att vi kan komma igen och begära att det skall avsättas mer pengar.

Det behövs en ny jordbrukspolitik – frågan är vilken, sade Åsa Domeij, och inte blev man mycket klokare på vad det är för ny jordbrukspolitik som miljöpartiet vill ha när man lyssnade på Åsa Domeijs anförande. Man värnar om jordbruket i skogs- och mellanbygder, men av reservationen framgår det att man tycker att jordbruket i Norrland skall anpassa sig till den lokala konsumtionen. Det vill säga att man, om det sker en fortsatt utflyttning från Norrland, i konsekvens med det hela tiden skall dra ned på jordbruket. Det är en helt annan inställning än den som vi har, nämligen att man skall använda jordbruket i de här delarna av landet som en stimulans för att få en levande landsbygd.

Miljöpartiet vill, inte genom omställningsersättning utan genom enbart avgifter, minska användningen av handelsgödsel med 30 % på ett år. Jag tycker att man skall fråga sig: Vad betyder det i praktiken? Det handlar om människor – det är människor som skall genomföra den omställningen och som skall leva med den. Då tror jag att man måste inse att ett sådant beslut måste genomföras litet mer gradvis. Man kan inte utsätta människor för hur abrupta förändringar som helst av hela deras tillvaro. Det innebär en förfärande brist på respekt för människors rätt till rimliga omställningar, och omställningen av jordbruket är faktiskt ändå ganska plågsam.

Sedan sade Åsa Domeij att all åkermark behövs för matproduktionen. Jag skulle gärna vilja fråga miljöpartiet: Delar ni inte vår uppfattning att vi behöver basera en mycket större del av energi- och industriproduktionen på de förnybara resurserna, dvs. på de areella näringarna?

Anf. 8 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Fru talman! Många talare har talat om att det är viktigt med helhetssynen i jordbrukspolitiken, men så är det tydligen inte när man går till beslut – då kan man stycka upp det i olika delar. Man säger: Visst kan vi fatta bra miljöbeslut sedan. Att fatta ett beslut som innebär att det blir sämre för miljön i dess helhet nu måste vara felaktigt, och det sker i ett utskott där vi faktiskt behandlar både jordbruksfrågor och miljöfrågor! Här borde det vara extra lätt att göra det samlat.

Visst skall miljöavgiftsutredningen komma med ett förslag. Men vi har ju hela tiden skjutit det här beslutet framför oss. Det sades i direktiven till livsmedelspolitiska arbetsgruppen att vi når de jordbrukspolitiska målen på ett dåligt sätt och att vi i samband med en avreglering skulle ta fram nya och selektiva medel för att nå målen bättre. Miljöfrågorna var viktiga enligt direktiven. Men vad hände? Inga miljöförslag i livsmedelspolitiska arbetsgruppens rapport! Med nöd och näppe gick det in ett uttalande att miljöavgiftsutredningen skulle se vidare på det här – men det var med nöd och näppe! Det var faktiskt också enbart av det skälet som miljöavgiftsutredningen gick vidare med frågan.

Det står ingenting i det betänkande från jordbruksutskottet som vi i dag behandlar om att regeringen till hösten bör återkomma med radikala förslag på miljöområdet. Hade vi skrivit in ett sådant krav hade jag ställt mig helt annorlunda till hela resultatet av behandlingen av jordbrukspolitiken, eftersom jag är positiv till en avreglering men anser att vi samtidigt måste ta miljöhänsyn. Då hade de frågorna kommit tillbaka. Då hade majoritetens förslag också sett annorlunda ut. Då hade det inte varit möjligt att lägga fram förslag om högt omställningsstöd, dvs. att betala bönderna för att sluta odla mat – då hade mer åkerareal behövts.

Annika Åhnberg tycker att den jordbrukspolitik som jag företräder är oklar. Men det är väl ganska klart att vi skulle kunna utnyttja överskottet till att i stället använda mindre handelsgödsel och kemiska bekämpningsmedel. Det är bara det att majoriteten har valt att använda mindre areal.

När det gäller energigrödor tror inte vi att det finns lika mycket utrymme som utskottsmajoriteten tror. Jag bedömer att det kanske finns 200 000 hektar till lövskog och energigrödor. Men det kan bli mer i framtiden, eftersom effektiviteten kommer att öka även i ett ekologiskt anpassat jordbruk, och det vet vi ingenting om – det beror på vad som händer och hur snabbt utvecklingen går.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 9 ANNIKA ÅHNBERG (v) replik:

Herr talman! Det är litet sent, måste jag säga, att i de sista skälvande minuterna av den här processen komma och säga att om man hade föreslagit att regeringen skulle återkomma till hösten hade miljöpartiet ställt sig bakom förslaget. Det hade varit lämpligare att miljöpartiet hade framfört det förslaget i de diskussioner som föregick beslutet.

Sanningen är att miljöpartiet i rätt stor utsträckning har varit frånvarande i diskussionen om hur den nya jordbrukspolitiken skall utformas och att man – det har förvånat mig mot bakgrund av att man säger att jordbrukspolitiken är en av hjärtefrågorna – har behandlat hela den här processen ganska nonchalant.

Nu säger Åsa Domeij att det t.o.m. blir sämre för miljön med det nya beslutet – det finns inga inslag i det som gynnar t.ex. egen produktion av kväve. Men det gör det faktiskt, eftersom utskottet säger att omställningsersättningen skall utformas så, att den just också kan gynna vallproduktion.

Jag måste upprepa att det är beklagligt att miljöpartiet har valt att på det här nonchalanta sättet ställa sig utanför diskussionen i stället för att seriöst gå in i den och konstruktivt utveckla de delar av den nya jordbrukspolitiken som faktiskt kan leda till bättre miljöeffekter.

Anf. 10 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Herr talman! Det finns två huvudinriktningar i jordbrukspolitiken. Hur skall vi ha det med framtidens jordbrukspolitik? Skall vi lösa de problem som vi har i dag genom att satsa på ett jordbruk där vi inte använder så mycket handelsgödsel och kemiska bekämpningsmedel men måste utnyttja en större areal, eller skall vi satsa på att lägga ned åkermark? Det är två olika huvudinriktningar.

I hela behandlingen av jordbrukspolitiken har det varit klart att det inte har funnits något intresse att satsa på ett mer extensivt jordbruk. Det är av den anledningen som utskottsmajoriteten har gått längre än regeringen när det gäller att höja omställningsstödet.

Det har inte funnits någon öppning från något parti att gå in på den utvecklingsväg som innebär att i stället använda mer åkerareal. Det kan man lätt se när man läser partimotionerna. I vänsterpartiets partimotion finns det i stort sett inga förslag till förbättringar på miljöområdet. Det finns inga förslag som konkret skulle minska användningen av kemiska bekämpningsmedel och handelsgödsel. Det är inte alls så att vänsterpartiet har fått kompromissa bort delar av sin politik på miljöområdet, utan man har faktiskt aldrig drivit de frågorna. Det har alltså inte funnits några miljöförslag från de andra partierna att diskutera kring.

Talmannen anmälde att Annika Åhnberg anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 11 HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Föreställningen om en levande landsbygd och ett öppet och varierande landskap är djupt rotad i den svenska folksjälen. Dessa för oss alla omistliga tillgångar måste emellertid vårdas och värnas om de skall bestå.

Det svenska kulturlandskapet är i allt väsentligt ett resultat av generationers odlarmöda.

Till detta skall naturligtvis också läggas att vi alla har önskemål om livsmedel av god kvalitet till vettiga priser och att jordbrukarna ställer berättigade krav på att de, som alla andra företagare, skall ha en rimlig chans till trygghet i sin yrkesutövning och en rimlig inkomst.

Jordbruket är en betydelsefull fråga i de allra flesta länder som alltid är föremål för politiska överväganden. Inte ens de mest marknadsinriktade länderna accepterar att prismekanismen helt slår ut deras jordbruk. Vi har emellertid nu kommit till den insikten att den nuvarande jordbrukspolitiken med sina rötter mer än 50 år bakåt i tiden inte kan bestå. Den uppfyller inte de uppsatta målen utan snarare motverkar dem. Ett invecklat och svårångat regleringssystem leder både produktion och betalningsströmmar fel. Om

detta råder enighet i praktiskt taget alla kretsar och såvitt jag förstår också bland bönderna själva.

Svårigheten ligger i vad som kan komma i stället. I den mån det råder delade meningar handlar det mera om i vilken omfattning och på vilket sätt som samhället skall medverka till en övergång från det nuvarande reglerings-systemet till ett jordbruk som i högre grad och som annan verksamhet mera lever på marknadens villkor och producerar i förhållande till de signaler som konsumenterna ger till producenten.

Det skall dock genast sägas att hela det svenska jordbruket inte bara kan leva på marknadsmässiga villkor, därför att svenskt jordbruk har långt fler och kanske lika viktiga uppgifter som att producera livsmedel, nämligen dem som jag nämnde inledningsvis: vården av vårt landskap och vår landsbygd. Ingen har heller föreslagit att jordbruket bara skall marknadsinriktas. Redan LAG förutsatte att bönderna skulle ersättas för sina landskapsvårdande uppgifter. Detta har sedan utvecklats i propositionen och nu ytterligare i utskottets betänkande.

Det är en självklarhet att om jordbruket endast skall ses som en marknadsstyrd producent av livsmedel får det andra effekter än om jordbruket därutöver skall främja en god landsbygdsutveckling och en bra natur- och miljövård. Såväl i propositionen som i utskottets betänkande har ett allvarligt försök gjorts att tillvarata båda dessa aspekter på svenskt jordbruk.

Det har försports att denna syntes av två synsätt inte helt tillfredsställer vare sig doktrinära marknadsekonomer eller dem som vill lägga tyngdpunkten på landsbygdsutveckling och naturvård. Vi tror emellertid att den sammanvägning av olika intressen som utskottet gjort står i god samstämmighet med medborgarnas syn på svenskt jordbruk, och det är inte heller oviktigt.

Det är självklart att den omställning av svenskt jordbruk som nu sker från en av inre och yttre regleringar tämligen skyddad näring inte kan genomföras utan att den här och var leder till anpassningsproblem övergångsvis. Men det är också min bestämda uppfattning att den nya jordbrukspolitiken ger chanser för jordbrukarna att i sin verksamhet tillvarata den kreativitet och anpassningsförmåga som jag vet att de besitter.

I propositionen har ett stort antal förslag framlagts i syfte att underlätta övergången till en ny jordbrukspolitik, och till sådana övergångsåtgärder har också anvisats ett belopp av nära 14 miljarder kronor under en femårsperiod. Därtill kommer särskilda åtgärder för introduktion av bioenergin.

Utskottet har visserligen gjort flera ändringar i det framlagda förslaget men samtliga håller sig inom den i propositionen angivna utgiftsramen och syftar endast till att påskynda en omställning och ligger därför väl inom propositionens riktlinjer.

Två frågor har mer än andra sysselsatt utskottet. Den ena har att göra med att jordbruket i framtiden skall inriktas mot en produktion för den svenska marknaden. Det innebär att betydande åkerarealer kommer att frigöras från traditionell produktion. Arealen har uppskattats till 500 000 hektar. Om inga åtgärder vidtas för att dessa marker skall odlas, skulle det innebära allvarliga negativa konsekvenser för kulturlandskapet. I propositionen redovisas också många åtgärder för att förhindra en sådan utveckling. Avsikten är bl. a., som här redan har sagts flera gånger i dag, att länsstyrelserna skall få

kraftfulla resurser för att ersätta jordbrukarna genom avtal för den landskapsvård som är nödvändig. Dessutom påpekas möjligheten till odling av s.k. nischgrödor.

Men dessa åtgärder är inte tillräckliga för att ta hand om hela den ledigblivna arealen. Därför föreslås också ett särskilt stöd till lövskogsplantering, till energiskog, till anläggande av våtmarker o.d. Av särskilt intresse är självfallet möjligheterna till odling av energigrödor. Medel för introduktion av bioenergi i stor skala aviseras i propositionen. Utskottet biträder också i denna del propositionens förslag i allt väsentligt.

Utskottet betonar emellertid ytterligare angelägenheten av att bioenergi kan introduceras och understryker angelägenheten av att ur jordbrukspolitisk synpunkt etanolproduktion kan komma till stånd. Det gäller här i stort sett en redan känd teknik, god jordbruksmark tas i anspråk och det är möjligt att återta marken för livsmedelsproduktion om så skulle visa sig önskvärt.

Regeringen har låtit en särskild arbetsgrupp utreda etanolfrågan. Den har med fördömlig snabbhet presenterat sin utredning i dagarna. Eftersom den är utsänd på remiss, skall jag avstå från att i detta sammanhang kommentera förslaget.

Men om bioenergi skall kunna introduceras i stor omfattning krävs ytterligare överväganden. Det är då viktigt att det energipolitiska beslutet utformas på ett sådant sätt att det finns plats för bioenergin, och utskottet uttalar önskemålet härom.

Den andra frågan som berett utskottet mycket arbete har att göra med den internationella handeln med jordbruksprodukter. Det har redan från början stått klart att gränsskyddet för jordbruksproduktion icke ensidigt skall reduceras. Om GATT-förhandlingarna leder till avskaffande eller sänkning av gränsskyddet, skall detta självfallet också gälla det svenska jordbruket. Och såvitt jag har förstått räds varken jordbrukarna eller näringen vare sig GATT eller EG.

Det är inte heller en särskilt rimlig tanke att svenska jordbrukare på sin hemmamarknad skulle tvingas konkurrera med ett starkt subventionerat jordbruk i andra länder. Men det är ingen nackdel om svenskt jordbruk får konkurrera med andra länder på lika villkor.

Det pågår nu en livlig debatt om Sveriges förhållande till EG. Det är min uppfattning att det kommer att krävas många möten inom EG innan jordbruket där genomgått den omställning som nu föreslås här hos oss. Vi kan ju bara se hur den engelska kosjukan nu sysselsätter hela EG-administrationen, och det är bara en liten fråga i förhållande till omställningen.

Men handelsfrågan gäller inte bara gränsskyddet utan också på vilka villkor export av jordbruksprodukter skall ske. Utgångspunkten är ju att svenskt jordbruk skall producera för den svenska marknaden och att om export ändå sker skall det ske utan en exportfinansiering som vältras över på de svenska konsumenterna.

I samband med övergången måste mjölkproduktionen minskas, vilket medför att 75 000 kor måste avföras från produktionen. Detta skulle leda till kraftigt oreda på den svenska köttmarknaden, varför detta kött måste exporteras. Det kan inte ske utan exportstöd, och därför föreslås i propositionen

en tillfällig exportfinansiering. Vidare konstateras att den nuvarande utbytesexporten av kött inte kan avvecklas med en gång. I propositionen föreslås därför en tvåårig övergångstid som utskottet utökar till tre år.

I övrigt är gemensam exportfinansiering icke tillåten. Införselavgifterna, som måste behållas med hänsyn till gränsskyddet, går i fortsättningen in i statskassan. Med hänsyn till att jordbruket är beroende av omständigheter som är svåra att påverka, t.ex. vädret, uppstår naturligtvis vissa svårigheter när det gäller att exakt anpassa produktionen till den inhemska efterfrågan. Vi utgår ifrån att den välorganiserade näringen skall kunna hantera detta problem.

När det gäller exportfinansieringen i övrigt ställer sig utskottet helt bakom den nordiska ståndpunkten att de flesta exportsubventionerna bör avskaffas och att exportstödet hör till de stödformer som har de mest handelssnedvridande effekterna och att denna fråga därför bör behandlas med förtur i GATT-förhandlingarna.

Utskottets ställningstagande baseras på utgångspunkten att GATT-förhandlingarna blir framgångsrika vad gäller avskaffande av handelssnedvridande stöd. I den senaste debatten har sagts att detta avsnitt i utskottets betänkande är luddigt formulerat, och det är möjligt. Men det beror i så fall på att verkligheten i detta sammanhang är oklar så länge GATT-förhandlingarna pågår. Det är svårt nog att fatta beslut om vår egen jordbrukspolitik och nästan omöjligt att besluta om andras. Sveriges närmande till internationell integration kan inte innebära att bara vi blir frihandlare på jordbruksområdet.

Vi har höga livsmedelspriser i Sverige, och de har under senare år ökat mer än vad som motsvarar inflationen. Den del av livsmedelspriset som gått till jordbrukaren har i stort sett motsvarat inflationen. Det är ytterst viktigt att ökningen av livsmedelspriserna kan hållas tillbaka.

Även om det är svårt att utlova några omedelbara effekter – om man nu inte går så drastiskt till väga som tycks framgå av en del debattinlägg i massmedia, att man med en gång bestämmer sig för att erodera den svenska landsbygden och plantera jordbruksmarken med skog – så går det inte att omedelbart uppnå effekter på prisbildningen. Det är emellertid min bestämda övertygelse att omläggningen av jordbrukspolitiken på sikt skall leda till en dämpning på livsmedelspriserna. Varken bönderna eller skattebetalarna skall i fortsättningen behöva bidra till en dyrbar exportfinansiering.

Jordbruksnäringen är ytterst välorganiserad och stark. Det vore önskvärt med en lika stark och välorganiserad konsumentrörelse. Utskottet ställer också vissa medel till förfogande för att åstadkomma detta.

Det är i sig en tämligen unik händelse att riksdagens partier i nästan total enighet kan lägga fram ett förslag i ett så kontroversiellt och svårt ämne som en genomgripande förändring av svensk jordbrukspolitik utgör. Det har hos partierna funnits en påtaglig strävan att skapa goda och stabila förutsättningar för svenskt jordbruk. Jag kan försäkra kammaren att det inte hade varit särskilt svårt och inte krävts stora ansträngningar att bli osams. Det har krävt mycket arbete och inneburit stor vanda att uppnå enighet kring en gemensam jordbrukspolitik.

Det har under de senaste dagarna påståtts att bönderna har vunnit kam-

pen om jordbrukspolitiken. Det är mycket bra om också bönderna uppfattar det så. Svårigheterna med det beslut som nu kommer att fattas är att få det genomfört. Jag noterade med stort intresse att Karl Erik Olsson ansåg att det föreliggande förslaget var en stor framgång för centern. Sven Eric Lorentzon ansåg att moderaterna i stort sett hade fått sina krav uppfyllda. Bengt Rosén, som alltid är litet mer återhållsam, sade inte detsamma, men han gav i varje fall sitt stöd åt betänkandet i dess helhet.

Det är mycket skönt att det är så. Därmed kommer alla att skynda sig att med kraft genomföra den nya jordbrukspolitiken. Det behövs verkligen fasthet och målmedvetenhet för att det beslut som vi fattar skall kunna förverkligas. Erfarenheterna av 1985 års jordbrukspolitiska beslut är på den punkten inte särskilt positiva. Om bönderna och näringen kan genomföra omställningen i en positiv anda, om vi samtidigt kan bevara vårt öppna och varierande landskap samt på sikt få till stånd en dämpning av livsmedelspriserna, då tycker jag att både regeringen och vi i utskottet kan vara nöjda med den förda jordbrukspolitiken.

Herr talman! Då utskottets betänkande i övrigt kommer att kommenteras av Håkan Strömberg och Åke Selberg återstår bara för mig att uttrycka förhoppningen att såväl jordbrukarna som näringen väl skall utnyttja de möjligheter till omställning av jordbruket som vi alla har ansett nödvändiga. Framtiden vilar i stor utsträckning i böndernas egna händer.

Anf. 12 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Herr talman! Jag måste erkänna att det inte var alldeles enkelt att finna goda skäl för att begära replik på Hans Gustafssons anförande. Det präglades till mycket stor del av den helhetssyn som också utskottets betänkande präglas av.

Om vi kan ändra det nuvarande systemet och minska det stora spillet av resurser till andra än svenska konsumenter och producenter, ett spill som inte självklart gynnar omvärlden, då är det till gagn för både konsumenter och producenter. Det är en av de faktorer som medverkat till att vi har kunnat bli ganska överens.

Jag skall ta upp till debatt en fråga som också Hans Gustafsson berörde ganska mycket, nämligen frågan till vad vi skall använda den alternativa arealen. Hans Gustafsson säger att den fortsatta utvecklingen ligger i näringens egna händer. Men i utskottets betänkande står så här: Att skapa en varaktig marknad för bl. a. bioenergi är grundläggande för att omställningsarbetet skall lyckas. Jag tror det kan vara på sin plats att här i kammaren ställa frågan hur det egentligen skall gå till att närma producenter och konsumenter till varandra i frågan om bioenergi. I dag finns ingen etablerad marknad på detta område. Jag är inte övertygad om att näringen ensam klarar detta. Det är möjligt att parlamentet och regeringen måste medverka till att få i gång denna process. Är Hans Gustafsson beredd att stödja den tanken? Därmed blir det fler politiker som ger sitt stöd åt utvecklingen på marknaden i fråga.

Anf. 13 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Herr talman! Efter Hans Gustafssons inlägg vill jag bara uttala förhoppningen att han blir kvar i denna riksdag och behåller den starka ställning som

han har i sin grupp. Därmed kan han säkerligen lugna många svenska bönder en bra tid framöver.

Anf. 14 ANNIKA ÅHNBERG (v) replik:

Herr talman! Hans Gustafsson sade sig vara glad över att det fanns en i det närmaste total enighet bakom utskottsbetänkandet. Tyvärr måste jag göra honom något besviken och säga att man nog skall akta sig för att definiera utskottets ställningstagande som totalt enigt. I själva verket har vi uppnått en mycket skör och bräcklig enighet i utskottet. Denna enighet får betraktas som en grund utifrån vilken vi skall arbeta vidare.

Många idéer och förslag från vänsterpartiet, t.ex. om ökad satsning på alternativ odling, om högre ersättningsbelopp för landsskapsvård och om mer generella metoder för att betala ut ersättningen samt om stor vaksamhet i fråga om vad som kommer att hända med jordbruket i skogs- och mellanbygder, är inte idéer och förslag som vi har lämnat bakom oss. Det är givetvis idéer och förslag som det i den fortsatta processen är oerhört viktigt att ta upp på nytt. Jag är nämligen övertygad om att vi har rätt i det vi säger i våra förslag. Det gäller bara för oss att övertyga övriga riksdagspartier att få in dem i jordbrukspolitiken.

Vi har inte fattat ett engångsbeslut där vi säger att riksdagen är färdig med det eller det och att det nu är dags att avreglera och genomföra besluten. I själva verket befinner vi oss i början av en mycket svår process. Det kommer i fortsättningen att krävas ett mycket stort ansvar av riksdagens partier. Det handlar om att följa utvecklingen och se om den verkligen går i tänkt riktning.

Jordbrukets framtid ligger nog inte enbart i böndernas händer, utan det krävs också i fortsättningen ett stort ansvar från riksdagens partier att se till att utvecklingen går i önskad riktning.

Anf. 15 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Herr talman! Hans Gustafsson sade i sitt anförande att målen i jordbrukspolitiken motverkas av den gamla politiken. På den punkten är vi helt överens. Men varför då inte baka in mer selektiva åtgärder som kan leda till en bättre måluppfyllelse, t.ex. på miljöområdet och vad gäller beredskap och sårbarhet?

Den livsmedelspolitiska arbetsgruppen lämnade tyvärr mycket av miljöproblemen. Men dessa uppmärksammades av många remissinstanser, t.ex. naturvårdsverket, lantbruksuniversitetet och Naturskyddsföreningen. Det borde ha gått att göra någonting annorlunda när vi nu kom fram till beslut. I många andra frågor följde ju utskottsmajoriteten varken den livsmedelspolitiska arbetsgruppens eller regeringens förslag.

Miljöministern har många gånger sagt att numera är miljöpolitiken arbetarrörelsens viktigaste fråga. På 30-talet lät man socialpolitiken bilda grund för jordbrukspolitiken. Varför inte låta miljöpolitiken och hushållningen med naturresurser bilda grund för jordbrukspolitiken på 90-talet? Vore inte det naturligt?

Skall det verkligen behövas 30 år av diskussion för att förstå sambandet mellan produktion och behovet av insatsvaror? Vi har tillräckligt med mat

och behöver inte längre använda så mycket insatsvaror i jordbruket. Första gången detta påpekades var i 1950-talets jordbruksutredning. Men tiden är kanske inte mogen än. När vi fattar nästa jordbrukspolitiska beslut en bit in på 90-talet kommer vi måhända att tydligare se sambandet så att miljöfrågorna får större utrymme.

Anf. 16 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Om Karl Erik Olsson tyckte det var svårt att finna anledning att replikera mig, kan jag säga att det inte heller är lättare att finna anledning att svara honom. Vi har månad efter månad, natt och dag, arbetat oss fram mot en ny jordbrukspolitik. Därför känner vi ett gemensamt ansvar för det förslag som nu föreligger. Det begränsar nog våra möjligheter att åstadkomma en alltför aktiv debatt.

Karl Erik Olsson frågade mig om jag är beredd att medverka till att få i gång en process som syftar till att skapa en varaktig marknad för bioenergi. Jag kan inte förstå annat än att den processen redan är i gång. Utskottet har i det förslag som riksdagen nu skall anta uttalat önskemålet att man i det nya energipolitiska beslutet skall försöka skapa utrymme för användning av bioenergi i stor skala. Vi har också anvisat ekonomiska resurser för detta. Jag tycker att regeringen mycket snabbt och resolut har tagit ett steg framåt i och med tillsättandet av en arbetsgrupp på etanolsidan. Jag tycker att denna grupp på mycket kort tid har lagt fram ett bra och genomarbetat förslag. Processen är med andra ord redan i gång.

Annika Åhnberg invände mot mitt påstående att vi har framlagt föreliggande förslag i nästan total enighet. Med total enighet menar jag i detta sammanhang att fem av riksdagens partier och därmed nästan alla ledamöter står bakom det föreliggande förslaget. Jag säger inte att total enighet har uppnåtts på varje punkt. Det är inte bara de som har motionerat som hade velat att förslaget skulle se annorlunda ut, utan det hade också vi som företräder propositionen velat se. Även om vi kan ha delade meningar på olika punkter föreligger det ändå en grundläggande enighet om de väsentligaste frågorna.

Om jag uppfattade Sven Eric Lorentzon korrekt menade han att om jag var kvar och jobbade med dessa frågor skulle vi klara det. Jag tror inte att det sammanhänger med min person. Jag tror att det har att göra med den strävan som vi gemensamt har i den här frågan. Jag tycker vi har anledning se till att vi kan bibehålla ett livskraftigt jordbruk i det här landet och kombinera det med att vi får goda och bra livsmedel. Det nu föreliggande beslutet är ett försök att åstadkomma detta. Det vore orimligt att säga att vi har löst alla problem. Då får man gå till tidningarnas ledarsidor eller till uttalanden av ekonomer – de löser alla problem.

Detta är svårt. Vi försöker hitta lösningar. Därmed har jag stora förhoppningar om att detta kommer att vara gynnsamt för Sveriges jordbruk.

Anf. 17 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! För att något ta vid där Hans Gustafsson slutade vill jag säga att jag är mycket glad över att nästan samtliga partier i riksdagen har haft modet att våga ta steget över regleringströskeln till en omställning och avreg-

leringen av jordbruket. Detta kommer på sikt att gynna såväl bönder som konsumenter och leda till en bättre miljö.

Samtidigt beklagar jag att miljöpartiet ställt sig utanför och inte velat delta i de öppna diskussioner som hade givit möjlighet till påverkan. Därmed menar jag att de sviker vad de kallar sin egen hjärtefråga.

Att fem partier i riksdagen samlas kring en så betydande fråga som en omläggning av det svenska jordbruket bör man verkligen se i perspektiv. Det pågår bl.a. en debatt om politikerförakt och om käbbel i riksdagen. Jag tycker, herr talman, att det är ganska intressant att notera att fem partier i riksdagen kunnat samla sig till konstruktiva lösningar om ett mycket svårt problem. Alla har fått rucka på sig och ge och ta. Detta visar att vi har en vital och handlingskraftig riksdag.

I de senaste dagarnas debatt i några tidningar har man pekat på luddigheter i utskottsbetänkandet. Man har hävdats att omställningen kanske inte alls skulle komma till stånd. Detta visar perspektivlöshet hos debattörerna, tycker jag.

Av utskottsbetänkandet framgår alldeles klart att riksdagen föreslås att i dag fatta beslut om en intern avreglering av det svenska jordbruket på fem år, ett avskaffande på fem år i olika steg av exportsubventioner och andra subventioner och införande av permanenta medel för att stödja regionalpolitiken, miljöpolitiken och beredskapen.

I det förslag till beslut som utskottet framlägger finns inte någon grund för att anta att inte denna omställning skulle genomföras.

Det som debattörerna pekar på är luddigheter i formuleringarna när det gäller GATT-förhandlingarna. Det har kommenterats här tidigare, men jag vill säga att man visserligen kan tycka att skrivningarna är luddiga, men att vad det handlar om är ett perspektiv där GATT-förhandlingarna misslyckats, om jag förstått utskottet rätt.

Man har nu satsat på en GATT-runda från alla världens nationer som är med i GATT. Skulle man misslyckas där är det tyvärr fullt tänkbart att man står inför perspektivet av handelskonflikter och kanske handelskrig, kanske ekonomiska blockuppdelningar. Då är det inte bara en teknisk fråga, utan det handlar om ett rejält misslyckande för världens handelssystem. I en sådan situation kan mycket vara öppet som gäller handelspolitiken, där vi i dag har bestämda uppfattningar.

Jag har för min del läst utskottsbetänkandet noga. Jag ser alldeles klart att detta betänkande handlar om beslut som kommer att innebära betydande förändringar i det svenska jordbruket.

Med den nya livsmedelspolitiken tycker jag vi står väl rustade för den omställning som kommer på 1990-talet.

Flera debattörer här har sagt – och jag instämmer gärna i det – att man inte ändrar inriktningen med *ett* beslut. Man ger möjligheter och öppningar. Sedan beror det på hur detta hanteras i praktiken.

Det är viktigt att vi med detta beslut börjar sätta konsumenten i centrum och tar det första steget mot målet så rimliga livsmedelspriser, att matpriserna inte skall behöva öka mer än andra priser i vårt land. Med ett sådant beslut gör man naturligtvis en viktig insats i samhällsekonomin. För oss socialdemokrater är det också en fråga om fördelningspolitik. Det är lågin-

komsttagare, pensionärer, barnfamiljer som drabbas mest av höga matpriser.

Nästa steg måste bli att skärpa konkurrensen i leden efter bonden och leden efter industrin, alltså mellanhänderna, grossisterna, handeln. Det är en fråga regeringen återkommer till i höst.

På sätt och vis menar jag att den räcka av beslut som här föreslås ändå är litet historisk. Vi börjar nu att mentalt införa en förändring i det svenska jordbruket. Men sedan 1930-talet har det blivit så att för producenten, bonden, är den statliga regleringen så att säga bollplanket. Det är mot den statliga regleringen han spelar.

Nu står vi förhoppningsvis inför beslut som innebär att det i framtiden blir konsumenten som blir bollplanket, motspelaren, för bonden-producenten. Det är en viktig mental förändring att bonden inte skall behöva ha den statliga regleringen som en tvångströja och som den betydelsefullaste faktorn när han fattar sina beslut.

Den nya livsmedelspolitiken erbjuder bönderna en omställning på generösa villkor. Nu gäller det för lantbruket att rätt utnyttja de betydande resurser som ställs till förfogande under omställningen. Lantbrukarna håller sin framtid i egna händer. Ingen osäkerhet får råda om att det är på näringen och dess mycket starka organisationer och den enskilde företagarens beslut det beror om övergången skall bli bra eller inte. Riksdagen har gått näringens organisationer till mötes såväl när det gäller omställningen som kopplingen till energipolitiken. Detta lägger ett stort ansvar på näringens organisationer att stötta sina medlemmar och se till att omställningen lyckas.

Vi har också under 1980-talet – liksom även tidigare – från samhällets sida lagt ned betydande resurser för att denna omställning skall kunna bli praktiskt förverkligad, genom väsentliga satsningar på forskning och utveckling. På såväl praktiska försöksprojekt som grundläggande forskning har vi lagt ned hundratals miljoner årligen på olika sätt – genom lantbruksuniversitetet, genom speciella program som har tagits fram från regeringens sida och som finns ut i forskningsråd, hos andra forskare, genom olika stiftelser, bl.a. lantbrukets egna osv. Här finns en bra grund för att praktiskt kunna genomföra en omställning. Mycket har satsats från samhällets sida i forskningen, och nu kan näringslivets organisationer och företagen ta vid och fortsätta det praktiska utvecklingsarbetet.

Då finns det skäl att påminna om att livsmedelsindustrin hittills tyvärr har satsat väsentligt mindre än tillverkningsindustrin på forskning och utveckling. Enligt de uppgifter vi har tillgängliga är det ungefär 0,4 % av samtliga utförda dagsverken inom FoU-området som ligger på livsmedelsindustrin. Den genomsnittliga omfattningen av FoU-insatser i tillverkningsindustrin ligger ungefär tio gånger högre.

Jag har full förståelse för att regleringen har hämmat utvecklingen av FoU inom livsmedelsindustrin. Det har saknats ekonomiska skäl att i större omfattning satsa på marknadsföring och FoU. Men nu står vi i en annan situation. I framtiden blir det en hårdare internationell konkurrens, mindre protektionism och slopande av marknadsregleringar inom landet. I det perspektivet är det viktigt att industrin tar sitt ansvar och satsar på att utnyttja de

fördelar vi har i Sverige. Dessa ligger traditionellt i att vi har en hög kunskaps- och utbildningsnivå, inte minst i den sektor vi talar om i dag.

Framtiden för den svenska livsmedelsindustrin ligger i en ökad satsning på forskning och utveckling. Först då kan vi få en ordentlig valuta för de omfattande resurser som kanaliseras till dessa områden inom ramen för den offentligt finansierade forskningen.

Jag har något nämnt den internationella miljö i vilken vi kommer att verka. Annika Åhnberg ställde en fråga till mig huruvida Sverige vid det senaste OECD-mötet tog upp miljöpolitiken.

I mitt inlägg redogjorde jag för det förslag till omläggning av livsmedelspolitiken som vi förelagt riksdagen, och jag berättade om de permanenta insatser för en bättre miljö som finns i det förslaget.

Framför allt ägnade sig finansministern i sitt huvudanförande i OECD åt den viktiga kopplingen mellan ekonomisk politik allmänt sett, för alla sektorer, såväl jordbruk som andra, och miljöfrågor. Ekonomins och miljöns inbördes förhållande var ett huvudtema för finansministerns inlägg i OECD.

När det gäller GATT-förhandlingarna – och det är där man diskuterar framtida regler – är Sverige såvitt jag vet först med att lägga fram förslaget om att man skall kunna ta hänsyn till etiska överväganden när man ställer upp nya handelsregler, t.ex. när det gäller genteknik, användning av hormoner och andra frågeställningar. Det är en svår fråga. Vi har tagit upp den och fått stöd utan svårighet i den nordiska kretsen. Vi har i GATT framlagt synen att det skall vara möjligt. Hur lång tid det kan ta att komma fram är svårt att säga, men förvisso är det vi som har startat debatten.

När det generellt gäller kravet att ha en hög nivå på miljöinsatser och resurshushållningsinsatser pekar utskottsmajoriteten på att Sverige har sådana ambitioner. Det har också redovisats i det arbete som utrikeshandelsministern bedriver när det gäller GATT-förhandlingarna totalt sett, inom alla sektorer. Det är naturligtvis en viktig fråga.

Problemet för oss och andra som driver dessa frågor är att många länder uppfattar ökade krav på miljöregler i handelssammanhang som ny protektionism riktad mot u-länderna. Tyvärr är det så att många u-länder, oberoende av politisk regim ser insatser av detta slag som nya hinder som vi från i-länderna vill ställa upp. Det är för oss ett mycket viktigt arbete att försöka klara upp med u-länderna att det inte är så. Jag menar – och jag är övertygad om att Annika Åhnberg också menar det – att här krävs en ordentlig dialog mellan i-länder och u-länder om dessa frågor.

Låt mig gå tillbaka ett par decennier till den stora miljökonferens som hölls i Stockholm, jag tror det var 1972. Under lång tid var det oklart om en sådan konferens alls skulle komma till stånd. U-länderna uppfattade själva tanken på miljöregler som riktade mot dem. Men då gick det att brygga över, och det är i den andan vi får försöka att arbeta också fortsättningsvis.

Herr talman! Jag nämnde att inte minst den svenska livsmedelsindustrin kommer att ställas inför en av sina största utmaningar med de beslut som fattas här i dag, men också med den internationella utveckling vi tycker oss se framför oss. Jag tycker detta är en viktig fråga, som inte har diskuterats så mycket hittills.

Sverige har miljöfördelar när det gäller livsmedelsproduktion. Vi är

mycket bra på att utveckla livsmedelsteknik. Vi har utomordentligt avancerade och världsledande företag på det området i Sverige. Men vi har en mycket begränsad export av förädlade livsmedel. Vi bedriver i mycket liten utsträckning internationell marknadsföring som syftar till att öka den exporten. Det har naturligtvis sin bakgrund i den starka protektionism som alla länder, inkl. vi själva, har byggt upp. Men detta innebär också problem. Det är inom detta område, förädlade livsmedel, som vi har möjlighet att utnyttja våra fördelar. Vi har hög kompetens, hög utbildningsnivå, teknisk kapacitet och en god miljö. Vi skall inte som hittills försöka tävla om att sälja bulkvaror – råvaror med liten förädlingsgrad – på en dumpad världsmarknad i konkurrens med de stora bulkvarunationerna Australien, Argentina, USA osv. Vår livsmedelsindustri är inom vissa sektorer helt och hållet inriktad på hemmamarknaden och på att sälja lätt bearbetade råvaror.

Svenska företag arbetar i dag, internationellt sett, inte så att man tar till vara det industriella och tekniska kunnande som finns för vidareförädling. Samtidigt vet vi att det kommer att finnas en utökad marknad för förädlade livsmedel av god kvalitet. Miljökraven hos konsumenterna ökar under 1990-talet inte bara hos oss, vilket flera talare har sagt i dag.

Här har vi en utmaning som förmodligen kan mötas genom en kombination av teknisk och industriell kompetens, miljöfördelar i primärproduktionen och en ökad satsning på internationell marknadsföring. Förädlingsindustrin har i detta avseende ett ansvar som är lika tungt som det som vilar på näringsorganisationer i samband med den omställning som riksdagen har att ta ställning till i dag. Vi ger, om riksdagen följer utskottets betänkande, goda förutsättningar att skapa möjligheter. Nu hänger det på de enskilda företagens och företagarnas beslut om dessa möjligheter skall utnyttjas på ett sätt som gynnar såväl konsumenter som lantbruket och den svenska samhällsekonomin.

Anf. 18 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Herr talman! Regeringen hade en jättechans här att göra något bra på miljöområdet. Jag skulle vilja fråga jordbruksministern: Varför tog ni inte den? Det hade funnits chans att göra miljöfrågorna till en lika naturlig del av jordbrukspolitiken inför 1990-talet som socialpolitiken var på 1930-talet. Det hade passat mycket bra att ändra på inriktningen i en situation där vi faktiskt producerar ett överskott.

Jag kan ha viss förståelse för att det blev tidsbrist i arbetet med den livsmedelspolitiska arbetsgruppens rapport. Man skulle ju alltså kunna säga att miljöfrågorna inte hanns med, därför att vi trasslade in oss alltför mycket i de olika regleringssystemen. Men varför tog i så fall regeringen inte intryck av remissinstanserna? Det var många tunga remissinstanser som kritiserade dels att några miljöförslag inte fanns med i rapporten, dels att inga miljökonsekvensanalyser hade gjorts. Det hade funnits möjlighet att göra en ändring innan förslaget lades fram för riksdagen.

Jag undrar också hur det ser ut med energipolitiken i dag inom regeringen. Jordbruksutskottet säger här att utskottet förutsätter att regeringen i fortsättningen kommer att satsa hårt på biobränslen. Det tycker vi givetvis är mycket positivt. Vi får inte plats med så mycket biobränsle i vår politik just

inom jordbruket, men detta är viktigt för energipolitiken i stort. Jordbruket kan ändå bidra med en del. Hur ställer sig regeringen – kommer man att låta biobränslena konkurreras ut av fossilgas eller kommer biobränslena att få en riktigt chans?

Sedan undrar jag om inte regeringen har lovat för mycket när det gäller livsmedelspriserna. Borde inte förslaget ha innehållit mera på konkurrenssidan? I samband med den ekonomiska diskussionen som vi förde tidigare under regeringskrisen var detta ett av regeringens stora förslag för att dämpa inflationen. Varför har inte regeringen redan nu gått fram med fler förslag som skulle kunna förbättra konkurrenssituationen inom livsmedelssektorn?

Varför inte ställa ett sådant självklart krav som att samma krav skall gälla för importerade produkter som för svenska? Detta är en så självklar sak att de allra flesta människor tror att det är på det viset, och detta krav har ett starkt folkligt stöd. Varför då inte genomföra det förslaget?

Anf. 19 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Herr talman! Jag noterar av jordbruksministerns inlägg att han är positiv till det betänkande som utskottet lägger fram och att han också ställer sig bakom de ändringar som jordbruksutskottet har gjort i regeringens proposition. Jag ser detta som värdefullt för det kommande arbetet.

Det är också värdefullt att vi understryker miljöfördelarna i det nya förslaget. Jag vill fråga jordbruksministern om han kan hålla med mig om att det genom det förändrade omställningsstöd som vi nu föreslår finns möjlighet att ytterligare hjälpa livet, biproduktionen, att vara med och ta ett ansvar när det gäller omställningen av energisystemet i Sverige. Faktum är ju att miljöpartiet vill göra det hela sämre genom producera mindre överallt. På det sättet är miljöpartiet inte med och hjälper till.

Det förs en debatt kring vad som skrivs. Jag tycker att det är viktigt att vi är överens om vad som står i betänkandet t.ex. om exportfinansiering. Om jag tolkade jordbruksministern rätt menade han att om GATT inte blir framgångsrikt blir förhållandena annorlunda än vi förväntade oss, och då måste man vara beredd att ta upp en debatt om det regelsystem som vi nu tänker införa.

En fråga som jag tycker är viktig gäller hur man skall hantera leden efter bonden i livsmedelskedjan. Jordbruksministern antydde att man nu skall ta upp dessa. Här har vi en erfarenhet som är något besvärande. 1983 tog man upp jordbruket först, och därefter skulle man ta resten. Den livsmedelspolitiska arbetsgruppen ägnade sig först åt jordbruket, och sedan skulle man ta resten. Konkurrensutredningen tog också upp jordbruket först. Jag hoppas nu att fortsättningen kommer, så att vi inte börjar om från början varje gång. Jag tycker att det är viktigt att slå fast detta.

När det gäller frågan om teknologin och exporten menar också vi att det vore värdefullt att producera svenska specialiteter för export i stället för bulkvaror, som inte har någon chans. I detta sammanhang vill jag fråga jordbruksministern om han är beredd att i de resonemang som förs exempelvis med EG verkligen bevaka att vi också får ett visst tillträde till marknaden för just jordbruksprodukter, när nu EG vill ha ett visst tillträde till marknaden hos oss.

Anf. 20 ANNIKA ÅHNBERG (v) replik:

Herr talman! Det är glädjande att kunna konstatera att jordbruksminister uppskattar det arbete och den produkt som jordbruksutskottet har åstadkommit. Det är särskilt glädjande att jordbruksministern har den uppfattningen, trots att jordbruksutskottets betänkande på många punkter skiljer sig från den proposition som regeringen lämnade till riksdagen. Jag tycker att det hade varit ännu bättre om regeringens förslag från början mera hade sett ut som jordbruksutskottets betänkande nu gör. Den negativa attityd i förhållande till jordbruket som i hög grad har varit regeringens har i stor utsträckning bidragit till den brist på framtidstro och den pessimism som sedan en tid tillbaka finns i näringen. Jag tycker att det är litet oansvarigt av regeringen att hantera en så pass viktig fråga på det sätt som man har gjort.

Jordbruksministern undvek nogsamt att säga någonting om momsens på maten när han talade om hur viktigt det är för konsumenterna med lägre matpriser. Men är det ändå inte så att det skulle gagna konsumenterna i hög grad om man kunde ta bort eller åtminstone kraftigt reducera momsens, som ju faktiskt omfattar en fjärdedel av matpriset? Varför kan inte regeringen, som ju så väldigt varmt värnar om livsmedelskonsumenterna, tänka sig att göra en sådan sak? Det är ett krav som har stöd av en mycket stor majoritet av den svenska befolkningen.

Jordbruksministern säger att nästa steg nu blir att följa upp de senare leden i livsmedelsproduktionen och livsmedelshandlingen. Man måste då fråga: Varför rör det sig alltid om nästa steg, och varför kommer ni aldrig till det steget? Varför är det alltid bara primärproduktionen som blir föremål för utredningar och beslut? Det känns som att vi ännu inte har några garantier för att vi ens den här gången kommer att i tillräcklig omfattning ta itu med de senare leden i livsmedelsproduktionen.

Jag noterar också att jordbruksministern framhåller att Sverige i de internationella diskussionerna driver frågorna om miljön, de etiska aspekterna och livsmedelskvalitet i övrigt. Det tycker jag är mycket glädjande. Men jag vill också ställa frågan: Varför kan man då inte kräva att vi skall ha rätt att ställa samma krav på det vi importerar som på det vi producerar inhemskt? Det är ju egentligen en självklarhet att det skulle kunna vara på det sättet.

Anf. 21 SVEN ERIC LORENTZON (m) replik:

Herr talman! Det är bra att ha en minister som är glad och nöjd även om han blir överkörd i det mesta i fråga om sina ursprungsförslag.

Jag skulle vilja anknyta till de pågående GATT-förhandlingarna. Jag tyckte inte att ministern klart nog uttalade sin inställning till vad som händer om dessa förhandlingar bryter samman på jordbrukssidan. Kommer vi i Sverige då att ställa oss parallellt med EG eller våra konkurrentländer, eller kommer vi att hålla fast vid det beslut vi i dag fattar?

Eftersom vi har en jordbruksminister som är ute och reser mycket, som har många internationella kontakter, som har ett handelspolitiskt förflutet och alltså fortfarande har tillgång till mycket av dessa kontaktytor skulle jag vilja fråga: Hur är läget i de förhandlingar som i dag pågår mellan EG och EFTA? Det ryktas att EG ställer hårda krav på att få ett ensidigt marknadstillträde till Sverige. Det skulle vara mycket nyttigt och intressant för Sveri-

ges bönder, för oss politiker och för producenterna att få ett klart besked om hur läget är i dag.

Anf. 22 BENG T ROSÉN (fp) replik:

Herr talman! Jordbruksministern framhöll i sitt anförande, precis som tidigare talare har gjort, att det råder en stor enighet om det jordbrukspolitiska beslut vi i dag skall fatta. Jag fann ingen anledning att begära replik på Hans Gustafssons anförande, och det är bara på en del av jordbruksministerns anförande som jag skulle vilja ställa en kompletterande fråga. Jordbruksministern uttryckte sig i sitt anförande ungefär så här: Nu fattar riksdagen ett beslut om den nya jordbrukspolitiken, och nu ankommer det på lantbruket och lantbrukarna att anpassa sig till detta beslut och se till att en omställning sker.

Vi har i jordbruksutskottets betänkande framhållit att det behövs en noggrann uppföljning av det beslut vi i dag fattar om en omställning. Ingen av oss tror att detta blir det enda beslut som riksdagen kommer att fatta med anledning av denna omläggning av jordbrukspolitiken. Regeringen sitter ju lantbruket och lantbrukarna närmare än vad riksdagen gör genom att regeringen har som uppgift att effektuera det beslut vi fattar i dag.

Jag önskar bara fråga jordbruksministern om inte även regeringen är beredd på att det kommer att finnas anledning att korrigera de förhållningsorder och de bestämmelser som lantbruksstyrelsen och andra organ nu kommer att utforma med anledning av riksdagsbeslutet. Eller är jordbruksministern övertygad om att framtiden i och med att detta beslut fattas helt och hållet ligger i händerna på lantbrukarna? Menar alltså jordbruksministern att i den mån lantbrukarna inte förmår anpassa sig till riksdagsbeslutet ankommer det på jordbruket att klara det hela? Jag skulle gärna vilja höra hur jordbruksministern ser på den delen.

Jag vill också när jag ändå står i talarstolen påpeka att även vi i folkpartiet har haft en annan uppfattning om vissa delar av det jordbrukspolitiska beslut som vi i dag skall fatta. Främst gäller det vårt förslag till en generell arealersättning. Jag har inte tagit upp denna fråga i någon replik, eftersom Lars Ernestam senare kommer att beröra detta i sitt inlägg.

Anf. 23 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Jag vill börja med att svara på den viktiga fråga som Bengt Rosén tog upp. Han frågade om regeringen i och med detta beslut inte avser att återkomma. Bengt Rosén vet mycket väl, eftersom utskottet positivt refererar till regeringens förslag om de omfattande utvärderingar som skall göras, att regeringen förvisso har för avsikt att utvärdera de åtgärder som vi vidtar. Detta har utskottet positivt noterat.

Vad jag menar, och det hoppas jag att Bengt Rosén är överens med mig om, är att regering och riksdag nu till näringens förfogande ställer betydande resurser för en omställning. Det är utomordentligt viktigt att näringen uppfattar dessa signaler och nu påbörjar omställningen, så att vi icke på nytt får uppleva det som vi tyvärr har upplevt under 80-talet och som flera här har refererat till, nämligen att det 1985 fattades ett beslut och att vi tyvärr fem år senare måste konstatera att väldigt litet har hänt. Trots omställningspro-

gram och annat är vi kvar i en omfattande överskottsfinansiering och betydande miljardförluster årligen för den under 80-talet faktiskt uteblivna omställningen.

Nu har vi andra förutsättningar, och jag är för min del helt övertygad om att detta beslut ger en bra möjlighet för lantbruket att ställa om. Det är emellertid viktigt att lantbruket uppfattar signalerna. Det är, som flera talare från olika partier här har påpekat, ett långsiktigt beslut som skall kunna stå sig över val och nyval. Och beskedet till Sveriges lantbrukare är också det som jag tror att de efterfrågar.

Åsa Domeij ställer frågor om miljön. Sent skall syndaren vakna, Åsa Domeij. Miljöpartiet har inte velat delta så aktivt i de samtal och det arbete som har bedrivits under våren. Vi har varit öppna för det, och alla andra partier har uppenbarligen också uppfattat det som fruktbart att föra dessa diskussioner. Miljöpartiet kommer nu, som flera har påpekat, in litet sent i detta arbete.

Beslutet innebär såväl en minskning av jordbrukets negativa inverkan på miljön som möjligheter att utnyttja jordbruket för att få en rikare och mer varierad flora och fauna i känsliga områden.

Åsa Domeij och Annika Åhnberg ställer samma fråga, på vilken de mycket väl vet svaret. Jo, Åsa Domeij, detta är genomfört. På svensk mat och på utländsk mat ställs samma krav när det gäller produktens innehåll. Det vet ni mycket väl, och det var onödigt av er att ställa den frågan.

Ni vet lika väl att tanken att man i alla delar av världen skulle förbinda sig att ha exakt samma produktionsmetoder är helt orealistisk och inte genomförd på något område inom handeln. Riksdagen har också därför sagt nej till den typen av orimlig tolkning.

Som jag sade i mitt tidigare anförande försöker vi däremot att ta upp frågan om sådana produktionsmetoder som är särskilt starkt etiskt stötande, som t.ex. genteknik, för att se om vi kan få in dessa frågor i förhandlingarna. Det är svaret till Annika Åhnberg och Åsa Domeij på den punkten.

Jag tror att både Annika Åhnberg och Karl Erik Olsson tog upp frågan om konkurrensen i efterliggande led. Jag delar förvisso uppfattningen att det är mycket viktigt att konkurrensen ökar i leden efter bondens led, och detta gäller såväl i den bondeägda livsmedelsindustrin som i den privata livsmedelsindustrin, grossistledet och handelsledet. På en av era frågor lät det som om detta över huvud taget icke behandlades, men det sitter ju nu en konkurrensutredning som har fått i uppdrag att lägga fram förslag på dessa områden, och dessa förslag skall läggas fram i år. Så dåligt ställt är det alltså inte med samordningen på detta område.

Jag vill till Annika Åhnberg säga att jag ser en mycket svag koppling mellan det mycket fina inlägg hon höll inledningsvis där hon recenserade recensenterna och hennes uppfattning att regeringen skulle skapa pessimism på landsbygden.

Pessimismen skapas av två grundläggande element. Det första är dålig lönsamhet till följd av gamla regleringar som driver fram förlustbringande kroniska överskott år efter år. Såvitt jag förstår är alla ledamöter i riksdagen överens om att detta är ett system som har bäddat för pessimism. Detta gäller också för de regleringar som skapar oklarhet för bonden när det gäller

vem som så att säga är hans eller hennes uppdragsgivare. Är det den statliga regleringen, eller är det konsumenten? Det är inte bra för en näring att få så oklara signaler. Där finns den grundläggande orsaken till pessimismen.

Sedan tillkommer det som Annika Åhnberg själv tog upp i sitt inledningsanförande, nämligen att LRF har fört en överdriven kampanj där man skapar pessimism och förstör de negativa effekterna av en omställning. Det har flera talare berört här, bl.a. Annika Åhnberg. Gud ske lov är det inte alls så dåligt i det svenska jordbruket.

Jag reser mycket, som tidigare nämndes här, och jag reser ofta runt och ser på svenskt jordbruk. Det ser inte alls så dåligt ut som man kan föreställa sig när man tar del av somliga av dessa kampanjer. Det är inte ovanligt att den jordbrukare jag talat med berättar med stor glädje om sitt arbete och därefter kommer tanken på de andra som det är så besvärligt för, som LRF har påpekat.

Många jordbrukare har det besvärligt. Det är därför som vi med stor kraft ägnar oss åt en omställning av jordbruket. Det är sannligen inte regeringen som skapar pessimism på landsbygden. Tvärtom försöker jag efter min ringa förmåga att sprida en på realism grundad optimism på de områden där det finns skäl för detta.

Slutligen till de frågor som Karl Erik Olsson och Sven Eric Lorentzon ställde om EG och EFTA. Jag delar Karl Erik Olssons uppfattning att vi från svensk sida i förhandlingarna med EG skall driva linjen att Sverige skall få tillträde till EG med lägre tullar på förädlade livsmedel.

Det ställdes en fråga om när EG kan tänkas komma med sina anspråk. Några krav på ensidighet har hittills inte ställts från EG – och detta är ett svar även till Sven Eric Lorentzon. Man har utgått från de samtal som har förts före förhandlingarna. Det handlar om ömsesidiga sänkningar av tullar och avgifter på de livsmedelsvaror som man kan komma att förhandla om. Det är som bekant inte fråga om en förhandling om jordbrukspolitiken, den har lyfts undan från den här förhandlingen, utan det är fråga om förhandlingar om enskilda livsmedel. Vi har framför allt att vänta krav från Medelhavsländerna, vilka har markerat att de vill ha tillträde till EFTA-länderna för sina produkter på exempelvis grönsaksområdet, där de anser sig vara starka. Dessa krav har hittills inte preciserats, såvitt jag känner till, men det är ungefär den inriktningen som man hittills har angivit.

Regeringen har, liksom företrädare för EG, utgått från att detta är förhandlingar som skall vara reciproka. Vi skall i dessa förhandlingar – precis som Karl Erik Olsson gav uttryck för, och jag är av samma mening – ställa krav på lägre tullar och avgifter i EG-länderna för sådana förädlade livsmedel som den svenska jordbruksnäringen och den svenska livsmedelsindustrin för sin del tycker är intressant att kunna exportera till EG.

Anf. 24 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Herr talman! Jordbruksministern talade om att vakna sent. Det skall tydligen ta decennier för socialdemokraterna att förstå att miljöfrågorna måste vara en integrerad del av jordbrukspolitiken. Jag konstaterar att både Hans Gustafsson och Mats Hellström har vägrat att svara på frågan varför miljön

inte kan var en lika viktig del i jordbrukspolitiken i dag som socialpolitiken var på 30-talet.

Det har funnits gott om tid att lyssna på miljöpartiets förslag. Det fanns i den livsmedelspolitiska arbetsgruppen möjligheter att gå i riktning mot ett mer extensivt jordbruk och kombinera miljöåtgärder med avregleringen. Det har funnits en möjlighet att stödja våra förslag i utskottet, och det finns faktiskt en möjlighet att göra detta i riksdagens kammare i dag.

Även om det inte funnits ett intresse att lyssna på miljöpartiet så hade det varit möjligt att lyssna på de många remissinstanser som har presenterat förslag i liknande riktning. De har helt enkel kritiserat att miljöfrågorna inte har fått plats. Den möjligheten hade också funnits. Då hade regeringen kunnat baka in dessa förslag redan i sin proposition och inte behövt lyssna på miljöpartiet, om nu detta skulle vara förödmjukande.

Sedan måste jag tyvärr också konstatera att miljöministerns uttalande att miljön numera är den viktigaste frågan för arbetarrörelsen saknar stöd i regeringen. När det sägs att man ställer samma krav på de importerade varorna, gäller detta om man ser till det kemiska innehållet i produkterna. Det är sant. Men om jordbruksministern hade läst vår reservation, och hört de tidigare diskussionerna i riksdagen, hade han sett vad det handlar om. Det är fråga om att ställa samma hälso- och miljökrav.

Man kan inte hitta allt när man analyserar produkterna. Om man accepterar att en livsmedelsprodukt är behandlad med en kemikalie som i Sverige är förbjuden av hälso- och miljöskäl accepterar man att miljöförstöringen flyttar utomlands. Det är väl helt naturligt att vi ställer exakt samma krav.

För många konsumenter i dag är just odlingsmetoderna viktiga för produktens kvalitetsegenskaper. Det måste vara helt riktigt – om vi nu skall tala om ökad frihandel – att vi ställer samma krav på odlingen i andra länder som vi ställer på odlingen i Sverige. Det är rätt och riktigt och helt logiskt. Regeringen borde kunna lägga fram förslag, något som en majoritet av svenska folket säkert stöder.

Anf. 25 KARL ERIK OLSSON (c) replik:

Herr talman! Jag skall börja med att tacka jordbruksministern för hans kommentar när det gäller ansträngningarna att skapa ett bättre tillträde för svenska livsmedelsprodukter på andra marknader. Det är bra att vi kan vara överens också på den punkten.

Sedan till frågan om huruvida det ser bra ut inom jordbruket. Vi har noterat att i Skåne har vetet det här året gått i ax mer än 14 dagar tidigare än vad som vanligtvis är fallet. Men det kan väl inte bara bero på den positiva debatt om jordbruket som har förts i riksdagen och inte heller på regeringens proposition. Det finns en del andra faktorer som spelar in här också.

Jag är något förvånad över jordbruksministerns kommentar till att ställa samma krav på importerade livsmedel som på svenska livsmedel. Vi får säkert anledning att i debatten i särskild ordning återkomma till frågan om livsmedelskontroll. Här har vi olika uppfattningar om vilka krav som skall ställas.

I sitt anförande tog jordbruksministern inte särskilt mycket upp frågan om bioenergi. Jag har därför anledning att ställa en liknande fråga till jordbruks-

ministern som den jag ställde till Hans Gustafsson. Det talas mycket om att näringen nu har ansvaret. När det gäller energi finns det i dag ingen god organisation vare sig för producenter eller konsumenter. Det är mycket angeläget att samhället medverkar på den punkten, både regering och andra organ. Jag vill fråga jordbruksministern om han ställer sig positiv till att medverka till att skapa en varaktig marknad för bioenergi.

Det var positivt att höra det som sades om god fördelningspolitik, att konsumenterna skall sättas i centrum och att låginkomsttagare och barnfamiljer skall ha billigare livsmedel. Det är sådant som centerpartiet ständigt arbetar för. Men vore det då inte dags, som jag sade i mitt inledningsanförande, att ta ställning för att sänka momsens på maten? Det hade varit ett politiskt ganska enkelt grepp som i detta avseende skulle få en mycket större effekt än många andra åtgärder.

Anf. 26 ANNIKA ÅHNBERG (v) replik:

Herr talman! Jordbruksministern tycker inte alls att det är märkligt att regeringen inte brydde sig om att ta med det senare ledet av livsmedelsproduktionen, dvs. livsmedelshandeln, i propositionen. Jag tycker att detta är märkligt, speciellt som regeringen kallar propositionen för en proposition om livsmedelspolitik. Därmed har man antytt att det är helheten som behandlas, och självfallet borde detta led vara med i helheten. I själva verket har man nu återigen koncentrerat sig på primärproduktionen. Jag tycker att kritiken kvarstår. Det borde ha varit en proposition som gör skäl för namnet livsmedelspolitik, därför att också frågorna om de senare leden i livsmedelskedjan togs upp.

Utan tvivel har många jordbrukare känt sig illa hanterade av att regeringen i så hög grad har valt att betrakta jordbruket som ett problem som måste åtgärdas i stället för som den ovärderliga resurs för vårt samhälle som det faktiskt är. Men jag hoppas och tror att med det beslut som vi nu skall fatta kommer även regeringen fortsättningsvis att använda det synsättet, att jordbruket är en oerhörd resurs som det gäller att vi utnyttjar på bästa möjliga sätt för att åstadkomma inte bara bättre livsmedel utan också ett bättre ekologiskt anpassat samhälle över huvud taget.

När det gäller kraven på importerade livsmedel konstaterar jordbruksministern att han har hört frågan förr. Jag får då konstatera att jag har hört svaret förr. Det har inte blivit bättre nu heller. Självfallet handlar det inte om ett generellt krav att alla importerade livsmedel skall vara producerade på samma sätt som i Sverige. Det handlar om att i de fall där vi vet att livsmedel har producerats med en metod eller på ett sätt som vi finner oacceptabelt, skall vi ha rätt att hävda detta. Det skall inte betraktas som ett tekniskt handelshinder utan som en rättighet för oss att säga nej till sådant som vi inte tillåter i vårt eget land. Regeringen är inkonsekvent på den punkten. Åtminstone i ett fall, när det gäller bestrålning av livsmedel, har man gått ifrån sin egen princip och sagt att Sverige inte skall importera bestrålade livsmedel. Men bestrålning är inte något som man kan mäta som resthalt i produkten, utan det handlar om en metod som vi inte själva accepterar i Sverige. Regeringen har tagit det första steget. Jag kan inte förstå varför det skall vara så svårt att vidga det perspektivet också till fler områden.

Sist konstaterar jag att jordbruksministern inte heller denna gång nämnde något om momsens på maten. Tyvärr var det inte fråga om att han teg och samtyckte.

Prot. 1989/90:137
9 juni 1990

Livsmedelspolitiken

Anf. 27 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Jag återkommer gärna till frågan om importerad mat. Uppenbarligen behövs det mera pedagogiska insatser för att alla riksdagspartierna själva skall förstå vad de har beslutat om.

Det är ingalunda bara för bestrålning som regeringen har haft denna princip. Det har också kommit fram i det förslag jag har framlagt för riksdagen om behandlingsmetoderna när det gäller hormonbehandlat kött. Vi tar upp den frågan med USA, Australien osv. i enskilda fall där det finns skäl för det. Men vi kan inte ha som en allmän princip, som ibland har hävdats av såväl vänsterpartiet som miljöpartiet, att endast sådana produktionsmetoder som av olika skäl har utvecklats i vårt land får förekomma vid produktionen av den mat som importeras till Sverige. Det är en orimlig hållning, och den har ingen som helst förankring i andra sektorer, industriområdet eller andra områden. Här får man utgå från sakförhållandena, dvs. konsumentens intressen. Även svensk mat, Annika Åhnberg, skall sannerligen vara bra, och det gäller att finna former för en likvärdig kontroll av importerad mat.

Inom EG, där hormonbehandling av kött har förbjudits, precis som i Sverige, är den stora frågan inte importen från USA, som i och för sig är en viktig konfliktfråga för EG, utan det kriminella användandet av hormoner inom EG. Det är alltså inte bara fråga om att det skall vara samma krav på den importerade maten som på den svenska. Det skall vi ha. Men vi skall också ställa höga krav på den svenska maten och se till att man i vårt land inte använder metoder som är förbjudna i Sverige. Det var i den andan som livsmedelskontrollpropositionen fick ett mycket brett stöd av riksdagen förra året. Det är också i den andan som man arbetar vidare på våra myndigheter i de frågor som riksdagen har fattat beslut om.

Det är en helt orimlig slutsats när Åsa Domeij säger att miljöfrågorna inte har fått någon plats i jordbrukspolitiken. Såvitt jag förstår är Åsa Domeij normalt en kunnig, klok och vettig person. Då kan ett så fullständigt grundlöst uttalande som detta inte tolkas som något annat än just som sent-skallsyndaren-vakna-syndromet. Jag menar verkligen att miljöpartiet har råkat ut för detta när man inte har velat vara med om att faktiskt påverka även miljöbetingelserna i jordbrukspolitiken. De beslut som fattas i dag, om man följer utskottsbetänkandet och regeringsförslaget, innebär såväl en minskning av jordbrukets negativa miljöpåverkan som ett utnyttjande av jordbruket som en resurs – som Annika Åhnberg talade om – för att åstadkomma en bättre genetisk mångfald i flora och fauna.

När det gäller energipolitiken, Karl Erik Olsson, noterade jag i mitt inledningsanförande den koppling till energipolitiken som utskottet har gjort och som det är viktigt att näringsorganisationer tar fasta på – liksom regeringen skall göra i den energipolitiska proposition som skall läggas fram för riksdagen i höst.

Slutligen har vi momsens på maten. Momsen i Sverige har inte höjts under 80-talet. Ändå har vi tyvärr fått konstatera att matpriserna i Sverige har ökat

mera än i Europa i övrigt och mera än den allmänna prisutvecklingen i Sverige. Utvecklingen i OECD-länderna i Europa har totalt sett varit den motsatta. Där har matpriserna ökat i mindre omfattning än den allmänna prisutvecklingen. Kort uttryckt har matpriserna dragit upp inflationen här. I OECD-länderna i Europa har matpriserna totalt hållit inflationen något nere. Detta har ingenting med momsen att göra. För att få möjlighet att ta bort momsen på maten måste man först och främst veta hur finansieringen skall klaras av de ändamål som momsen på maten i dag bekostar. Några sådana förslag har i varje fall inte jag sett till. Det är en skenlösning att attackera momsfrågan för att komma åt de höga matpriserna.

Höga matpriser beror bl.a. på prisregleringen. Det startar med en kostnadskompensation där man inte har en kritisk hållning till kostnaderna på de insatsvaror man köper. Det fortplantas med alltför höga påslag i alla led, i livsmedelsindustrin, i grossistledet och i handelsledet. Det är led som alla är starkt koncentrerade, oligopoliserade, ibland monopoliserade. Alla leden driver upp priserna. De drivs upp extra mycket på grund av att vi genom finansieringen av överskottet förlorar 3–4 miljarder om året. Det skall på något sätt bekostas. Förr eller senare slår det också ut på priserna. Man kan diskutera i olika studier på vilket sätt det sker. Självfallet innebär det kroniska bortfallet av 3–4 miljarder om året på grund av överskottsfinansieringen att prisnivån påverkas.

Bonden är inte särskilt betjänt av detta. Bondens priser hålls ju nere på grund av överskottsproduktionen. Däremot gör bondens industrier, liksom de privata industrierna, påslag som bidrar till att de höga matpriserna är ett specifikt svenskt problem.

Regeringen har utfärdat direktiv som är samordnade såväl till det livsmedelspolitiska arbetet som till konkurrensutredningen, så att man under samma år skall kunna få fram en modell som angriper de inflationsmekanismer som i dag finns i primärproduktionen och de reglerade leden i industrin. Konkurrensutredningen skall under detta år lägga fram sina förslag och i dessa ta upp den höjning av matpriserna som i onödan uppkommer i de icke-reglerade leden i livsmedelsindustrin, grossistledet och handelsledet. Där behöver vi förvisso göra insatser för att den samlade reformen skall bli bra för konsumenterna.

Talmannen anmälde att Åsa Domeij anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 28 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Med anledning av de instämmanden som har gjorts i vissa partiföreträdares anföranden vill jag först framhålla att hela den moderata riksdagsgruppen självfallet står bakom de synpunkter som tidigare här har förts fram av Sven Eric Lorentzon.

Jag skall nu efter den inledande rundan i debatten kring den framtida jordbruks- och livsmedelspolitiken ta upp vissa frågor som har stor betydelse framöver för jordbruket, men också för livsmedelstryggheten i vårt land.

Sedan vill jag betona vikten av att den areal som friställs från livsmedels-

produktion används för lönsam produktion av andra råvaror till industrin och på energiområdet.

En stor brist i propositionen är att den endast har tagit upp produktionen av livsmedel och inte fullt ut i den nu förestående omställningen samtidigt tagit med den framtida jordbruksproduktionen för t.ex. industri- och energiändamål.

Vidare har miljöaspekterna när det gäller förändringarna tagits upp i propositionen på ett i många fall högst diskutabelt, och ibland på ett helt felaktigt, sätt. Självfallet kommer många förändringar att bli besvärliga, men det finns också möjligheter som måste tas till vara. Det är mycket angeläget att på alla sätt underlätta förändringar, stimulera och följa upp. Korrigeringar kommer självfallet att behöva göras för att utvecklingen skall bli lyckosam.

Herr talman! I förhållande till den parlamentariska arbetsgruppens majoritetsförslag, har betydande förändringar föreslagits i propositionen och i det betänkande som vi nu har att behandla. Jag skall ta upp några av dessa, och även några andra förhållanden som har varit av avgörande betydelse för att vi moderater valt att medverka i utskottsuppgörelsen på många viktiga punkter.

I övrigt är skrivningarna i betänkandet sådana att det finns möjligheter att arbeta vidare för att få fram ytterligare förslag om åtgärder som syftar till ett framtida starkt svenskt jordbruk och en tryggad livsmedelsförsörjning för Sveriges folk.

Många av de i propositionen och i betänkandet föreslagna förändringarna är radikala. Jordbruket och dess utövare måste därför få en rimlig omställnings- och anpassningstid. Så är nu fallet. Det är viktigt att utvecklingen fortlöpande följs upp och att en kontrollstation läggs in så att eventuella korrigeringar kan göras innan det är för sent. Slumpen får aldrig bli avgörande för landsbygdens öde och åkermarkens framtida användning. Vi moderater har fått gehör för denna uppfattning. Den nya jordbrukspolitiken måste ge de svenska jordbruket möjlighet att konkurrera på lika villkor med omvärlden. Det svenska stöd- och skyddssystemet får inte försämma de svenska lantbrukarnas utgångsläge i förhållande till andra länders lantbrukare. Betydande utfästelser i denna riktning görs också i betänkandet.

En viktig målsättning med de jordbrukspolitiska besluten måste vara att de har samma inriktning som motsvarande beslut inom EG – detta för att skapa konkurrens på så lika villkor som möjligt, men också för att ge Sverige realistiska möjligheter inför ett framtida inträde i den europeiska handelsgemenskapen. Det mesta talar för att svenskt jordbruk har mer att vinna än förlora på ett EG-inträde. Vi moderater, liksom LRF-ledningen, arbetar därför för ett sådant.

Herr talman! Det står i dag klart att varken Sveriges jordbrukare eller omvärldens, efter en omläggning av jordbrukspolitiken i enlighet med vad GATT-förhandlingarna syftar till, kommer att ha råd att i en framtid producera ett pristryckande överskott, om länderna drar bort exportstöden. Världens katastrof- och beredskapslager kan därför i framtidens avreglerade livsmedelshandel knappast bekostas av världens bönder genom produktion som inte täcker kostnaderna. Vi moderater anser därför att Sverige bör ta initia-

tiv till internationella förhandlingar om livsmedelslagrens storlek och finansiering för att säkra livsmedelstryggheten i världen.

I propositionen framhålls att i de förestående förhandlingarna mellan EFTA och EG om europeiskt samarbete, EES-förhandlingarna, kommer ett EFTA-deltagande i EGs gemensamma jordbrukspolitik inte att aktualiseras. EG-sidan hade däremot förutskickat att man kommer med önskemål om ökat marknadstillträde för vissa jordbruksprodukter. Visserligen talas det i propositionen om att man från svensk sida kommer att begära motsvarande lättnader på EG-marknaden för intressanta svenska produkter. Vi förutsatte att det då skulle röra sig om produkter på livsmedelsområdet. I betänkandet har vi också fått en allmän uppslutning kring denna uppfattning, och det är viktigt.

Gränsskyddet måste vara reallt, dvs. det måste följa inflationen och dessutom vara produktanknutet. Rättvisa och full jämförbarhet inom varje produktområde vad gäller ländernas skydd och stöd måste till, annars kommer fullt konkurrenskraftiga delar av vår jordbruksproduktion att slås ut. Vi moderater kommer nogsamt att följa utvecklingen i dessa avseenden.

Jordbrukets grödor till industrin är en viktig del av jordbruksproduktionen, främst i stora delar av södra Sverige. Sockerbetor, fabrikspotatis samt oljeväxter producerade av vårt lantbruk och vidareförädlade av svensk industri är och förblir klart konkurrenskraftiga – under förutsättning att produktionen får ske på lika villkor som exempelvis de som gäller för produktionen inom EG. Inom denna svenska industri pågår i dag intressant, lovande forskning och utveckling av nya produkter för andra användningsområden. Det vore av flera skäl fel att äventyra denna utveckling genom drastiska produktionsminskningar, inte minst i ett läge där alla är inriktade på att få fram nya jordbruksgrödor till industrin – detta för att minska spannmålsöverskottet. Grödorna är också mycket betydelsefulla ur beredskaps- och miljösynpunkt.

EG har inga planer på att minska sin produktion av dessa grödor. Man har under de senaste tio åren fördubblat potatisstärkelseproduktionen. När det gäller bränneripotatis har man t.ex. i Västtyskland ett brännerimonopol som garanterar odling av den kvantitet som konsumeras inom landet. Monopolet är även öppet för de övriga EG-staterna. Mot denna bakgrund finns det goda skäl att bibehålla odlingarna av dessa jordbruksgrödor i nuvarande omfattning även till svensk industri.

LAG-utredningens majoritet hade inte denna uppfattning. Dess bättre har nu genom förslagen i betänkandet förutsättningar skapats för bibehållna odlingar.

I vad gäller potatis till stärkelseindustrin vill jag understryka vikten av att den svenska stärkelseindustrin framöver får verka på samma villkor och med samma skydd och stöd som för motsvarande verksamhet inom EG.

Sedan 1934 har potatis genom riksdagsbeslut varit prioriterad råvara för konsumtionssprit som tillverkas för försäljning i Sverige. I propositionen föreslås att 1934 års riksdagsbeslut skall upphöra att gälla. Därmed förutsätts att odlingen av 3 000 hektar fabrikspotatis skall läggas ned. Propositionens motivering är att beslutet från 1934 har försvårat introduktionen av nya råvaror, nya produkter och nya produktionsprocesser, att alla råvaror skall konkurrera på lika villkor, vilket befrämjar en effektiv produktion till lägsta

möjliga kostnad, samt att en minskning av fabrikspotatisodlingen skulle leda till en minskad miljöbelastning. Det finns goda förutsättningar för att minska fabrikspotatisodlingen i de aktuella områdena och i stället övergå till produktion av andra grödor. Dessutom skulle, enligt regeringsförslaget, användningen av bekämpningsmedel vara tre till fyra gånger högre i fabrikspotatisodling än i spannmålsodling, varför det skulle vara positivt att minska odlingen.

Herr talman! Dessa motiv stämmer inte med verkligheten, och jag vill därför göra en kommentar till detta.

Vid AB Skånebrännerier tillverkar i dag ca 35 miljoner liter spannmålsprit och ca 17 miljoner liter potatissprit. Tillverkningen av spannmålsprit sker enligt den senaste tekniken avseende processutrustning och processtyrning. Vidare utvinnes gluten i stor skala, och utvecklingsarbete pågår för att även utvinna de vattenlösliga proteinerna.

Tillverkningslinjen för potatis har inte förhindrat uppbyggnaden av en toppmodern produktionslinje för spannmålsprit, utan potatisodlarna har tvärtom varit pådrivande för att utveckla möjligheter till spannmålsbaserad spritproduktion.

Vi har inte trott att potatis skulle komma att få konkurrera på lika villkor, som exempelvis vete, eftersom spritproduktionen är reglerad i lag. Propositionen borde därför ha innehållit ett tillägg, som skulle ge bränneriodlarna rätt att leverera potatis till ett pris som motsvarar stärkelsepriset för vete. Näringsen har ansett sig kunna klara detta efter en viss omställningsperiod. Utskottet utgår ifrån att potatis även framöver skall utgöra en konkurrenskraftig råvara vid tillverkning av konsumtionsprit.

I praktiken är framställning av fabrikspotatis överlägsen spannmålsodling även ur miljösynpunkt.

I bränneridistriktet har genom åren utvecklats en optimal näringskedja bestående av: animalieproduktion – stallgödsel – fabrikspotatis – förädlingsindustri – bioprodukter och slutligen återigen animalieproduktion. Detta är mycket positivt.

Bränneriodlarna är också föregångare när det gäller att minska användningen av bekämpningsmedel, och de medel man använder är av relativt harmlös art.

Jag menar därför att spannmål odlad på samma jordar som fabrikspotatis i dag inte medför minskad användning av bekämpningsmedel. I propositionen påstås att om bl.a. stallgödsel tillförs vid rätt tidpunkt och i rätt mängd blir avrinning och läckage inte större i spannmålsodling än när fabrikspotatis odlats. Detta är fel. Stallgödsel avger mest näring från juli och framåt. Då går spannmålen mot mognad och slutar ta upp näring. Möjligheterna är alltså inte goda att gå över till annan produktion. Vi menar därför att man måste sträva efter att fullfölja ambitionen att bibehålla denna potatislinje. Skälen för detta är goda.

Socketerbetsodlingen har socialdemokraterna gång efter annan under mycket lång tid velat ifrågasätta. Varje gång har man backat. År 1933 gjorde man det, 1966 gjorde man det och även nu måste man göra det.

Socketernäringsen skall bibehålla sin nuvarande omfattning, och stödet till

öbruken och odlingen där sker genom regionalpolitiken. Detta är en riktig förändring.

Produktionsmålet, menar vi moderater, borde dock framöver kunna sättas så att försörjningsförmågan på nationell nivå helt tillgodoses. Vi vill i det sammanhanget erinra om att det internationella sockeravtalet numera bara är av administrativ karaktär och inte innehåller någon förbindelse från Sveriges sida att stå som sockerimportör. Frihet bör därför nu i samband med avregleringen ges till en på normskördarna baserad arealanpassning till full fredstida självförsörjning. Man bör också få möjlighet att exportera framöver.

När det gäller oljeväxterna vill jag bara göra den kommentaren att i lagförslaget ville man minska odlingen av sådana växter med 70 000 hektar. Vi har nu emellertid kunnat enas om att bibehålla odlingen i nuvarande omfattning. Det kommer att ha stor betydelse för arealanvändningen framöver och minskar de problem som annars skulle ha uppstått om man skulle ha tvingats odla spannmål även på denna areal.

Vi vet också att ÖCB har krav på att när det gäller beredskapen kunna använda oljor för tekniska ändamål. Detta bör vägas in, liksom betydelsen av det foder som produceras i samband med denna odling. Oljeväxterna utgör således ett positivt inslag i den ensidiga odlingen av spannmål, och därför har det också stor betydelse framöver på det området.

Herr talman! Mjolkproduktionen utgör en av de allra tyngsta delarna i Sveriges livsmedelsproduktion. Den har också den största betydelse då det gäller det öppna landskapet och en levande landsbygd.

För ett år sedan hade vi god balans i denna produktionsgren. Nu har vi fått en svår obalans med ett överskott på 8 %. Det innebär en stor lönsamhetsminskning på grund av priset för producenterna på mellan 30 och 40 öre per kg.

Det här beror först och främst på det okloka beslut som fattades i denna riksdag för ett år sedan när man tog bort tvåprissystemet på mjölk. Det beror emellertid också på att framträdande regeringsföreträdare strax före jul dömde ut den svenska mjölken som någonting farligt. Det var ett skrämmande svagt ställningstagande, som har medfört att konsumtionen har minskat. Det har ytterligare ökat problemen med produktionsöverskott.

Man kan också konstatera att det är allvarligt att socialdemokraterna nu tillsammans med folkpartiet helt vill ta bort de kvarvarande livsmedelssubventionerna. Det innebär ytterligare en belastning för produktionsnivån. Den konsumtionsminskning som kan förmodas inträffa är ett allvarligt hot.

Vi moderater står fortfarande fast vid vår uppfattning att dessa konsumentsubventioner inte skall minska snabbare än med en tiondel – det rör sig om 250 miljoner – årligen baserat på ursprungsnivån. Denna minskning anser vi vara möjlig.

Dagens problem inom mjölkproduktionen är således mycket stora. Nu har vi dock i betänkandet, till skillnad från vad som föreslogs i LAG-utredningen, i samband med den avreglering som nu skall ske lyckats uppnå ett förenklat system för utjämning under en period av fyra till fem år. Detta sker för att inte äventyra betalningsförmågan för de mejeriföreningar som främst

står för produktion av ost, tormjolk m.m., men som har liten k-mjolkstillverkning och är belägna långt från de större tätorterna.

Det kommer nu att bli möjligt med kontraktering av produktionen. Det är också viktigt att de speciella medel som nu används för att klara en anpassning av antalet kor används så att inte ytterligare problem skapas, t.ex. på köttmarknaden.

Det är bra med den förlängda och ökande mjölkpensionen. En stimulans för övergång till köttproduktion avses också kunna ske. Utformningen av denna är således mycket viktig.

Herr talman! Till sist vill jag också notera att dagens jordbrukspolitiska beslut inte löser alla problem, utan troligen också skapar nya. Vi har emellertid i jordbruksutskottet skapat en god grund, så att man på ett positivt sätt skall kunna ingripa, korrigera och anpassa dagens beslut till den verklighet som vi framöver kommer att få uppleva på detta för vårt land och folk så viktiga område.

Anf. 29 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Konsumenterna vill ha livsmedel till rimliga priser. De vill ha valmöjligheter, de vill ha variation och de vill ha mångfald.

I dag har det varit patetiskt att lyssna på miljöpartiet och Åsa Domeij, som normalt brukar ha sakliga inlägg. Bland de rundpallar som hon har levererat, har hon också talat om behovet av ökad konkurrens. Miljöpartiet står förvisso inte för mångfald, variation och ökad konkurrens.

Samtidigt som konsumenterna vill ha livsmedel till rimliga priser finns det i Sverige en stor acceptans för behållande av vårt kulturlandskap. Kulturlandskapet, det öppna landskapet, är viktigt för oss alla.

Ett av motiven till omläggningen av jordbrukspolitiken är omtanken om konsumenterna. Genom avregleringen kommer konsumenternas önskemål att nå producenterna snabbare, och kostnadsutvecklingen på livsmedelsområdet kommer att kunna hållas tillbaka.

Den stora förbättringen för konsumenterna kommer dock – det måste vi klart uttala nu – först efter den femåriga omställningsperioden. Det är nämligen på det sättet, vilket också har sagts i debatten, att vi har ett mycket hårt reglerat jordbruk, ett jordbruk vars villkor ligger så nära villkoren i en planekonomi som det är möjligt i ett demokratiskt samhälle. För att en avreglering och marknadsanpassning skall kunna ske i socialt acceptabla former fordras särskilda insatser. I detta lägger vi från folkpartiets sida att lantbrukarna så långt möjligt skall besparas kapitalförluster i samband med omläggningen.

Eftersom denna omställning kommer att bli påfrestande för lantbrukarna – spannmåls- och mjölkproduktionen i landet måste reduceras med 30 resp. 10 % och antalet arbetstillfällen kommer att minska, det har talats om 5 000–6 000 – har det varit naturligt att arbetet i jordbruksutskottet varit koncentrerat på att använda tillgängliga totalresurser för omställningsåtgärder på ett så effektivt sätt som möjligt. Samtidigt är det naturligtvis viktigt att näringen tar de signaler som nu kommer på allvar och är beredd att ställa upp bakom de förändringar som nu måste vidtas.

Vi är från folkpartiets sida i stort sett nöjda med resultatet av förhandling-

arna i jordbruksutskottet. För att snabbt eliminera spannmålsöverskottet får lantbrukarna en rejäl omställningsersättning som kombineras med anställningsstöd till dem som planterar lövskog och anlägger våtmark för energiskog.

När det gäller energiskog vill jag göra en kommentar. Det finns risk för att en förtida avveckling av kärnkraften kan medföra att produktionen av energiskog inte får de möjligheter den borde få. Det är viktigt att vi observerar detta.

Under en treårsperiod lämnar staten en sjunkande avsättningsgaranti för spannmålsöverskottet för att stimulera till omställning.

För mjölkproducenter som kan tänkas lägga om driften förbättras villkoren för s.k. mjölkpension, och ett särskilt belopp om 360 milj. kr. har avsatts för finansiering av export av kött från mjölkkor. Även för den ordinarie köttproduktionen finns under treårsperioden medel avsatta för stöd av export.

Herr talman! Som framgår av folkpartiets motion och som Bengt Rosén tidigare berört har vi för att uppnå enighet om de grundläggande omställningsinsatserna avstått från att nu föra fram vårt förslag om en generell arealersättning. Detta förslag om generell arealersättning kommer säkert att vara levande och diskuteras även i framtiden. Det finns skäl att tro att detta kommer tillbaka i diskussionen längre fram. Därför vill jag använda resten av min taletid till att redovisa våra motiv för att föra fram förslaget om arealersättning.

Jordbruket tillför samhället en rad nyttigheter utöver det värde som ligger i själva livsmedelsproduktionen. Jordbruket har stor betydelse för vår beredskap, för regionalpolitiken, naturvården, friluftslivet och turismen. I dag ersätter vi inte jordbruket för dessa tjänster i vanlig ordning, utan ersättningen är så att säga inbakad i produktpriserna. Det ligger ett värde i att söka identifiera och kostnadsberäkna det som ryms i vår allmänna välfärd – men det är svårt att göra det. Det är svårt att beräkna det värde jordbruket har för vår beredskap och för våra regionalpolitiska strävanden. Men på ett annat område kan jämförelser ge vägledning. Vårt öppna landskap och allemansrätten har stor betydelse för det rörliga friluftslivet och turismen. Turismen är en ökande näring, och på många orter är den av avgörande betydelse för de arbetstillfällen som håller bygden levande. Den drar in 13 miljarder kronor i utländsk valuta till vårt land. Det är självklart att en levande landsbygd är av stor betydelse.

Den mest påtagliga fördelen med en generell arealersättning är att den betalas ut direkt till lantbrukarna. Den har stora regionalpolitiska fördelar. Lars Jonasson vid SLU har i en rapport från november 1989 om intern avreglering och arealersättning påvisat att mjölkproduktionen utan arealersättning på sikt kommer att riskera att upphöra i skogs- och mellanbygder och "vandra ut på slätterna".

Med arealersättning bevaras mjölkproduktionen i glesbygd, och vidare kan ca 100 000 hektar mark tas i anspråk för extensiv betesbaserad kött-djursproduktion. Detta är mycket värdefullt, eftersom mjölkproduktionen måste minska med ca 10 % för att anpassas till efterfrågan.

Socialdemokraterna hävdar nu att det nya anslaget för naturvården kommer att få stor betydelse för att bevara jordbruket i glesbygd, och visst kom-

mer det att få det. Men vi bör vara på det klara med att detta stöd efter tre år inte kan omfatta mer än ca 300 000 hektar, och vi har 2,1 miljoner hektar åker i skogs- och mellanbygd.

Vi i folkpartiet har redan nu föreslagit att ett extra anslag om 50 milj. kr. skall utgå under tre år till landskapsvård. På den punkten har vi reserverat oss, och jag yrkar bifall till reservation 21.

Så några ord om miljöenheterna på länsstyrelserna. Det kommer att bli en nästan övermäktig administrativ uppgift för miljöenheterna att klara den upphandling som är tänkt skall komma till stånd för att anslaget skall utnyttjas på bästa sätt. Detta vill jag ha taget till protokollet, därför att regeringen bör ta ansvar för att verkligen beakta miljöenheternas möjligheter att klara dessa frågor. Vi i folkpartiet har år efter år sagt att miljöenheterna bör förstärkas – nu kommer de att få nya stora, kanske inte förutsedda, uppgifter.

Jag vill också än en gång påminna om att vårt förslag om en generell arealersättning inte fordrar större administrativa insatser än vad trädesprogrammen under senare år krävt.

En arealersättning sänker livsmedelspriserna, eftersom man i särskild ordning betalar för naturvården. Med ett marknadsanpassat jordbruk kommer det endast att finnas underlag för att producera det som konsumenterna efterfrågar. Det är ju det som vi vill uppnå med dessa förändringar. En arealersättning förbättrar lantbrukarnas möjligheter att gå över till annan produktion, att odla naturenligt eller att hitta andra nischer, som det heter.

Herr talman! Slutligen vill jag påminna om att vi tycker att det är olyckligt att LRF tidigt tog ställning emot arealersättningen. Nu märker vi hur intresset för arealersättningen ökar från lantbrukare i hela landet. Vi är ganska övertygade om att det inom några år kommer att finnas en majoritet, såväl bland lantbrukarna som här i riksdagen, för förslaget om en generell arealersättning. Det är ju så att det hos allmänheten finns en mycket stor acceptans för att behålla en öppen och en levande landsbygd.

Anf. 30 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Det är ett viktigt beslut som vi nu skall fatta om en ny livsmedelspolitik. Jag skulle t.o.m. vilja säga att detta beslut för väldigt många jordbrukare är livsavgörande. Det har också mycket stor betydelse för den svenska landsbygden. Det är därför alldeles nödvändigt att man för dem som skall agera på denna marknad skapar en tilltro till beslut och till dess möjligheter att fungera.

Jordbrukarna, som ju skall ställa om sin verksamhet, måste kunna tro på att detta skall fungera. De som skall satsa på biobränslen, alltså de konsumenter som skall förbruka dem, måste också kunna tro på beslutets effektivitet. I detta avseende vilar ett mycket stort ansvar på vår jordbruksminister.

Det är viktigt att jordbruksministern ser till att det som beslutas också i praktiken genomförs och att detta görs på ett sådant sätt att de människor som skall arbeta enligt beslutet också ges tilltro till det. Det är också viktigt att vår jordbruksminister vid internationella kontakter för det svenska jordbrukets intressen till torgs, så att de svenska jordbrukarna kan känna att de hos sin jordbruksminister har stöd och hjälp gentemot dem som vill göra det besvärligt för de svenska bönderna.

Det är naturligtvis inte så enkelt att tro att det som vi i dag kommer att fatta beslut om kommer att genomföras utan några som helst problem. Vi i centerpartiet förutsåg det när vi skrev vår motion och föreslog att det skulle tillsättas en omställningskommission som under arbetets gång skulle kunna hålla ett vakande öka på detta och föreslå korrigeringar där sådana krävs. Vi har inte fått igenom detta förslag, men det finns ändå skrivningar i betänkandet där detta något så när tillgodoses. Vi kommer givetvis också själva att bevaka detta så långt det går.

Vi från centerpartiet har också föreslagit att vi borde ha en jordbrukspolitik och en livsmedelspolitik. Det är nämligen fråga om två saker. Inom jordbrukspolitiken ryms det nämligen mycket mer än livsmedel. Där ryms det som det har talats om här, nämligen att det skall odlas energi, att det skall odlas råvaror för industrin, att man skall se till att det finns öppna landskap och över huvud taget att en levande landsbygd skall fungera. Allt detta är svårt att få in i en livsmedelspolitik. Därför borde det finnas en särskild jordbrukspolitik.

På samma sätt förhåller det sig med livsmedelspolitiken, nämligen att den rymmer mycket mer än det som tas upp i det föreliggande förslaget. Karin Starrin kommer senare att tala mer om livsmedelsfrågorna och konsumentfrågorna. Därför lämnar jag den delen.

När det gäller tilltron till beslutet är det viktigt att vårt agerande är sådant att de svenska jordbruksprodukterna kan ges möjligheter som i olika avseenden är likvärdiga med de utländska produkterna. Ett exempel på detta i propositionen är där det skrivs att EG vid Sveriges kontakter med GATT och EG har ett intresse av att få ett ökat marknadstillträde till den svenska marknaden för livsmedelsprodukter. Om det skriver jordbruksministern i propositionen att Sverige också då givetvis skall ställa krav på EG att intressanta svenska varor skall få säljas på EG-marknaden. Det är väl i och för sig bra, men det räcker inte. I detta sammanhang måste det nämligen handla om jordbruksprodukter. Och utskottet har klart deklarerat att så skall vara fallet, och det är viktigt att jordbruksministern också fullföljer detta.

Även landsbygdspolitiken har tagits upp till diskussion i dag. Det är naturligtvis fullt naturligt att så sker, eftersom jordbruket är en viktig och ibland avgörande förutsättning för en levande landsbygd. Då är naturligtvis jordbrukets förutsättningar något som måste diskuteras i detta sammanhang. Vi har ju haft en kampanj om en levande landsbygd. Men vi måste också fullfölja den på ett sådant sätt att också den blir trovärdig.

Vi hade i går en diskussion om forskning. Centern krävde då en forskning med utgångspunkt i landsbygdens problem. Det hade varit bra om man hade fattat beslut om det. Men vi i centern fick ingen majoritet för det förslaget, men det är möjligt för oss att återkomma om detta.

Vi här i riksdagen kommer framöver att fatta beslut som inte är positiva för landsbygden på samma sätt som det beslut som vi kommer att fatta i dag, vilket kan bli positivt för landsbygden om det verkställs på rätt sätt. Jag tänker närmast på skattepolitiken, som innebär att kvittningsregler och beskattning av olika slag leder till att landsbygden får en sämre situation än tidigare. Regionalpolitiken är inte heller utformad på ett sådant sätt att man kan vara helt nöjd. Centerpartiet har i detta sammanhang föreslagit 750 milj. kr. för

att man skall förverkliga det som det har talats om i kampanjen Hela Sverige skall leva. Men av detta blev det ingenting.

Kommunikationerna över huvud taget är avgörande för att landsbygden skall fungera. Vi får inte igenom de förslag som skulle behövas för att skapa en riktigt bra situation i detta avseende.

Landskapsvården och ett öppet landskap hänger nära samman med en levande landsbygd. I detta sammanhang görs det numera satsningar. Vi i centerpartiet har fått igenom våra krav på att det sker en uppdelning mellan det speciella NOLA-stödet, som nu blir 40 miljoner, en ökning med 30 miljoner, och ett landskapsvårdsstöd, som nu blir 100 miljoner och som under de närmaste åren kommer att stiga till 250 miljoner. Från centerpartiet har vi lagt fram förslag om att det så småningom bör komma upp i ungefär 500 miljoner. På det sättet kan man skapa förutsättningar för att stöd ges till ett öppet landskap i hela Sverige.

Vi i centern anser att landskapsvården bör kunna fördelas på ett litet enklare sätt än vad som nu blir fallet. Vi hade föreslagit att den borde skötas av lantbruksnämnderna och på ett mer generellt sätt fördelas på vallodling och öppethållande av landskapet. Det är möjligt att vi så småningom kan få till stånd en förändring av detta. Vi ser detta som ett försöksstadium. Det är ju inte tänkt att dessa pengar skall användas till att föda tjänstemän som skall hantera detta, utan dessa pengar skall gå till de bönder som sköter landskapet.

Miljöfrågorna är centrala. Jag tror att det går att åstadkomma en bättre miljösituation. Men det är viktigt att denna miljösituation förbättras inte bara inom jordbruket. Den måste också förbättras i samhället som helhet. Ofta utpekas ju jordbruket som en bovy i detta drama. Jordbruket påverkar naturligtvis miljön, det är helt klart, men problemen är kanske ännu större om man ser på andra verksamheter och dessa verksamheters påverkan på miljön och om man ser på förutsättningarna för att bedriva jordbruk. Att producera livsmedel förutsätter nämligen att vi har en bra miljö och att det inte sker nedfall av en mängd farliga ämnen som sedan hamnar i våra livsmedel. Även utsläppen i vattnet spelar naturligtvis en roll. Jag tror emellertid att om det kan ske en satsning på biobränslen och på odling av biomassa till industrin, vilket detta förslag ger förutsättningar för, kan vi också få en bättre fungerande produktion i framför allt våra slättbygder, där man ofta har en ensidig växtföljd. Detta kommer att ge positiva effekter på miljön.

Vi har möjligheter att minska användningen av olika typer av kemikalier, men det förutsätter ju att det även ställs krav på de importerade varor som de svenska varorna skall konkurrera med. Man kan inte säga tulipanaros och inte göra något.

Det talas mycket om småskalighet i propositionen. Det talas om att småskalig verksamhet skall stödjas på olika sätt. Det låter ju vackert. Men det är inte alltid realistiskt. Och när det kommer till kritan slås livsmedelsjättarna från den statliga sidan ihop med Volvo. Då stoppar regeringen 2 miljarder i halsen på Volvo och säger att var så goda, här får ni för att ni skapar större och mer livskraftiga företag på livsmedelsområdet. Men detta kan inte ses som positivt från jordbruket och egentligen inte från några småföretag över huvud taget, eftersom dessa inte har samma förutsättningar. Ur lands-

bygdens synpunkt är det negativt att det går till på detta sätt. Regeringen arbetar med utgångspunkt i den gamla tesen att man skall ta från den som inget har, men den som har mycket skall få ännu mer.

Det finns en mängd andra frågor som jag skall beröra mycket kortfattat.

Socketbetsodlingen diskuteras. I fråga om den sker det en minskning med 15 % till 85 %. Det finns ingen anledning härtill. Det bör vara en hundra procentig täckning av behoven i detta sammanhang. Det är viktigt att man tar hänsyn till sockerbetsodlingen på Öland och Gotland. Där är sockerbetsodlingen nämligen mycket viktig. Därför bör den få finnas kvar.

Arrendatorernas situation kan bli bekymmersam. Vi i centern har fått igenom vårt krav på en översyn. Det har skett vissa förändringar för att förbättra arrendatorernas situation, och det är viktigt. Det är också viktigt att de sociala satsningarna som förekommer fortsätter i ett nytt system.

Jag skulle vilja ställa en fråga till socialdemokraterna, företrädare för regeringen, om det kan vara vettigt att man i en sådan situation ger Volvo 2 miljarder för att Volvo slås ihop med ett statligt företag. Vore det inte vettigt att arrangera landskapsvården på ett mera enkelt och smärtfritt sätt, så att pengarna går till det som var tänkt?

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 31 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Fru talman! Jag vill i likhet med flera andra talare uttrycka min tillfredsställelse över att det bakom jordbruksutskottets betänkande 25 finns en sådan bred majoritet. Även om man inte kan betrakta enigheten som total, råder enighet på de väsentligaste punkterna. Jag är uppriktigt glad för denna breda enighet. Till skillnad från tidigare jordbrukspolitiska beslut får jordbruket genom denna enighet den klara framtidsinriktning som är nödvändig både för jordbrukarna som producerar våra livsmedel och för konsumenterna.

Jag beklagar att inte miljöpartiet anslutit sig till uppgörelsen. Miljöpartisterna står nu ensamma mot alla andra politiska partier här i riksdagen. De går också på tvärs mot jordbrukets egna organisationer och mot konsumenterna, eftersom både producent- och konsumentorganisationerna i stora delar ställt sig bakom riktlinjerna i det föreliggande förslaget. Självfallet har jordbrukets organisationer ställt krav på gynnsamma övergångsregler. Det tycker jag att vi skall acceptera, för de är intresseorganisationer som både fackligt och på annat sätt har till uppgift att tillvarata medlemmarnas intressen.

Miljöpartiet står nu utan någon egentlig jordbruks- och livsmedelspolitik och politik för naturvården. Eftersom det har uttalats från miljöpartiet att det här är partiets viktigaste fråga är det litet paradoxalt att enbart två ledamöter från miljöpartiet finns närvarande. Jag kan ansluta mig till vad Annika Åhnberg sade, att så har det varit hela tiden när man förberett ärendet. Både i livsmedelsarbetsgruppen och utskottsarbetet har miljöpartisterna varit frånvarande. Då kan man komma hit kvart över elva och ställa krav på att

vi borde göra si eller så, men det är litet sent, Åsa Domeij. Ni står inte bara still, ni tar er flera årtionden tillbaka.

Det råder således stor enighet om nödvändigheten av att forma en livsmedelspolitik som skall trygga vår inhemska försörjning och som är mindre styrd av de regleringar som vi för närvarande har och som vi byggt upp under de senaste 60 åren. Vi är helt på det klara med att vi genom systemet med regleringar inte löser de problem som finns inom jordbruket och som blivit alltmer påtagliga under senare år.

Det är klart att ett regleringssystem som byggts upp och förfinats med ytterligare regleringar under snart 60 år har satt sina spår. Jordbrukarna har lärt sig leva med systemet, och då nya problem uppstått har det varit naturligt att kräva ytterligare regleringar. Eftersom jordbrukarnas produktion i stora stycken styrts av interna regleringar har också konsumenternas möjlighet till att efterfråga vissa produkter avsevärt begränsats.

Man kan i dag till stor del inte utnyttja lokala eller ens regionala fördelar i jordbrukspolitiken och till konsumenterna erbjuda just de närproducerade produkterna på grund av regleringar. Men det grundläggande problemet med dagens reglering är att när regleringssystemet började tillämpas i början av 1930-talet var systemet avsett att lösa precis motsatta problem mot vad vi har i dag. Konsumenterna var till en mycket övervägande del en köpsvåggrupp. Trots denna köpsvågighet hade vi brist på livsmedel. Då som nu låg världsmarknadspriset långt under det pris som jordbruket behövde ta ut för att satsa på effektivitet och ökad produktion. Då utvecklades gränsskyddet för att skydda det svenska jordbruket mot dumpade importpriser. Då införde vi också interna regleringar, som sedermera har byggts ut.

Detta var ett effektivt sätt att nå uppsatt mål – att öka vår inhemska livsmedelsproduktion. Redan på 1960-talet började situationen bli den motsatta. Vi började då producera livsmedel utöver vår egen inhemska konsumtion. Den situationen kvarstår också i dag och har ju en större omfattning. Vi har överskott av livsmedel, och vi försöker bemästra detta med tillfälliga och konstlade lösningar.

Trots att vi i dag har en helt omvänd situation jämförd med situationen på 1930-talet har vi samma inriktning på regelsystemet. Det går inte att reglera bort en nedbantning med ett regelsystem som är avsett att bygga upp en ökad produktion. Det är vad vi gör i dag.

Det var i livsmedelsarbetsgruppen, LAG, som underlaget för proposition 146 och det betänkande som vi nu behandlar togs fram och riktlinjerna för en ny livsmedelspolitik stakades ut. Man har i de senaste årens livsmedelspolitiska beslut pekat på problemen med livsmedelsöverskottet – det gjorde man 1967, 1976 och 1985 – och sagt att internregleringarna inte kan lösa dessa problem. Inriktningar har getts till en mera marknadsmässig livsmedelsproduktion. Problemen kvarstår i dag och i än större omfattning än tidigare. Vi ser det allra bäst i stigande livsmedelspriser och sjunkande lönsamhet för jordbrukarna. Det finns pessimister som med ganska stor bestämdhet vill hävda att det inte kommer att ske någon förändring nu heller. Vi kommer bara att få andra regleringar, anser de.

Fru talman! Jag ser i dag större möjligheter än tidigare till att det beslut som vi nu kommer att fatta också kommer att leda till en ändrad inriktning

av jordbrukspolitiken. Jordbrukarnas egna initiativ kommer på ett mera markant sätt att vara avgörande för det egna företagets utveckling. Vi får ett rikare urval av livsmedelsprodukter med bättre kvalitet. Vi får en lugnare takt när det gäller prisstegringarna, och vi kommer att ta större hänsyn till miljö och naturvård.

Jag bygger min optimism på att alla i dag inser att vi inte kan fortsätta att köra i samma spår som vi har gjort tidigare och på att det är en så bred politisk majoritet bakom jordbruksutskottets betänkande. Men jag tror också att vi måste vara medvetna om att än har vi inte nått förändringen, än har vi inte någon ny livsmedelspolitik genomförd. Även om det skulle uppstå nya problem, är den sämsta väg vi kan välja en återgång till ett mera avancerat regleringssystem.

Livsmedelsarbetsgruppens förslag har blivit mycket hårt kritiserat därför att det var alltför drastiskt. Jag tror att det ibland kan vara nödvändigt att vara drastisk, speciellt om man vill ändra på ett system som har verkat i snart 60 år. Även om LAGs förslag har förändrats på en rad punkter, både i propositionen och slutligen i utskottsbetänkandet, är grundbultarna kvar.

Vi lade fast en tid för avregleringen på tre år. Nu handlar det om fem år. Vi vill ha kvar bl.a. Norrlandsstödet. Vi får avreglering med bibehållet gränsskydd. Vi har också från LAG föreslagit en ersättning till jordbrukarna för naturvårdsinsatser.

Jordbrukarna är inte bara livsmedelsproducenter som sysslar med att försöka nå högsta möjliga avkastning på den allra mest lämpade åkermarken. Jordbruket är en del av naturlandskaps- och miljövården. Jordbruket är en del av regionalpolitiken, och jordbruket är ett naturligt inslag i en levande landsbygd.

Allt detta plus en livsmedelsförsörjning i nödår och tider av avspärningar samt situationer av ofred måste vi ta hänsyn till när vi lägger förslag till en jordbrukspolitik som är anpassad till vår inhemska konsumtion och med mindre regleringar.

Med tanke på den stora betydelse som jordbruket har för många regioner är det viktigt att vi formar ett system för minskning av produktionen till vårt inhemska behov och med hänsyn till att trygga livsmedelsförsörjningen i situationer som kan uppstå och som vi inte själva kan påverka. Därför är det också viktigt att vi har en livsmedelsproduktion i så stora delar av landet som möjligt. Därför måste vi ha stödformer som är utformade med hänsyn till de olika förutsättningar som finns i olika delar av landet.

I det förslag som föreligger understryker vi den stora betydelse som jordbruket har, och kan komma att ha, när det gäller naturvården och kulturvården i det öppna odlingslandskapet.

Därför får nu markägare ersättning för sina insatser för att bibehålla det öppna odlingslandskapet och ge utrymme för en bibehållen svensk flora och fauna, som det är så värdefullt för oss att bevara. Dessa insatser, som innebär att markägaren får ersättning för sin arbetsinsats, kan bli ett bra komplement när det gäller sysselsättning och inkomst också i de delar av landet där förutsättningarna för en lönsam jordbruksproduktion är sämre än i de egentliga jordbruksbygderna. För detta ändamål anslås under en treårsperiod 450

milj.kr. Till detta skall läggas en utökning av det s.k. NOLA-anslaget med 30 milj.kr. för bevarandet av speciellt känsliga och värdefulla biotoper.

Denna satsning måste vara en stor tillgång för den svenska natur- och landskapsvården. Därmed får vi också ett bidrag när det gäller att utveckla turismen och en levande landsbygd i områden där åtgärder av detta slag är av stor betydelse.

Det här är en ny form av satsning som vi egentligen inte har någon erfarenhet av från tidigare. I och för sig påminner detta i viss mån om det nuvarande NOLA-bidraget. Därför är det viktigt att detta inslag också utvärderas efter den föreslagna treårsperioden. Det gäller ju att kunna tillvarata gjorda erfarenheter för att möjliggöra en fortsättning och en eventuell utveckling i framtiden. I reservationerna 21 och 22 föreslås ökade anslag. Men det bör vi vänta med tills vi har vunnit större erfarenhet beträffande denna satsning.

Det är angeläget att vi kommer ifrån de hela tiden stigande kostnaderna för livsmedelsöverskottet. Vår odlade mark är självfallet en resurs som vi på bästa sätt skall ta till vara och utnyttja. Men marken är inte en resurs om den inte används för den rätta odlingen. Att producera livsmedel som måste subventioneras på exportmarknaden är att inte utnyttja resurserna. I stället blir det en belastning för samhällsekonomin. Dessutom hålls lönsamheten för jordbrukarna nere.

Därför är det angeläget att vi nu får i gång en produktionsomställning och att den odlade marken används på rätt sätt.

Visst har det varit ett bekymmer att vi inte har kunnat ange hur den s.k. överblivna marken skulle kunna användas. Vi har talat om att produktionen måste ställas om. Men vi måste erkänna att vi inte har haft någon klar inriktning när det gäller valet av produktion.

Genom att vi nu klart kan ange volymen beträffande den åkermark som kan stå till förfogande för annan produktion – det gäller ca 500 000 hektar, som nu frigörs – än prisreglerade grödor och genom beviljade medel om sammanlagt 2,5 miljarder. eller 500 milj.kr. per år, borde den här möjligheten vara mycket intressant för industri och forskning. Här kan man ju utnyttja en bas för produktionen av värdefulla industriråvaror och, icke minst – som Hans Gustafsson tidigare var inne på – miljövänliga energiråvaror.

Även för jordbrukare bör detta innebära rejäla möjligheter till en omställning till produktion av något annat än prisreglerade grödor genom att ett omställningsbidrag om i genomsnitt 9 000 kr. per hektar kan erhållas. Bidraget är villkorat. Men beloppet skrivs av efter fem år om man inte har återgått till odling av prisreglerade grödor.

Vidare tillkommer ett förhöjt bidrag för lövskogsplantering, energiskogsodling och anläggande av våtmarker. Totalt rör det sig om 400 milj.kr. under omställningsperioden.

Fru talman! Det är angeläget att vi formar en jordbrukspolitik som gör att man kan tro på framtiden, som gör att unga människor skaffar sig utbildning för att bli jordbrukare. Medelåldern bland lantbrukarna är högre än i andra yrkesgrupper. Men eftersom investeringskostnaderna för nystartade lantbruk är höga, får nu nystartande unga lantbrukare möjlighet att erhålla ett startbidrag. Lantbruksstyrelsen har utarbetat regler härför. Lantbrukare under 35 år som startar ett jordbruk skall kunna erhålla räntestöd.

Samtidigt som nystartande, nyctablerade jordbrukare får möjlighet att erhålla startbidrag får lantbrukare som fram till 1996 har uppnått en hög ålder möjlighet att erhålla s.k. mjölkpension – dvs. en ersättning per kilo mjölk – som man får om man upphör med mjölkproduktionen.

Här gör vi i utskottet en ändring i förhållande till propositionen. Vi höjer ersättningen från 60 till 75 öre per kilo mjölk. Men när det gäller den övre produktionsgränsen följer vi propositionens förslag om 100 000 kilo per år.

Det har varit utskottets ambition att i en situation där en sektor måste bantas ner inte ställa en grupp eller region mot en annan.

Inför det kommande budgetåret är vi nu inne i en fas där prisregleringen är kvar. Men samtidigt får vi ett avregleringssystem med en bantad volym. Därför har det inte – som tidigare var fallet – förekommit några förhandlingar mellan jordbruket och konsumentdelegationen. För att så att säga rensa bordet från tidigare regler och överenskommelser erhåller nu jordbrukarna en kostnadskompensation i form av ett tillfälligt arealstöd och ett förhöjt kobidrag.

Också här gör utskottet en omfördelning inom den kostnadsram som anges i propositionen. Ersättningen till mjölkproducenterna höjs med 600 milj.kr. utöver vad som anges i propositionen.

I fråga om det arealbaserade inkomststödet anser utskottet att detta endast skall utgå under de första två åren och då med 900 resp. 700 kr. per hektar. De medel som här frigörs anser utskottet i stället skall användas för att stimulera till en omställning – genom den ökning av omställningsstödet som utskottet har föreslagit.

Även om livsmedelspolitiken till största delen handlar om spannmål, mjölk, kött och fläsk är också många andra produkter aktuella. Det gäller sådant som odlas och produceras i stor omfattning i vissa regioner. Det gäller oljväxter, socker och potatis. Potatisen är dels konsumtionspotatis, dels fabrikspotatis, och den är en icke obetydlig fabriksvara. Vidare gäller det grönsaksodlingar av olika slag och äggproduktionen. Även på dessa områden kommer regleringarna att slopas. Men gränsskyddet behålls. Beträffande oljväxterna blir det en viss utbyteshandel på exportsidan under en övergångsperiod.

Även här har jordbruksministern tidigare framhållit att det är nödvändigt att fortsätta att följa upp utvecklingen. Det behövs kanske ytterligare utredningar och översynsarbete. Det är ju praktiskt taget omöjligt att förutse vad som kan komma att ske på alla områden. Därför är det nödvändigt att noggrant följa utvecklingen. Producenterna måste få de marknadssignaler som kan vara nödvändiga när det gäller att täcka behovet av sådana här inhemska produkter. Dessutom skall det finnas möjligheter att använda dessa produkter i annan råvaruproduktion.

Flera gånger har vi hört talare här i dag understryka den breda enighet som vi i utskottet har uppnått när det gäller den aktuella propositionen om livsmedelspolitiken. Därför har motionerna i stor utsträckning utmynnat i särskilda yttranden i betänkandet i stället för i reservationer, som är det normala. Ändå är det 27 reservationer som har fogats till betänkandet. I huvudsak är det miljöpartiet som har avgett reservationer. Därmed ställer man sig utanför den uppgörelse som vi andra har träffat. Det kanske främst beror på

att man i jämförelse med oss andra inför vissa grupper vill framstå som mera miljövänlig. Miljöpartiets reservationer saknar dock både profil och realism.

Men det är verkligheten som det handlar om. Vi kan inte gå tusentals år tillbaka i tiden – det hävdas ju att man skall tillbedja den grekiska jordmodern Gaia när man upplever problem. Vi står alltså inför en verklighet som kräver en satsning på framtiden samt på forskning och utveckling. Det är på det sättet som vi kommer att klara problemen. Det skall således inte vara en återgång till vad som var tidigare.

Åke Selberg kommer senare i debatten att redogöra för den socialdemokratiska synen på vissa av reservationerna i betänkandet. Jag skall emellertid beröra några av dem.

I reservation 9 påpekas ännu en gång att samma krav bör ställas på importerade livsmedel som på svenska. Men jordbruksministern har ju redogjort för detta och sagt att kraven är exakt lika.

Jag upprepar att det beträffande innehållet är på det sättet. Men när det gäller kraven på exempelvis bekämpningsmedel handlar det oftast inte om de bekämpningsmedel som är förbjudna i vårt land, utan då handlar det om en registrering. Det finns i andra länder betydligt skonsammare bekämpningsmedel, men ingen har sökt registrering av dem här, eftersom Sverige är en liten marknad. Vi skulle mycket väl kunna godkänna registrering av dessa medel och använda dem.

När det talas om produktionsmetoder som vi icke kan acceptera, kan jag vända på frågan: Vad skulle vi säga här i Sverige om andra länder inte köpte varor av oss därför att vissa köttdjursraser går ute även vintertid, i det kalla klimatet, och de hade funnit att det var produktionsmetoder som de inte kunde acceptera? Det är mycket svårt, ja, praktiskt taget omöjligt, att gå in på produktionsmetoderna.

Övriga reservationer innehåller inte så mycket stoff, utan jag nöjer mig med att yrka avslag på samtliga reservationer.

Fru talman! Under den tid som vi har fört debatten om en annan inriktning av jordbrukspolitiken, först med anledning av LAGs förslag och nu senare med anledning av propositionen, har den handlat till största delen om jordbruket och mindre om konsumenterna. Det är ändå för konsumenterna som jordbruket finns. Det är för att konsumenterna skall ha tillgång till svenskproducerade livsmedel av god kvalitet, till rimliga priser och av varierande omfattning, för att producent och konsument skall komma närmare varandra samt för att konsumenternas önskemål snabbare skall kunna nå jordbruket utan mellanliggande regleringar som vi nu föreslår förändringar.

Totalt sett är det en kostsam omställning – kostnaderna är nästan 14 miljarder – men det skulle i förlängningen kosta mycket mer för konsumenterna om jordbruket inte nu ställdes om till en annan inriktning. Det är ändå konsumenterna som slutligen får betala kostnaden, vilken väg man än väljer. Det är nödvändigt att konsumenterna är mer målinriktade när det gäller kraven på livsmedlen. Det handlar också om utbildning och information och om att konsumenterna skall få en mera enhetlig och starkare ställning.

Fru talman! I remissvaren på lagförslagen gav samtliga länsstyrelser uttryck för hur värdefullt jordbruket var just för den egna regionen, för sysselsättningen, för landsbygden och för andra näringar samt hur skickliga och

effektiva jordbrukarna var, vilka uppoffringar de hade gjort beträffande naturvård och trivsel på landsbygden. Min erfarenhet är att detta är en till övervägande del riktig beskrivning.

Jag vill som mitt remissvar säga: Låt nu inte detta bara bli ett tidigare avgivet remissvar! Med de medel som nu ställs till förfogande för omställning och annan produktion, dvs. glesbygdsstöd och regionalpolitiskt stöd, ersättning för vård av natur och miljö, startbidrag till unga jordbrukare och bättre möjligheter till samordning av olika verksamheter genom den nya länsförvaltningen, tillsammans med jordbrukets organisationer och jordbrukarnas friare ställning, finns det stora och nya möjligheter att ta till vara den resurs som finns i jordbruket, inte genom att som hittills producera kostnadskrävande överskott, utan genom att producera varor och tjänster som efterfrågas, inte bara här hemma utan också på en friare och mera omfattande exportmarknad.

Med det anförda, fru talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 32 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Fru talman! Håkan Strömberg sade att grunden för en ny jordbrukspolitik eller livsmedelspolitik lades i det s.k. LAG-förslaget. Men det beslut vi nu skall fatta liknar inte LAG-förslaget särskilt mycket. Det förslag som departementsgruppen lade fram skulle snarast ha varit en katastrof för jordbruket. Den proposition som regeringen så småningom lade fram var inte heller särskilt bra, utan där fattades en hel del. Det betänkande som har antagits i jordbruksutskottet som vi nu skall fatta beslut om ger ändå möjligheter till en framtidstro och en framtidsinriktning.

Sedan sade Håkan Strömberg att det handlar mest om jordbrukspolitik och mindre om konsumenternas situation. Men varför vill ni socialdemokrater inte följa vår rekommendation att skilja på jordbrukspolitik och livsmedelspolitik? Det är orimligt att ta upp alla dessa frågor i ett sammanhang. Även om ni kallar detta ärende för livsmedelspolitik är det i grunden ett jordbrukspolitiskt beslut som vi fattar, men som är ofullständigt. Jag skulle vilja veta varför ni inte vill gå med på vår modell med en livsmedelspolitik och en jordbrukspolitik. Med den modellen skulle Håkan Strömbergs resonemang tillgodoses.

Det är inte så, Håkan Strömberg, att det ställs samma krav på importerade livsmedel som på svenska livsmedel. Resonemanget om olika bekämpningsmedel här och där är inte heller riktigt. Det kommer in många produkter och livsmedel i Sverige som är behandlade med kemikalier som vi har förbjudit här och som är behandlade på ett sätt som vi inte godkänner, men det görs ingenting åt det. Det är inte lika behandling, som det borde vara.

Andra länder ställer ju krav på oss, Håkan Strömberg. Vi får inte sälja kött till EG-länderna utan att de har godkänt våra slakterier. Vi borde kunna agera på samma sätt.

Jag fick inte något svar på min fråga om de 2 miljarderna till Volvo. Bara därför att Provendor och Procordia slås ihop anses det lämpligt att ge Volvo 2 miljarder. Vilka är bevekelsegrunderna för det? Därutöver talas det mycket om småskalighet.

Håkan Strömberg sade att man kan satsa på en kombination med turism.

Men ni socialdemokrater omöjliggör det genom skatteuppgörelsen med folkpartiet, när ni momsbelägger turismen och påför turistanläggningar andra kostnader. Det är bra om de turistanläggningar som finns kan användas, men jag tror att utnyttjandet även där blir dåligt.

Håkan Strömberg sade vidare att 5 miljoner skall användas till miljövänlig energi. Det står inte så i betänkandet, utan det står att pengarna skall användas till bioenergi och vara ett led i jordbrukets omställning. Det är inte vilken miljövänlig energi som helst. Det är viktigt att konstatera det. Det inkluderar också etanol.

Anf. 33 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Fru talman! Håkan Strömberg är tydligen väldigt störd av att inte alla partier har gått med på jordbruksuppgörelsen. Det är då ganska märkligt att han påstår att miljöpartiet inte skulle ha deltagit, dels i livsmedelspolitiska arbetsgruppen, dels i de diskussioner som har föregått propositionen och dels i arbetet med propositionen.

Vad jag minns från livsmedelspolitiska arbetsgruppen var att jag missade ett halvt möte, jag kan klart säga att min närvaro där var betydligt högre än de socialdemokratiska ledamöternas. Samma sak kan sägas om utskottsarbetet; det är väl i så fall där som det brukar förekomma tomma stolar. Det är litet löjligt att ta upp det i den här diskussionen, men jag blir tvungen att göra det eftersom Håkan Strömberg påstår sådana här saker. Sedan kan det ha förekommit överläggningar mellan socialdemokraterna och andra partier som jag inte känner till, men det är en annan sak.

Det fanns två huvudvägar att gå i fråga om jordbrukspolitiken, antingen att minska användningen av insatsvaror i jordbruket och satsa på att behålla en stor del av den nuvarande åkerarealen eller att lägga ner mark. De andra partierna i riksdagen tyckte att det var en bättre väg att gå att minska åkerarealen, och miljöpartiet hade en helt annan linje, som inte fick stöd.

Det enda som vi fick stöd för i de diskussioner som föregick propositionen var inrättandet av etableringsstöd. Det som vi fick stöd för i LAG-arbetet var att MIA skulle se över jordbrukspolitiken. Om man inte får igenom mer än så kan man tyvärr inte gå med på en uppgörelse.

Håkan Strömberg påstår också att vår politik skulle innebära att man gick tusentals år tillbaka i tiden. Jag tycker att Håkan Strömbergs parti behåller tänkandet från 1800-talet, dvs. att det är viktigt att få så stora skördar som möjligt per hektar.

Håkan Strömberg säger att vi i miljöpartiet har konsumenterna, LRF och de övriga partierna emot oss. Partierna i riksdagen har ofta olika åsikter – det är ingenting nytt. LRF-ledningen brukar också ofta ha andra åsikter än vi, och det får vi ta – jag hoppas att LRF ändrar sig.

Sedan påstår Håkan Strömberg att vi har konsumenterna emot oss. Jag tror att det finns många konsumenter som ser det som vettigt att minska intensiteten i jordbruket nu när vi har miljöproblem. Ett klart stöd har vi i miljörörelsen. Det kunde vi senast i går läsa om i en debattartikel från Svenska naturskyddsföreningen.

Håkan Strömberg påstår också att vi inte har någon politik på jordbruks-

området. Samtidigt klagar han på att vi har för många reservationer till betänkandet. De två sakerna tycker jag inte intellektuellt går ihop.

Anf. 34 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Fru talman! Jag överskred tiden då jag höll mitt anförande, så jag skall fatta mig kort i denna replik. Jag hoppas att jag kan återkomma till framför allt Lennart Brunanders frågor vid ett senare tillfälle.

Jag vill nu bara säga att vi beträffande importerade livsmedel också ställer krav på slakterier och tillverkning. Vi tillåter exempelvis inte import av sådana livsmedel som innehåller kadavermjöl o.d.

Till Åsa Domeij vill jag säga att det bara är att gå till utskottets protokoll och titta på närvarolistan.

När jag säger att det inte finns något stoff i era reservationer är det efter att ha läst dem med noggrannhet. Jag kan inte hitta mycket stoff i dem. Miljöpartiet har plussat på kalkningsbidraget litet mer, man har krävt litet högre bekämpningsmedelsavgifter och man har i budgetarbetet plussat på anslagen på olika områden. Det är inget nytt, Åsa Domeij. På så sätt har oppositionen arbetat i denna riksdag i alla tider.

Anf. 35 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Fru talman! Vid vilket senare tillfälle är det som jag skall få svar på mina frågor? Det är nu vi skall fatta beslutet. Det är nu det är viktigt att vi får svaren. Men det är naturligtvis ett enklare sätt att klara sig undan på, om man hänvisar till att man skall svara någon annan gång.

Anf. 36 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Fru talman! Håkan Strömberg tycker att vi skall titta i närvarolistorna från utskottsbehandlingen. Det tycker jag verkligen att han borde göra. Jag eller någon annan från mitt parti har alltid varit där. Däremot saknas det då och då socialdemokrater. Såvitt jag vet kom min suppleant möjligen litet grand för sent till ett jordbruksutskottsmöte en gång, en söndag i Ronneby. Sådant tycker jag faktiskt inte att man behöver ta upp i den politiska debatten. Det är löjligt.

Anf. 37 CARL G NILSSON (m):

Fru talman! Det finns många frågekomplex, lagar och regleringar som i högsta grad berör jordbruksnäringen, men som inte särskilt mycket avhandlas i dagens betänkande. En del verkligt stora frågor kommer att behandlas senare under detta riksmöte, men också i höst. Jag tänker då främst på skattepolitiken i nästa vecka och på den aviserade energipropositionen i höst. Dessa områden är troligen för jordbrukets framtid minst lika avgörande som själva jordbrukspolitiken. Jag tycker att det är litet beklagligt att vi på det viset är ur fas och att vi inte kan diskutera och avgöra dessa frågor, innan vi går till dagens beslut.

Ett par andra områden som direkt berör dagens ämne, men som inte är särskilt omskrivna i betänkandet, vill jag uppehålla mig något vid. Jag tänker på förhållandet mellan arrendatorer och jordägare, jag tänker på jordför-

värvs- och skötsellagstiftningen. Jag skall också säga något om rådgivningsverksamheten.

Över 40 % av den svenska åkerjorden är utarrenderad, och över hälften av alla jordbruksföretag är beroende av arrende i någon form. Arrende är således en betydelsefull brukningsform i jordbruksnäringen.

I den avreglering och i det omställningsprogram som vi nu skall besluta om är det viktigt att vi tar stor hänsyn till detta förhållande. Mycket pengar i form av omställningsstöd, anläggningsstöd och inkomststöd kommer de närmaste åren att vara i omlopp, och i många fall kommer det att vara långt ifrån självklart vem som skall ha dessa pengar. Speciellt problematiskt kan det komma att bli i de fall arrendeperioden löper ut under själva omställningstiden.

En annan aspekt på denna fråga är svårigheten att förutse konsekvenserna över huvud taget för den enskilde brukaren av en förändrad jordbrukspolitik. För en arrendator med ett långt kontrakt kan förändrade ekonomiska förutsättningar innebära problem. Jordbruksministern gör det lätt för sig när han i propositionen skriver: "Det bör i första hand ankomma på parterna i ett arrendeavtal att anpassa avtalen och avtalsvillkoren till de ändrade förhållanden som kan bli en följd av den föreslagna reformen av livsmedelspolitiken."

Ministern borde veta, tycker jag, att med dagens arrendelagstiftning är det en sak som lättare låter sig sägas än göras. Vi moderater har upprepade gånger här i riksdagen krävt att arrendelagstiftningen skall göras mer marknadsanpassad. Jag anser att denna lagstiftning i större utsträckning måste bygga på samma principer som dem som gäller för andra företagare. Jordägare och arrendatorer – två jämbördiga företagare – bör kunna få träffa avtal om sina inbördes förhållanden inom ramen för avtalslag och annan generell lagstiftning. I stället har regeringen gått motsatt väg. Den ena tvingande paragrafen efter den andra har införts i arrendelagstiftningen. Det har inskränkt avtalsfriheten och därmed försvärat förhållandet mellan parterna.

Det finns nu alltså enligt min uppfattning flera skäl att omedelbart se över lagstiftningen rörande arrendatorernas och jordägarnas situation. Det är bra och nödvändigt att – som det skrivs i betänkandet – vederbörande myndigheter inom lantbruksverket får i uppdrag att göra en översyn av arrendatorernas situation mot bakgrund av de förändringar som genomförs i fråga om livsmedelspolitiken. Utskottet påpekar att översynen skall ske skyndsamt. Jag instämmer i att det behovet föreligger.

Men det är också viktigt att, när nu en avreglering av svenskt jordbruk är nära förestående, arrendelagstiftningen i allmänhet är utformad på ett sådant sätt att marknadskrafterna där får ett ökat spelrum. Det kommer att bli till nytta för båda parter. Jag noterade med tillfredsställelse i detta sammanhang att justitieministern den 5 maj i ett frågesvar angående den s.k. friköpslagen meddelade att regeringen skall tillsätta en kommitté med uppgift att se över arrendelagstiftningen. Om en sådan översyn leder till en liberalisering och ett större inslag av avtalsfrihet kommer detta att öka utbudet av jordbruksarrenden med fasta och långsiktiga kontrakt, och det kommer i sin tur att bli till nytta för i första hand arrendatorerna.

Jordförvärvslagstiftningen är en annan av de lagar som kraftigt inskränker

äganderätten till mark. Detta är inte till gagn för jordbruksnäringen. Lagstiftningen minskar utbudet på lantbruksfastigheter och kan därmed antas medverka till att höja priserna på mark. En friare marknad härvidlag har vi moderater länge förordat, och det finns anledning att även här betona sambandet mellan en avreglering av jordbruksnäringen och behovet av en avreglering av fastighetsmarknaden.

Skötsellagen är i dagens betänkande föremål för en omprövning. Det är bra. Det svenska jordbruket – och skogsbruket med för den delen – har länge varit underställt alltför detaljerade skötsel föreskrifter. Regleringarna är negativa ur flera synpunkter. Mindre detaljstyrning kommer att leda till ökad mångfald och ett mer variationsrikt brukande.

Det är självfallet angeläget att all mark används på ett ändamålsenligt sätt. Det ligger och skall ligga i markägarens eller brukarens intresse att sköta och bruka marken på ett effektivt sätt. Det finns ingen motsättning mellan den målsättningen och kravet på en miljövänlig drift. Genom rätt skötsel kommer marken att ge god avkastning, på såväl kort som lång sikt. Det skall löna sig att sköta marken. Utskottets förslag till omställningsstöd – som för övrigt överensstämmer med vår moderata motion – kommer att stimulera till användning av nya produktionsalternativ. Det innebär också att jordbruksmark som tas ur produktion kommer att användas till andra ändamål i framtiden. Jag tycker dock att det är viktigt att påpeka att marken skall användas produktivt.

Ytterligare en "övrig fråga" som är viktig, och som inför omställningen blir allt viktigare, är frågan om rådgivning och fortbildning bland näringens utövare. Stora krav kommer att ställas på förändring och anpassning. Miljökraven ökar. Konsumenterna blir alltmer kvalitetsmedvetna. Det är därför nödvändigt med ett utbud av effektiv och väl anpassad rådgivning och fortbildning, som kan ge lantbrukare hjälp att klara dessa omställningar.

Den rådgivning som erbjuds i dag ger en mycket splittrad bild, och jag har därför i en motion, Jo58, tillsammans med andra moderater framhållit att en samordning av resurserna på detta område bör komma till stånd. Vi har i denna motion refererat till en rapport från skogs- och lantbruksakademien, där man pekar på att våra lantbruksskolor är en viktig resurs i detta avseende. Skolorna skulle kunna bli utbildnings-, rådgivnings- och utvecklingscentra i länen eller regionerna. Skolornas resurser skulle kunna var en tillgång i rådgivningsverksamheten. Lärarna skulle delvis kunna utnyttjas som rådgivare och rådgivarna som lärare, till nytta för båda verksamheterna.

De här tankegångarna har behandlats mycket positivt av utskottet, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan i detta avseende.

Fru talman! Jag vill avsluta med att uttrycka den varma förhoppningen att de förslag till förändringar av jordbrukspolitiken som nu ligger på våra bord skall vara till gagn för vår modernäring och därmed för hela Sverige. Min far lärde mig en gång ett ordstäv. Han sade att om bönderna har pengar så har alla pengar. Man skulle alltså kunna säga att går det bra för svenskt jordbruk, går det också bra för Sverige. Fru talman! Jag tror att det gäller än i dag.

Anf. 38 ANDERS CASTBERGER (fp):

Fru talman! De areella näringarna har stor betydelse för glesbygdskområdena. Regionalpolitiska insatser inom de areella näringarna bör i första hand avse utveckling av kombinationsföretag med jord- och skogsbruk som bas.

Folkpartiet anser att det är viktigt att den nya jordbrukspolitiken bidrar till regional utjämning av sysselsättning och välfärd. Som ett medel för att nå detta mål behövs fortsatt kompensation för faktorer som är glesbygdsspecifika och klimatspecifika, nämligen sämre odlingsbetingelser och andra sämre förutsättningar som kan råda inom stödområdet.

Det föreligger en bred enighet inom jordbruksutskottet om att den neddragning av livsmedelsproduktionen som kommer att ske vid en önskvärd och nödvändig marknadsanpassning av jordbruket, som vi nu står inför, inte bör beröra just stödområdet. Fortsatt strukturutveckling är angelägen. Men produktionen i primärledet ligger nu på en kritisk nivå, nämligen i så måtto att en ytterligare minskning kan innebära svårighet att hålla förädlingsföretag – den nästan enda positiva spin-off-effekt som kan påräknas i många glesbygder – inom acceptabelt transportavstånd.

Vi skall nu besluta om att det ordinarie Norrlandsstödet för nästa budgetår uppräknas med 6 %. Därutöver utgår kostnadskompensation i likhet med vad som gäller för övriga landet. Härmed bör mjölkproducenterna inom stödområdet ha fått kompensation även för den prissänkning som kan förutses på mjölk i samband med att tvåprissystemet avskaffas. Det utvecklingsarbete som även fortsättningsvis måste bedrivas för att bevara jordbrukets livskraft i norra Sverige bör gå vidare.

Det särskilda åtgärdsprogrammet – som främst tar sikte på att stimulera kombinationsverksamhet med jordbruk som en del – tillförs med det beslut som vi nu skall fatta 50 milj.kr. under två år. För norra Sverige alltså: för det första kostnadskompensation som för övriga landet, för det andra en särskild uppräkning av Norrlandsstödet med 6 % och för det tredje ytterligare 50 milj.kr. under två år för kombinationsjordbruk i norra Sverige.

Statens jordbruksnämnd håller för närvarande på med en översyn av Norrlandsstödet. Resultatet skall redovisas i sommar, är det sagt. Vi tror från folkpartiets sida att det finns möjligheter att effektivisera insatserna för jordbruket också inom stödområdena. Vi ser alltså fram emot att få ta del av jordbruksnämndens rapport. Den bör kunna ligga till grund för förslag om förändringar som kan väckas under den allmänna motionstiden i januari nästa år.

Vi i folkpartiet gör här också en särskild markering, som Lars Ernestam tidigare har berört, delvis ur ett annat perspektiv, nämligen att den nya ersättningen för landskapsvårdande insatser bör höjas. Det kravet har också delvis tillgodosetts – det skall erkännas – men inte i tillräcklig grad enligt vår uppfattning. Tanken att vi av dem som äger och brukar vår jord också skall kunna få köpa en god naturvård, öppna hagar och ett levande land har ibland kommit att i debatten uppfattas som om det gällde enbart eller nästan enbart för Sydsverige. Men för folkpartiet äger den goda naturvården självfallet också sin giltighet för norra Sverige och stödområdena i allmänhet.

När det gäller oljevaxter är det viktigt att odlingen under omställningstiden får ligga kvar på nuvarande nivå, detta för att den miljövänliga vegetabi-

liska oljan skall få möjlighet att finna avsättning. Denna produkt har ju kommit in på den marknad som finns inom skogsbruk och bergsbruk, där stora volymer mineralolja också kommer ut i miljön.

Jag vill upprepa, fru talman, vad de flesta ledamöter understrukt tidigare här i dag: Det är mycket värdefullt att vi med undantag av miljöpartiet – jag tänker på dess nu i efterhand utdelade rallarsvingar – står i huvudsak enade när det gäller den nya politiken, tvärs över parti- och blockgränser. Det är ett värdefullt överbrygningsarbete som har utförts till förmån för sakpolitikens innehåll.

Med dagens beslut markerar riksdagen en långsiktig satsning på fortsatt jordbruk inom stödområdet. Det bör förhoppningsvis leda till större framtidstro inom näringen och till att ungdomen återfår intresset för utbildning vid lantbruksskolorna.

Anf. 39 KARIN STARRIN (c):

Fru talman! Jag tänker koncentrera mig på två frågeställningar i den här komplicerade livsmedelsdebatten: dels förhållandet mellan producent och konsument och vikten av att vi äter rätt, dels förutsättningarna för Norrlandsjordbruket.

Konsumenterna har makt och möjligheter, vill jag påstå. Alldeles för många äter alldeles för litet. Ja, ärade kolleger, ni hörde rätt: Alldeles för många äter alldeles för litet – av våra spannmålsprodukter.

Spannmålen är unika: Spannmål är nyttigt och säkert, det är dessutom gott och billigt. Men tyvärr är det alldeles för få som känner till att spannmålen har de här unika egenskaperna och alldeles för många som äter alldeles för litet spannmålsprodukter. Svenska folket äter alldeles för mycket fett och för litet fibrer.

Det här är en sanning som vi har känt till ganska länge, men ändå har vi inte ändrat vanor. Nu måste vi ta det här på allvar. Allt fler tecken inom forskningen visar att det finns ett klart samband mellan kost och cancer. Ungefär 30 % av samtliga cancerfall berörs av felaktig kost. Det är kanske negativt att måla upp den hotbilden en sådan här solig och varm dag, men tyvärr är det viktigt att vi också skakas om litet grand och inser de här konsekvenserna.

Benskröhet är den senaste svenska folksjukdomen. Den sjukdomen upptäcks inte förrän den som drabbats ramlar och bryter en handled eller ett lårben. Och vet ni – det gör nästan 70 000 svenskar per år. Vad kostar inte det Sverige, inte bara i uteblivna produktionsinsatser och ökad arbetskraftsersättning utan även i ökade operationskostnader! Man uppskattar att en operation kostar ungefär 100 000 kr.

Den här sjukdomen kan undvikas genom ett ökat kalkintag, och det får man genom att dricka mer mjölk. Därför är det helt obegripligt att socialstyrelsen i Sverige, med tillgång till den kunskap som finns hos eniga forskare, vill sänka den nuvarande rekommendationen, som säger att vi bör dricka 60 cl mjölk per dag och äta en hel del ost, och att vi i stället skall nöja oss med 50 cl mjölk per dag. Några regeringsföreträdare har också spätt på den här negativa debatten och slagit orättvist på mjölken.

Låt oss nu tillsammans höja mjölkens status!

Kommer vi att få billigare livsmedel genom den här omläggningen? Precis som Annika Åhnberg tror inte jag att vi får det, i alla fall inte direkt på kort sikt. Det är viktigt att vara ärlig mot konsumenterna och tala om det. På lång sikt däremot tror jag att vi tillsammans kan hjälpas åt att minska kostnadsökningarna. Men det är väldigt viktigt att vi konsumenter inser att det beror på hur vi agerar, hur vi handlar som konsument.

Här vill jag påminna om vilka förhållanden som gäller i dag i fråga om våra matpriser. Hur fördelar sig priserna egentligen? Vi kan ta exemplet med limpan, som har förekommit i debatten. Det skadar inte att påminna om det.

Av priset på en limpa går 19 % till skatt. 18 % av priset på limpan går till handeln. 56 % tar industrin. Jordbruket då? Ja, det får 4 % direkt och ungefär 4 % med de olika prisregleringarna.

Hur ser förhållandena ut för mjölken? Återigen: momsen tar 19 %, handeln 9 % och industrin 19 %. Jordbruket får drygt hälften, ungefär 52 %.

Det här är viktigt att ha klart för oss när vi diskuterar hur stor påverkan det svenska jordbruket har på våra totala konsumtionskostnader. Av kostnaden för det vi äter har ungefär 20 % att göra med konsumtionen av jordbruksprodukter.

Det har verkligen pågått en ohyfsad debatt om livsmedelspriserna, där man jämför produkter som inte alls går att jämföra och som inte alls ingår i den förestående omställningen. Företrädare för Industrins utredningsinstitut drar slutsatsen att vi kan halvera matpriserna om bara jordbruket avregleras. Det finns verkligen anledning att fråga sig om det är något annat man företräder än konsumentintresset när man gör de ekonomiska kalkylerna.

Momsdiskussionen har varit uppe tidigare i dag, och vi vet att momsen är helt avgörande, eftersom nära en femtedel av matpriset utgörs av moms. Carl Bildt har gett besked att han nu tycker att det är tänkbart att differentiera matmomsen, att vi skulle kunna ha olika momssatser för olika produkter. Nu är det bara socialdemokraterna som behöver komma till den insikten. Kommer ni att göra det? Det är en fråga som jag direkt vill ställa till socialdemokraterna.

Jordbruksministern har svarat litet diffust att det bortfallet i så fall också skall finansieras, för staten behöver de pengarna i sin totala budget. Hittills hade han inte, sade jordbruksministern, sett någon finansiering av sänkt matmoms. Jag kan meddela jordbruksministern att vi i centern har anvisat hur en sänkt matmoms skall finansieras. Vi tycker att detta i allra högsta grad ingår i hela skatteomläggningen som precis skall diskuteras.

Det måste slutas fred mellan konsumenter och producenter, och jag vill uppmana alla riksdagsledamöter här i dag att ställa upp bakom uppmaningen: Ät mer svenskt!

Alla är ju överens om att det måste ske en omställning i det svenska jordbruket. Omställningen måste ha som ledstjärna att det svenska jordbruket är en tillgång och inte ett problem. Det får vara slut med påståendena att vi har ett överskott som innebär stora bekymmer.

Både i propositionen och i utskottets betänkande betonas det att om priserna på jordbruksprodukter kommer att sjunka, skall förändringarna inte tillåtas påverka lönsamheten i det norrländska jordbruket. Jordbruket har en avgörande betydelse ur regionalpolitisk synpunkt just för norra Sverige.

Ett fungerande jordbruk är grundläggande för den totala utvecklingen. Det ena förutsätter det andra, och det är oerhört angeläget att servicen kan upprätthållas även i glesbygderna, att det finns sysselsättning, att människor kan bo kvar på landsbygden. Här gäller det inte minst att skaffa sysselsättning för kvinnorna. I annat fall – det vill jag verkligen understryka – går glesbygden en dystur framtid till mötes.

Alla de här frågorna hänger ihop, och det försöker nu LRF visa när dess representanter står här utanför riksdagshuset dag ut och dag in och vill göra oss uppmärksamma på att skattepolitik, jordbrukspolitik och regionalpolitik hör ihop.

Vi har inte råd att tillåta någon neddragning av vare sig mjölk- eller köttproduktion i Norrland. Där finns ju inget överskott på vare sig mjölk eller kött. Nu införs ett stimulansbidrag på 360 milj.kr. för att öka avslaktningen och på så sätt komma till rätta med det totala överskottet. Men eftersom vi alla är överens om att det norrländska jordbruket inte tål någon minskning, hade det naturligtvis varit bättre att i stället räkna upp prisstödet ytterligare. På det sättet hade man stimulerat aktiva, levande gårdar.

Nu kan vi befara – i alla fall gör jag det –, eftersom lönsamheten tyvärr redan är dålig på många Norrlandsjordbruk, att man kommer att begagna tillfället att slakta av. Jag vill fråga socialdemokraterna om de inte är oroad över den negativa utvecklingen. Vilka konsekvenser skulle inte det här få i följande steg, på förädlingsindustrin t.ex.?

I stället för ytterligare försämringar krävs det lönsamhetsförbättring i det norrländska jordbruket. Vi har ju här i riksdagen flera gånger uttalat att produktionen i norra Sverige måste bibehållas på 1984 års nivå. Det uttalandet har urholkats, och jag skall nu verkligen följa, precis som Anders Castberger sade, det uppdrag som statens jordbruksnämnd har fått av regeringen att försöka se vilka konsekvenser det förändrade prisstödet har för Norrlandsjordbruket.

Målsättningen måste vara att vi skall kunna bevara ett livskraftigt jordbruk i alla delar av landet, och min fråga till socialdemokraterna blir: Vilka insatser tänker ni vidta, om det visar sig att kostnadskompensationen på 6 % plus ytterligare 50 miljoner inte räcker? Ta chansen att lämna besked om det redan här i dag!

Fru talman! Vi behöver ett levande jordbruk i hela vårt land. Låt oss ta chansen i dag att ge jordbruket framtidstro!

Anf. 40 ÅKE SELBERG (s):

Fru talman! När vi nu skall ge oss in på att förändra ett regleringssystem som har styrt jordbruket i över 60 år är det inte konstigt att många företagare känner stor oro inför det nya och vad det kan komma att innebära. Det är en helt naturlig reaktion, om man betänker att jordbruksföretagen i dag i de flesta fall är stora och kapitalkrävande företag med betydande skuldsättning. Detta ställer krav på att besluten blir så korrekta som möjligt.

Även om flera talare har gjort det tidigare i denna debatt, så vill också jag ansluta mig till dem som har uttryckt sin tillfredsställelse över den stora samstämmighet som nu råder om jordbrukspolitiken, åtminstone i de stora

huvudlinjerna. Det är bra för producenterna och bra för konsumenterna, men det är också bra för den regionala utvecklingen.

Jag skall i mitt anförande ta upp till diskussion en del av Norrlandsfrågorna. Det råder för närvarande stor samstämmighet om att vi skall slå vakt om det norrländska jordbruket. Det finns flera tunga skäl för att ha kvar en betydande jordbruksnäring i de norra delarna av vårt land.

Jordbruket behövs för livsmedelsförsörjningen. Konsumenterna vill ha närhet till produktionen, så att alltför långa transporter undviks. Konsumenterna blir alltmer intresserade av det sätt på vilket livsmedlen produceras.

Det norrländska jordbruket behövs också ur beredskapssynpunkt, dvs. för att se till att så stora delar av vårt land som möjligt bebos. Det har stor betydelse ur inte minst psykologisk synpunkt, då norra Sverige är mycket intressant ur försvarssynpunkt.

Jordbruket i norra Sverige spelar också en betydande roll för sysselsättningen och i regionalpolitiken. Jordbruket är också viktigt för att klara service och boende ute på landsbygden.

I Norrland produceras produkter av hög kvalitet. Det som är ett mål i de södra delarna av vårt land är kanske i de flesta fall produktionsmetoder som redan används i våra områden.

Om vi betänker vilka problem som finns utanför vårt lands gränser med förgiftade jordar, hög användning av bekämpningsmedel osv., så inser vi att det norrländska jordbruket kan spela en roll och hävda sig på exportmarknaden i ett avreglerat system.

Satsning på forskning och rådgivning samt utveckling är viktigt för framtiden. Därför behövs förstärkta resurser till Rörbäcksdalen. Vidare krävs att Öjebyns försöksgård får nödvändiga resurser för att klara fortsatt forskning och försök kring ekologisk och resursbevarande alternativodling. I dag brottas man med knappa resurser.

I de förslag till forskning och utveckling som debatterades i går samt i de förslag som behandlas i dagens livsmedelspolitiska betänkande finns betydande resurser avsatta. Vi förutsätter att de fördelas så att forskningen kring Norrlands livsmedelsproduktion och livsmedelsförädling tryggas.

Utskottet har gjort en del förändringar i förhållande till propositionen. Bl.a. har en förlängning gjorts av åtgärds paketet till kombinationsföretag där jordbruket ingår som en viktig del. Förlängningen omfattar två år med ett anslag på 50 miljoner per år. Det är en mycket positiv förändring, eftersom det tidigare programmet, som totalt omfattar 245 milj.kr., utvecklats så att nya jobb på landsbygden skapas samtidigt som befintliga jobb i många fall kan tryggas.

Detta vittnade också lantbruksdirektörerna om när de uppvaktade utskottet.

Ett krav som förts fram vid många tillfällen, nämligen att Norrlandsstödet skall beräknas utifrån de förhållanden som råder inom stödområdet, kan nu uppfyllas. På det sättet kommer mer rättvisande beräkningar att kunna göras i framtiden.

Norrland kan emellertid inte ses som ett isolerat område i livsmedelspolitiska sammanhang. Vid en konferens som hölls i Luleå i vintras med LRF, Norrlandsgruppen, LO-distrikten och de socialdemokratiska partidistrikten

från samtliga skogslän, krävdes bl.a. att frågan om den s.k. överskottsarealen vid en avreglering skulle lösas. Det är därför med största tillfredsställelse som vi konstaterar att satsningen på 500 milj.kr. till bioenergi nu kommer till stånd. De krav som framfördes vid konferensen finns i sina huvuddrag med i de beslut som nu skall fattas.

Ökningen av glesbygdssstödet med 100 milj.kr. som nu har föreslagits och som kan användas även utanför Norrlands glesbygd tycker jag är bra. Det är kanske lätt att ibland bli hemmablind och bara se till de egna bekymren. Det finns naturligtvis även i andra delar av landet glesbygdsområden som är i stort behov av insatser. Här ges nu möjligheter att göra sådana.

Startstödet med en nedsatt ränta på 5 % som nu kommer till stånd är bra, framför allt för att kunna hjälpa unga företagare att komma i gång samt för att underlätta vid generationsväxlingar.

Ett viktigt område inom vilket man inte uppnått en slutlig lösning gäller de sociala frågorna. För att unga människor skall finna intresse för jordbruksnäringen är det näst intill avgörande att problem i samband med semesterledighet och frånvaro på grund av sjukdom kan lösas på ett tillfredsställande sätt. Här har såväl staten som näringen ett gemensamt ansvar. Jag ser fram mot lösningar på dessa problem.

Fru talman! I det betänkande som vi nu skall fatta beslut om förs betydande resurser till det norrländska jordbruket och till landsbygdssatsningar. Prisstödet räknas upp från 625 milj.kr. till 660 milj.kr. per år. Mjolkproducenterna tillförs ca 115 milj.kr. Dessutom tillförs åtgärdspaketet 2 x 50 milj.kr. Glesbygdssstödet utökas med 100 milj.kr., av vilka en väsentlig del hamnar i Norrland.

Dessutom sker satsningar på landskapsvård. Områdena forskning och utveckling får förstärkta anslag. I övrigt görs också gemensamma satsningar vid omställningar, och dessa kommer Norrlandsjordbruket till del.

Dessa satsningar är nödvändiga. Men det är också angeläget att säga att det även i fortsättningen måste ställas stora krav på de män och kvinnor som skall driva jordbruksföretag i norra Sverige. Nu gäller det även för näringens olika aktörer att höja blicken och ta fatt i de resurser som ställs till förfogande. Det gäller också för LRF och andra organisationer, länsstyrelser osv. att inte ställa sig i raden av kritiker för att finna brister i förslagen. I stället skall de ta till sig resurserna och gemensamt försöka skapa en positiv utveckling. Därmed kan vi få ungdomen intresserad av näringen och även skapa en framtidstro för den.

Fru talman! Därmed yrkar jag bifall till jordbruksutskottets hemställan.

Anf. 41 KJELL ERICSSON (c):

Fru talman! Vårt jordbruk har nu under en ganska lång tid varit föremål för utredning och diskussion. När vi nu i dag skall fatta beslut i frågan så finns det en mycket bred majoritet bakom det betänkande som jordbruksutskottet har lagt fram. Detta har ju präglat dagens debatt. Kompromissen i jordbruksutskottet har ju gjort att det råder en samsyn på många områden.

Att jordbruket nu skall ställas om råder det således en mycket stor enighet runt. I kompromissen finns det många inslag som säkerligen kommer att vara gynnsamma för jordbruket. Jordbruksnäringen är ju en långsiktig nä-

ring, så det är bra att det blir fasta och litet mer långsiktiga spelregler, så att aktörerna vet vad det har att rätta sig efter.

Genom omställningen är det meningen att det skall bli balans i produktionen. På det viset skall man också uppnå en bättre lönsamhet. Förhoppningen är att omställningen till energiproduktion i första hand skall ske på slättbygderna. Det är nu viktigt att snabbt komma i gång med odling av energigrödor, t.ex. för etanolframställning, och att denna produktion ges en rimlig chans att konkurrera med de fossila bränslena.

Om man i slättbygderna kan ställa om till annan produktion kan animalieproduktionen ha en större chans att få leva vidare i skogs- och mellanbygderna. Men detta är ju än så länge bara en förhoppning. Det återstår väl att se hur den praktiska verkligheten blir. Omställningen får inte innebära att det blir en avveckling av jordbruket i skogs- och mellanbygderna.

Vill vi att hela Sverige skall leva är det väsentligt att vi kan ha ett jordbruk i hela landet. Detta av många olika orsaker, dels av beredskapsskäl, dels för att producera livsmedel av kvalitet, dels av sysselsättningsskäl, dels för att bibehålla vårt fina, öppna landskap och över huvud taget för att vi skall ha en levande landsbygd, där det finns tillräckligt många människor som kan bo och leva.

När det gäller Norrland och även i övrigt i skogs- och mellanbygderna så har det skett en ganska stor minskning av antalet jordbrukare under senare år. Frågan är om detta kommer att fortsätta.

Riksdagen har tidigare vid flera tillfällen uttalat att produktionen i norra Sverige skall bibehållas på 1984 års nivå. Från centerns sida vill vi vidhålla denna ståndpunkt, för om vi inte har några särskilda mål härvidlag så kan ju omställningen komma att ske i en väldigt stor omfattning just i norra Sverige, där betingelserna inte alls är av samma art som längre söderut.

Prisstödet till norra Sverige har räknats upp med 6%. Jag är tveksam om denna uppräknings är tillräcklig i förhållande till kostnadsutvecklingen. Tvåprissystemets avskaffande har gjort att mjölkpriset har sjunkit. I och för sig framhålls i propositionen att lönsamheten för jordbruket i norra Sverige inte nämnvärt skall tillåtas att minska. Men lönsamheten är i dag alltför svag, och detta gör att man måste vara mycket observant på utvecklingen härvidlag. Här måste man, som det står i utskottstexten, få till stånd att lönsamheten höjs och att näringens utövare vinner ökad framtidstro.

Jag skulle också vilja beröra jordbruksnäringen i Värmland. Värmland är litet komplicerat. Det ligger i södra delen av norra Sverige och i norra delen av södra Sverige. Det gör att man hamnar mitt emellan. I Värmland har man nu under ett antal år förlorat ganska många jordbrukare. Det beror på den dåliga lönsamhet som har rått i näringen. Förhoppningen är att det nu skall bli en bättre lönsamhet. Stora delar av Värmland ingår i det område som i dag omfattas av prisstödet till norra Sverige. För det är ju på det viset att stora delar av Värmland inte har bättre betingelser för jordbruk än vad man har längre norrut i landet. Därför är det viktigt att detta stöd bibehålls och även förbättras.

När det gäller stödet till jordbruket i norra Sverige har statens jordbruksnämnd regeringens uppdrag att lämna förslag till hur detta stöd skall vara utformat för att bevara ett livskraftigt jordbruk i dessa delar av landet. Jord-

bruksnämnden skall också se till att det finns eventuella behov av förändringar i beräkningsmodellen för det särskilda prisstödet. Man skall också se på eventuella justeringar i den geografiska områdesindelningen. Jag hoppas därför att det skall komma fram en del positiva lösningar av denna översyn. För jordbruksnäringen i Värmland är det väsentligt att det sker en revidering av de nu gällande geografiska områdena. Det är krav som länge framförts av LRF i Värmland, av länsstyrelsen och av berörda kommuner. Orsaken till detta är att olika utredningar har visat att betingelserna för jordbruk i Värmlands skogs- och mellanbygder inte är bättre än på många orter i Norrland.

De kommuner som snarast borde flyttas upp i ett fördelaktigare område är Arvika, Eda, Årjäng, Sunne, Munkfors, Hagfors, Filipstad, Kil och delar av Säffle och Karlstads kommuner.

Inom de områden som jag nu berört är det många bönder som slutat under de senaste åren. Om det inte sker förändringar till det bättre inom en snar framtid fruktar jag att ytterligare brukare kommer att lägga av. Därför hoppas jag att jordbruksnämnden kommer fram till en positiv justering av dessa områden.

Fru talman! För övrigt så finns det mycket ytterligare att säga när det gäller landsbygdens utveckling. Men vi har ju en regionalpolitisk debatt på måndag här i kammaren, så jag får återkomma till dessa spörsmål då.

Anf. 42 CARL FRICK (mp):

Fru talman! Vi står inför ett viktigt beslut om den framtida livsmedelspolitiken. Vi skulle kunna ha haft ett lysande tillfälle till en radikal omläggning av jordbruket. Det hade kunnat moderniseras och befrias från oket från kemikalier och gifter. Majoriteten i riksdagen väljer att i stort sett fortsätta som förut med mindre justeringar.

Vi hade behövt en livsmedelspolitik för 2000-talet, en som är förutseende. Vi behöver inte en politik som har sina rötter i 1800-talet.

Debatten kring jordbruket har varit intressant att följa därför att den i allt väsentligt bara behandlar produktionen och producenterna. De slutliga avnämarna – vi konsumenter – har nästan kommit bort ur bilden. Den enda konsumentfråga som verkar vara av intresse är priset på livsmedlen.

Vi har i Sverige en kår utomordentligt skickliga bönder – odlare och djurhållare. De har i årtionden följt de politiska signalerna mycket lojalt. Det är få producenter som har visat en sådan kraft i arbetet att effektivisera och förbättra. En enastående bedrift. De har vant sig vid politiska beslut som har trasslat till det för dem.

Vi är av den uppfattningen att jordbrukarna skall ha en god ersättning för sitt viktiga arbete.

Den politiskt styrda utvecklingen av jordbruket har medfört rader av miljöproblem, beroende på att industrisambället förstör produktiviteten i de biologiska systemen. För att kompensera för produktivetsförlusterna har man tvingats till omfattande användning av konstgödsel och jordbruksgifter.

Detta leder till stora kväveläckage, som medför att vattendrag växer igen och fisket tynar. Nu är jordbruket inte den enda part som bidrar till dessa läckage. Dit hör den ökande bilismen, utsläpp från de kommunala reningsverken och från skogsbruket.

Vi finner numera rester av jordbruksgifter i de flesta syd- och mellansvenska vattendragen. Från skilda håll i landet har man nu funnit jordbruksgifter i grundvatten och dricksvatten. Vi finner höga halter av nitrater och nitriter i brunnar på landsbygden. Vatten betraktas numera som ett livsmedel, och det är mer än oroande att jordbrukspolitiken har fått så allvarliga konsekvenser för vårt vatten. Vi finner också rester av jordbruksgifter och kadmium i den vanliga maten som en följd av den förda politiken.

Vi får en mat som tagits fram på sätt som ställer till omfattande miljöproblem och som förvärrar de problem vi har. Vi får en mat som kan ge oss långsiktiga problem ur folkhälsosynpunkt.

Än en gång vill jag påminna om att detta inte är en kritik mot de enskilda bönderna. Det är en kritik av en långvarig och dålig jordbruks- och livsmedelspolitik.

Konsumenterna har på senare tid varseblivit dessa problem och börjar fordra livsmedel som inte har producerats eller behandlats med kemikalier av skilda slag. Detta är viktiga signaler till politiker och jordbrukare. Signaler som skulle ha tagits på allvar.

Det är av största vikt att vi framöver kan tillförsäkra konsumenterna fullgoda livsmedel genom att ställa samma krav på importerade livsmedel som på dem som produceras i Sverige. Med krav avser vi här inte bara mängden restsubstanser i maten utan också sättet att producera. Vi skall inte bidra till att exportera miljöproblem.

Ett sätt att hantera dessa frågor är att arbeta med produktspecifikationer där man bestämmer kvalitetskraven på livsmedlen och hur de skall produceras. Ett sådant förfarande kan aldrig betraktas som handelshinder. Det innebär i stället att vi ställer krav på likabehandling mellan inhemsk produktion och import.

Sverige är ett fantastiskt land. Det har givit oss den högsta matskatten i världen. Vi har länge krävt att momsens på basmaten skall slopas. Det vore ett utomordentligt sätt att stödja det svenska jordbruket. Och en inledning till starkt ökad omläggning till det som kallas alternativodling, den som sker utan konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel.

Att sänka basmatpriserna med nära en fjärdedel innebär att konsumenterna kan prioritera basmaten. Det är spännande att notera att moderaterna nu börjar se ljus i denna viktiga fråga. Kanske vi får med folkpartiet en dag och då kan vi göra en väsentlig prissänkning på basmaten. Miljöpartiet de gröna har i sina motioner visat hur finansieringen skall gå till.

Livsmedelspolitik är inte bara miljöpolitik utan också en viktig folkhälsofråga. Den frågan löser man inte genom det kommande beslutet, eftersom man avser att fortsätta precis på samma sätt som förr.

Det är mer än beklagligt att den nu aviserade livsmedelspolitiken inte i praktiken bryr sig om dessa frågor.

Konsumenterna sviks i en viktig hälsofråga.

Vi hade behövt en framsynt politik som skulle ha inlett en modernisering av jordbruket, som innebär att man bygger på den biologiska grunden och inte fortsätter med den kemikalieanvändning som hotar både miljö och hälsa.

De handlingsalternativ som majoriteten avvisar hade kunnat vara inled-

ningen till en sundare politik för sunda livsmedel. Det hade kunnat vara inledningen till en livsmedelspolitik som skulle ha givit oss ett uthålligt jordbruk, inte ett som är extremt utlandsberoende.

Anf. 43 ANNIKA ÅHNBERG (v) replik:

Fru talman! Så hävdar då återigen miljöpartiet en uppfattning som jag tror att partiet är totalt ensamt om, nämligen att den nya jordbrukspolitiken i allt väsentligt inte innebär några skillnader i förhållande till den gamla. Det är för var och en som har satt sig in i denna diskussion ett fullkomligt obegripligt påstående.

Den nya jordbrukspolitiken innebär att vi går ifrån det gamla systemet med jordbruksprisregleringar och slår in på en helt ny väg.

Jag skulle gärna vilja veta vilka konkreta förslag miljöpartiet har, som så radikalt skulle förändra jordbrukspolitiken. Det enda konkreta ni tar upp i diskussionen, som skiljer er från andra, är att ni nu, omedelbart och drastiskt, vill höja avgifterna på bekämpningsmedel och handelsgödsel. Jag kan faktiskt inte se att det på något avgörande sätt skulle förändra jordbrukspolitiken, som ni vill göra gällande.

Det finns ingenting som motsäger att man går vidare och höjer avgifterna och kommer ytterligare bort från användandet av bekämpningsmedel och handelsgödsel. Det är naturligtvis också önskvärt. Men det beslut vi skall fatta i dag står inte i någon som helst motsättning till en sådan åtgärd. Det är för mig fullkomligt obegripligt att ni kan fortsätta att hävda detta gång efter annan.

Carl Frick talar också om att det inte finns någonting som gynnar konsumenterna. Vad har då miljöpartiet i sin jordbrukspolitik som gynnar konsumenterna? Jag kan inte se att det finns några inslag i det som ni tar upp, som på något sätt skulle gagna konsumenterna. Jag tycker att det är upprörande, rent ut sagt, att man kan vara så oerhört nonchalant som miljöpartiets representanter är här, när det gäller en så viktig fråga, särskilt som man säger att detta är en av partiets hjärtefrågor. När en av partiets hjärtefrågor behandlas på detta sätt, då undrar man hur det är med de andra frågorna.

Anf. 44 CARL FRICK (mp) replik:

Fru talman! Det finns inget drag av nonchalans i den politik som miljöpartiet föreslår när det gäller jordbruket. En av de viktigare frågorna långsiktigt för våra konsumenter är att få mat som är producerad på ett sådant sätt att den praktiskt taget inte innehåller några rester av jordbruksgifter, som på lång sikt är till skada för vår hälsa. Vi vet inte riktigt vad de kommer att innebära. En sådan politik som vi föreslår korrigerar mängder av de olika problem i det moderna jordbruket som förstör vår miljö, till följd av den politik vi har haft.

När vi säger att det inte är någon avgörande skillnad mellan det aktuella förslaget och den tidigare politiken, gäller det just själva användningen av handelsgödsel och kemiska bekämpningsmedel. Vi är helt och hållet med på själva avregleringen. I dag försöker man att koncentrera odlandet till slättbygderna och fortfarande driva en linje med ständigt högre och ökande produktion, med användande av all dagens kemikalieteknik. Vår linje är i stället

att vi skall ha betydligt mer extensiv odling med minskad användning av kemikalier. Vi vill också slopa moms på basmaten och därmed ge möjligheter att på ett helt annat sätt gå över till vad vi kallar för alternativa odlingsformer. Vi tycker att det är en utomordentligt viktig process för de svenska konsumenterna och också för de svenska bönderna, som därmed slipper hantera ämnen som de faktiskt själva mår ganska dåligt av. Talar man med svenska bönder framgår det att de ofta är förtvylade över att behöva hantera gifter av olika slag. De mår inte bra av att göra det, och de mår inte psykiskt bra av att göra någonting som de i sitt hjärta känner är fel.

Det obegripliga i debatten om livsmedel är att man inte mera handfast vill gå in för att komma bort från denna hantering. Vi tycker att man går alldeles för långsamt fram. Detta är mycket viktiga frågor, både för hälsa och miljö. Jag tror att vi när det gäller dessa frågor har betydligt större förståelse hos det svenska folket än hos ett antal politiker i denna kammare.

Anf. 45 MARIANNE CARLSTRÖM (s):

Fru talman! Man blir vad man äter, säger fijiianerna – ett tankvärt ordspråk.

Enigheten om att valet av mat är viktigt för vår hälsa och välbefinnande är stor. Bra mat och goda kostvanor ger bättre hälsa och ett längre liv. Maten har också stor social betydelse – måltiden ger oss glädje och gemenskap, en livskvalitet.

Det talas i den jordbrukspolitiska debatten oftast om jordbrukaren, olika stödformer och ett öppet landskap, men inte lika ofta om konsumenten, som inte har en stark organisation bakom sig. Därför är det positivt att dagens beslut innefattar 2 miljoner i stöd till ideella organisationer som sysslar med olika konsumentfrågor.

Det socialdemokratiska kvinnoförbundet ägnade en stor del av sin förra kongress till frågor om livsmedel och miljö. Vi var tidigt engagerade för en aktiv konsumentpolitik. Vi har nu stora förväntningar på den nya livsmedelspolitiken och dess effekter för den enskilde konsumenten.

För konsumenten är det viktigt med ett stort urval av varor till god kvalitet och rimliga priser. Den som sköter matlagningen i familjen vill servera mat som smakar gott, ser aptitlig ut och som innehåller så litet främmande tillsatser som möjligt – inga bekämpningsmedel, extra färg eller konserveringsmedel. För att slippa extra tillsatser för att bevara färskheten är korta transporter mellan producent och konsument viktiga.

Långa transporter och dyra förpackningar är bara några exempel på de fördyringar som sker i mellanleden, innan varan når konsumenten.

I debatten har under senare tid förekommit många oseriösa påståenden, bl.a. att livsmedelspriserna skulle kunna halveras vid en avreglering. Detta är naturligtvis omöjligt, och det viktiga för konsumenten är i dag att stegringstakten på livsmedelspriserna avtar och att de positiva effekterna kommer konsumenten till del och inte försvinner i mellanleden.

Med den nya inriktningen av livsmedelspolitiken måste konsumenten och konsumentens önskemål få större genomslag och dialogen mellan producent och konsument öka.

Den nya inriktningen på livsmedelspolitiken bör på sikt ge ett positivt resultat för konsumenterna.

Fru talman! Avregleringen måste komma konsumenten till del genom lägre priser och större valfrihet. Alternativt framställda livsmedel kommer att få en större marknad till fördel för både konsumenter och producenter. Ett ökat utbud och en bättre kvalitet gynnar konsumenten, ger ökad valfrihet vid köptillfället, samt ligger helt i linje med socialdemokratiska kvinnoförbundets arbete på det livsmedelspolitiska området.

I detta anförande instämde Sylvia Pettersson, Grethe Lundblad, Karin Wegestål, Ingegerd Sahlström, Maj-Inger Klingvall, Kristina Svensson, Margareta Winberg och Lahja Exner (alla s).

Anf. 46 LENA ÖHRSVIK (s):

Fru talman! Vi har under många år i denna kammare diskuterat sockernäringsens struktur och framtid. För oss ledamöter från Kalmar län är denna fråga av avgörande betydelse. Därför vill jag, även om tiden är knapp, göra några korta markeringar.

Socketbetsodling och förädling i vårt län är av sådan betydelse från regionalpolitisk, miljömässig och beredskapsmässig synpunkt att verksamheten måste säkerställas för framtiden. Därför återkommer vi ständigt till frågan om sockerbruket i Mörbylånga och dess odlingsområde. Detta skedde senast i en omfattande motion som väcktes under den allmänna motionstiden. Denna stöds av samtliga riksdagsledamöter från länet.

Vi är naturligtvis medvetna om att spelreglerna är sådana att Sockerbolaget avgör branschens struktur. Sockerbolaget har emellertid monopol och därmed ett särskilt ansvar. Och genom den stora betydelse verksamheten har för vissa delar av landet måste staten vara med i framtidsdiskussionerna. Kanske kan den förändrade ägarstrukturen i detta avseende ha en positiv effekt.

Dessutom är det ju inte så att bruket går med förlust. Vinsten är kanske inte lika stor i denna livsmedelsindustri som inom andra delar av Volvo-koncernen. Måhända bör man räkna annorlunda på färskvaror än på t.ex. bilar? Färskvarorna är ju sårbara av orsaker man inte kan styra, exempelvis väder och klimat.

Mörbylångabruket har under många år varit nedläggningshotat. Genom särskild reglering av odlingsarealen och genom ett särskilt Ö-bruksstöd har bruken på Öland och Gotland kunnat leva vidare.

I såväl propositionen som i jordbruksutskottets betänkande anføres att en avreglering med bibehållet gränsskydd inte behöver innebära någon minskning av produktionen och att omställningen därför inte bör vålla några egentliga problem. Vidare står där att sockernäringsen med detta bör ges möjlighet att utvecklas och att det bör bli möjligt att göra nödvändiga strukturrationaliseringar. Det är här vår oro kommer in. Vid strukturförändringar är det nästan alltid de mindre enheterna som skärs bort först.

I vår motion har vi bl.a. pekat på att frågan om sockerproduktionen på Öland måste ses utifrån en helhetssyn på ön. En eventuell nedläggning skulle innebära stora konsekvenser inte bara för sysselsättningen utan också för

den sociala servicen, turismen och naturmiljön. Ett direktbortfall av ca 400 sysselsättningstillfällen innebär i förlängningen en betydande reduktion av servicestrukturen, speciellt beträffande de sydligaste delarna av ön. Den totala sysselsättningseffekten kan därför innebära en reduktion av 600–700 arbetstillfällen.

På Öland har sockerbetsodlingen den högsta relativa lönsamheten. Denna särställning beror helt på alternativgrödornas väsentligt lägre avkastning. Rekommendationen är att betor inte bör förekomma på ett och samma skifte mer än vart fjärde år eller med ännu längre mellanrum. En koncentration av odlingen, vilket skulle bli följden om man lade ner odlingen och förädlingen på Öland, skulle öka risken för växtföljdssjukdomar. Sambandet mellan sockerbetsodling och animalieproduktion bör uppmärksammas mera. Andelen odlare med animalieproduktion är på Öland 76 % mot genomsnittligt 61 %, vilket ger gynnsamma miljöeffekter då kväveläckaget blir minimalt. Med tanke på transportkostnaderna kommer sannolikt hela sockerbetsodlingen i Kalmar län att upphöra om Mörbylångabrukets läggs ner.

I övrigt påpekar vi i motionen att Öland är ett från naturvårdssynpunkt säregt och särpräglat landskap av stort riksintresse. För att Alvaret och strandängarna skall kunna behålla sin särprägel och det stora naturvärdet, krävs en avbättring med boskap. Det finns ett direkt samband mellan de storboskaphållande betodlarna och förutsättningarna för att bibehålla det öppna öländska landskapet.

Också beredskapsskäl talar starkt mot en koncentration av hela den svenska sockerproduktionen till de allra sydligaste delarna av Sverige.

Den fortsatta betodlingen och driften vid de båda Ö-bruken bör enligt propositionen bli föremål för regional- och sysselsättningspolitiska överväganden. En utvärdering skall nu ske av effekten av det särskilda stödet till odlarna och sockerbruket.

Vi emotser detta med intresse och förutsätter att statens och Sockerbolagets grundsyn i fråga om sockerbetodlingens roll för Öland fastställs i ett långsiktigt beslut som skapar goda betingelser för planering hos samhällsorgan, odlare och anställda.

Anf. 47 ROLAND LARSSON (c):

Fru talman! Ärade ledamöter! Jordbruket är en belastning för det svenska samhället som vi snarast möjligt bör avlasta oss. Den åkerjord som friställs från livsmedelsproduktion bör i första hand tas i anspråk för skogsplantering, i den mån den över huvud taget skall utnyttjas. Våra inhemskt producerade livsmedel är dyra och av tvivelaktig kvalitet. Det finns en stor överskottsproduktion på livsmedel i världen och en betydande arealreserv som kan odlas upp. Det har därför ingen betydelse om vi minskar vår åkerareal.

Fru talman! Det här är det budskap som gått ut till svenska folket från regeringen. Det skedde först genom den livsmedelspolitiska arbetsgruppen och därefter genom den proposition som vi i dag behandlar. Undra på att Sveriges bönder och landsbygdens befolkning är både indignerade och rasande!

I en tid då jordens råvaruresurser förbrukas i allt snabbare takt och vår miljö fördärvas allt mer för varje dag, beskrivs den odlade jorden, en av de

få förnybara produktionsresurser mänskligheten förfogar över, som en belastning.

I en tid då stora delar av världen svälter och då förutsättningarna att uppnå en fredligare värld kan komma att hänga på vår förmåga att skapa ett globalt system för att mätta mänskligheten, talas det om livsmedelsöverskott.

I ett land där man infört världens högsta matskatt talas det om höga livsmedelspriser.

När man med sin jordbrukspolitik själv drivit fram djurfabriker på de små familj jordbrukens bekostnad, talas det om dålig livsmedelskvalitet.

Vad vill regeringen egentligen uppnå med allt detta?

Jag är förvisso, som alla här, fullt införstådd med att frågan om jordbruket och livsmedelsförsörjningen är komplicerad. Jag är helt på det klara med de problem som finns i den nuvarande regleringen, med gränsskydd, exportfinansiering, mjölkprisreglering och allt vad det nu är. Och det finns i och för sig mycket att säga om detta. Mycket har sagts, och alltför många kan detta bättre än jag och vill tala om det.

Vad jag vänder mig emot är den destruktiva inställning till den odlade jorden och till de människor som brukar den, som kommit till uttryck i det mesta av vad regeringen sagt och gjort i anslutning till detta lagförslag.

Fru talman! Måhända kommer det beslut vi kommer att fatta här i dag på sikt att leda till ökad trygghet för jordbruksnäringen. Vi får innerligt hoppas det. I så fall beror det i hög grad på det arbete som centerns representanter i jordbruksutskottet har lagt ned på att få fram en avsevärt bättre produkt än det fullständigt oacceptabla förslaget från den livsmedelspolitiska arbetsgruppen.

Det som hittills känts och märkts mest är ändå den negativa ansats som präglat hela debatten.

Trots alla invändningar och alla försök att få regeringen att inse sitt ansvar för konsekvenserna av det man vill göra, saknas fortfarande tillräckligt klara besked om hur den areal som friställs från livsmedelsproduktion skall kunna utnyttjas till produktion av andra grödor. Jag tänker då naturligtvis i första hand på etanolfrågan.

36 % av koldioxidutsläppen kommer från trafiksektorn, och 20 % kommer från de bensindrivna bilarna. Det skulle finnas stora miljöfördelar i att snarast möjligt starta en etanolproduktion i större skala. De två anläggningar som diskuterats hittills är faktiskt en ganska blygsam början. För att försörja två produktionsanläggningar på låt oss säga ca 65 000 m³ vardera kommer inte mer än 80 000 ha av de minst 500 000 ha som kommer att friställas att behöva tas i anspråk.

En förutsättning för att vi skall klara av att uppnå koldioxidmålet är alldeles oaktat kärnkraftsavvecklingen att vi snarast kan få fram biobaserade motorbränslen i betydande omfattning, eftersom den största delen av koldioxidökningen kommer från trafiken.

Skall vi kunna förbättra miljön i de stora tätorterna är en övergång till ren etanoldrift för i första hand de bussar och transportfordon som går i stadstrafik mycket angelägen.

Att då fastna i t.ex. en diskussion om priset på importerad etanol i förhål-

lande till inhemskt producerad är bara ett sätt att försöka att skjuta på ett ställningstagande.

Den etanol som importeras i dag kommer i stor utsträckning från en kraftigt subventionerad överskottsproduktion av vin i framför allt Frankrike. Om den skulle betalas med det egentliga produktionspriset skulle den kosta uppemot 10 kr. mer än den som vi själva kan tillverka inom landet.

En låginblandning i bensin skulle redan i dag kunna bli lönsam om bara regeringen ville bestämma sig för att ge de ekonomiska garantier som måste till för att få i gång en storskalig produktion.

Fru talman! Regeringens ovilja att redan nu konkretisera sig på den här punkten är bara en ytterligare bekräftelse på dess beslutsimpotens i energi-frågan.

Fru talman! Det mesta av den uppgivenhet och det missmod som jordbrukets och landsbygdens folk just nu upplever hade kunnat undvikas om det beslut som nu kommer att fattas hade varit grundat på en positivare attityd till jordbruket som resurs.

Om regeringen, såsom centern gör i sina reservationer, i stället för att överdriva problemen lyft fram det positiva som ligger i att odla och bruka den goda jorden hade man säkert sluppit mycket av den kritik som den nu fått ta emot.

Vi behöver vårt jordbruk

- För en uthållig försörjningstrygghet
- För vår miljö
- För vår överlevnad
- För kommande generationer
- För ett samhälle där man brukar i stället för förbrukar
- Kort sagt, för ett samhälle i ekologisk balans.

Det borde ha varit den självklara utgångspunkten för den debatt som nu lett fram till vad som kallas en ny livsmedelspolitik.

I centerns reservationer har just dessa aspekter på ett mycket tydligt sätt förts fram. Jag ställer mig naturligtvis bakom dessa reservationer.

Anf. 48 PAUL CISZUK (mp):

Fru talman! Jag vill först säga följande apropå Lars Ernestams påhopp. Han säger att han inte förstår att vi miljöpartister är för fri konkurrens och mångfald. Jag vill hänvisa till vårt jordbruksprogram från 1984, där vi är mycket kritiska mot prisregleringssystemen. Vi vill ha mer konkurrens, bryta upp monopolen och ha ökade resurser till näringsfrihetsombudsmannen.

Fru talman! Jag vill helt kort ta upp samspelet mellan lantbruk och försvar.

Beredskapsmålet har inte uppnåtts med nuvarande jordbrukspolitik, trots betydande överproduktion av spannmål, kött och mjölk. Det har den parlamentariska arbetsgruppen konstaterat. Orsakerna är dels industrijordbrukets sårbarhet och beroende av importerade insatsvaror såsom gödsel, gifter, drivmedel och maskiner, dels den långt gångna specialiseringen och koncentrationen av jordbruk och livsmedelsindustri till södra Sveriges slättbygder.

Nå, vad är det nu som föreslås? Jo, det är en fortsatt intensifiering av industrijordbruket och en fortsatt minskning av åkerarealen. Enligt arbetsgrup-

pens förslag skulle livsmedelsberedskapens brister klaras av med ökad lagring. Föreliggande betänkande är mera nyanserat, med skrivningar som öppnar för stöd till i synnerhet Norrlandsjordbruket, men fortfarande förefaller en utbyggd lagring vara den väsentliga beredskapsåtgärden.

Det kan tyckas litet egendomligt att denna metod kommit till heders igen. Den utmönstrades i huvudsak av 1987 års försvarsbeslut. Tidigare lager är snart slutsålda. Ännu egendomligare är det att man bygger sina bedömningar på 1987 års hotbilda-bedömning – tolv månaders förkrigsskede, några månaders krig och kanske tolv månaders efterkrigsskede. I dag är detta på grund av förändringarna i omvärlden en hopplöst föråldrad bild.

Försvarskommittén har inte avgivit något genomarbetat förslag på området. Man fick inte den förlängda tid vi begärde. Kanske kan vi få någon bedömning från kommittén till betänkandet i december.

Men vilken hotbild skall man räkna på? Marginaldoktrinen och Sverige mellan stormaktsblocken gäller ju inte längre. Hur länge varar ett krig eller en kris? Iran och Irak krigade i fem sex år, Sovjet ungefär lika länge i Afghanistan. I Nordirland har ett mindre krig pågått i ca 40 år. I Panama räckte det med en vecka.

Tjernobykatakstrofen förstörde landområden i Vitryssland och Ukraina som är ungefär lika stora som hela Sveriges åkerareal. Vi vet att det marknära ozonet angriper vegetationen. Stora arealer i Central- och Östeuropa är så miljömässigt förgiftade att de borde evakueras. Flyktingströmmen till Sverige ökar redan. Detta är bara några exempel på vad som finns i dagens hotbild. Ingen vet väl säkert vad som kommer i framtiden. Sanningen är väl att planering efter något visst sorts krig är fullkomligt irrelevant.

Vi behöver en beredskap som på alla områden kännetecknas av flexibilitet. Ett mångformigt, ekologiskt anpassat lantbruk har vida större flexibilitet än ett potatislager eller gödsellager. Det är så lyckligt att ekologiska hänsyn och försvarshänsyn i långa stycken går hand i hand.

Ett ekologiskt lantbruk behöver mer areal för samma livsmedelsproduktion som ett kemikaliejordbruk, inte därför att hektarskördarna behöver vara väsentligt lägre, utan bl.a. därför att man behöver vallbaljväxter i växtföljden som fixerar luftkväve.

Således kan ett sådant lantbruk, förutom att det ger robust och säker livsmedelsproduktion, ge en befolkad glesbygd som går att försvara. Vi kan inte försvara ett folktomt land. Här är det emellertid inte fråga om någon återgång till det gamla eller till Sörgårdsromantik, utan om en trovärdig försvarspolitik utan JAS- och stridsvagnskulisser.

Jag vill, liksom Åsa Domeij, understryka den grundläggande skillnaden mellan att satsa på åkermarken och människan och att satsa på kemikalier som grundresurs i jordbruket. Jag anser att det är en fundamental skillnad, det vill jag säga med adress till Annika Åhnberg. Nu antyds och förespeglas en politik där man skall minska åkermark. Är gården nedlagd och gårdstunet granplanterat är det ganska svårt att backa. Då har man inte kvar mycket flexibilitet.

Det är synd om vi nu missar chansen att ta vara på det samspelets värde som finns i att koordinera livsmedels- och försvarspolitik. Vi har enligt min mening inte råd med vattentäta skott mellan olika samhällsområden.

Fru talman! Det borde finnas många försvarsmiljarder att tjäna på ett ekologiskt lantbruk. Låt oss göra kostnadsberäkningar på detta och hålla dörrar öppna i jordbrukspolitiken inför nästa försvarsbeslut. Jag har förstått av inläggen här från flera partier att man skulle vilja diskutera mer med miljöpartiet de gröna. Men jag skall inte ta upp tid med ett återremissyrkande, utan jag hoppas på kommande kompletterande betänkanden.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 49 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Beslut

Mom. 1 (avslag på propositionen)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 18 för motion Jo80 av Claes Roxbergh m.fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (den globala livsmedelsförsörjningen)

Utskottets hemställan bifölls med 258 röster mot 38 för reservation 1 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander. 16 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (svenskt livsmedelsbistånd m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 252 röster mot 61 för reservation 2 av Sven Eric Lorentzon m.fl.

Mom. 7 (Sveriges ambitionsnivå i GATT-förhandlingarna)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 35 för reservation 3 av Annika Åhnberg och Åsa Domeij.

Mom. 10 (grunddragen i en ny livsmedelspolitik)

Först biträdades reservation 6 av Annika Åhnberg med 27 röster mot 19 för reservation 7 av Åsa Domeij. 268 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 5 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander med 42 röster mot 18 för reservation 6 av Annika Åhnberg. 253 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 186 röster mot 38 för reservation 5 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander. 91 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 16 (krav på importerade livsmedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Karl Erik Olsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 37 (produktionsmålet)

Utskottets hemställan bifölls med 296 röster mot 18 för reservation 11 av Åsa Domeij.

Mom. 60 (miljöavgifter)

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 18 för reservation 15 av Åsa Domeij. 20 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 68 (anslaget Landskapsvårdande åtgärder)

Utskottets hemställan bifölls med 260 röster mot 53 för reservation 21 av Lars Ernestam och Bengt Rosén.

Mom. 107 (villkor för bidrag till omställning och skogsplantering m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 297 röster mot 18 för reservation 25 av Åsa Domeij.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Talmanen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

3 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 8 juni

Företogs till avgörande utbildningsutskottets betänkande 1989/90:UbU25, finansutskottets betänkande 1989/90:FiU28, justitieutskottets betänkande 1989/90:JuU29, lagutskottets betänkande 1989/90:LU22, utrikesutskottets betänkande 1989/90:UU20, socialutskottets betänkande 1989/90:SoU19, kulturutskottets betänkande 1989/90:KrU23, trafikutskottets betänkande 1989/90:TU26, jordbruksutskottets betänkande 1989/90:JoU17, näringsutskottets betänkande 1989/90:NU40, arbetsmarknadsutskottets betänkande 1989/90:AU25 och bostadsutskottets betänkande 1989/90:BoU19 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 136).

Utbildningsutskottets betänkande UbU25

Mom. 1 (allmänna riktlinjer för internationellt samarbete)

Utskottets hemställan bifölls med 252 röster mot 18 för reservation 2 av Björn Samuelson. 42 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (forskningspolitikens huvudsakliga inriktning)

Utskottets hemställan bifölls med 296 röster mot 18 för reservation 5 av Claes Roxbergh. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 13 (överföring av medel till grundforskningen)

Först biträdades reservation 8 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. med 62 röster mot 35 för reservation 9 av Lars Leijonborg och Margitta Edgren. 218 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 219 röster mot 60 för reservation 8 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. 36 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 18 (ytterligare medel för doktorandtjänster)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 13 av Lars Leijonborg och Margitta Edgren, *dels* reservation 14 av Larz Johansson och Marianne Andersson i Vårgårda, *dels* reservation 15 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 31 (målsättningen att alla högskolelärare skall ha avlagt doktorsexamen)

Utskottets hemställan bifölls med 192 röster mot 37 för reservation 25 av Lars Leijonborg och Margitta Edgren. 83 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 35 (omfattningen av högskolelektorernas forskning)

Utskottets hemställan bifölls med 179 röster mot 130 för reservation 28 av Larz Johansson m.fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 49 (utbyggnad av fasta forskningsresurser och inrättande av nya fakulteter och universitet)

Utskottets hemställan bifölls med 256 röster mot 38 för reservation 38 av Larz Johansson och Marianne Andersson i Vårgårda. 18 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 51 (användningen av resurser för forskningsstödjande åtgärder vid de mindre och medelstora högskolorna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 40 av Lars Leijonborg och Margitta Edgren – bifölls med acklamation.

Mom. 52 (resurser för forskningsstödjande åtgärder vid de mindre och medelstora högskolorna)

Först biträdades reservation 42 av Larz Johansson och Marianne Andersson i Vårgårda med 37 röster mot 19 för reservation 43 av Björn Samuelson. 258 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 257 röster mot 55 för reservation 42 av Larz Johansson och Marianne Andersson i Vårgårda. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 61 (etisk kodex för forskare)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 19 för reservation 52 av Claes Roxbergh.

Mom. 67 (ett nytt anslag till utrustning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 57 av Ann-Cathrine Haglund m.fl., *dels* reservation 59 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 81 (tjänster som professor i humanekologi)

Utskottets hemställan bifölls med 254 röster mot 60 för reservation 64 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 153 (resurser till centrum för miljövetenskaplig forskning i Umeå)
Utskottets hemställan bifölls med 239 röster mot 75 för reservation 96 av Larz Johansson m.fl.

Mom. 157 (resurser till miljöforskning i Göteborg)
Utskottets hemställan bifölls med 237 röster mot 20 för reservation 99 av Claes Roxbergh. 53 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 193 (anslagsbeloppet under Medicinska forskningsrådet)
Utskottets hemställan bifölls med 275 röster mot 37 för reservation 121 av Lars Leijonborg och Margitta Edgren. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 196 (anslagsbeloppet under Naturvetenskapliga forskningsrådet)
Utskottets hemställan bifölls med 298 röster mot 18 för reservation 122 av Claes Roxbergh.

Mom. 210 (anslagsbeloppet under Forskning inom skolväsendet)
Utskottets hemställan bifölls med 204 röster mot 74 för reservation 127 av Lars Leijonborg m.fl. 30 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 211 (fakulteter för undervisningsforskning)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 128 av Larz Johansson och Marianne Andersson i Värgårda – bifölls med acklamation.

Mom. 213 (forskning och utvecklingsarbete m.m. inom lärarutbildningen vid vissa större högskoleenheter)
Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 129 av Ann-Cahtrine Haglund m.fl., *dels* reservation 130 av Björn Samuelson, *dels* reservation 131 av Claes Roxbergh – bifölls med acklamation.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande FiU28

Mom. 4 (skattereformens effekter)
Utskottets hemställan bifölls med 242 röster mot 71 för reservation 4 av Gunnar Björk m.fl.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Justitieukskottets betänkande JuU29

Mom. 2 (behandlingsforskning m.m.)
Utskottets hemställan bifölls med 255 röster mot 56 för reservation 1 av Ingbritt Irhammar och Inger Schörling.

Mom. 5 (forskning om våld mot kvinnor m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Britta Bjelle m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (forskning om sambandet mellan pornografi och våld m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 241 röster mot 73 för reservation 4 av Ingbritt Irhammar m.fl.

Mom. 8 (forskning om ekonomisk brottslighet m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 256 röster mot 59 för reservation 6 av Göthe Knutson m.fl.

Mom. 22 (jourdomstolar)

Utskottets hemställan bifölls med 183 röster mot 129 för reservation 15 av Britta Bjelle m.fl.

Mom. 25 (konfrontation)

Utskottets hemställan bifölls med 240 röster mot 70 för reservation 18 av Britta Bjelle m.fl.

Mom. 26 (utredning om fängelsestraff för unga)

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 37 för reservation 19 av Berith Eriksson och Inger Schörling.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande LU22

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Elisabet Franzén – bifölls med acklamation.

Utrikesutskottets betänkande UU20

Mom. 5 (forskning om europeisk säkerhet och fredsforskning m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 242 röster mot 73 för reservation 3 av Pär Granstedt m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande SoU19

Mom. 1 (inrättandet av ett socialvetenskapligt forskningsråd)

Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 77 för reservation 1 av Sten Svensson m.fl.

Mom. 2 (placeringen av det socialvetenskapliga forskningsrådet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Sten Svensson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (forskning om alkoholmissbrukets familjesociala konsekvenser)
Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 142 för reservation 4 av Daniel Tarschys m.fl.

Mom. 13 (forskning om läkemedelsberoende)
Utskottets hemställan bifölls med 163 röster mot 151 för reservation 7 av Daniel Tarschys m.fl.

Mom. 15 (förstärkning av allergiforskningen)
Utskottets hemställan bifölls med 289 röster mot 21 för reservation 9 av Anita Stenberg. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 19 (forskning om demenssjukdomar)
Utskottets hemställan bifölls med 213 röster mot 98 för reservation 11 av Sten Svensson m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 21 (inriktningen av handikappforskningen)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Ulla Tillander och Rosa Östh – bifölls med acklamation.

Mom. 29 (forskning om förståelse av kulturer)
Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 18 för reservation 16 av Anita Stenberg. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 33 (ett forskningscentrum för barnfrågor)
Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 36 för reservation 19 av Daniel Tarschys och Barbro Westerholm.

Mom. 35 (oberoende läkemedelsforskning)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Anita Stenberg – bifölls med acklamation.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Kulturutskottets betänkande KrU23
Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande TU26
Mom. 1 (anslag till VTI:s myndighetsuppgifter och egen FoU)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Elving Andersson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (FoU om psykologiska faktorer)
Utskottets hemställan bifölls med 216 röster mot 95 för reservation 5 av Kenth Skårvik m.fl.

Mom. 9 (bilsocial utredning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Kenth Skårvik m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (vissa internationella FoU-projekt)

Först biträdades reservation 9 av Elving Andersson m.fl. med 55 röster mot 18 för reservation 10 av Viola Claesson. 241 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Elving Andersson m.fl. – genom omröstning med uppresning.

Mom. 12 (redovisning av statliga insatser i vissa FoU-projekt)

Utskottets hemställan bifölls med 242 röster mot 71 för reservation 11 av Elving Andersson m.fl.

Mom. 13 (FoU om trafikens mellanformer, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 36 för reservation 12 av Viola Claesson och Roy Ottosson.

Mom. 14 (just-in-time-transporter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Viola Claesson och Roy Ottosson – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (anslag till forskning om miljövänliga och energisnåla transport-system)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 20 för reservation 17 av Roy Ottosson.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande JoU17

Mom. 4 (program för forskning om alternativa metoder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Lennart Brunander m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (anslaget Sveriges lantbruksuniversitet)

Först biträdades reservation 4 av Jan-Olof Ragnarsson med 29 röster mot 18 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Jo30 av Claes Roxbergh m.fl. i motsvarande del. 265 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 3 av Lennart Brunander och Sven-Olof Petersson med 38 röster mot 17 för reservation 4 av Jan-Olof Ragnarsson. 259 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 253 röster mot 38 för reservation 3 av Lennart Brunander och Sven-Olof Petersson. 20 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 20 (forskning om landsbygdsutveckling)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 37 för reservation 8 av Lennart Brunander och Sven-Olof Petersson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 24 (linets utvecklingsmöjligheter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Jan-Olof Ragnarsson och Anders Nordin – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (forskningsprogram för bioteknik m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 246 röster mot 63 för reservation 13 av Lennart Brunander m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 31 (prioritering av bioteknikforskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion Jo30 av Claes Roxbergh m.fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 45 (miljöforskning)

Först biträdde reservation 20 av Bengt Rosén och Anders Castberger – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranledades av bifall till motion Jo30 av Claes Roxbergh m.fl. i motsvarande del – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 228 röster mot 52 för reservation 20 av Bengt Rosén och Anders Castberger. 33 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 47 (gemensam huvudman för havsforskning m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 251 röster mot 61 för reservation 23 av Jens Eriksson m.fl.

Mom. 49 (internationellt forskningsprogram om dikväveoxid)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Jan-Olof Ragnarsson och Anders Nordin – bifölls med acklamation.

Mom. 53 (forskningsstation vid Ammerån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion Jo30 av Claes Roxbergh m.fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 62 (forskning för ett avfallsnått samhälle: avfallshantering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion Jo30 av Claes Roxbergh m.fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU40

Mom. 2 (anslag till styrelsen för teknisk utveckling, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 18 för reservation 2 av Loui Bernal. 20 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (inrättande av ett teknikvetenskapligt forskningsråd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Roland Larsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (det nya forskningsrådets departementstillhörighet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Loui Bernal – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (uropeiskt rymdsamarbete)

Först biträddes reservation 14 av Per Westerberg m.fl. – som ställdes mot reservation 15 av Loui Bernal – genom omröstning med uppresning.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 198 röster mot 94 för reservation 14 av Per Westerberg m.fl. 15 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 14 (uropeiskt forskning- och utvecklingssamarbete)

Utskottets hemställan bifölls med 234 röster mot 60 för reservation 16 av Per Westerberg m.fl. 15 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 16 (försvarets engagemang i europeiskt forsknings- och utvecklingssamarbete)

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 35 för reservation 19 av Rolf L Nilson och Loui Bernal.

Mom. 17 (forskning för ett avfallsnått samhälle)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Loui Bernal – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (Studsvik AB)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 33 av Rolf L Nilson – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (energiforskningsnämnden m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 177 röster mot 137 för reservation 35 av Per Westerberg m.fl.

Mom. 27 (vätgas)

Utskottets hemställan bifölls med 241 röster mot 73 för reservation 40 av Roland Larsson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU25

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande BoU19

Mom. 2 (ansvarsfördelningen inom byggnadsforskningen)

Utskottets hemställan bifölls med 229 röster mot 75 för reservation 2 av Erling Bager och Siw Persson. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Carl G Nilsson (m) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 16 (stöd till ekologiskt experimentbyggande m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 233 röster mot 73 för reservation 10 av Agne Hansson m.fl. 9 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 19 (extra medelstillelning till SIB)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Jan Ström-dahl – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

4 § Meddelande om sammanträdena den 11 och 12 juni

Anf. 50 TALMANNEN:

Jag har ett meddelande som nog intresserar kammarens ledamöter.

Jag får meddela att voteringen i måndagens ärende om regionalpolitik kommer att äga rum först på tisdag, efter behandlingen av finansutskottets betänkande om den ekonomiska politiken och om den kommunala ekonomin. Det blir alltså ingen votering på måndag, men alla ledamöter hälsas ändå välkomna på måndag.

5 § Föredrogs

trafikutskottets betänkande

1989/90:TU28 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden och

näringsutskottets betänkande

1989/90:NU44 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Vad utskotten hemställt bifölls.

6 § Beslut om uppskjuten votering av kvällsärenden

Prot. 1989/90:137
9 juni 1990

På förslag av talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang vid arbetsplenium tisdagen den 12 juni.

*Räntebidrag och
bostadsbidrag
för år 1991, m.m.*

7 § Räntebidrag och bostadsbidrag för år 1991, m.m.

Föredrogs

bostadsutskottets betänkande

1989/90:BoU21 Räntebidrag och bostadsbidrag för år 1991, m.m. (prop. 1989/90:100 delvis och 1989/90:144 samt förs. 1989/90:13).

Anf. 51 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Vid det här tillfället skulle vi ha diskuterat och tagit ställning till ett nytt bostadsfinansieringssystem. Men något sådant förslag har vi inte fått från regeringen att ta ställning till.

Enligt vad regeringen har utlovat skulle ett sådant förslag underlätta för bostadskonsumenter och staten, dvs. skattebetalarna, att klara de finansiella åtagandena i boendet i samband med skatteomläggningen. Ett nytt finansieringssystem skulle göra det möjligt för alla att med bibehållen trygghet i boendet klara av skatteomläggningen.

På onsdag nästa vecka sätts det nya skattesystemet i sjön. Den skattereformen innebär dramatiskt höjda boendekostnader för alla boende. Men något förslag till nytt finansieringssystem som visar hur bostadssektorn skall klara dessa ökade bördor utan att många kommer i kläm finns alltså fortfarande inte. Det är mycket olyckligt och kommer att förorsaka många boende stora problem. Oron växer. Ingen vet vad som kommer att gälla för dem när det gäller boendet. Många funderar med all rätt på om de över huvud taget kommer att ha råd att bo i framtiden.

Vad är det då egentligen som gör att i första hand regeringen men nu också folkpartiet misshandlar bostadssektorn på det sätt som nu sker?

Under hela processen med framtagandet av skattereformen har bostadssektorn misshandlats. Under utredningsskedet var ansträngningarna från majoriteten hela tiden ensidigt inriktade på konstruktionen av skatteskalor och skattesänkningarnas storlek. Betydligt mindre intresse ägnades åt att finna en rättvis finansiering.

Detta förhållande har för bostadssektorn inneburit att någon avvägning inte gjorts emellan hur stor andel av finansieringen som bostadssektorn kan tåla utan att de sociala målen går förlorade och grundtryggheten för de boende äventyras. Det var först när skatteutredningarna slutförts som boendekostnadsutredningen tillsattes och började arbeta. Den fick uppgiften, att utifrån skatteutredningarnas givna finansieringskrav efter några hektiska sommarmånader redovisa förslag om hur denna finansieringsbörd skulle fördelas på de olika boendekategorierna och om hur de mest flagranta orättvisorna om möjligt skulle mildras. Detta visade sig självfallet inte vara möjligt.

Något samlat bostadspolitiskt reformförslag redovisas därför heller inte i förslagen till skatteomläggning från regeringen.

Sedan dess har skatteöverenskommelsen mellan socialdemokraterna och folkpartiet tillkommit. Den innebär ytterligare högre boendekostnader. Kostnaden för en normaltrea i nyproduktionen ligger nu i vissa fall på uppemot 6 000 kr. i månaden.

Det faktum att skatteomläggningen medför dramatiskt ökade boendekostnader och att ett förslag om bostadsfinansieringssystem saknas innebär att problemet för statskassan med de snabbt växande bostadssubventionerna finns kvar. För 1990/91 ökar räntebidragen med 5 miljarder. Sammantaget tangerar nu samtliga subventioner för boendet 50-miljardersgränsen. De boende riskerar därmed att i framtiden successivt få kraftigt försämrade räntestöd för sina bostadslån.

Det utlovade investeringsbidraget, som skulle neutralisera den fördubblade byggmomsen, saknas det fortfarande förslag om.

Fastighetsskatten skärps ytterligare för 1991, men vad som händer därefter vet vi ingenting om. Basen för skatten – taxeringsvärdet – skall utredas vidare. Alla boende får tills vidare sväva i osäkerhet om framtiden. Betyder förslaget om utredning om taxeringsvärdets utformning t.ex. att ni från folkpartiet och socialdemokratin nu är beredda att övervältra ännu mer av boendekostnader på dem som bor utanför storstadsområdena?

Till det här kommer den svåra bostadsbristen, främst i storstadsområdena, och kraftiga kostnadsökningar i byggandet rent allmänt.

Herr talman! Kan det bli mycket värre?

Det är verkligen inte för mycket att påstå att ett kaotiskt tillstånd nu har åstadkommit på svensk bostadsmarknad. Det verkar nästan som om skatteöverenskommelsen varit inriktad på att se till att inte alla skall ha råd att bo i framtiden.

Jag måste fråga: Vad är det som gör att socialdemokraterna helt har övergivit den sociala bostadspolitiken, som varit brett förankrad och som varit ett välkänt kännemärke för svensk efterkrigspolitik?

Känner inte folkpartiet något ansvar för följderna för de svaga på bostadsmarknaden av den orättvisa finansiering av skatteomläggningen som ni aktivt medverkat till att föra igenom i Sveriges riksdag?

Den linje som socialdemokraterna och folkpartiet har valt är mer rundgång med ökade skatter och bidrag. Där försvinner marginaleffekterna inte på något sätt; de flyttas bara över från rika till fattiga.

Från centerns sida har vi valt den motsatta vägen, att minska rundgången. Vi vill hålla nere kostnaderna för boendet för att alla skall ha råd att bo. Det är en helhetssyn på boendet med den utgångspunkten som vi måste skapa och inte den villervalla som vi nu har fått.

Från centerns sida föreslår vi en finansiering av skattereformen som innebär 6 miljarder lägre skatt på boendet jämfört med de förslag som nu föreligger. Jag skall inte gå mer in i detalj än så i redovisningen av vårt förslag.

Men vad jag vill peka på är att det inte saknats en konkret alternativ strategi och alternativa förslag i framarbetandet av skattereformen på boendets område som de som önskat en rättvis boendebeskattning hade kunnat ansluta sig till. Sedan flera år, i mycket god tid innan skatteutredningarna bör-

jade sitt arbete, har vi från centerns sida krävt en bostadspolitisk översyn, just för att se vad bostadssektorn skulle tåla av ökade kostnader som bidrag till skatteomläggningens finansiering. Men de förslagen har varje år avvisats av riksdagsmajoriteten. Därför befinner vi oss nu i den svåra bostadspolitiska situation som vi gör.

De förslag som vi nu har att ta ställning till i betänkande 21 är starkt avgränsade och berör räntebidragen och bostadsbidragen för 1991 plus ytterligare några motionsyrkanden och ett förslag från riksdagens revisorer.

När det gäller räntebidragen vid ny- och ombyggnad föreslås att de skall reduceras med 1,8 miljarder kronor. Från centerns sida godtar vi nivån, men konstruktionen som föreslås gör att kostnaderna i nyproduktionen blir för höga. Vi föreslår en annan upptrappingsmodell som gör att kostnaderna i nyproduktionen hålls på en lägre nivå, så att nyproduktionen inte riskerar att avstanna. Hur vår upptrappingsmodell ser ut mer i detalj framgår närmare av reservation nr 13.

Vi anser vidare att de garanterade räntorna vid ombyggnad nu bör sänkas och sättas lika med nybyggnadslåneräntan. Skälet är att undvika ryckigheten i bostadspolitiken. En sådan åtgärd är nu nödvändig för att hålla byggsysselsättningen på en jämn nivå när nybyggnadsverksamheten börjar avta i vissa regioner. Med mindre snabba kast i planeringen av byggnadsverksamheten kan vi hålla nere kostnaderna.

Från centerns sida återkommer vi med ett förslag om ett enklare och mera kostnadskänsligt lånesystem. Dagens lånesystem är krångligt och svåröverskådligt. Det stimulerar inte heller den enskilde att engagera sig för att hålla kostnaderna nere.

Vi vill forma låneregler som gör att den enskilde själv kan påverka kostnader och kvalitet i sin egen boendemiljö. Ett sådant system skapas genom att erbjuda en bassubvention – lika för alla – till en normalbostad, där låt oss säga 125 kvadratmeter boendeyta är lånegrundande. Vill den enskilde välja en yta och standard som betyder dyrare lösning, skall det vara möjligt – men kostnader som går utöver normal bostad får då finansieras av den enskilde på annat sätt än med statliga lån.

Vi vill värna valfriheten. Vi vill att alla skall ha råd med bra baskvalitet. Principerna för ett sådant lånesystem finns närmare beskrivna i reservation nr 2.

Med det nu anförda har jag kommenterat innehållet i centerreservationerna 2, 4, 7, 9, 11 och 13 och som jag här vill anmäla att centerns riksdagsgrupp står bakom. Med hänvisning till den nu tillämpade yrkandeordningen yrkar jag endast bifall till reservation nr 11. Övriga centerreservationer kommer Birger Andersson att kommentera senare i debatten.

Slutligen vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan i de moment där det inte föreligger några centerreservationer.

Anf. 52 KNUT BILLING (m):

Herr talman! Det är inte så ofta jag kan inleda ett anförande med att till stora delar instämma i vad utskottsordföranden har sagt, men jag kan göra det den här gången med desto större glädje.

Bostadspolitiken fungerar dåligt. Det är en sektor som kännetecknas av

köer, bristande valfrihet, krångel och byråkrati, höga skatter, stora subventioner och snabb kostnadsökning. Denna situation beror inte på slumpen eller olyckliga omständigheter. Den är resultatet av att socialdemokraterna bedrivit en misslyckad bostadspolitik.

Vi moderater har under många år kritiserat den förda politiken. Socialdemokraterna har dock envetet motsatt sig nödvändiga reformer. Det spelar ingen roll om bostadsministern hetat Gustafsson eller Lönnqvist eller om vi här i kammaren diskuterat med Oskar Lindkvist eller Magnus Persson.

På grund av den snabba ökningen av kostnaderna för de generella subventionerna tvingades dock regeringen till slut att tillsätta en särskild utredning – boendekostnadsutredningen – under ledning av statssekreteraren Bengt Owe Birgersson. Utredningen presenterade sina förslag förra hösten. I budgetpropositionen uttalade Ulf Lönnqvist att ett förslag till ändrad bostadsfinansiering skulle läggas på riksdagens bord under våren.

Så fick vi proposition 144 för några veckor sedan. Men där finns inget förslag till grundläggande förändringar. Däremot framhöll bostadsministern att ett förslag kommer, och i olika uttalanden har sagts att proposition skulle föreläggas riksdagen innan vårsessionen slutar. För någon vecka sedan stod det klart att det inte blir någon proposition nu. Skälet sägs vara att inget annat parti vill utlova sitt stöd till propositionen. En tydligare illustration av socialdemokraternas totala misslyckande inom bostadspolitikerna är svårt att finna. Det skulle i så fall möjligen vara att bostadsministern inte är anmäld till dagens debatt och inte ens är i kammaren.

Vi moderater har ofta framhållit nödvändigheten av fasta spelregler när det gäller bostadspolitikerna. Det får inte förekomma hastiga förändringar som dramatiskt förändrar villkoren för berörda parter. Bostadskonsumenter, fastighetsägare, byggare, kommuner och myndigheter har alla behov av att veta hur bostadspolitikens framtid skall se ut.

Oavsett vilken uppfattning i sak remissinstanserna gav uttryck för vad gäller Birgerssons utredning var man överens om att förslagen skulle kräva en längre övergångstid än vad utredningen räknat med. Om den uteblivna propositionen skall tolkas som att socialdemokraterna nu har spolat Birgerssons förslag vet jag inte, men det är en fråga som vi förväntar oss ett svar på av Magnus Persson under dagens debatt.

Moderata samlingspartiet har klart och entydigt sagt nej till Birgerssons förslag. Enligt detta skall det nuvarande subventionssystemet avskaffas i ett enda slag. För att exempelvis småhusägare skulle ha råd att betala de högre räntekostnaderna skulle de erbjudas att låna till räntan. Skulden för bostaden skulle fortsätta att öka i upp till 20 år.

Förslaget skulle undergräva förutsättningarna för det långsiktiga sparande som amorteringar på egna hus innebär. Den redan i dag låga rörligheten på bostadsmarknaden skulle minska ytterligare. Nyproduktionen av hus skulle troligen minska drastiskt. På grund av att socialdemokraternas skatteuppgörelse med folkpartiet inte innebär någon samtidig sänkning av skattetrycket skulle än fler människor än i dag tvingas bli beroende av bostadsbidrag. En redan illa fungerande bostadsmarknad skulle bli än sämre. Från moderat sida kommer vi att motarbeta en sådan utveckling.

Herr talman! Moderata samlingspartiet har i flera motioner utförligt redo-

visat hur nuvarande lånesystem bör förändras i grunden. Därför avstår jag nu ifrån att belysa detta utan hänvisar till reservation 1.

I avvaktan på den proposition som vi alltså inte vet om eller när den kommer behandlar vi nu den ärligen återkommande propositionen om engångsupptrappning av den garanterade räntan. I våra motioner har vi föreslagit att räntebidragen bör avskaffas för hus byggda före 1975. Så gör vi även nu. Skälet är att dessa hus har subventionerats i minst 15 år och att kvarvarande subventioner är förhållandevis små.

Den garanterade räntan i hyres- och bostadsrättssmåhus ökar i dag årligen med 0,25 % jämfört med 0,5 % för egna hem. Den stora skillnaden i upptrappningstakt går inte att motivera. Vi föreslår därför att den garanterade räntan för hyres- eller bostadsrättshus årligen höjs med 0,35 %. Det leder till att subventionerna avvecklas snabbare än i dag utan att för den skull medföra annat än måttliga höjningar av boendekostnaderna.

Det är vidare så att hyres- och bostadsrättssmåhus har en ingående garanterad ränta på 2,4 %. Enligt propositionen skall denna nu höjas till 3,4 %. Det skall dock jämföras med att den ingående räntan för småhus med äganderätt uppgår till 4,9 %. Enligt vår uppfattning skall alla småhus ha samma ingående ränta oavsett upplåtelseform.

Motivet för våra förslag är vår grundsyn att det skall råda neutralitet mellan de olika upplåtelseformerna. I dag finns ingen neutralitet. Ett slående bevis för att så är fallet är att flertalet av alla småhus som byggs i dag upplåts med hyres- eller bostadsrätt. När det gäller gruppbyggda småhus har äganderättens andel sjunkit till ett par procent.

En rad olika undersökningar visar att människorna helst vill äga sin bostad. Att hyres- och bostadsrätten kommit att bli dominant även på småhusmarknaden beror inte på att konsumenterna så önskar utan helt på att socialdemokraterna genom att snedvrیدا konkurrensförutsättningarna omöjliggjort för allt fler människor att välja den upplåtelseform de vill ha, nämligen äganderätt.

Herr talman! Vi moderater avvisar regeringens förslag vad gäller bostadsbidragen. Det är förvisso så att de inkomstprövade bostadsbidragen har en viss betydelse för i ekonomiskt hänseende hårt drabbade familjer. Regeringens förslag innebär dock att det blir svårare för de flesta barnfamiljer att själva förbättra sin ekonomi. Det beror på de marginaleffekter som finns inbyggda i systemet. Enligt vår uppfattning bör en plan utarbetas för hur bostadsbidragen för merparten av bidragstagarna gradvis skall ersättas med andra åtgärder, så att barnfamiljer som betalar skatt normalt inte skall behöva uppbära inkomstprövade bostadsbidrag. Att regeringen föreslår utökade bostadsbidrag och att bidragen skall nå fler grupper är naturligtvis inget annat än ett bevis för att socialdemokraterna inser att deras skatte- och familjepolitik tvingar fram ett ökat bidragsberoende.

Herr talman! Moderata samlingspartiets uppfattning i de frågor i betänkandet som jag inte har tagit upp i detta inlägg framgår av våra olika reservationer. Dessa ligger naturligtvis fast. För att förenkla kommande votering nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation nr 1. Jag vill dock redan nu framhålla att om andra talare kommer att yrka bifall till reservationer under

mom. 5, 12, 17 och 39 avser jag att återkomma med bifallsyrkande även till våra reservationer 10, 20, 29 och 54.

Anf. 53 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Det har framförts önskemål om att vi eventuellt skulle försöka korta ned våra anföranden. Jag gör ett litet försök, men jag lovar inte att så blir fallet.

Riksdagen har av regeringen tidigare lovats en proposition under våren med förslag om ett nytt bostadsfinansieringsförslag. Senast slogs detta fast i den reviderade propositionsförteckningen daterad den 1 mars 1990. Nu har dock ingen sådan proposition kommit riksdagen till handa, vilket delvis ändrar förutsättningarna för den debatt som ursprungligen planerades för i dag.

Några motioner har dock väckts, de flesta under den allmänna motionstiden, där förslag tas upp som borde innefattas i ett nytt bostadsfinansieringsförslag. Jag vill inledningsvis lyfta fram en viktig fråga som folkpartiet har tagit upp i motioner om bostadspolitiken, nu senast i en kommittémotion i januari månad. Det gäller det sätt på vilket länsbostadsnämnderna i dag arbetar med den s.k. kostnadskontrollen.

Det låga bostadsbyggandet beror till viss del på att länsbostadsnämnderna inte beviljar bidrag till bostäder om byggkostnaderna anses för höga. Motivet är att denna priskontroll anses medverka till att kostnaderna hålls nere.

Vi i folkpartiet tror inte att det med administrativa regleringar är möjligt, annat än möjligen på mycket kort sikt, att hålla byggkostnaderna nere. Den främsta effekten av kostnadskontrollen är sannolikt att bostadsbyggandet blir lägre än vad det annars skulle ha blivit.

Kostnadskontrollen tvingar också fram ändrade byggplaner, vilket är fördyrande. Den är stelbent och förhindrar lösningar som kan vara billigare på sikt. Sannolikt hindras också kreativa och spännande lösningar och inte minst kvaliteten, genom det sätt på vilket länsbostadsnämnderna nu stryper byggandet.

Kostnadskontrollen bör därför enligt vår mening avskaffas. Räntebidragen skall dock kunna vara begränsade, genom att de utgår från ett schablonmässigt framräknat belopp. Det är upp till byggherren själv att på den öppna marknaden finansiera kostnader som överstiger schablonbeloppet. Staten kan alltså på detta sätt deklarera till hur stor del man är beredd att finansiera byggande.

Herr talman! I och med förslaget till ett nytt skattesystem förändras räntebidragen 1991 för ny- och ombyggnad, genom att den garanterade räntan höjs. Folkpartiet står som bekant bakom detta förslag, som är en del i genomförandet av en viktig reform för sänkandet av marginalskatterna i vårt land. Detsamma gäller förslaget om bostadsbidrag till barnfamiljerna för 1991. Jag vill nu passa på att yrka bifall till utskottsmajoritetens hemställan i betänkandet.

Jag går nu över till att kommentera de reservationer som folkpartiet står bakom. I reservation 37, som är gemensam för folkpartiet och moderaterna, tas frågan om fortsatt förvärvslagstiftning upp.

De invändningar som riktades mot de s.k. förvärvslånen från företrädare från folkpartiet och moderaterna redan i samband med att lånen infördes

våren 1987 kan enligt folkpartiets mening i allt väsentligt fortfarande resas. Långivningen är dels prisdrivande, dels behäftad med marginaleffekter. Vad som behövs för att ge alla barnfamiljer möjlighet att välja en bostad efter sina behov är därför i stället mer generella insatser, som kommer alla barnfamiljer till del. Folkpartiet har också lagt fram sådana förslag även på områden som ligger utanför bostadsutskottet.

Det finns också en reservation om avveckling av hyresrabatter, återflyttningsbidrag och nybyggnadsbidrag. Denna reservation är gemensam för folkpartiet, moderaterna och centern.

När förslag om införande av såväl hyresrabatterna som återflyttningsbidragen och nybyggnadsbidragen förelades riksdagen riktades starka invändningar mot detta i motioner, inte minst från folkpartiet. Vad som i dessa motioner anförts gäller även nu. Det finns inga påtagliga tecken på att de aktuella stödformerna på något avgörande sätt skulle ha påverkat de obalanser som finns på dagens bostadsmarknad. Vad som behövs för att komma till rätta med dessa problem är inte nya typer av subventioner utan åtgärder av ett betydligt mera grundläggande slag. Subventionerna är enligt min mening dessutom pådrivande för att höja kostnaderna och minska priskänsligheten på bostadsmarknaden.

I reservation 42, som också är gemensam för folkpartiet, moderaterna och centern, tas avvecklingen av ungdomsbostadsstödet upp. Enligt vår mening är ungdomsbostadsstödet ännu ett exempel på hur regeringen genom stimulanser och punktinsatser försöker komma till rätta med grundläggande obalanser på bostadsmarknaden. Ungdomsbostadsstödet har knappast inneburit att några nya lägenheter tillkommit. Vad som behövs i stället är också här genomgripande åtgärder som ger verkliga förbättringar och som innebär att grunden läggs för en bostadspolitik med en helt ny inriktning, där man också skapar fler bostäder.

Herr talman! Jag vill också kommentera riksdagens revisorers granskning av ROT-lånen.

Den kritik som framförs av revisorerna avseende ryckigheten i genomförandet av bostadsförbättringsprogrammet finner vi i folkpartiet i huvudsak vara berättigad och välmotiverad. Bostadsförbättringsprogrammet led från början av en rad allvarliga svagheter. Programmet saknade samband med andra stadsförnyande åtgärder. Utformningen av stödvillkor m.m. har ofta medfört mycket mer genomgripande ombyggnader än exempelvis hyresgästen har efterfrågat. Ofta har de betecknats som lyxsaneringar.

Kraven på bostadssubventioner har ökat och utvidgats till att även gälla det löpande underhållet. Vidare har inriktningen på programmet vid flera tillfällen inneburit att regeringen sett sig tvungen att drastiskt ändra stödvillkoren och införa olika former av rambegränsningar m.m. Som revisorerna framhåller har en sådan kortsiktig och inkonsekvent politik givetvis inneburit problem för de olika aktörerna på bostadsmarknaden.

Som framhållits i en motion från folkpartiet, Bo55, borde bostadsförbättringsprogrammet redan från början ha givits en annan inriktning. Bostadsförnyelsen skulle ha skett efter en mer långsiktig och hållbar strategi och inte styras av olika administrativa begränsningar. Utgångspunkten för förnyel-

searbetet borde därför vara att ombyggnader skall ske men med varsamhet och med större hänsyn till de boendes önskemål.

I reservation nr 53, som bygger på en motion som är gemensam för folkpartiet och centerpartiet, föreslår vi införandet av s.k. skattebefriade reparationsfonder. Man kan här göra en kort historisk tillbakablick och se på den s.k. tapetreformen, som infördes under borgerlig regering. I och med den fick många hyresgäster utöva ett praktiskt inflytande på underhållet av den egna lägenheten. Som påpekas i reservation 53 har detta i princip gällt för de hyresgäster som bor i de allmännyttiga bostäderna. På grund av reglerna för beskattning av privatägda hyresfastigheter finns där inte den möjligheten.

Vi i folkpartiet anser att alla hyresgäster som så önskar bör få möjlighet att utöva ett inflytande över sitt boende genom s.k. hyresgäststyrtd lägenhetsunderhåll. En förutsättning för detta är sannolikt att lagstiftningen förändras för de privata hyresfastigheterna. Vi föreslår i reservationen att en sådan förändring skall ske.

Herr talman! Jag vill också ta upp formerna för bostadsförbättringsprogrammet. I en reservation, nr 49, som folkpartiet har fogat till betänkandet tar vi upp formerna för bostadsförbättringsprogrammet. Det har också tagits upp i den motion, Bo55, som jag tidigare nämnde. I denna utvecklas frågan om stödet för bostadsförbättringsprogrammet.

Bostadsförnyelsen bör ske med stor varsamhet och med hänsyn till de boendes önskemål, som vi här tidigare har slagit fast. För att ge berörda hyresgäster större möjlighet att påverka omfattningen av en ombyggnad bör därför hyresgästintyg utfärdas av de boende och inte av hyresgästorganisationen. Ombyggnader inne i en lägenhet förutsätter normalt att lägenhetsinnehavaren ger tillstånd.

Jag vill också yrka bifall till förslaget i reservation nr 49 om att räntestöd för underhåll av miljonprogrammets årgångar skall avskaffas och att ram-begränsningar fortsättningsvis inte skall användas för att styra ombyggnad-sverksamheten. Det bör därför ankomma på regeringen att återkomma till riksdagen med förslag om förändringar i denna riktning.

Herr talman! Folkpartiet står självfallet bakom samtliga reservationer som vi har fogat till detta betänkande, men jag kommer enbart att begära rösträkning på reservationerna nr 53 och 49.

Jag vill slutligen något kommentera Agne Hanssons anförande. Jag tycker att Agne Hansson i sitt anförande på ett oerhört sätt svartmålade de förslag som skattereformen innebär för de boende. Det förefaller nästan som om de besparingsförslag som centern lägger fram knappast skulle beröra hushållen, utan detta är någonting som helt passerar förbi. Om jag är välunderrättad kommer man på måndag att ha en presskonferens på finansdepartementet där man granskar de olika förslag som har lagts fram med anledning av skattereformen och då även centerpartiets förslag. Det skall bli intressant att se vad de beräkningarna går ut på.

Om man genomför denna stora och omfattande skattereform innebär det, Agne Hansson, en skattesänkning i storleksordningen 86 miljarder kronor. Därtill kommer att man går in med stöd i form av bostadsbidrag, barnbidrag och KBT. De kostnader som genom skattereformen läggs på bostäder upp-

går, om man räknar högt, till ca 27 miljarder. Då måste väl pengarna där-
emellan komma det stora flertalet av hushållen till handa? Jag finner därför
att den beskrivning, som jag skulle vilja beteckna som en svartmålning, som
Agne Hansson här gav över hur skattereformen drabbar de boende, är full-
ständigt orealistisk.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kam-
marens förhandlingar.

Anf. 54 AGNE HANSSON (c) replik:

Fru talman! Erling Bager betonade att han skulle korta ned sitt anförande
i debatten, och det är naturligtvis vällovligt. Jag kan förstå att det kanske
finns andra skäl än tidsmässiga att inte ta upp en längre debatt när det gäller
folkpartiets agerande i skattefrågan. Även jag skall försöka vara kortfattad
och begränsa mig till en replik.

Detta är inte någon svartmålning, Erling Bager. Självfallet kommer en så-
dan här skattesänkning många till del. Erling Bager kommenterade egentli-
gen inte mina frågor på en enda punkt. Är det t.ex. liberal folktopolitik
att i det gap som Erling Bager beskrev lägga in ungefär 10 miljarder i rund-
gång, med ökade indirekta skatter och ökade bidrag? Är det liberal politik?
Det trodde inte jag.

Känner ändå inte även folkpartiet ett ansvar för att det på riksdagens bord
inte finns något finansieringssystem som rättar till de värsta snedsitsarna i
fråga om bostadssektorn? Sedan denna skattekarusell började – och den ka-
rusellen har ju ni från folkpartiet verkligen drivit på, i varje fall när det gäller
att se till att marginalsattesänkningarna blir så stora som möjligt – har näm-
ligen bostadskostnaderna ökat med 40 %. Med 40 %!

Känner då inte folkpartiet något ansvar för att nu i efterhand ändå försöka
rätta till litet av detta? Eller är det kanske så att ni i folkpartiet tycker att
den nuvarande belastningen, utan ett nytt finansieringssystem och utan ett
investeringsbidrag som kompenserar byggmomsen, är en rätt avvägd belast-
ning på bostadssektorn? Detta gör alltså att den 40-procentiga ökningen blir
ännu större.

Anf. 55 ERLING BAGER (fp) replik:

Fru talman! Jag vill hävda att Agne Hansson överdriver siffrorna, att det
finns stora summor som flyttas över på hushållen via skattereformen. Jag
upprepar på nytt att om man sänker skatterna med 86 miljarder och om man
maximalt kan räkna med att bostäder drabbas av 27 miljarder, då kommer
en stor del av detta att återgå till flertalet av hushållen.

Det finns dock en grupp som kan ha det ganska besvärligt, nämligen de
allra mest lågavlönade. Med hänsyn till dessa grupper är den rundgång som
Agne Hansson tog upp berättigad under en övergångsperiod. Att bostadsbi-
dragen nu höjs i samband med reformen är viktigt för de människor som inte
ligger i sådana inkomstklasser att de tjänar lika mycket på skattereformen
som de som har högre inkomster. Då har ändå bostadsbidragen den fördelen
att man kan rikta dem till de människor som befinner sig i de lägre inkomst-

grupperna. Därigenom kan man få ett stöd som kompletterar skattereformen i den övergångsfas som blir aktuell.

Genomför man en sådan här stor marginalskatteförändring, dvs. en mycket stor och genomgripande reform, är det självklart att det blir fråga om en väldigt stor apparat. Det är då viktigt att man under övergångstiden försöker att vidta sådana åtgärder. Det är därför viktigt att rundgången i den delen nu finns med. Sedan får man se över detta längre fram.

Låt mig slå fast att grunden för det skattesystem som folkpartiet har varit med att driva fram är den skattereform som kommer att främja arbete, sparande, nyföretagande, utbildning och en mer rättvis beskattning. Många ekonomer har uttalat sig för att skattereformen i allt väsentligt är rätt och leder till de insatser som är viktiga för samhället.

Jag har tidigare upplevt att det även bland de partier som inte har varit med hela vägen i arbetet med skattereformen har funnits en stor värdegemenskap när det gäller det som skattereformen för fram.

Fru talman! Jag är ganska säker på att om vi står här om några år och debatterar skatte- och bostadsfrågor, kommer inte Agne Hansson att då förorda att vi skall gå tillbaka till det skattesystem som vi har nu – ett skattesystem som den nyss avgångne finansministern betecknat som både ruttet och perverst.

Anf. 56 AGNE HANSSON (c) replik:

Fru talman! Det är alldeles riktigt att det är viktigt med en marginalsattesänkning. Den har vi inte sagt nej till. Det är tvärtom angeläget med ett nytt skattesystem. Men vad vi från centern säger är att det måste finnas en rättvis finansiering av den, inte en finansiering som belastar nödvändighetsvaror, boende och mat, på ett sådant sätt att de som har lägst inkomster kommer att få det ekonomiskt väldigt mycket svårare. De måste ha de här nyttigheterna, och får då högre kostnader.

Vi får se över detta litet längre fram, säger Erling Bager, när vi nu har satt den här rundgången i system. Jag vill då fråga: Hur, och på vilket sätt? Skall rundgången ökas ytterligare, eller skall man göra på något annat sätt?

Är inte ändå detta, Erling Bager, ett misslyckande? Har ni inte hamnat helt snett i finansieringen när ni tvingas att ta till bidrag och öka dem med 2 miljarder kronor och dessutom kraftigt öka barnbidragen? Är inte detta bevis nog för att ni har misslyckats?

När det sedan gäller centern och skattereformen, Erling Bager, behöver vi i centern inte förlita oss på finansdepartementet, vilket tydligen folkpartiet måste göra. Vi kan räkna själva. Vårt förslag innebär 6 miljarder kronor lägre beskattning på bostadssektorn med samma marginalsattesänkning som i det nuvarande förslaget.

Anf. 57 ERLING BAGER (fp) replik:

Fru talman! Det finns en skillnad mellan förslaget från centerpartiet och folkpartiförslaget, som ju regeringen står bakom, och det är att vårt förslag kommer att bli verklighet. Det kommer att genomföras och dess finansiering kommer också att prövas. Jag tycker att centerpartiet vill vara med litet grand när det gäller de positiva sakerna i reformen och gärna smiter ifrån

finansieringen. Det kan ju vara intressant att se hur andra parter beräknar finansieringen för centerförslagen än centern.

Det som betecknas som rundgång rör sig om 1,5 miljarder kronor. Jag tyckte att Agne Hansson nämnde 2 miljarder, men det rör sig om 1,5 miljarder kronor för bostadsbidragens höjning. Det är viktigt att höja bidragen för dem som har låga inkomster i ett övergångsskede. Därutöver har vi i folkpartiet tidigare sagt, och säger nu, att vi vill se på andra former att stödja barnfamiljer. Det gäller vårdnadsbidrag, bostadsbidragen och barnbidragen. Riksdagen fattade också ett beslut om barnbidragen för två veckor sedan, om jag minns rätt. Det är också en viktig del i stödet till barnfamiljerna.

Jag anser att det förslag som nu ligger är ett viktigt förslag. Det innebär att de allra flesta hushåll i detta land kommer att få mer pengar att röra sig med. Det är ett förslag som har en avvägning med låglöneprofil.

Anf. 58 JAN STRÖMDAHL (v):

Fru talman! Det förslag till bostadsfinansiering som vi här har att behandla är ett för boendet och bostadsbyggandet ganska bedrövligt provisorium för år 1991. Man kan se det som ett hängavtal till den skatteuppgörelse som socialdemokraterna har träffat med folkpartiet. Detta hängavtal medverkar till att driva upp hyror och boendekostnader till en nivå som klart överskrider smärtgränsen och som också hotar den nödvändiga nyproduktionen av bostäder, särskilt i storstadsområdena.

Den på många sätt våldsamma husockupation på Folkungagatan som vi nu kunnat bevittna och läsa om måste ses som en befogad protest mot situationen på bostadsmarknaden som den ser ut i dag. Men man bör betänka att situationen i och med dessa förslag hotar att bli än värre. Man kan då fråga sig vad som kommer att hända i våra storstäder om vi inte får någon förbättring och så att säga återgår litet mer till en social bostadspolitik.

Från vänsterpartiets sida menar vi att de fördyringar av boendet som socialdemokraterna och folkpartiet snart åstadkommer genom alla indirekta skatter och skattehöjningar och försämrade finansieringsvillkor innebär att man måste fråga sig hur mycket som finns kvar av den sociala bostadspolitiken. Den har naturligtvis inte bara med ekonomin att göra, utan det handlar även i hög grad om trygghet och inflytande. Men ekonomin är en mycket viktig del.

Vi från vänsterpartiet hävdar fortfarande att bostadspolitiken måste utgå från att bostaden är en social rättighet som kan jämföras med rätten till utbildning, rätten till vård etc.

I samband med skatteförslaget, vilket vi inte nu behandlar, har vi i vänsterpartiet lagt fram förslag till justeringar för att hålla bostadskostnaden på en rimlig nivå. I det ärende som vi nu behandlar, dvs. förändringarna av räntebidragen och stödet till förbättringar, ställer vi oss särskilt kritiska till den räntebidragstrappa som redan slår hårt mot byggandet och hyrorna, inte minst i storstäderna. Skärpningen kommer att göra situationen än värre.

De stora organisationerna på bostadsmarknaden har beräknat att den försämrade räntebidragstrappan kommer att motsvara en ökning på ungefär 200 kr. per kvadratmeter och år. Det är ungefär vad man betalade för en hel hyra för tio år sedan. Detta belopp motsvarar fördyringarna på grund av de

höjda stegen i räntebidragstrappan. Att dessutom, som påstås i propositionen, den garanterade räntan för byggande av hyresrättshus och bostadsrättshus måste höjas av rättviseskäl anser inte vi i vänsterpartiet är logiskt. Det är inte sant. Det går inte att på det viset direkt jämföra stödet till småhus med stödet till hyres- och bostadsrättshus. Stödet till småhus är till stor del en skattesubvention som är evig och som finns där så länge det finns ett lån. Däremot trappas subventionerna till hyres- och bostadsrättshus av och försvinner mycket tidigare än stödet via skattesystemet och -avdragen.

Vi tycker också att den föreslagna försämringen till stödet för underhåll och förbättringar är särskilt olycklig nu när det finns en broms och begränsning när det gäller lån till ombyggnad. Där är det särskilt viktigt att man ger stöd till underhåll och reparationer av hus på goda villkor så att den verksamheten kan fortsätta. Då slipper vi se en ny våg av våldsamma och onödigt stora ombyggnader som vi såg innan stoppet av de mycket fördelaktiga ombyggnadslånen sattes in.

Jag yrkar bifall till våra viktigaste reservationer, nämligen reservationerna 5, 12 och 15 som rör bostadsfinansieringssystemet.

I anslutning till det som tidigare talare har tagit upp, nämligen förhoppningen om att vi skall få se ett nytt bostadsfinansieringssystem presenterat innan varen är slut, vill jag säga att jag har också hyst de förhoppningarna. Jag tror att det är viktigt att vi får fram ett sådant nytt bostadsfinansieringssystem. Jag vill se det som riksdagen nu skall fatta beslut om som ett kortvarigt provisorium för 1991. Det skall vara ett provisorium som kanske inte skall behöva komma till användning annat än i mycket ringa del.

I betänkandet BoU 21 behandlas även en del gamla stödformer. Moderaterna vill ju i vanlig ordning avveckla det mesta. Jag nöjer mig med att ta upp en stödform som jag tycker är särskilt olycklig att den har försvunnit. Vi har krävt att man skall hitta en ersättning. Det gäller boendemiljöbidragen som framför allt har varit till för att förbättra både den fysiska och den sociala miljön i miljonprogramområdena. Det var mycket olyckligt att den stödformen togs bort eftersom den hade börjat användas på ett mycket positivt sätt. Hyresgästerna i områdena mobiliserades i ett arbete för att förbättra den egna bostadsmiljön. Detta avvecklades nyligen, och det finns ingen ersättning. Samtidigt har både Jan O Karlssons storstadsutredning och boverkets utvärdering av bostadsförbättringssystemen pekat på att det är oerhört viktigt att få till stånd ett sådant stöd särskilt till miljonprogramområdena.

I reservation 45 har vi föreslagit att man skall ge regeringen ett tillkännagivande om att snabbt få fram en ersättning för det "kvaddade" förnyelsebidraget.

Revisorerna har avgivit ett förslag efter att ha granskat bostadsförbättringsverksamheten. Vi har från vänsterpartiet i en motion jämfört det förslaget med den granskning och utvärdering som boverket har gjort. Vi har funnit att boverkets utredning är betydligt mera grundlig än riksdagens revisorers. På boverket har man ett konsumentperspektiv. Det saknas helt i riksdagens revisorers förslag. Vår kritik i vad gäller både revisorernas förslag och hittillsvarande bostadsförbättringssystem har vi formulerat i reservation 51, som jag nu yrkar bifall till. Jag håller med Erling Bager som pekar på att det

system vi vill se i framtiden skall gälla en inriktning mot ett ordentligt underhåll och en varsam upprustning på de boendes villkor. Vi är inte riktigt överens när det gäller boendeorganisationernas roll i det hela. Men vi är överens när det gäller inriktningen i stort.

Slutligen vill jag säga några ord om bostadsbidragen. Bostadsbidragen är ett nödvändigt ont i bostadspolitiken. Bostadsstödet bör vara generell i så stor utsträckning som möjligt, så att man slipper få den marginaleffekt som hela skattesystemets förändring går ut på att förhindra för höginkomsttagarna. Ju mer av bostadsstöd som läggs över från generell stöd till ett riktat *individuellt inkomstprövat stöd*, desto mer av *marginaleffekter* för man in i botten av inkomstligan. Det är inte bra.

Samtidigt är det viktigt att detta skyddsnät finns för dem som har de verkligt låga inkomsterna och för de stora barnfamiljerna. Vi är glada för att vi har fått gehör för principen att skyddsnätet skall gälla även hushåll utan barn, oberoende av hur gamla hushållsmedlemmarna är. Vi har även delvis fått igenom ett förslag som innebär att de fördelaktigaste reglerna skall gälla. Det gäller bl.a. ungdomsbostadshushållen – fortfarande enligt förslaget – och andra regler för äldre hushåll utan barn. Nu kan reglerna tillämpas ömsesidigt om de äldre hushållen har en medlem som studerar.

Jag avstår från att yrka formellt bifall till någon av de reservationer vi har när det gäller bostadsbidragen. Men jag vill peka på att vi tycker att det är olyckligt att staten genom att överföra bostadssubventionerna till bostadsbidragen lägger också över en större börda på kommunerna som står för hälften av kostnaderna för bostadsbidragen. Vi tycker att detta skall ses över på längre sikt, så att kommunerna inte får bära en större börda när det gäller bostadssubventionerna än nu.

Anf. 59 KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Fru talman! Bostadspolitiken med dess regleringar, subventioner och en viss förmyndarmentalitet behöver saneras. Den är lika sjuk som husen, om jag får uttrycka mig litet drastiskt.

Betänkandet om räntebidrag och bostadsbidrag innebär ett vattentrampande i avvaktan på den sedan länge aviserade och ständigt uppskjutna regeringspropositionen om ny bostadsfinansiering. Som vi i miljöpartiet påpekade i ett särskilt yttrande har detta inneburit att vi avvaktat med motioner i ämnet. Jag skall inte sura över den dröjande regeringspropositionen, utan i stället återkomma i slutet av mitt anförande med ett konstruktivt förslag.

De aktuella ändringarna i bostadsbidrag och räntebidrag innebär egentligen enbart anpassningar till skattereformens effekter, effekter som får bäras – som vi uppfattar det – i huvudsak av låginkomsthushåll. Jag vill med anledning av vad som hitintills har sagts här i debatten framhålla att det finns *tre partier* – vänsterpartiet, centern och miljöpartiet – som i olika sammanhang kraftfullt brukar föra fram ett miljöengagemang i sin politik. Det förefaller som att det är just dessa tre partier som också står som garantier för demokratiska värden, nämligen att behålla en socialt godtagbar bostadspolitik. Vi formerar uppenbarligen ett ett mothåll när vi nu ser en liberaldemokratisk medelklasskattereform genomföras. Detta kan vara en intressant notis i kanten.

Vår grundinställning till bostadsbidragen är att de bör utvecklas till ett allmänt bastillägg. I en motion föreslår vi direkt en breddning av bostadsbidraget till ett bastillägg. Utformningen innebär en merkostnad för statskassan på 0,5 miljarder kronor. Bastillägget föreslås utgå med ett fast belopp med 1 500 kr. för hushåll med ett barn, 1 825 kr. för tvåbarnshushåll och 2 150 kr. för trebarnshushåll.

I en enskild miljöpartimotion föreslås även en översyn av flerbarnsfamiliernas ekonomi efter den stora skattereformen. Vi stöder kravet på en sådan översyn.

För bostadskostnader över 2 500 kr. ökar bastillägget enligt vårt förslag med 50 % av bostadskostnaden upp till samma övre hyresgränser som föreslås i propositionen.

Vår bidragskonstruktion innebär att hushåll kan överväga att bo billigare utan att tappa bidrag. Vi tror att detta har en positiv effekt och minskar inlåsnings i boende i överstora lägenheter.

Boverkets utvärdering av försöksverksamheten med statligt stöd till flerbarnsfamiljer för köp av egnahem visar att den har haft en positiv effekt. Tre eller flera personers hushåll har i många fall kunnat flytta till trerummare på 80 m² till lägenheter med fyra eller upp till sex rum. Eftersom man bl.a. i boendekostnadsutredningen talar om neutralitet mellan upplåtelseformer finns det anledning att ge stöd även vid köp av bostadsrätt. Detta bör dock kopplas till krav på avtal om hembud på bostadsrätten.

I betänkandet behandlas även ett förslag från riksdagens revisorer om en översyn av stödet och forskningen kring bostadsförbättringar. Vi instämmer i allt väsentligt i revisorernas kritik, vilket framgår av vår reservation 52.

Fru talman! Bostadsekonomin har hamnat i fokus i debattfloden utanför riksdagen. Förutom Birgerssons förslag till ny bostadsfinansiering finns en rad analyser av bostadspolitiken. De flesta pekar på behoven av en större marknadsanpassning av bostadssektorn.

Sociologen Gunnar Olofsson har under den eggande titeln "Bostadskarriären som förmögenhetsmaskin" i en departementsutredning stuckit ut hakan och diskuterar utförsäljning av halva allmännyttan. Detta skulle innebära en omfördelning av 120 miljarder till de f.d. hyresgästerna, som därmed skulle få del av denna lukrativa bostadskarriär. Men samtidigt antar Olofsson att priset på bostadsrätter skulle sjunka med upp till en tredjedel, vilket således skulle innebära en utjämning av de sjukligt upprissade bostadspriserna i storstäderna. Tanken är väl värd att pröva i hängmattan i sommar, skulle jag kunna tänka mig. Det finns egentligen inte någon anledning att sätta upp olika upplåtelseformer mot varandra.

De stora politiska problemfrågorna får efter hand ofta parlamentariskt sammansatta arbetsgrupper, tillsatta på regeringens initiativ. Som exempel kan nämnas bl.a. miljöavgiftsutredningen, livsmedelspolitiska arbetsgruppen, vars förslag har avhandlats här tidigare under dagen, och försvarskommittén.

Jag har funderat över om det inte är dags att vi får en bostadspolitisk arbetsgrupp. Vi skulle kunna kalla den BAG med tanke på alla de trashankar i New York som går omkring med en "bag" och inte har någon bostad eller med tanke på den upprissade oro som uttrycks på ett sådant olyckligt sätt

som t.ex. ockupationen på Folkungagatan, som nyligen avvecklades så brutalt.

Regeringen behöver förankra de stora förändringar som krävs inom bostadsfinansieringen. Att lägga fram en proposition i höst utan parlamentariskt förarbete kan visa sig olyckligt. Vi ser i den allmänna debatten att det kanske finns öppningar för breda politiska lösningar inom den ekonomiska bostadspolitiken. Vi i miljöpartiet de gröna är beredda att ta ansvar för ett sådant arbete.

Jag uppmanar således regeringspartiets företrädare och regeringen att fundera över förslaget att tillsätta BAG – en bostadspolitisk arbetsgrupp.

Jag vill slutligen säga att jag för att visa ett gott humör avstår från att yrka bifall till speciellt de hjärtekära reservationerna 19, 39 och 52. Därmed vill jag också visa en öppenhet för en mer bostadspolitiskt inriktad arbetsgrupp. Vi behöver en sådan.

Tidigare i diskussionerna under våren i bostadsutskottet yrkade jag på att vi skulle ha en bred bostadspolitisk debatt. Jag har efter hand insett att det var ett tokigt yrkande. Vad jag skulle ha yrkat på var just en bostadspolitisk arbetsgrupp. Jag tror att vi har behov av diskussioner i en sådan grupp.

Anf. 60 MAGNUS PERSSON (s):

Fru talman! Bostadsutskottets betänkande 1989/90:21 behandlar regeringens förslag om räntebidrag och bostadsbidrag för år 1991. Jag avser att helt gå förbi bostadsbidragen, eftersom Britta Sundin senare kommer att kommentera de förslag som berör dem.

Vi är nöjda med att de krav vi sedan länge haft på att det bör införas bostadsbidrag för ensamstående och bostadsbidrag till bidragstagare utan barn och äldre än 28 år nu tillgodoses.

Jag ämnar i sedvanlig ordning bli relativt kortfattad i min plädering och banta ner min taletid till ungefär hälften.

De reservationer som behandlar förslag rörande det kommande bostadsfinansieringssystemets för- och nackdelar vid förändringar kan avfärdas rätt så snabbt, och man kan fråga sig varför. Moderaternas Knut Billing gav en lång redogörelse för en misslyckad bostadspolitik. I likhet med många andra talare undrade han om det kommer att läggas fram någon proposition. Jag vill påpeka att det ju återstår ett par dagar av detta riksmöte. Bostadsministern har ännu tid på sig att grunna över huruvida det skall komma något förslag på riksdagens bord. Det är möjligt att Knut Billing eller någon annan vaknar en morgon och känner sig på gott humör och då kan göra upp med bostadsministern på denna punkt, men låt oss inte spekulera mer i den frågan.

Jag skulle kunna gå till miljöpartiet och säga: Låt oss, när vi ligger i hängmattan, grunna på om det skall tillsättas en bostadspolitisk arbetsgrupp. Det kan vara något att fundera över, men här görs inga utfästelser. Det är ju så att när det sitter en minoritetsregering, måste man kompromissa, och i nuläget finns det inte så många som vill hoppa på den här karran.

Man efterlyser ett förslag som inte finns. Om man är hästhandlare vill man ju faktiskt se hästen innan man börjar förhandla. Jag tänker därför inte i den här debatten gå in i en konkret diskussion om hur det nya bostadsfinansie-

ringssystemet skall se ut, ej heller hur momsbefrielsen, investeringsavgiften m.m. skall se ut. Det vore förmätet av mig att nu debattera en produkt som inte finns på kammarens bord. Jag hoppas att kammarens ärade ledamöter har full förståelse för att jag inte tänker gå in i fällan att diskutera i den riktningen.

Fru talman! Moderaterna har som målsättning att helt avskaffa beskattningen av boendet. Det är en moderat dröm och framtidsvision. Varför mumlar ni då bara i skägget? Varför lägger ni inte fram förslag? Fastighets-skatten tillförde statskassan 6 miljarder föregående år. Hur tänker Knut Billing i det här fallet finansiera bortfallet på 6 miljarder? Det är en intressant fråga för kammaren och de olika partierna. Ge oss gärna ett svar på den frågan, Knut Billing.

Inom ett par dagar kommer vi här att fatta beslut om skatteförslaget och skattereformen. Det är allom bekant vilka två partier som står bakom skatteförslaget. Det kommer inte att bli några utsvävningar i den delen. Vi tillsätter en arbetsgrupp i finansdepartementet som har att göra en utvärdering. Hur slår skatteförslaget? Går det så galet och snett som en del nu har påstått, får man naturligtvis göra korrigeringar i ett senare skede.

Samma sak gäller byggavgiften eller kompensationen för byggmomsen. Jag har redan varit inne på detta. Jag tycker inte att den frågan har någon aktualitet i dagens debatt.

Bakgrunden till att ändringar sker i räntetrappan är trots allt ett reformerat skattesystem. Det kan man inte komma ifrån.

Moderaterna vill avskaffa räntebidraget för hyreshus och bostadsrättshus byggda före 1975. Centern vill ha en annan upptrappning. Vänstern vill behålla de nuvarande förslagen. Vi från utskottsmajoritetens sida anser att förslaget ligger ganska bra till, och avvisar därför dessa yrkanden.

Moderaterna vill att räntebidrag till vissa underhållsätgärder inte alls skall utgå efter den 30 juni 1991. Vi menar att staten rimligen bör och måste fullfölja sina tidigare åtaganden, och man kan inte så lätt hoppa av.

Fru talman! Jag övergår nu till förslaget från riksdagens revisorer. Revisorerna har granskat genomförandet av 1983 års bostadsförbättringsprogram, det s.k. ROT-programmet. Förslaget har föranlett tre motioner. Man kan allmänt säga att moderaterna yrkar avslag. De kommer med svidande kritik och yrkar avslag på revisorernas förslag, med en något annorlunda motivering än den som utskottsmajoriteten har i det här fallet. Miljöpartiet är ljumast och sväljer i stort sett hela paketet och tycker att det ligger en hel del i vad revisorerna talar om. I centerns reservation talas om ryckighet i byggandet och ständiga kursändringar.

Fru talman! Vi tror inte att man kommer ifrån den här dragspelsfilosofin inom byggbranschen med den modell som reservanterna förordar. Problemen finns inom byggsvängen. Vi tror också att regeringen måste ges fullmakt att i vissa lägen korrigera marknadskrafterna och rätta till vissa avarter när det gäller finans- och konjunkturpolitiska medel.

En sammanfattning av utskottsmajoritetens skrivning blir i korthet följande: När det gäller det mesta som revisorerna kritiserar i sitt förslag är man redan på gång. Åtgärder har redan vidtagits eller också kommer det att ske inom kort. T.ex. har boverket i sin löpande, dagliga gärning att följa dessa

frågor. Det skulle vara en överloppsgärning att nu anta uttalanden när riksdagen förhoppningsvis inom en relativt snar framtid kommer att få ett nytt förslag till bostadsfinansiering på kammarens bord.

Den sista fråga jag skall beröra är reservanternas förslag att privata fastighetsägare skall ges rätt att skattefritt fondera medel till framtida underhåll av lägenheter. Det här är en något besvärlig fråga, fru talman. Om man nu skulle införa detta i framtiden, uppstår den intressanta frågeställningen om hur hyresgästerna skall få möjlighet till insyn i och påverkan av hur pengarna skall förvaltas när det gäller olika fastigheter. I avvaktan på det vill vi i nuläget inte komma med några utfästelser. Tillräckligt tungt vägande skäl har inte framkommit för att få utskottsmajoriteten att ändra uppfattning och tillmötesgå oppositionen på denna punkt.

Fru talman! När jag lyssnade till de olika inläggen tyckte jag att en del var litet allmänt gnälliga, medan andra var ganska nyanserade. Det fördes långtgående förhandlingar med flera partier om en reformering av ett skatteförslag. Det är klart att det lapptäcke som nu finns inte leder till någon rättvis beskattning. Vi kunde tillsammans med ett annat parti föra fram det här paketet. Jag tycker inte att man skall göra den svartmålning av hotbilden som Agne Hansson framför här i debatten. Att Knut Billing alltid går upp och säger att det är och alltid har varit byråkrati är jag så van vid. Det tar vi med en nypa salt. Men jag tycker att man skall avvakta förslaget först.

Till alla partiets företrädare, men till särskilt till Kjell Dahlström, vill jag säga att om bostadsbyggandet kostar i storleksordningen 45 miljarder kronor av statsbudgeten, så kommer man i framtiden aldrig att bara kunna ösa på ohämmat, oavsett vilken regering som sitter vid makten. Man måste fundera på vissa omfördelningar. Då blir naturligtvis den fördelningspolitiska inriktningen mycket viktig. Det tycker jag att vi skall behandla i en framtida debatt.

Den "liberaldemokratiska" samverkan som nu finns har utmynnat i ett reformerat skattepaket. Sedan får vi väl gå vidare när det gäller bostadsfrågorna. Det kommer inte att bli någon utförsäljning av allmännyttan. Det konstruktiva förslag som Kjell Dahlström nämnde i sista omgången får vi väl grunna på i hängmattan och återkomma till.

Fru talman! Det återstår nu några dagar innan riksmötet avslutas. Vi får väl se om bostadsministern under den tiden plötsligt visar sig ha något i bakfickan att lägga fram på kammarens bord.

Anf. 61 KNUT BILLING (m) replik:

Fru talman! Magnus Persson redovisade helt korrekt att moderaterna har uttalat sig för målsättningen att på sikt avskaffa bostadsbeskattningen. Magnus Persson frågar hur det skall gå till. I nästa vecka kommer skattepolitiken att behandlas här i kammaren. Magnus Persson borde inte vara helt obekant med att vi i det betänkandet själva har yttrat oss till skatteutskottet med ett förslag där vi redovisar hur man skall minska bostadsbeskattningen. Vi säger där också ifrån att vi inte accepterar den kraftiga ökning av bostadsbeskattningen som socialdemokraternas uppgörelse med folkpartiet medför. Vi föreslår en kraftig sänkning av bostadsbeskattningen – det är det första steget. Var övertygad om att det kommer fler steg fram till den tidpunkt då vi har

majoritet här i kammaren och kan genomföra de förslagen! Det hoppas jag skall ske snart.

Magnus Persson säger att vi moderater vill avskaffa räntebidragen till ombyggnad. Ja, det vill vi. Och vad vi vill är ju att införa skattefria avsättningar till reparationsfonder – ett förslag som vinner allt bredare anklang. Senast har ju t.o.m. hyresgäströrelsens ordförande uttalat sig till förmån för detta förslag. Så det dröjer nog inte så länge innan Magnus Persson kommer att säga: "Ja, det här med skattefria fondavsättning, det är något som vi socialdemokrater har slagits för länge."

Magnus Persson sade också att han tar lätt på vår kritik om byråkrati, för den kritiken har han hört så ofta. Ja, vi har upprepat vår kritik många gånger, eftersom ni inte gör någonting åt byråkratin. Byggbyråkratin blir ju bara värre och värre. Men även på denna punkt kanske Magnus Persson skulle vara litet försiktigare med orden. Han kanske inte lyssnade på ett inslag i TV häromdagen, där bostadsministern erkände att byggbyråkratin har fått växa alldeles för mycket och att vi måste göra en översyn av regelverken. Så även i denna fråga är den praktiska verkligheten på väg att springa förbi Magnus Persson.

Vidare sade Magnus Persson att bostadsministern nu har några dagar på sig. Det är kanske därför han inte är här i dag, och han kanske sitter och skriver på något, vad vet jag, sade Magnus Persson. Han sade också att jag kanske vaknar upp någon morgon och är på gott humör och gör upp med bostadsministern. Men, Magnus Persson, om det skulle bli på det sättet, så skulle det inte vara uttryck för något gott humör – det skulle snarast vara uttryckt för dåligt omdöme!

Anf. 62 AGNE HANSSON (c) replik:

Fru talman! Magnus Persson påpekade att det fördes förhandlingar och att det slutligen gjordes en kompromiss i skattefrågan. Det är riktigt. Centern var med i de förhandlingarna ganska länge. Tack vare centerns medverkan fick vi en rättvisare skatteskala. Utan vår medverkan skulle den också haft en fördelningspolitisk tyngd riktad mot låginkomsttagarna.

Men när det gäller diskussionen kring det finansieringssystem som vi nu har och där bostadssektorn skall svara för en tredjedel av finansieringen, då ville inte centern vara med längre, för med ett sådant system får vi en felaktig fördelningsprofil. Nu är det inte så att det som då diskuterades och den belastning på bostadssektorn som skatteutredningarna föreslog gäller. Nu har den belastningen på bostadssektorn ökat med ytterligare ca 40 % från i runda tal 20 miljarder till 27 miljarder kronor.

Det är klart att det är därför som jag riktar dessa frågor om hur man skall mildra denna effekt både till folkpartiet och till socialdemokraterna. Jag har också talat om en bred utredning, men jag förstår inte hur man skall lösa problemen, för folkpartiet och socialdemokraterna har ju valt rundgångens väg. Den innebär ökade bidrag och ökade indirekta skatter, medan vi från centern och moderaterna inte vill belasta bostadssektorn med så höga boendekostnader genom en så hög beskattning. 6 miljarder kronor lägre bostadsbeskattning är vad centerns alternativ innebär.

Magnus Persson vill inte diskutera investeringsbidrag och byggmoms, men

det vore väl alldeles utmärkt att göra det nu. Om socialdemokraterna inte vill framlägga förslag om någon alternativ finansiering innebär ju det här en ytterligare belastning på bostadssektorn. Vore det dessutom inte rimligt att bostadspolitikerna lämnade ett entydigt intryck i enlighet med reservation 7 från centern, som handlar om att bostadssektorn får bära en alldeles för tung börda i samband med finansieringen av skattereformen? Och vore det inte rimligt, Magnus Persson, att följa reservation 9 och uttala till regeringen att den inte skall föreslå investeringsbidrag utan sänka momsen? Det vore ju ett klart besked i rätt riktning för bostadskonsumenter.

Anf. 63 MAGNUS PERSSON (s) replik:

Fru talman! Knut Billing berörde moderaternas skattefilosofi. Det är helt orrealistiska skatteförslag som moderaterna framför även i sina reservationer. Jag vill inte föra någon skattedebatt i dag. Men man kan inte trolla med knäna, man måste ta pengarna någonstans.

När det gäller frågan om en översyn av regelverket har Knut Billing alldeles rätt. En sådan översyn pågår dagligen. Boverket och många andra genomför ju löpande en översyn av regelverket.

Så till frågan om Knut Billing någon gång skulle kunna gå med på en uppgörelse med bostadsministern och om det i så fall skulle bero på dålig sömn eller dåligt omdöme. Det är en fråga som andra får avgöra, men vi kan ju alltid hoppas.

Ydare till Agne Hansson om den fördelningspolitiska profilen. Det är naturligtvis inte bra om bostäderna och byggandet tillåts ta alltför stor andel av finansieringen av skatteförslaget. På den punkten kan vi känna oro. Men jag förutsätter att bostadsministern inom en snar framtid framlägger förslag om investeringsbidrag eller något annat som motverkar följderna, för det är helt riktigt att man inom kort måste föreslå något i den riktningen.

Fru talman! Det finns många fler frågor att diskutera, men det bostadsfinansieringsförslag som skall framläggas kommer säkert att vålla debatt. Då är det nog riktigt, som Kjell Dahlström sade, att det inte finns några stängda dörrar. Här finns ingen prestige, utan lät oss föra en diskussion. Men vad som är viktigt är ju att de bostadssociala målen ligger fast, fru talman, och att allmännyttan inte kommer att bli någon hästhandlarauktion ute i landet.

Det är ju de frågorna som är väldigt viktiga för människorna ute i bostadsområdena. Det är ju de som skall ha råd att bo och leva och tillbringa sin vardag där med sina familjer.

Lät oss grunda på dessa frågor i hängmattan i sommar och återkomma med förnyade krafter till höstsessionen. Då vet vi också om det finns något förslag att ta ställning till eller ej.

(forts. 10 §)

8 § Ajournering för middagsuppehåll

Kammaren beslöt kl. 17.58 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

9 § Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av andre vice tal-
mannen.

10 § Räntebidrag och bostadsbidrag för år 1991, m.m.

(forts. bostadsutskottets betänkande BoU21)

Anf. 64 KNUT BILLING (m) replik:

Herr talman! Alldeles före middagsuppehållet sade Magnus Persson att moderaternas skattesänkingsförslag är alltför långtgående. Men något bevis för att det inte skulle gå att genomföra moderat skattepolitik presenterade han inte. Magnus Persson väljer alltid debattekniken att inte följa upp påståenden som han gör.

Den skattepolitik som vi för är långtgående, och det är vi stolta över. Den som nämligen inte gillar en långtgående skattepolitik, Magnus Persson, är förespråkare för högre skatter, högre bostadsbidrag, högre räntebidrag, ökad rundgång osv. Det är precis vad Magnus Persson förespråkar. Vi känner oss stolta över att inte ansluta oss till en sådan politik. Svenska folket har helt enkelt inte råd med den socialistiska skatte- och bostadspolitiken.

Under middagsuppehållet lyssnade jag en stund på Aktuellt. Det framkom där att människor tvingas sälja sina bostäder på grund av den politik som Magnus Persson står för.

Det förslag som har framlagts av Bengt Owe Birgersson och som Magnus Persson tror att det skall bli en proposition om, innebär att ägande av bostäder kommer att bli i det närmaste omöjligt. Vad socialdemokraterna helt enkelt vill genomföra är någonting som uttrycktes av Gunnar Sträng för ett antal år sedan, då han sade: Vi socialdemokrater vill avskaffa äganderätten, men vi skall inte basunera ut det på gator och torg, där det kan missförstås.

Vad det nu handlar om är att genomföra ett förslag som omöjliggör för människor att äga sin egen bostad. Man säger inte att man angriper äganderätten, men man gör den ekonomiskt ogenomförbar.

Magnus Persson hyste en förhoppning om att jag trots allt skulle ansluta mig till Bengt Owe Birgerssons förslag och sätta mig på samma stol som Magnus Persson och förespråka detta förslag. Jag skall lugna honom med att säga att risken för det är obefintlig. Så dåligt omdöme har inte vi moderater. Vi förespråkar en politik som innebär rättvisa och neutralitet mellan upplåtelseformerna. Vi vill att fler människor skall få möjlighet att äga sina bostäder. Det är moderat målsättning, och den är oförenlig med Bengt Owe Birgerssons utredning.

Anf. 65 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag skall beröra fyra saker i punktform. För det första vill jag ge Magnus Persson rådet, när han nu skall fundera i hängmattan, att gå åt rätt håll i fråga om skatteförslagen. Hittills har socialdemokratin tillsammans med folkpartiet gått åt fel håll genom att höja de indirekta skatterna samt

höja bidragen. Gå i stället den andra vägen och minska rundgången och belastningen för de boende!

Fundera för det andra på att sänka byggmomsen eller låta den vara oförändrad i stället för att införa ett investeringsbidrag. Det vore en åtgärd som skulle förenkla mycket och göra det lättare för de boende att klara kostnaderna.

För det tredje skall jag diskutera frågan om räntebidragen vid ny- och ombyggnad. Den frågan diskuteras också i betänkandet. Det förvånar mig att Magnus Persson inte är mer oroad över kostnaderna i nyproduktionen. Med den nu föreslagna nybyggnadslåneräntan kommer faktiskt hyrorna i nyproduktionen att uppgå till närmare 6 000 kr. för en normalstor lägenhet. Kostnaden blir 900 kr. per kvadratmeter enligt SABOs beräkningar. Hur, Magnus Persson, skall de unga barnfamiljerna klara en sådan hyra? Det är ju de som är hänvisade till nyproduktionen.

Av den anledningen föreslår vi en annan upptrappning. Av den anledningen föreslår vi också en lägre nybyggnadslåneränta.

För det fjärde: Jag tror att vi måste ha en viss dragspelsfilosofi i bostadspolitiken, säger Magnus Persson. Det är just den vi i centern har försökt varna för. Det är kastningarna mellan nybyggnad och ombyggnad som driver upp kostnaderna för byggare och andra. Därför föreslår vi i reservation 13 att ombyggnadslåneräntan skall sänkas för att kunna fasa in ombyggnader när nybyggnationen börjar vika ute i landet. Jag tycker det är dags att vidta en sådan åtgärd. Funderar inte socialdemokraterna på att jämna ut sysselsättningen nu när nyproduktionen börjar vika?

Anf. 66 MAGNUS PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag sade att moderaternas skattesänkingsförslag var helt orealistiska enligt de allra flesta bedömare. Självfallet kommer enskilt ägande av bostäder inte att vara omöjligt i framtiden. Det kommer att finnas bostadsrätter, hyresrätter, egnahem och annat eget ägande. Dessa upplåtelseformer kommer att finnas som stående inslag i boendet. Rättvisa enligt moderaternas modell är däremot oförenlig med vår bostadspolitik.

Agne Hansson uppmanade mig att fundera i hängmattan och gå åt rätt håll i fråga om skatteförslaget. Ja, jag får väl göra det.

Så till frågan om byggmoms eller investeringsbidrag. Den frågan aviseras i det kommande förslaget, och det får vi avvakta.

I fråga om räntebidragen tillstår jag att kostnadsbilden är oroande. Jag tror det var Jan Strömdahl från vänsterpartiet som i den föregående debatten sade att det var önskvärt att en proposition lades fram så fort som möjligt. Det är naturligtvis ett korrekt konstaterande. Ju snabbare en proposition kan presenteras för alla parter, desto bättre. En proposition kan naturligtvis också komma till hösten, men också i ett senare skede. Oddset för att bostadsministern skall lägga fram en proposition till hösten är nog inte så gynnsamt.

Förhandlingar pågår mellan de olika partierna. Vi får se vad som sker om förhandlingsutrymmet är minimalt och alla partier säger nej. Då får vi väl ändra oss på några punkter. Jag ingår inte själv i någon förhandlingsdelegation och har inte någon inside information. Som gammal förhandlare vet jag

dock att man måste ge och ta samt kompromissa. Jag förutsätter att man i den kommande propositionen tar hänsyn till en del av den kritik som har framförts här i dag.

Herr talman! Det är i stort sett vad som kan sägas om denna debatt. Nu återstår att avvakta förslaget. Jag konstaterar emellertid att det byggs som aldrig förr i landet. Vi börjar få en viss mättnad, och det börjar bli en bättre tingens ordning. Att byggandet ökar i landet beror på en konsekvent och målmedvetet förd politik. Därvidlag har vi alltså lyckats, men kostnadsbil- den är och förblir oroande; det medger jag.

Anf. 67 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Det är anmärkningsvärt att bostadsministern inte har tillfälle att närvara i dag under den bostadspolitiska debatten.

Jag har gått tillbaka till vad som skedde när bestämmelserna om ersättare för statsråd infördes. Det framlades ett socialdemokratiskt förslag härom i en proposition från år 1972. I den propositionen sägs så här:

”Beträffande statsråden är det tydligt att deras tid och arbetskraft i första hand måste ägnas åt regerings- och departementsarbetet och de politiska huvudfrågorna i riksdagen. Detta talar för att ersättare mera permanent bör finnas också för statsråden. Även om statsråden får ersättare kan man utgå från att kontakten mellan regeringens ledamöter och riksdagen upprätthålls i all den utsträckning som behövs.”

Vi diskuterar i dag bostadsfinansieringen, de bostadssociala målen, skat- terefomens inverkan på boendekostnaderna, räntebidragen, bostadsbidra- gen m.fl. frågor som tas upp i betänkande 21. Jag tycker nog att alla dessa frågor måste betraktas som politiska huvudfrågor inom bostadsdepartemen- tets område.

I den del av bostadsutskottets betänkande som vi nu skall debattera finns ca 40 reservationer, som i väldigt mycket berör bostadsbidragen. Jag tänker inte här i mitt anförande beröra centerns alla reservationer. I stället tänkte jag framföra några mera allmänna synpunkter på i första hand bostadsbidra- gen.

Jag har försökt gå tillbaka och se hur bostadsbidragen har vuxit fram. Vi har haft olika former av bostadsbidrag sedan mitten av 1930-talet. Sedan dess har det gjorts många ändringar i bestämmelserna, ofta efter att tillkal- lade utredningar lagt fram sina förslag.

Jag vill stanna vid en av dessa utredningar, bostadskommittén, som avslu- tade sitt arbete våren 1986. Kommittén hade som uppgift att överväga bo- stadspolitiken under resten av 1980-talet, men även göra en samlad bedöm- ning av förutsättningarna för bostadsförsörjningen på 1990-talet.

Den socialdemokratiska regeringen lade hösten 1986 fram en omfattande bostadspolitisk proposition. Underlaget var i huvudsak bostadskommitténs förslag. Det var alltså för cirka tre och ett halvt år sedan.

Under rubriken En ny ekonomisk situation stod bl.a. följande:

”En grundläggande utgångspunkt för bostadskommitténs arbete var en fortsatt hög inflation i kombination med ett högt ränteläge. Den ekonomiska situationen är i dag” – det var alltså hösten 1986 – ”emellertid en annan än när bostadskommittén fick sitt uppdrag. Utsikterna för framtiden är också

betydligt mer positiva än vad man kunde förvänta sig för några år sedan. Framför allt har den lägre inflationstakten och det sjunkande ränteläget skapat nya förutsättningar för bostadspolitiken.”

Detta sade socialdemokraterna för tre och ett halvt år sedan. Nu har vi svaret. Hög inflation, högt ränteläge, byggnadskostnaderna har kraftigt rusat i höjden, boendekostnaderna har ökat mycket kraftigt. Det finns väldigt höga siffror från bostadsorganisationerna. SABO t.ex. säger att man får räkna med en 40-procentig höjning av hyreskostnaderna på ett par tre år. Allt fler hushåll blir beroende av bostadsbidrag. Allt detta tyder mycket klart på att socialdemokraterna har misslyckats med sin ekonomiska politik.

Om jag går in på några detaljer beträffande bostadsbidragen är det så att antalet hushåll som under senare år erhållit bostadsbidrag har varit ganska konstant, ca 250 000 per år. I den proposition som ligger bakom betänkandet sägs att antalet sådana hushåll kommer att öka med ca 20 %. Förmodligen är den uppskattningen alldeles för låg. Antalet bidragsberoende kommer att öka betydligt mer, enligt min uppfattning. Det är ingen bra utveckling när fler och fler blir beroende av bostadsbidrag för att ha råd att bo i en god bostad i en bra miljö.

I detta sammanhang vill jag också beröra kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Bostadsbidragen betalas ut av kommunerna. Kommunerna får statsbidrag med 50 % av sina kostnader. Statsbidraget betalas ut i efterskott för ett kalenderår i sänder.

Enligt propositionen kommer kostnaderna för år 1991 för det reformerade bostadsbidragssystem som vi nu diskuterar att uppgå till sammanlagt 4,4 miljarder. Det innebär en kostnadsökning med ca 1,5 miljarder kronor. Den årliga kostnadsökningen för kommunerna blir alltså 750 miljoner. Till detta kommer räntekostnader för kommunerna på ca 100 milj.kr.

Jag har tagit med mig några rader från Svenska kommunförbundets remissyttrande över boendekostnadsutredningen. Man säger bl.a.: ”En grundläggande princip bör vara att skatte- och bostadspolitiken utformas så att bostadsbidrag inte behövs. Under alla omständigheter bör bidragen utgöra endast ett mindre komplement till insatser av annat slag.”

Litet längre ned i sitt remissvar säger Svenska kommunförbundet: ”Det föreslagna systemet kommer vidare att leda till att antalet hushåll som kommer att behöva bostadsbidrag ökar mer än vad utredningen kommit fram till.”

Som vi alla känner till är den kommunala ekonomin mycket ansträngd. Under det socialdemokratiska regeringsinnehavet på 1980-talet har socialdemokraterna hela tiden minskat statsbidragen till kommunerna, eller har kommunerna ålagts arbetsuppgifter som tidigare åvilat staten. Enligt tillgängliga uppgifter motsvarar det ca 5 kr. i utdebitering.

Från centerns sida har vi vid upprepade tillfällen framhållit hur viktigt det är att decentralisera beslutsfattandet. Det ställer vi upp på. Kommunerna måste ges större möjligheter att ta egna initiativ och utnyttja sina egna specifika förutsättningar för att åstadkomma effektiviseringar i sin verksamhet. Men vi kan inte ställa upp på att de ökade kostnaderna inte kompenseras av staten. Enligt vår uppfattning är det rimligt att kräva att i det trängda ekonomiska läge som kommunerna befinner sig i inga nya utgifter åläggs kommu-

nerna utan att medel anvisas. Dessa synpunkter är särskilt viktiga att framhålla i ett läge när socialdemokrater, folkpartister och moderater kommer att i nästa vecka genomdriva ett tvåårigt kommunalt skattestopp. Det kommunala skattestoppet kommer att till en början omfatta åren 1991 och 1992. Förslaget är, som jag ser det, ett ingrepp i den kommunala beskattningsrätten.

Kommunallagskommittén, som nyligen lade fram sitt betänkande, vill stärka den kommunala självstyrelsen. Socialdemokrater, folkpartister och moderater vill nu göra inskränkningar i den kommunala beskattningsrätten.

Nu gällande bestämmelser för bostadsbidragen är ett ur administrativ synpunkt krångligt system. De bostadsbidrag som lämnas under 1991 kommer att grundas på 1989 års inkomster.

I centerns reservation 36 för vi fram tankegångar, som i grunden skulle förändra bostadsbidragssystemet. Vi vill pröva vilka möjligheter det finns att ersätta dagens bostadsbidrag med ett jämningsförfarande inom skattesystemets ram.

Detta skulle leda till förenklingar, både för den enskilde och för den administrativa apparaten. Man skulle få administrativa besparingar; man skulle få större överensstämmelse mellan bidragsgrundande inkomst och verklig inkomst. Möjligheter att fuska med bidragen skulle försvinna. Den tidskrävande efterkontroll som många kommuner nu ägnar sig åt skulle kunna upphöra.

Tyvärr har inte övriga partier varit beredda att pröva centerns tankegångar. Det är förvånande, eftersom flera partier säger sig stödja förenklingar, besparingar och effektiviseringar i den offentliga sektorn. Men centern återkommer och hoppas då på ett bredare parlamentariskt stöd.

Herr talman! Jag tänker inte nu i mitt anförande beröra fler av centerns reservationer. Det är ett stort antal ytterligare betänkanden som skall debatteras denna lördagskväll. Jag ställer mig bakom samtliga reservationer som centern finns med på i detta betänkande, men för att underlätta voteringen nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 53.

Anf. 68 BRITTA SUNDIN (s):

Herr talman! Jag skall försöka vara kortfattad i detta inlägg med tanke på kvällens debattörer i övrigt.

Jag vill först understryka det som Magnus Persson sade tidigare i debatten, nämligen hur viktigt det är att vi håller fast vid de bostadssociala målen. Vi måste också sträva efter att hela tiden försöka förbättra möjligheterna att nå dessa mål i fråga om alla människor. Genom selektiva och generella subventioner till bostadssektorn har vi gjort det möjligt för de allra flesta i vårt land att efterfråga en bra bostad. Ett av medlen för att ge även de inkomstsvaga hushållen möjlighet att efterfråga en bra bostad är bostadsbidragen. Bostadskostnaderna skulle bli orimligt höga för de inkomstsvaga hushållen om vi inte på olika sätt via den gemensamma kassan, dvs. via skattsedeln, betalade vissa kostnader.

Knut Billing gav i sitt inlägg sin version av hur svensk bostadsmarknad ser ut. Det är en bild som jag inte tror att så många känner igen. Man kan även beskriva bostadssituationen på följande sätt, vilket jag tror att fler skulle

känna igen. Vi har knappast några omoderna bostäder i Sverige. Vi har knappast några trångbodda hushåll. Och de allra flesta barn har ett eget sovrum. Detta kan vi se som ett resultat av vår bostadspolitik.

Detta har kunnat ske bl.a. genom en mycket målmedveten fördelningspolitik. Plänboken skall inte få styra våra möjligheter att uppfylla grundläggande behov. Det är alltså nödvändigt att vi behåller och förstärker bostadsbidragen och att vi genomför de förändringar som erfordras på grund av kostnadsutvecklingen.

Det förslag som vi nu skall ta ställning till har också anpassats till det reformerade skattesystem som riksdagen kommer att fatta beslut om inom några dagar. För att man skall kunna åstadkomma ett fördelningspolitiskt acceptabelt resultat måste man vidta selektiva åtgärder för dem som har låga inkomster. Då är bostadsbidragen ett bra verktyg. Därför föreslås nu rejäla höjningar av bostadsbidragen. Vi är naturligtvis inte eniga i utskottet när det gäller denna fråga, vilket har framgått av debatten.

I reservationerna 16 och 20 återkommer moderaterna med sitt gamla krav på att bostadsbidragen skall ersättas med skattesänkningar. Det här är ju en fråga som vi har debatterat många gånger tidigare. Och vi har från utskottsmajoritetens sida inte ändrat åsikt. Vi anser inte att de nödvändiga fördelningspolitiska effekterna kan uppnås med moderaternas förslag.

Jag tycker även att det är värt att notera att moderata samlingspartiet i dag är det enda parti som kräver att bostadsbidragen skall avskaffas.

I centerreservationen 18 behandlas de bostadssociala målen. När det gäller målsättningen är vi ju överens. Det som skiljer oss åt i detta sammanhang är hur vi bedömer effekterna av skattereformen. Vi socialdemokrater hysar inte samma farhågor som centerpartiet. Vi menar att en hel del problem elimineras i och med de förändringar som nu sker av bostadsbidragen. De höjningar av bostadskostnaderna som blir följderna av skattereformen skall ju kompenseras genom sänkta skatter.

Enligt reservation 19 vill miljöpartiet ändra bostadsbidraget till ett bastillägg. Utskottsmajoriteten menar att det är just genom den konstruktion som bostadsbidraget har i dag, med en knytning till boendekostnaderna, som gör att bidraget får den bostadssociala effekt som eftersträvas.

När det gäller ungdomsbostadsbidragen tillstyrker utskottsmajoriteten regeringens förslag, som innebär en höjning för att man skall anpassa bidraget till kostnadsläget. Det är ju viktigt för ungdomar, som i större utsträckning än andra är hänvisade till nyproducerade bostäder, att de får stöd för att klara bostadskostnaderna.

Det är med glädje som jag kan konstatera att vi nu föreslår att bostadsbidrag till hushåll utan barn skall kunna utgå utan åldersbegränsning. Det här är en fråga som vi har haft uppe i utskottet tidigare och som vi har bedömt vara angelägen. Även på dessa båda områden står moderaterna ensamma med sitt avslagsyrkande.

Centerpartiet anser, med hänvisning till sitt skatteförslag, att man kan nöja sig med en mindre höjning av dessa bidrag. Men centerpartisterna kommer, om deras skatteförslag fälls i riksdagen, att acceptera att bidragen får den utformning som regeringen har föreslagit i propositionen.

Vänsterpartiet anför i två reservationer att staten skall stå för den kost-

nadsförordning som uppstår 1991 och att staten på sikt skall stå för hela kostnaden för bostadsbidragen. Jag kan förstå att Jan Strömdahl känner oro för kommunernas ekonomi. Även Birger Andersson tog upp detta i sitt anförande. Kommunerna befinner sig förvisso i ett kärvt läge. Men avsikten är ju att kommunerna inte vare sig skall vinna eller förlora på skattereformen. Dessutom har en kommitté tillsatts som skall se över kostnadsfördelningen emellan staten och kommunerna. Utskottsmajoriteten anser att denna utredning skall inväntas innan några förändringar görs.

I den socialdemokratiska motionen Bo228 tar man upp frågan om när en omprövning av bostadsbidragen skall få ske. Omprövningen görs inte då inkomstminskningen beror på tillfällig förvärvsinkomst. Motionen bygger på ett verkligt fall. Utskottsmajoriteten har avstyrkt motionen, eftersom man ansåg att det var fråga om ett mycket udda fall. Men sedan utskottet har behandlat denna motion har jag fått information om att det hos boverket finns ett tiotal liknande fall. Problemet har blivit större på grund av den frysning som tidigare skedde av bostadsbidragen. Bidragen för 1990 grundar sig ju på inkomster 1987. Det kan alltså finnas skäl för att man ser över detta närmare. Jag förutsätter att vi kan ta upp denna fråga med regeringen för att försöka finna en lösning.

I betänkandet föreslås att de förvärvslån som infördes på försök 1987 skall få finnas kvar. Boverket har gjort en utvärdering och har funnit att detta är en låneform som fungerar bra och att den har gett barnfamiljer med låga inkomster möjligheter att skaffa större bostäder, vilket också var avsikten med denna reform.

I reservation 37 anför moderaterna och folkpartiet att de vill avskaffa detta förvärvslån, och de hänvisar till de möjligheter som finns på den öppna kreditmarknaden. Men eftersom dessa förvärvslån fyller en viktig funktion anser vi att de skall finnas kvar.

I reservation 39 från vänstern och miljöpartiet vill man införa förvärvslån även för bostadsrätter. Vi anser från utskottsmajoriteten att skälen till förvärvslån inte gör sig gällande på samma sätt när det gäller bostadsrätter.

För att försöka minska på den tid jag tar i anspråk tänker jag inte kommentera flera av reservationerna. Det är ställningstaganden som har gjorts många gånger tidigare. De är väl kända från tidigare debatter.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 69 KNUT BILLING (m):

Herr talman! Jag hade inte räknat med att behöva bemöta Britta Sundin, men jag är tvungen. Hon säger att moderaterna som enda parti vill avskaffa bostadsbidragen. Det är fel, Britta Sundin. Vi har inte föreslagit avskaffande av bostadsbidragen. Var står det att finna? Vi accepterar dem, för de är nödvändiga för tillfället. Vad vi säger är att vi på sikt bör utarbeta en plan för hur bostadsbidragen för merparten av bidragstagare skall kunna ersättas med andra åtgärder, så att barnfamiljer som betalar skatter normalt inte skall behöva uppbära inkomstprövade bostadsbidrag. Det är vad vi har sagt, ingenting annat. Det framgår av mitt inledningsanförande, vilket Britta Sundin kan konstatera vid en genomläsning av protokollet på måndag.

Sedan vill jag mot bakgrund av den debatt som har förts yrka bifall till reservationerna 10 och 54.

Herr talman! Eftersom jag tidigare har riktat några vänliga ord till utskottets ordförande, vill jag avslutningsvis göra detsamma när det gäller socialdemokraternas företrädare Magnus Persson. Han sade så här: Ju snabbare en proposition lämnas, desto bättre. Den vackert inlindade kritik som detta innebär av bostadsministern kan jag helt instämma i.

Anf. 70 KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Herr talman! Britta Sundin tillbakavisar vårt förslag till bastillägg. Det är tänkt att bastillägget skall kunna utgå oavsett vilken bostad man har. Vi föreslår en ganska hög summa, nämligen 1 500 kr., som en fast del av detta bastillägg och som skall utgå till alla bidragsberättigade oavsett vilka bostadskostnader man har. Det har positiva effekter. Det stöder låginkomsttagare. Jag uppfattar det som så att Britta Sundin är öppen för detta mot bakgrund av den skattereform som hon och socialdemokraterna ställt sig bakom.

Förutom de 1 500 kronorna till t.ex. enbarnshushåll föreslår vi inte lägre bostadsbidrag än socialdemokraterna. Totalt sett innebär vårt förslag till s.k. bastillägg en kostnad för staten på en halv miljard utöver regeringsförslaget. Där kan man konstatera att vi alltså har en markerad låglöneprofil i vårt förslag. Jag ville förklara detta, eftersom Britta Sundin kommenterade vårt bastillägg.

Förvärvslån för bostadsrätter tycker vi är ganska intressant. Sådana finns alltså när det gäller egnahem. Vi föreslår att sådana lån utvecklas även för bostadsrätter. Bostadsrätter betingar ofta högre pris än egnahem långt ute i ytterområden. Vi har fått bostadsrättsgetton i storstadsområden, exempelvis i Stockholm. Vi tror att det skulle motarbeta segregation om även vanliga hushåll skulle kunna köpa bostadsrätter inne i dessa medelklassgetton. Det tror vi skulle vara mycket fördelaktigt för bostadsmiljön i stort.

Anf. 71 JAN STRÖMDAHL (v):

Herr talman! Bara kort till Britta Sundin som kommenterade våra motioner, där vi påpekar att kommunerna inte skall behöva bära så mycket av de ökade kostnaderna för bostadssubventionerna. Britta Sundin sade att man eftersträfvade neutralitet i skatteomläggningen. Men alla de indirekta skatter som fördyrar boendet och ökar behovet av bostadsbidrag ger inkomster till staten. De minskade räntebidragen, de minskade generella subventionerna, minskar kostnaderna för staten. De ökade kostnaderna för bostadsbidragen – vi är överens om att det blir ökade kostnader – drabbar lika mycket kommunen som staten. I detta system ligger att det inte blir neutralitet i alla fall på bostadsområdet. I så fall måste kommunerna kompenseras rejält på andra områden för denna omfördelning mellan stat och kommun.

Jag nöjer mig med detta och yrkar bifall till reservation 45, som jag glömde att yrka bifall till i mitt huvudanförande.

Anf. 72 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Det är riktigt. Britta Sundin, att vi inte vill höja bostadsbidragen lika kraftigt som socialdemokraterna. Det beror på att vi har en helt

annan uppläggning av skattereformen. Vi har sagt att eftersom det har varit en kraftig inflation och andra fördyringar – boendekostnaderna och byggnadskostnaderna har ökat mycket kraftigt – är vi böjda att höja bostadsbidragen. Vi har nämnt siffran 35 %. Rent allmänt kan jag säga till Britta Sundin att vi är överens med Svenska kommunförbundet. Jag skall läsa upp några rader: En grundläggande princip bör vara att skatte- och bostadspolitiken utformas så, att bostadsbidrag inte behövs. Under alla omständigheter bör bidragen utgöra endast ett mindre komplement eller insats av annat slag.

Vi tycker alltså att familjerna skall ha sådana inkomster att de kan bo i en hygglig bostad i god miljö utan att behöva bidrag.

Jag skulle vilja fråga Britta Sundin när jag ändå har ordet, om hon delar min uppfattning att boendet får betala alltför stor andel av skattereformen. Det är många med mig som anser det. Vi kan gå till de olika organisationerna på bostadsmarknaden. Där är alla helt överens med centern om att boendet blir alltför hårt belastat till följd av skattereformen.

Sedan skulle jag vilja ställa ett par frågor: Är Britta Sundin verkligen nöjd med den ekonomiska politik som socialdemokraterna har fört under de senaste åren? Jag refererar till vad som har hänt. Ytterligare en fråga: Hur är det med de bostadssociala målen, är socialdemokraterna på väg att lämna dem?

Anf. 73 BRITTA SUNDIN (s):

Herr talman! Jag skall börja bakifrån och svara på Birger Anderssons frågor allra först. Jag kan försäkra Birger Andersson om att de bostadssociala målen ligger fast. Vi vill verkligen värna om dem.

När det gäller skattereformen och boendekostnaderna tycker jag att vi över huvud taget när vi diskuterar skattereformen skall vara litet mera ödmjuka, för vi vet inte riktigt vad den ger för resultat. Det är nödvändigt att vi noga följer utvecklingen och ser vad resultatet blir och är villiga att göra förändringar om det visar sig att det skulle behövas på något område.

Oavsett hur de olika kostnaderna tas ut är det viktiga i slutändan att människorna totalt sett genom skattereformen får mer pengar att röra sig med.

Till Knut Billing vill jag säga att det är glädjande om vi är överens om att bostadsbidragen skall vara kvar. Men det framgår ju av det här betänkandet från bostadsutskottet att moderaterna yrkar avslag exempelvis när det gäller bostadsbidrag till hushåll utan barn. Jag är, som sagt, glad över att vi är överens om att det skall finnas möjligheter att få bostadsbidrag även i fortsättningen.

Naturligtvis – för där skiljer vi oss väl inte – önskar vi alla att de flesta människor skall kunna klara sig på sin lön och slippa vara beroende av bostadsbidrag. Människor skall alltså ha så pass mycket i lön att de klarar sig utan bidrag. Tyvärr kan vi i riksdagen inte påverka i det avseendet. Lönepolitiken ligger ju utanför vårt område.

Jan Strömdahl talar om fördelningen mellan staten och kommunerna. Jag hänvisar då till den utredning som har att se till att det blir rättvisa i det sammanhanget.

Anf. 74 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Det skulle glädja mig om alla socialdemokrater vore lika ödmjuka i skattedebatten som Britta Sundin här är. Hon säger mer eller mindre direkt att det säkert finns en hel del brister i fråga om skattereformen och att hon är beredd att verka för ändringar. Vi i centern har uppfattningen, och det har jag tidigare redovisat, att det är nödvändigt att en opartisk utredning eller utvärdering så fort som möjligt görs när det gäller skattereformen. På det sättet kan man studera hur denna reform, som delvis har trätt i kraft och som successivt förverkligats, slår mot olika grupper av människor. Tyvärr har vi inte fått gehör för våra synpunkter.

Jag hoppas att Britta Sundin har möjlighet att stödja mig i detta sammanhang och att hon vidareförmedlar mina synpunkter till sina socialdemokratiska kolleger. Jag tycker alltså att det skulle vara mycket värdefullt om vi snabbt fick en opartisk objektiv utredning. På det sättet skulle vi få fram uppgifter om hur skattereformen slår när det gäller olika inkomstlägen, geografiskt osv. Jag hoppas således på Britta Sundins medverkan här.

Anf. 75 KNUT BILLING (m):

Herr talman! Det var glädjande att Britta Sundin tog tillbaka vad hon tidigare sade. Nu konstaterar hon att det inte finns något förslag om ett avskaffande av bostadsbidragen. Vidare säger hon att moderaterna är ensamma om sin uppfattning. Det är dock, som sagt, bra att Britta Sundin tar tillbaka vad hon sade här tidigare.

Vi moderater vill helt enkelt ha lägre skatter. Människor skall kunna leva på sin lön, utan bidrag. Det är vad det här handlar om. Britta Sundin säger ju också, och det tycker jag är mycket bra, att människor skall ha en sådan lön att de kan klara sig utan bidrag. Men hon tillägger att vi här i riksdagen inte kan påverka i det fallet. Jo, det är just det som vi kan göra. Folk betalar ju skatt, som dras från bruttolönen. Om nettolönen är så hög att människor kan klara sina utgifter och alltså leva på sin lön – och det är just vad moderat politik syftar till – minskar ju bidragsberoendet. Om socialdemokraterna skulle göra en helomvändning och slå in på den politik som vi här förordar, är de hjärtligt välkomna att vara med.

Anf. 76 BRITTA SUNDIN (s):

Herr talman! Jag har inte sagt, Birger Andersson, att skattereformen har brister, utan jag har sagt att vi skall vara ödmjuka. När skattereformen väl har införts får vi studera resultatet. Vi måste verkligen följa upp skattereformen och se hur den slår samt studera effekterna av reformen. Om det skulle visa sig att det finns brister, måste vi vara beredda att åstadkomma en förändring för att komma till rätta med dessa. Det var vad jag sade.

Till slut vill jag säga följande till Knut Billing. Vi har helt enkelt olika uppfattning om bostadsbidraget som fördelningspolitiskt instrument. Människor som har mycket låg eller ingen lön är inte betjänta av att skatten sänks. Det är ju för människor som har höga löner som en skattesänkning betyder något. Om man är låginkomsttagare eller inte har någon lön över huvud taget, är man beroende av att det finns en politik som innebär en strävan att åstad-

komma en solidarisk fördelning för att på det sättet ge alla människor i vårt land möjlighet att leva drägligt.

Fisket

Anf. 77 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten ytterligare. Jag vill bara fråga Britta Sundin: Varför vill socialdemokraterna inte att det omedelbart görs en objektiv utvärdering av skattereformen? Om en sådan gjordes, skulle eventuella brister kunna upptäckas. Vi i centern anser, som sagt, att det finns påtagliga brister.

Anf. 78 KNUT BILLING (m):

Herr talman! Vad som skiljer oss åt, Britta Sundin, är sättet att se på människorna. Vi moderater anser att människorna i största möjliga utsträckning skall kunna leva på sin lön. Men om en människa befinner sig i en situation där detta är omöjligt, måste bostadsbidrag och andra former av bidrag accepteras. Det är vad moderat politik innebär. Men ni tror inte på detta att ge människorna möjlighet att klara sig själva eller att det finns ett egenvärde i att människor kan leva på sin lön.

Anf. 79 BRITTA SUNDIN (s):

Herr talman! Vi vet – det är således inte fråga om vad vi tror – att människor har ett egenvärde, och vi vet att de flesta människor vill klara sig själva. I det avseendet tror jag inte att vi har delade åsikter, för vad som skiljer moderaternas politik från den politik som vi socialdemokrater för är ändå den socialdemokratiska fördelningspolitiken, vilken ni inte vill kännas vid.

Så några ord till Birger Andersson. Låt oss sätta skattereformen i sjön och studera effekterna av denna! Sedan får vi återkomma till dessa saker, om det skulle finnas fog för en sådan diskussion.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 12 juni.)

11 § Fisket

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1989/90:JoU22 Fisket (prop. 1989/90:123).

Anf. 80 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Det betänkande som vi nu skall behandla och som vi senare skall fatta beslut om följer av den proposition som regeringen har lagt fram med anledning av den Hallmanska utredningen.

Dess bättre kan man inte spåra särskilt mycket av det som utredaren föreslår. Jordbruksministern uttalar också att han saknar underlag för att kunna lägga fast en fullständig fiskeripolitik för framtiden.

Orsakerna till bristfälligheten i utredningen kan vara flera – okunnighet, valet av expertis etc. Resultatet härav är inte bara att utredningen, som mi-

nistern uttrycker det, är otillräcklig utan också att den t.o.m. är oanvändbar med tanke på syftet, nämligen att bidra till att en framtida fiskeripolitik kan skapas som bevarar och slår vakt om fiskerinäringen.

Det finns många exempel på att regeringen under årens lopp inte har slagit vakt om fisket. Jag har vid olika tillfällen sagt att regeringen frikostigt bjuder på fisk. Frihandelsavtalet 1972, anpassningsavtalet 1986 och avtalet om ensidiga koncessioner med Grönland är några exempel.

Det som kan bli det största dråpslaget mot svenskt fiske svarade dock statsministern för, när han den 14–15 mars 1989 i Oslo skrev under ett avtal som innebär en fullständig liberalisering av handeln med fisk och marina produkter inom EFTA. Det var Island och Norge som drev frågan. De ville åt vår marknad, och de fick den gratis av statsministern.

Han blev en hjälte på Island. I tidningarna kunde man läsa att den isländske statsministern lovade att öka tillförseln av isländsk fisk på den svenska marknaden, och vår statsminister svarade att det är hälsosamt att äta mycket fisk. Sedan uppger tidningen att statsministrarna skrattade gott åt sina fiskeskämt. Ja, det som kan vara skämt och skoj för den ene kan vara djupt allvar för många andra.

Herr talman! Det är stor oro i fiskarleden i dag. Erfarenheten har visat att Sverige har en förmåga att gå före och vara generöst även om det drabbar den egna fiskerinäringen hårt. Oron minskade inte när statsministern den 15 januari i år i TV bl.a. sade: "Jag tror att det går bra att klara vissa undantag. Om vi tar isländska fisket t.ex., det är ju ett extremfall, där Island är så oerhört beroende av sitt fiske att någon form av undantag för det landet är rimligt."

"Vilka undantag vill Sverige göra då?", frågade reportern. "Ja, jag vill inte precisera något sådant i dag, men jag vill inte utesluta att när vi kommer till slutskedet, att också Sverige kan begära något undantag. Men jag understryker: EFTA-länderna tillsammans får inte presentera för många undantag – då kommer EG-länderna och EG-företrädarna med viss rätt att säga att det här måste ni dra ner på. Vi får också ge upp saker som vi skulle, kanske rent nationellt, vilja ha annorlunda." Det var statsministerns svar.

Är det isländskt fiske som regeringen har ansvar för, eller är det norskt eller finskt? Se hur dessa länder slår vakt om sitt fiske! Se hur Island med skatternas hjälp ger sitt fiske ett stöd som vi inte ens kan drömma om! Eller se hur Norge håller på att lägga om sitt stöd till fisket, nu när EFTA-överenskommelsen innebär inskränkningar i generella stöd! I höstas ökade man i Norge det s.k. säravdraget för fiskare från 20 % med ett tak på 16 000 kr. till 23 % med ett tak på 55 000 kr.

Vad gör Sveriges regering? Jo, med folkpartiets hjälp lägger man fram ett förslag som tar ifrån de fiskare som har de lägsta inkomsterna deras särskilda avdrag på drygt 5 000 kr. och aviserar en neddragning även för dem som är borta från hemmet under längre tider.

Finland fick göra ett undantag, och fiskeriministern Ole Norrback lovade för en tid sedan att Finland inte kommer att vara det första landet som avvecklar det nuvarande stödet och att detta stöd kan användas på ett annorlunda sätt. Att han dessutom kunde meddela att regeringen förlängt laxfisket med tio dagar visar att det finns andra åsikter beträffande laxen än den

som hävdas av fiskeristyrelsen. "Fiskeriministern försvarade vårt fiske", stod det som rubrik i den finska fiskartidningen. Jag skulle uppskatta att få fälla samma omdöme om en svensk minister i EFTA-frågan.

Enligt SCBs räkning fanns vid årsskiftet 3 250 fiskare som var heltidssysselsatta. Det var en nedgång med 650 sedan förra räkningen för fem år sedan. Minskningen fortsätter. I mitt län, Bohuslän, försvann under årets första månader ett hundratal fiskare av de 1 200–1 300 som har funnits där.

Orsaken är låga inkomster och tungt, riskabelt slit. Antalet fiskefartyg har inte minskat under samma tid. Det innebär att besättningarna har reducerats för att uppehålla en något så när lönsam verksamhet. Det är många av de 530 skepp som finns i Sverige som trålar med en besättning på två man. Ganska många trålar och fiskar i dag med en man. Det är inte någon bra utveckling, men det är en förutsättning för att fiskaren skall få sin försörjning. Att vara två i stället för tre eller fyra innebär att arbetsbördan ökar, och till slut väljer många att göra något annat, med mera mänskliga arbetsinsatser.

Gott om arbete i land, ovissa framtidsutsikter, bortovaro från hem och familj, kort semester och därtill låga inkomster väger lätt över fördelarna med ett fritt och härligt yrke med spänning, ett yrke i harmoni med naturen, där vackra sommardagar och bistra vinterdagar är en naturlig del av tillvaron.

Det är därför från flera aspekter angeläget att vi bevarar den kär som finns i dag. Den behövs i vårt land, med dess långa kust och dess behov av kunnigt sjöfolk. Varför den behövs har jag vid många tillfällen redogjort för, och oftast har jag talat för döva öron. Men jag säger än en gång, att svenskt fiske behövs för vår beredskap, för folkförsörjningen och för att bevara en levande skärgård. Det är inte tomma hus under nio månader om året som ger liv åt skärgården.

Det viktigaste för framtiden är enligt vår uppfattning att svenskt fiske inte slås ut på grund av snedvriden konkurrens. Fiskaren skall ha en med andra näringar jämförbar ekonomisk standard. Det ingår i det övergripande målet för fiskeripolitiken, som bör ligga fast. Så säger regeringen, och utskottet delar den uppfattningen. Jag anser uppriktigt att mycket av det som utskottet skriver är bra. Det är bara det att framtiden är så osäker. "Regeringen kommer även fortsättningsvis att slå vakt om denna näring", säger statsministern i ett interpellationssvar. Vad dessa uttalanden är värda får vi väl se så småningom.

Jag konstaterar med tillfredsställelse att bomtrålningen i Skagerrak nu kommer upp till behandling internationellt.

Fiskeristyrelsen har licensierat ett f.d. holländskt fiskefartyg som registrerats i Sverige och fiskar på svenska kvoter. Kuriöst nog skriver jordbruksministern i propositionen: "Även i fortsättningen bör licens ges endast till fiskeföretag som innehas av yrkesfiskare eller av annan för vars försörjning fisket är av väsentlig betydelse." Tydligen tillhör detta bolag, med delvis internationellt ägarskap, enligt fiskeristyrelsens uppfattning denna kategori.

Herr talman! Det är med förvåning man läser att fiskeristyrelsen har den uppfattningen att bomtrålen gör nytta, när den ödelägger allt liv på botten. Då drar sig fisken dit, säger man i sin utredning. Vad som kommer sedan vet man inte. Trots att företrädare för havsfiskelaboratoriet i Lysekil har stått

upp och talat om att bomträlen inte gör skada på botten – i motsats till all erfarenhet – tar de ändå emot 300 000 kr. för att undersöka om bomträlen skadar botten.

Det blir enligt överenskommen tolkning av artikel 13 i EFTA-överenskommelsen möjligt att behålla reglerna om lägsta tillåtna pris och köp av överskott. Vi förutsätter att detta kommer att gälla alla reglerade fiskslag, även om jordbruksnämnden får i uppdrag att se på sill och strömming, som i dag är svårsålda.

Jag vill ändå fråga regeringens talesman, om man kan tänka sig en framtid där fisket lämnas helt utan skyddsnät, bortsett från sill- och strömmingsfiske, med en återgång till 30-talets förhållanden. Jag är säker på att Sverige blir ensamt om en så långt gående avreglering. System med lägstapriser och överskottspriser finns i både EG- och EFTA-länder, och jag är övertygad om att de blir kvar. Därför är ett svar och ett klagörande på den punkten nödvändiga.

Jag vill också, liksom vi har gjort i vår motion, framhålla värdet och nödvändigheten av att kunskaper som finns inom näringen tas till vara i de utredningar som på olika områden kommer att utföras av jordbruksnämnden och fiskeristyrelsen.

Herr talman! Jag är förvånad över folkpartiets motioner. Folkpartiet välkomnar liberaliseringen och tolkar EFTA-överenskommelsen så att handeln med fisk och marina produkter liberaliseras den 1 juli 1990 enligt motion Jo50. Folkpartiet anser att det är viktigt att en avtrappning verkligen sker. Sverige må gå före de andra länderna, men det tycks inte oroa Anders Castberger och hans medmotionärer. Andra motionärer är inte rädda för att en avtrappning sker, men de är rädda för att Sveriges regering sin vana trogen går före.

På samma sätt vill folkpartiet gå längre än fiskeristyrelsen eller, som man uttrycker det, minst lika långt som fiskeristyrelsen i sitt förslag i laxfrågan. Vet man att fiskeristyrelsen kan tänka sig och dessutom kommer att föreslå att Sverige ensamt skall vidta långtgående begränsningar i laxfisket om de andra Östersjöstaterna inte går med? Låt mig erinra om att folkpartiets representant i fiskeristyrelsen har reserverat sig mot det beslutet. Tala med honom, om ni träffas någon gång!

Folkpartiet har fjärrmat sig både från verkligheten och från fisket, som man tidigare stod nära. Man har ju tillgång till sakkunskap. Både förste suppleanten på Göteborgsbänken och Väst kustfiskarnas vice ordförande är aktiva fiskare och politiker i folkpartiet. Om jag får ge ytterligare ett råd, vill jag berätta att ta ett resonemang med dem. Ta också upp en del andra saker som har hänt under senare tid i folkpartiets fiskeripolitik!

De reservationer som vi moderater har till betänkandet innebär mer en uppstramning av utskottets skrivning än en avvikelse härifrån, då utskottets skrivning i många fall är bra, men otillräcklig. Vi tycker emellertid att det är angeläget att med kraft understryka att avregleringen inte får ske snabbare i Sverige än i övriga EFTA-länder. Detta är så mera angeläget som folkpartiet inte delar vår uppfattning.

Vi har också reserverat oss mot behållandet av loggboksplikten, som både fiskeristyrelsen och fiskare tycks kunna avvara. Dessutom skulle det spara

mycket arbete för fiskeristyrelsen, och det skulle bli ett bekymmer mindre för fiskaren som har tillräckligt ändå.

De synpunkter som vi har lagt fram i våra motioner och reservationer är självfallet betydelsefulla, aktuella och värda att yrkas bifall till. Men på grund av tidsbrist, som gör att alla bemödar sig om att avkorta voteringarna, yrkar jag bifall endast till reservation nr 2.

Anf. 81 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Fiskebestånden i Sveriges hav, sjöar och vattendrag är en rik naturresurs. Rätt använt är fisket en värdefull tillgång, som ger oss konsumenter mat. Vi har en duktig yrkeskår av fiskare, med stort engagemang. Därmed har vi också fått en befolkad kust och skärgård med lokal utkomst för befolkningen.

Här finns emellertid ett antal observanda att ta hänsyn till. Ett sådant är miljöhotet mot fisken. Här har den socialdemokratiska regeringen under många år undvikit att ta ett ansvar. Vem minns inte sandsugningen utanför Falsterbo rev, ett klart uttalat hot mot den för fisken så viktiga leklokalen? Var fanns handlingskraften hos socialdemokratin då? Vem påminns inte om hur trögbedd socialdemokraternas miljöminister Birgitta Dahl var i TV här-omnyårsaftonen att ta Bengt Westerberg i hand på och därmed utfärda om än ett litet så dock ett nyårslofte: Förbud mot PCB i Östersjön. Som bekant vore det förbudet en viktig faktor för fiske- och djurbeståndet i Östersjön. Vem minns inte regeringens dråpligt amatörmässiga hantering av torskfisket i Bottenhavet, då undersökningsuppdrag skulle ges när torsken redan försvunnit från området. Måhända anser socialdemokraterna att allt detta är historia nu. För i dag säger faktiskt utskottet att folkpartiets ihärdiga yrkanden på detta område delvis skall vara tillgodosedda. Det är ett steg på vägen - men från socialdemokratin ack så trögt när det gäller miljöfrågorna.

Ett annat observandum är självklart den snabba internationella handelsutvecklingen. Redan från i sommar ändras EFTA-konventionen så att fullständig frihandel med fisk skall råda fr.o.m. 1994. Förändringarna innebär förutom att gränsskyddet avskaffas också att handelssnedvridande statsstöd och konkurrensskyddande regler försvinner. Följaktligen måste centrala delar av fiskepolitiken förändras, såväl i Sverige som i andra EFTA-länder. Men här måste vi slå fast: Konsumenterna skall erbjudas fisk av god kvalitet till rimliga priser. Fisket skall bedrivas effektivt inom de ramar som en ansvarsfull hushållning med fiskebestånden sätter. Fiskare och andra sysselsatta inom fiskerinäringen skall få en ekonomisk och social standard som är jämförbar med andra grupper.

Till detta hör även det krav som måste ställas på regeringen att mer aktivt slå vakt om det svenska fisket. Rekrytering och utbildning är något som vi år efter år pekat på från folkpartiets sida. Lika envist tillbakavisar socialdemokraterna behovet. I ett av de starkaste konkurrentländerna, Norge, har detta lösts över partigränserna. Är Kaj Larsson måhända beredd att pröva den möjligheten nästa gång?

Det är viktigt att understryka att en anpassning till nya förhållanden på den internationella scenen verkligen sker. Det gäller också att se upp så att inte snedvridande stöd ges under regionalpolitisk täckmantel. Här har rege-

ringen ett ansvar att följa utvecklingen när det gäller normprissystemets avveckling också i övriga länder. Min fråga till Kaj Larsson är därför: Kommer regeringen att följa också hur andra länder tolkar EFTA-rådets bindande beslut, hur andra länder kommer att tillämpa tillåtna regler för hur köp av överskott skall göras och hur tillåtna regionalpolitiskt motiverade åtgärder används? Jag och folkpartiet i övrigt är övertygade om att yrkesfiskarna i Sverige är väl skickade och intresserade av att konkurrera, men konkurrensen måste självfallet få ske på lika villkor. Är det inte regeringen som har ett ansvar att följa den utvecklingen, Kaj Larsson?

Regeringen har i sin proposition hävdad möjligheten till omfattande rationalisering av fiskeriadминистраtionen. Det är vällovligt att undersöka möjligheterna till rationaliseringar inom statsförvaltningen, en nödvändighet som socialdemokratiska regeringar länge blundat för. Emellertid skall inte möjligheterna överskattas. Det finns stora skillnader mellan jordbruks- och fiskefrågor. En riktig väg är att pröva en framtida organisation. Men en sådan prövning skall vara förutsättningslös. Att bibehålla ett självständigt fiskeriverk bör alltså vara ett av många, dock ett reellt alternativ. Ja, socialdemokraterna går t.o.m. med på att det finns otvetydiga fördelar med en självständig fiskeriadміністраktion och erkänner rent ut att folkpartiets motion tillgodoses i betydande utsträckning. Man får bocka. Men, Kaj Larsson, varför i all sin dar skall inte regeringen få reda på denna utskottets inställning, så att man kan ta hänsyn till den i det utredningsarbete som nu skall dra i gång? Svagt, Kaj Larsson! Därför yrkar jag bifall till folkpartiets reservation nr 13.

Jag vill också, herr talman, bemöta Jens Erikssons påståenden och utslängda rallarsvingar mot folkpartiet och fiskepolitiken. Moderaterna har tidigare sagt sig vara för handel över gränserna. Detta är tydligen fel. Moderaterna företräder en inskränkt protektionistisk linje när det gäller den internationella handeln. Om Jens Eriksson ville bemöda sig om att läsa våra motioner riktigt skulle han se att vi självklart förutsätter att avvecklingen av de regler som för närvarande finns sker i enlighet med de överenskommelser som har gjorts inom EFTA-rådet och de överenskommelser som självklart samtliga länder skall följa. Det är den förutsättning vi har för en utökad frihandel, som vi i folkpartiet självklart står bakom.

Anf. 82 JENS ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Det är inga utslängda rallarsvingar. Jag hämtar fakta från den motion som jag nämnde, som Anders Castberger har skrivit under. Det framgår inte på något ställe i den att vi skall avreglera i Sverige i samma takt som i andra länder. Det står, som Anders Castberger själv har refererat, att det "innebär att handeln med fisk och andra marina produkter liberaliseras den 1 juli 1990". Han talade också om att det inte får innebära snedvridna statsstöd.

Anders Castberger talar dessutom i motionen om att gränsskyddet skall avskaffas. När har svenskt fiske haft svenskt gränsskydd, Anders Castberger? Jag har aldrig upplevt att svenskt fiske har haft något gränsskydd, och det kommer troligen aldrig att få det heller.

I motionen sägs också: "Det viktiga är att en avtrappning av stödet verkligen sker". Då talar man om Sverige. Det är inget annat man talar om än

Sverige. Vidare framhålls: "Den föreslagna utredningen bör också vara uppmärksam så att snedvridande stöd inte ges under regionalpolitisk täckmantel."

Jag skulle också vilja påminna Anders Castberger om vilken ståndpunkt folkpartiet har intagit i olika frågor, t.ex. när det gäller fiskerilånen. Folkpartiets representant i fiskeristyrelsen ville ha en ökning. Men i jordbruksutskottet gick folkpartiets representanter emot en ökning av laxstödet och stödet till foderfisk. Sälfrågan kan Anders Castberger diskutera med den som kan fiske. Det finns mycket att titta på och resonera om vad beträffar folkpartiets fiskeripolitik.

Anf. 83 ANDERS CASTBERGER (fp) replik:

Herr talman! Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att när Jens Eriksson skall citera ur folkpartiets kommittémotioner väljer han att läsa första meningen till hälften och sedan inte läsas om vad som därefter står, utan ens ett kommatecken som skiljelinje, nämligen "så att fullständig frihandel med fisk råder fr.o.m. år 1994". Det är nämligen vad EFTAs rådsmöte har kommit fram till att ändra EFTA-konventionen i enlighet med. Faktum är att detta är de länder som ingår i EFTA med på.

Vi förutsätter självklart att såväl Sverige som andra länder följer de regler vi har kommit överens om i internationella organ. Jag har, som Jens Eriksson också kanske kunde ha hört i mitt anförande, uppmanat regeringen att följa upp att även övriga länder följer de överenskommelser vi har gjort.

Det är stor skillnad mellan en traditionell konservativ högerpolitik och en liberal folkpartipolitik. Högerpolitiken står ju enligt läroboken för en strängt protektionistisk linje, till stort men för konsumenter. Vi i folkpartiet står självfallet på konsumenternas sida, men har också understrukt – det gjorde jag i mitt anförande – hur viktigt det är att vi har en fiskarkår som också får de ekonomiska och sociala förmåner som alla andra i samhället har rätt till.

Anf. 84 JENS ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Ja, visst är det skillnad mellan folkpartiets fiskeripolitik och vår. Det är stor skillnad – det är det jag har försökt att förklara för Castberger. Det är därför jag uppmanar Castberger att sätta sig ned och diskutera folkpartiets fiskeripolitik – folkpartiet har tidigare varit fiskerivänligt.

När det gäller hur man skall avreglera har inte Castberger och hans kamrater i jordbruksutskottet ställt upp på reservation nr 2, som vi andra har skrivit under och där vi säger att fisket skall avregleras i samma takt i Sverige som i övriga EFTA-länder och i EG och att man skall ta hänsyn också till andra saker än själva stödet, t.ex. skatterna. Där har ni inte ställt upp – det är bara att konstatera att det är så.

Jag läste upp halva meningen därför att det är den halva meningen som har betydelse. Att stödet skall vara helt avvecklat vid utgången av 1993 känner vi alla till, men att det skall ske en liberalisering den 1 juni 1990 stämmer inte. Vi har tre år på oss att avveckla stödet. Vi kan under tre år behålla prisregleringen, och vi kan under tre år bevara prisregleringsavgifterna och finansiera den med dem. Den möjligheten vill vi ha kvar och utnyttja, och det hoppas jag att vi skall ha.

Anf. 85 ANDERS CASTBERGER (fp) replik:

Herr talman! Jens Eriksson försöker återigen att – vilket inte är till bättnad för kammarens ledamöter – förvränga innehållet i motionen. Det står så här i dess första mening: "Enligt beslut av EFTA:s rådsmöte skall EFTA-konventionen ändras den 1 juli 1990 så att fullständig frihandel med fisk råder fr.o.m. år 1994."

Jag har inte påstått – och inte heller i motionens text har det påståtts – att alla gränser och alla regleringar skulle vara borta 1990, men de regler som EFTAs rådsmöte faktiskt har kommit överens om träder i kraft 1990, och det vet Jens Eriksson, även om han nu försöker förvränga texten.

Fiskeripolitik är inte bara fiskeripolitik – det handlar i det här fallet om handelspolitik, och där står moderaterna faktiskt för en traditionell konservativ högerpolitik, en protektionistisk politik. Folkpartiet har inte tidigare varit positiv till fisket, som Jens Eriksson säger – vi har tidigare varit *och är fortfarande* positiva till fisket. Det är självklart att vi förutsätter att avregleringarna sker i den takt som överenskommelsen förutsätter. Det behöver vi inte någon reservation för att understryka.

Andre vice talmannen anmälde att Jens Eriksson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 86 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! När vi nu diskuterar fiske diskuterar vi samma saker som tidigare i dag när vi debatterade jordbruk, nämligen på vilket sätt vi skall anpassa den svenska näringen till omvärlden. Jag tycker att det är naturligt och riktigt att vi gör det på ett sådant sätt att vi inte utsätter de svenska fiskarna för någonting som andra inte vill göra. Vi måste alltså ha en politik som stämmer väl överens med det som sker i EG och EFTA.

Jens Eriksson talade i sitt anförande kunnigt och engagerat om fisket. Han sade att han brukar tala för döva öron, men jag måste säga att jag ganska ofta lyssnar på honom när han talar. Det är ganska bra för oss som inte är direkt involverade i fisket och kan det utan och innan att ha med någon som kan det och kan berätta hur det fungerar. Anders Castberger må tycka att det är inskränkt och protektionistiskt – jag tycker i alla fall att det som Jens Eriksson sade var rätt.

Vi måste alltså ha en politik som gör det möjligt för svenska fiskare att fungera även i framtiden. Jag skall inte gå närmare in på den delen av det hela – det är redan så grundligt diskuterat, och vi har ju en reservation på den punkten; jag bara hänvisar till den.

Från centerpartiets sida har vi också krävt att vi skall ha ett miljömål när det gäller fisket och fiskets förutsättningar. Det gäller naturligtvis också i berörda delar insjövattnen, men framför allt gäller det haven.

Anders Castberger frågade var socialdemokraterna var när man sög sand utanför Falsterbo – jag skulle vilja fråga både folkpartister och socialdemokrater och moderater, var de finns nu när man skall bygga en bro över Öresund; också det är ett bekymmer när det gäller miljön i de här vattnen. Det kan inte vara riktigt och bra att göra det. Vi motsätter oss en sådan lösning.

Vi kräver också att man i alla möjliga andra sammanhang har en uppfatt-

ning om hur man påverkar miljön i havet. Vi hade för inte så länge sedan ett oljeutsläpp utanför Karlskrona som ställde till stora bekymmer och som fortfarande ställer till bekymmer. Det händer då och då att sådana sker. Vi måste ställa högre krav på dem som trafikerar de svenska farvattnen, så att inte sådana olyckor ständigt och jämt inträffar. Oljekatastroferna är ett bekymmer för djuren men också för fiskarna och för alla andra människor som skall vistas i de här vattnen.

Vi har från centerpartiets sida nu som tidigare krävt en katastroffond där fiskare kunde få hjälp när sådana här händelser inträffar eller när vi får en algblooming som gör att fisken dör, så att man för den skull inte kan få någon fångst. När det gäller sådant som man över huvud taget inte själv kan påverka måste det finnas en förutsättning att få stöd.

I propositionen och i betänkandet tar man också upp fiskeristyreseadministration. Det har funnits utredningar om hur man skall ha det med det. Nu vill jordbruksministern att vi återigen skall tillsätta en utredning. Vi tycker från centerpartiets sida att det är fullständigt onödigt. Det är inte så förfärligt mycket pengar att tjäna på den administrationen, och vi tycker dessutom att det är viktigt och vettigt att ha en fiskeristyrese. Det är det vi skall satsa på. Det finns alltså inte motiv att nu satsa pengar och energi på en utredning. Det skapar dessutom bekymmer: Det uppstår misstämning, och det är risk att kunniga människor försvinner från verksamheten om man gör på det sättet. Vi tycker alltså inte att vi skall tillsätta någon utredning om det här – det finns redan bra lösningar.

Nu skall också fiskerinämnderna försvinna från länsstyrelserna. De är också viktiga för fisket och för mycket av verksamheten i vattnen runt om i vårt land. De har gjort ett stort och viktigt arbete när det gäller kalkningen. Jag tycker att det är synd att den kunskap som fiskerinämnderna representerar skall splittras.

Herr talman! Med dessa ord i all korthet vill jag yrka bifall till våra reservationer 3 och 14. De övriga reservationer som vi har avgivit ställer vi naturligtvis också upp på, men för att underlätta kammarens arbete yrkar jag bifall bara till dessa två.

Anf. 87 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Med knappt 3 500 yrkesfiskare är Sverige naturligtvis inte en stor fiskerination. Men det betyder inte att fisket skulle vara en obetydlig eller oviktig politisk fråga – tvärtom.

I det globala perspektivet är fisket oerhört betydelsefullt. Vi vet ju alla att ett av mänsklighetens största problem i dag är att vi faktiskt inte kan försörja världens befolkning, och vi vet också att om vi skall lyckas lösa det problemet måste fisket spela en ännu större roll än det gör i dag. En bra hushållning med fiskeresurserna, en långsiktigt hållbar fiskepolitik i det globala perspektivet är någonting absolut nödvändigt.

Fisket har ökat mycket i omfattning sedan 1950-talet, men tyvärr har det inte alltid skett på det ansvarsfulla sätt som är nödvändigt, utan det har lett till överfiskning av vissa bestånd, och det är hotfullt inför framtiden.

Det finns också andra hot mot fisket. Miljöproblem som har sitt ursprung

i utsläpp av skadliga ämnen till luft och vatten är det också mycket viktigt att bekämpa.

Även om Sverige nu är en liten fiskeration, är det ändå mycket viktigt att vi i det internationella arbetet, i de internationella diskussionerna kring fisket, bidrar till att skapa väl avvägda fångstuttag och bidrar till att minska de globala miljöproblemen. Det är också viktigt att vi själva anpassar våra fiskemetoder, så att de blir ekologiskt bra. Utskottets majoritet ansluter sig ju till de motionärer som t.ex. har tagit upp problemen med bomtrålsfiske.

Fastän de här frågorna är mycket viktiga i det internationella perspektivet, är det inte alls de som dominerar diskussionen. På fiskets område liksom på många områden pågår det i stället en process i syfte att avreglera, och målet är en ökad internationell handel med fiskeprodukter. Det är också de strävandena som är den direkta anledningen till det här betänkandet. Regeringen begär hos riksdagen – och utskottet föreslår att riksdagen skall bevilja detta – godkännande av en överenskommelse inom EFTA som skall leda till frihandel på fiskets område.

Men i den processen finns det vinnare och förlorare, och som Jens Eriksen tagit upp tidigare i debatten hör Sverige inte precis till vinnarna ännu så länge. Det verkar i rätt hög grad som om ambitionen är att Sverige skall bli ett av de länder som står till tjänst med den här öppna och tillgängliga marknaden för andra länders fiskeutövare. Det verkar inte som att regeringens ambition i särskilt hög grad är att värna och utveckla det svenska fisket. Det tycker vi är beklagligt.

Vi tycker att det är mycket viktigt att Sverige inte går före i den här processen utan att det är en utveckling som sker parallellt i de berörda länderna, och vi tycker att det skulle vara mycket värdefullt om regeringen återkom med en analys av hur processen fortskrider i andra länder och att man då också beaktar alla typer av subventioner som finns till fisket i olika länder, även sådant som har med skattepolitiken att göra.

Jag vill därför yrka bifall till reservation 2 till det här betänkandet.

Mot bakgrund av att det skulle vara värdefullt med en ökad andel fisk i kosthåll är det också angeläget att man från samhällets sida har en mer positiv attityd till det svenska fisket än den som i dag präglar fiskepolitiken. Det skulle faktiskt inte skada om vi kunde öka fiskets omfattning eller i vart fall bryta trenden att fisket minskar i omfattning. Och det gäller ju också insjöfiske och vattenbruk.

I det här betänkandet berörs också frågan om en översyn av den statliga fiskeadministrationen, och vi tycker från vänsterpartiets sida att det är helt rimligt att förutsättningslöst se över denna. Från borgerligt håll talar man ofta om behovet av att effektivisera den offentliga sektorn, men när det nu läggs fram ett förslag som kanske i sin förlängning innebär vissa förändringar i syfte att effektivisera, då är man genast beredd att redan från start säga att det är nog inte bra utan det skall se ut precis som det gör i dag. Det tycker vi är ganska märkligt.

Låt mig till sist, herr talman, notera att en rätt betydande del av debatten hittills har tagits i anspråk av att moderaterna och folkpartiet har fiskat i varandras grumliga vatten. Å ena sidan konstaterar moderaterna att folkpartiet är berett att ge upp ambitionerna när det gäller det svenska fisket för sin

princip om en total frihandel, och folkpartiet konstaterar å sin sida att moderaterna är ett inskränkt nationalistiskt parti som gärna, trots att man säger motsatsen, vill ha kvar regleringar när de gagnar intressen som man sympatiserar med. För min del, herr talman, vill jag instämma med bägge sidorna och notera att den borgerliga enheten är det numera inte så mycket bevänt med.

Vänsterpartiet står bakom de reservationer som jag har avgivit till betänkandet. Jag yrkar alltså särskilt bifall till reservation 2 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 88 ÅSA DOMEIJ (mp):

Herr talman! Miljöpartiet brukar ständigt i riksdagsdebatterna betona det nära sambandet mellan miljö och ekonomi. Sällan hittar man väl ett område där det sambandet är så tydligt som just fisket. Fiskerinäringen lider i dag väldigt mycket av vår dåliga miljöpolitik och av ett överutnyttjande av naturresurserna på grund av att man inte har satt fiskekvoter efter de biologiska kunskaper som vi har och på grund av att man inte alla gånger använder skonsamma fiskemetoder.

Jag kan ta ett exempel på det. Jag arbetade sommaren 1988 i Nordnorge. Två år tidigare hade hamnen varit full av trälare, men sommaren 1988 fanns det inte en enda fiskare kvar i hela staden. Man hade fiskat slut på loddan på bara sex år. Man började fiska lodda rejält 1980, när sillen tog slut, och på bara sex år tömde man ett av världens mest produktiva hav. Där ser vi verkligen vad det kan leda till ekonomiskt att överutnyttja naturresurser. Med nuvarande utflyttningstakt kommer hela Finnmarks fylke att bli tomt på bara 30 år.

Miljöproblemen orsakar i sin tur, förutom att det helt enkelt blir mindre fisk, att konsumenterna får en bristande tilltro till ett av våra allra bästa livsmedel. Man blir ju inte uppmuntrad till att köpa fisk, t.ex. strömming, när man hör om de höga dioxinhalterna och missbildningar hos fisken.

Ett annat exempel på problem med naturresurser är att den svenska laxen är utrotningshotad. Vi politiker gör egentligen alldeles för litet när det gäller att fatta beslut för att lösa de här problemen.

Vi hade också problemet med utfiskning av torsk längs Norrlandskusten eller rättare sagt i djuphålorna i Bottenhavet. På väldigt kort tid fiskade man ut stora bestånd av torsk. Visserligen kunde inte torsken föröka sig där uppe på grund av den låga salthalten i vattnet, men för de lokala fiskarna hade det varit bra att spara litet mer på torsken. Då hade den helt enkelt räckt längre.

Vi har väckt en partimotion med en rad förslag om skonsammare fiskemetoder. Jag skall inte ta upp något av dem här, eftersom utskottet har valt att inte sakbehandla dem, liksom en rad andra yrkanden som sakbehandlades förra året i stället. Men jag vill nämna en sak. Vi har föreslagit att en utredning skall sättas till med uppgift att se över bestämmelserna rörande fiskerilånen, för att se om man skulle kunna använda dessa lån till att uppmuntra mer ekologiskt riktiga fiskemetoder.

En annan sak som jag vill ta upp speciellt är orättvisan att de fiskare som drabbas ekonomiskt av miljöskadorna inte får något stöd av samhället. Miljöproblemen är ju orsakade kollektivt. Det är vi allihop som har bidragit till

de gigantiska miljöproblem som fiskerinäringen i dag står inför och tvingas leva med. Därför vill vi att en fond inrättas så att alla kan ställa upp och stödja de fiskare som har drabbats av miljöskadorna, tills fisken kommer tillbaka.

Ett förslag som tangerar det miljöpolitiska området är att fiskare självklart måste få talerätt i miljömål enligt vattenlagen och miljöskyddslagen. Nu har utskottet lämnat över det yrkandet till miljöskyddskommittén, och där tänker jag arbeta för att fiskare verkligen får den här utökade talerätten, tillsammans med andra grupper i samhället givetvis, som miljöorganisationer. Jag ser det som självklart och rättvist: Det är ju fiskarna som drabbas direkt ekonomiskt.

Sand- och grustäkter i ekologiskt känsliga områden måste omedelbart upphöra. I miljöpartiet har vi lagt fram ett förslag till biotopskydd, och där har vi som en speciell biotop just tagit upp de här områdena, som måste skyddas för att fisken skall kunna reproducera sig.

Prospektering efter gas och olja måste upphöra i Östersjön, för prospekterar man blir givetvis följdén att man också startar utvinning i fall man hittar gas och olja. En olycka där skulle givetvis innebära en katastrof för hela fisket i Östersjön. Detta har diskuterats här i riksdagen tidigare, men vi har också motionerat i frågan i samband med behandlingen av fiskepolitiken.

Det finns många skäl till att inte bygga en Öresundsbro. Även hänsyn till fiskerinäringen är ett viktigt skäl. Vi vet inte hur vattenströmningen kommer att förändras av ett brobygge, och det finns helt enkelt inga klara konsekvensutredningar på vad en bro skulle kunna innebära för fisket. Därför var det på sin plats att ta upp problemet med Öresundsbron även i anslutning till detta betänkande.

Till sist vill jag bara säga att jag står bakom samtliga yrkanden i vår partimotion, även om många av dem inte har sakbehandlats här eftersom de sakbehandlades förra året. Jag stöder också samtliga reservationer till betänkandet som miljöpartiet står bakom, men för att vinna tid yrkar jag bifall endast till reservation nr 9 om fiskerilånen.

Anf. 89 JENS ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill bara rätta till en missuppfattning som Åsa Domeij delar med många andra här i Sverige. Östersjölxaxen är inte utrotningshotad. Det är många många år sedan vi i Östersjön hade ett så bra laxbestånd som för närvarande. Problemet är uppvandringen till de naturreproducerande älvarna, och det problemet löser man inte genom fiskestopp och andra åtgärder ute i Östersjön, utan något annat måste till.

Laxbeståndet i Östersjön är emellertid inte något problem, och det skall vi ha klart för oss. Jag vet att många har den uppfattningen, bl.a. gäller det fiskeristyrelsen. En del vill också gå ännu längre än fiskeristyrelsen och stoppa det svenska laxfisket. Men det hjälper inte.

Anf. 90 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Herr talman! Jag sade inte att vi skulle stoppa det svenska laxfisket. Jag sade att ett hot mot fisket kan vara dels att man använder felaktiga fiskemetoder, dels ett för högt fångstuttag. Man måste därför gå in också med andra

åtgärder för att klara just den svenska laxen. Att begränsa fisket räcker alltså inte.

Anf. 91 JENS ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Jag har inte påstått att Åsa Domeij vill stoppa det svenska laxfisket. Det finns emellertid många andra krafter i rörelse för att stoppa det svenska yrkesfisket på lax. Det är bra att Åsa Domeij inte vill stoppa detta fiske. Då kan vi kanske få den svenska laxen bevarad och få möjlighet att utnyttja den på rätt sätt.

Problemet i dag är att det knappast går att sälja Östersjölaxen därför att den är för blek. Man vill ha färgad, odlad lax, eftersom den är mycket rödare och lättare att sälja.

Anf. 92 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Herr talman! Jag tror att jag och Jens Eriksson får hjälpa till att upplysa allmänheten om kvalitetsskillnaden mellan odlad och vild lax.

Anf. 93 KAJ LARSSON (s):

Herr talman! När Jens Eriksson stod här i talarstolen sade han att han många gånger har talat här och känt att han talat för döva öron. Jag tror inte att det är problemet, Jens Eriksson, utan jag tror att problemet är att det är alldeles för få öron här i kammaren som lyssnar. Detta beror kanske på att vi ofta debatterar fisket sent på kvällarna. I dag är det ju dessutom lördagskväll.

Herr talman! I tidskriften Yrkesfiskaren nr 8 av i år kunde man på ledarsidan läsa bl.a. att "svenskt fiske står inför en av sina största utmaningar hittills". Trots detta tycker jag att ledarskribenten var mycket positiv och såg positivt på framtiden. Jag tyckte alltså att ledarskribenten var optimistisk och positiv.

Under mina fem år här i riksdagen har jag flera gånger från denna talarstol hört ledamöter uttala sig om hur dåligt svenskt fiske är. Anders Castberger frågade t.o.m. vid fiskedebatten i höstas hur vi socialdemokrater egentligen sköter fiskefrågorna. Men sällan hör jag från er något konstruktivt om hur vi skall sköta det svenska fisket. Det är enkelt att stå här i talarstolen och bara kritisera och kritisera.

Jag vill här knyta an till vad Annika Åhnberg sade om att få konsumenterna positivt inställda. Det är kanske dags att vi från politiskt håll ser litet mer positivt på fisket och inte ständigt bara rackar ner, talar om hur dåligt svenskt fiske är, osv.

Regeringen redovisar i proposition 123 överenskommelsen om ändringarna i EFTA-konventionen, vilket kommer att innebära en fullständig frihandel med fisk och andra marina produkter, som skall gälla fr.o.m. år 1994. Utskottet har behandlat propositionen och har ingen erinran mot förslaget utan föreslår riksdagen att godkänna detsamma.

Det är viktigt att understryka vad jordbruksministern säger i propositionen: "Det är därvid nödvändigt att förändringarna i vårt lands politik håller jämna steg med andra länders." Det är just vad talarna även i dag har varit

inne på. De har givit uttryck för en rädsla för att vi skall gå före, precis som i fråga om jordbrukspolitiken.

Vi kommer naturligtvis att från socialdemokratiskt håll värna om det svenska fisket. Det finns ingen anledning att känna oro för att vi skall ta större steg än andra länder.

Genom att prisstödet till fisk inte räknas upp utan fryses på nuvarande nivå har vi de facto hittills gått snabbast fram av länderna inom EFTA. Utvecklingen i andra länder måste fortsättningsvis fram till 1994 bli avgörande för takten i sänkningarna.

Överenskommelsen i EFTA kommer att innebära en ökad konkurrens från stora fiskerikationer såsom Norge och Island för den svenska fiskerinäringen. Men den kommer också att ge fördelar i form av att svenska fiskare får direktlanda fisk i andra EFTA-länder. För beredningsindustrin kan det också innebära att nya marknader kan öppnas.

Sverige är ett land med lång kuststräcka, och fiske bedrivs mer eller mindre längs hela sträckan. Vi har ca 3 500 yrkesfiskare, och en måttangivelse säger att varje yrkesfiskare skapar sex arbetstillfällen i land. Med den uträkningen blir det fråga om ca 25 000 arbetstillfällen i Sverige. På många platser i Sverige är fisket från sysselsättningssynpunkt en viktig näring.

Men trots att Sverige har en lång kuststräcka är vi, som någon har nämnt här tidigare i dag, en liten fiskerikation om vi jämför oss med Norge, Island och Danmark. Vi importerar också mer fisk i kronor räknat till landets fiskförsörjning än vad svenskt yrkesfiske svarar för.

Det är viktigt att fastslå att vi socialdemokrater arbetar för att Sverige skall ha ett bra fiske, och därmed skall också bra förutsättningar skapas för att det skall kunna bedrivas. 1978 års fiskepolitiska mål ligger fast. Detta innebär bl.a. "att skapa förutsättningar för att de som är sysselsatta i fiskerikationen kan få både en ekonomisk och social standard som är jämförbar med den som erbjuds inom andra näringar och trygghet i arbetet samtidigt som konsumenterna erbjuds fisk av god kvalitet till rimliga priser".

Vidare kan sägas att Sverige när det gäller de internationella fiskeförhandlingarna har drivit på för att stärka det svenska fisket. Vid gränsdragningsförhandlingarna är frågorna gällande Vita zonen och Polska triangeln lösta. Kvar att lösa är frågan om Finlandsgränsen och komplikationerna kring Bogskäret.

Att fastlägga en detaljerad fiskepolitik i dag är omöjligt på grund av oklarheterna i resultatet av de pågående handelsöverläggningarna mellan EFTA och EG.

I propositionen skriver jordbruksministern att han tänker uppdra åt jordbruksnämnden och fiskeristyrelsen att närmare utreda vilka anpassningar som skall göras under tiden mellan den 1 juli 1991 och den 31 december 1993 samt att den centrala fiskerimyndigheten skall utarbeta underlag för hur fiskeripolitiken skall bedrivas i fortsättningen. Majoriteten i utskottet har inte någon erinran mot detta.

Jens Eriksson tog här upp det som står på s. 17 i propositionen om en utredning om lägsta priser för sill och strömming. Jag kan delvis hålla med honom på den här punkten. Men jag vill också peka på vad som står på s. 22 i betänkandet: "Ett sådant system tillämpas inom EG, och utredarna bör en-

ligt utskottets mening inte ges alltför snäva direktiv." Om fiskerierorganisationer och jordbruksnämnder inte är tillfredsställda med den skrivningen kan de ta upp den här frågan vid behandlingen.

Herr talman! Underlaget för regeringens proposition är, som Jens Eriksson också sade, Hallmans utredning. Denna utredning har kritiserats av samtliga remissinstanser. Det är inte underligt, eftersom utredningen är både bristfällig och gjord i en anda som tyder på stor okunnighet. Jordbruksministern är något blygsam när han skriver i propositionen att "underlaget inte är tillräckligt".

I utredningen föreslås att fiskenämnderna skall avskaffas och att fiskeristyrelsen skall få ett samlat ansvar för allt fiske, såväl för yrkesfisket och fritidsfisket som fiskevården. Riksdagen har under hösten 1989, i samband med länsstyrelserreformen, beslutat – på förslag av bostadsutskottet – att det är viktigt att fiskenämndernas kompetens och lokalkännedom tillvaratas på länsnivå.

I fortsättningen kommer det att ankomma på varje länsstyrelse att bestämma om fiskenämnd skall finnas i länet eller om fiskefrågorna skall behandlas i annan instans, t.ex. lantbruksenheten i länsstyrelsen. Lennart Brunander kände oro för fiskenämndernas fortsatta existens. Jag själv är inte så orolig för detta. Det ankommer på länsstyrelserna att bestämma. De län som har ett starkt yrkesfiske eller annan intensiv fiskeriverksamhet kan välja att ha en egen enhet med precis samma storlek och form som man har med fiskenämnderna i dag, medan andra län, t.ex. inlandslänen, med mindre fiske kan välja att sammanslå nämnden med någon annan enhet.

När det gäller den övriga fiskeadministrationen är det viktigt att en översyn görs med tanke på de ändrade förhållanden som EFTA-överenskommelsen om frihandel kan innebära. I dag handläggs fiskefrågorna av fiskeristyrelsen, men även jordbruksnämnden har en fiskeenhet som bl.a. har till uppgift att svara för prisförhandlingarna.

Utredningen skall vara förutsättningslös. Det står så i betänkandet, och det är vi överens om. Men det är viktigt att Sverige får en effektiv statlig administrativ organisation som handlägger fiskefrågorna såväl ur internationell synpunkt, miljö- och forskningssynpunkt som ur yrkesfiskarnas och konsumenternas synpunkt. Om det blir effektivast med ett fristående statligt verk som i dag eller med en annan organisation anser jag att utredningen noggrant skall belysa. Personligen tycker jag att det är fel att sätta vissa ramar och säga vad man vill ha innan utredningen har startat. Utskottet säger i en skrivning att man skall räkna med ett självständigt fiskeriverk som ett reellt alternativ.

I samband med behandlingen av propositionen och inlämnade motioner i samband med denna, har utskottet också behandlat en del motioner om fiske från allmänna motionstiden. En motion från Ulla-Britt Åbark och Owe Andréasson om begränsning av nätutsättning för icke-yrkesfiskare diskuterades ingående. Jag håller med motionärerna om att detta är ett problem som fått en alltmer ökad utbredning. Dessa s.k. husbehovsfiskare fiskar mer och mer intensivt med många nät.

I Hallandsposten kunde jag den 5 juni läsa en artikel av Christer Johansson om fiske. Han skrev bl.a.: "En dag mötte jag en äldre gentleman som

var allvarligt bekymrad. Han hade under många år varit en passionerad sportfiskare. Under en promenad längs stranden på sträckan Örnäsudden—Längenäs vid Söndrum norr om Halmstad, räknade jag till inte mindre än 36 landgarn, berättade han.

Det var samtidigt med vårens stora smoltutsättningar och naturliga utvandring. Mannen undrade naturligtvis om detta var förenligt med god och modern fiskevård. Någon ordning måste det väl ändå finnas, sade mannen, skakade på huvudet och gick vidare". Artikelns avslutas med: "Det handlar om kvalificerat djurplågeri. Samtidigt som havsöringsstammen tillfogas oerhörda skador."

Jag sade i utskottet, och jag kan säga det här också, att jag själv har sett hur dessa s.k. husbehovsfiskare på kuststräckan vid mitt hem lägger ut 1 200 m nät. Man kan då fråga sig vilken storlek på familjen dessa husbehovsfiskare har. Att förbjuda husbehovsfisket skulle naturligtvis vara fel, men när detta får en storlek som inkräktar både på yrkesfisket och sportfisket måste vi nog vara beredda att vidta åtgärder.

Men detta är inte enkelt, det har vi konstaterat. Att komma till rätta med dessa problem är också förenat med kostnader. Det är en ganska omfattande utredning som skall göras. Vi är i utskottet medvetna om problemet och kommer därför fortsättningsvis att noga följa utvecklingen.

Herr talman! Slutligen skall jag bara kort kommentera reservationerna. Vad gäller reservationerna från vänsterpartiet säger man i reservation 1 att det skall vara väl avvägda fångstuttag och att miljöproblemen skall minskas, medan man i reservation 4 vill att det svenska fisket bör bibehållas i minst sin nuvarande omfattning. Detta är två reservationer som jag tycker går delvis emot varandra.

Jag har tidigare nämnt vad den socialdemokratiska regeringen har gjort och gör på det internationella planet för att stärka det svenska fisket. Eftersom vi tillhör ett parti som värnar om miljön har vi alltid detta med i våra värderingar. Därför behöver ni inte, Annika Åhnberg, vara så oroliga när det gäller den delen.

Det finns heller ingen anledning, vilket vänsterpartiet vill i reservation 8, att tillsätta en parlamentarisk utredning. Om riksdagen godkänner överenskommelsen i EFTA gäller det sedan att anpassa förhållandena i Sverige därefter. Jag utgår ifrån att andra intresseorganisationer kommer med i diskussionen, t.ex. yrkesfiskarna, vilka har stor kunskap.

Centern vill i reservation 2 att Sverige inte skall gå före och avreglera. Den frågan har jag redan berört. Det är absolut inte meningen.

Miljömål och regionalpolitik är med i värderingen när det gäller fiskepolitiken. Det behövs därför inte några särskilda skrivningar om detta, vilket centern vill i reservation 3.

Jag har tidigare diskuterat Öresundsbron och den oro som finns från miljöpartiet. Om detta kan jag säga, vilket också står i betänkandet, att det av de konsekvensutredningar som framlagts framgår att full säkerhet skall erhållas innan man sätter i gång.

Kraven i reservation 6 från centern om en fond för yrkesfiskare har riksdagen avvisat vid tidigare tillfällen, senast i varas vid behandlingen av betän-

kande 14. Jag anser inte att det från den tidpunkten fram till i dag har framkommit något nytt som föranleder en ändring av ställningstagandet.

Reservationerna om en utredning och fiskenämnder har jag berört tidigare, och de behöver inte kommenteras ytterligare.

Jag yrkar avslag på samtliga reservationer och bifall till utskottets hemställan i jordbruksutskottets betänkande 22.

Anf. 94 ANDERS CASTBERGER (fp) replik:

Herr talman! Kaj Larsson inledde sitt anförande med att säga åt oss i oppositionen att inte stå här och racka ner på fisket. Men det gör vi inte heller i folkpartiet. Det finns ingen risk för att vi skulle göra det. Fisket är en värdefull näring, vilket jag underströk i mitt inledningsanförande. Det finns självfallet starka konsumentpolitiska motiv till att inte göra detta.

När Kaj Larsson efterlyser oppositionens förslag är detta ett bra exempel på att regeringen står tomhänt. Men jag skall naturligtvis tolka det hela positivt. Det är fråga om en minoritetsregering som söker samarbete över parti-gränserna. Låt mig då ta några exempel på det som vi vill lägga i den utsträckta handen.

Jag tog tidigare upp frågan om skydd för fiskens leklokaler. Den frågan är delvis tillgodosedd. Men ännu återstår mycket att göra, Kaj Larsson, både när det gäller skydd mot ingrepp på havsbotten och när det gäller att faktiskt förverkliga PCB-förbudet. Vad säger Kaj Larsson om det?

Folkpartiet har också föreslagit att ett handlingsprogram för beståndsvård av havsöring och lax skall upprättas. Enligt uppgift sker detta nu. Det är ett konkret exempel på en insats från oppositionen. Det är inte fråga om att "racka ner" på fisket.

Vidare har vi i folkpartiet föreslagit ett handlingsprogram för insjöfisket. Vad säger Kaj Larsson om det? Kanske det kan bli något med Kaj Larssons tillskyndan.

Folkpartiet har gång på gång föreslagit ytterligare bidrag till utbildning anpassad till yrkesfiskarnas speciella arbetstider och ilandtider. Det är något som yrkesfiskarnas organisationer gärna ser. Är Kaj Larsson beredd att äntligen säga ja till det efter åratal av nej-sägeri?

Kaj Larsson vet ju, när det gäller bemötandet av vår reservation, att den fastställda ordning som gäller för att skicka över riksdagens direktiv till regeringen ju är att antingen besluta om en lag eller ett anslag eller att ge en uttalad åsikt till känna. Varför då använda sig av detta semantiska krångel, Kaj Larsson, att inte gå med på att regeringen verkligen får reda på vad vi i utskottet vill och vad Kaj Larsson åtminstone säger sig vilja?

Anf. 95 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Kaj Larsson inledde med att försöka tolka centerns uttalanden och menade att vi skulle anse att Sverige har ett dåligt fiske. Det är inte alls vad vi sade. Då måste Kaj Larsson ha lyssnat illa. Vi sade möjligen att Sverige har en dålig svensk fiskeripolitik. Men jag tror inte ens att vi sade det. Däremot har vi vissa synpunkter på den fiskeripolitik som den socialdemokratiska regeringen hittills har bedrivit.

Till att börja med har vi synpunkter på hur det har gått på det internatio-

nella planet. Kaj Larsson säger att det inte finns några bekymmer. Det skall inte bli några svenska eftergifter, och Sverige skall inte gå före andra länder. Men i samma andetag medger Kaj Larsson att Sverige har gått längre än andra länder. Det är det vi kritiserar och det är det handlingssättet som vi inte tycker är bra. Är det Kaj Larssons och socialdemokratins uppfattning att de andra länderna måste gå snabbare fram till 1993–1994 för att Sverige skall hamna på samma nivå? Jag vill gärna ha svar på det.

Kaj Larsson talar även om att fisk skall direktlandas i EFTA-länderna. Hur bär man sig åt då, Kaj Larsson? Jag vet inte hur man bär sig åt för att direktlanda fisk i Österrike och Schweiz. Det är nog inte särskilt populärt att direktlanda fisk i Norge. Där har man nog tillräckligt med fisk ändå. Jag vet inte vilken fördel detta innebär för Sverige. Det skulle jag gärna vilja veta.

Vidare har vi fiskeriadministratonen. Kaj Larsson säger att jag inte behöver bekymra mig över fiskenämnderna. De länsstyrelser som vill kan ju ha fiskenämnder. Det kommer säkert att regleras med hjälp av de ekonomiska ramar som regeringen ger länsstyrelserna. Kommer regeringen att ge länsstyrelserna sådana ramar, Kaj Larsson, så att de kan få fiskenämnder om de så önskar och så att de inte av rent ekonomiska skäl inte kommer att ha sådana?

Kaj Larsson sade att fiskeristyrelsen skall vara effektiv och att det är rimligt att utreda möjligheterna härtill. Har vi inte en effektiv fiskeristyrelse? Den är inte så stor och omfattning. Vi har sagt att det är onödigt med en uppdelning på fiskeristyrelse och jordbruksnämnd. Lägg allt på fiskeristyrelsen. Alldeles nyligen gjordes en utredning om det. Vad är det som är så dåligt, och vad är det som inte är effektivt?

Anf. 96 JENS ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Kaj Larsson säger att vi moderater klagat och inte är nöjda med fiskeripolitiken. Självfallet diskuterar vi problemen och försöker lösa dem. Om något är bra finns det ingen anledning att diskutera det och ha något slags hallelujamöte. Vi skall lösa de problem som finns inom fiskereringen.

Jag har bl.a. kritiserat att man i skatteuppgörelsen tar ifrån fiskarna det avdrag som man i andra EFTA-länder är beredda att höja – och redan har höjt kraftigt – eftersom det generella stödet skall tas bort.

Nog har fisket problem. Det klaraste beviset för att det existerar problem är att fiskarkåren har minskat med 25–30 % på fem år och att minskningen har ökat i omfattning i år.

Kaj Larsson undrar då hur det svenska fisket skall skötas. Visst har vi moderater recept på hur det svenska fisket skall skötas. Men vi kan ingenting göra när statsministern sitter i Oslo och skriver under EFTA-avtal som gynnar Norge och Island. När Finland skulle vara det andra landet som förlorade på avtalet fick Finland undantag inskrivna som gör att det landet klarar sitt fiske. Då gäller det att sopa ihop det som finns kvar och rädda det som räddas kan. Sverige kan inte gå före de andra länderna utan måste hålla jämna steg. Kaj Larsson säger det, statsministern säger det och även vi moderater. Jag hoppas verkligen att vi skall kunna genomföra detta. Kaj Lars-

son säger att socialdemokraterna vill värna om det svenska fisket. Jag tycker att det är bra.

Vidare tar Kaj Larsson upp frågan om att Sverige får rätt att landa fisk i andra länder. Jag har varit med om att landa fisk i Norge. Men så länge Norges salgslag har monopol på förstahandsmottagningen har Sverige inte mycket att hämta i Norge. Norrmännen sätter de priser de vill ha, och Sverige kan inte göra något åt det. Den första förutsättningen som måste tas upp i diskussionerna med Norge är att upplösa salgslagen och ta ifrån Norge ensamrätten till förstahandsmottagningen. Men även då blir Sverige förlorare. Det kommer inte att dröja länge innan vi får se norrmännen landa fisk till våra konserverfabriker på västkusten – det är jag övertygad om – och vi får inte särskilt mycket att hämta hos norrmännen. Det är också ett problem som måste lösas.

Fisket utgör en stor marknad. Vi fiskar för ca 700 milj. kr. och importerar för 2,5 miljarder kronor. Det är den marknaden som vi säljer ifrån oss billigt. Man hävdar i EG att om EG skulle öppna sin marknad måste man ha tillgång till fiskevattnen. Hur det problemet skall lösas blir en senare fråga.

Det är bra att riksdagens talesman än en gång slår fast för regeringen att 1978 års fiskerimål står fast. Det innebär att den svenska regeringen måste rätta till en hel del och inte heller får gå för långt.

Anf. 97 ANNIKA ÅHNBERG (v) replik:

Herr talman! Det var ovanligt korttänkt att hävda att de två reservationerna 1 och 4, som vänsterpartiet står bakom, står i motsättning till varandra. Så är det ju inte alls.

Reservation 1 tar upp frågan om att fisket måste ske på ett långsiktigt hållbart sätt med miljöanpassade metoder. Det är i själva verket en förutsättning för att man skall kunna bedriva ett yrkesfiske av någon omfattning. Fisken är faktiskt inte en engångsföreteelse. Den reproducerar sig ju. Det är därför som fisket måste ske med sådana metoder att reproduceringen tillåts och så att det inte sker ett överfiske.

Det sägs att fisk i kosthållningen stimulerar intellektet. Jag kanske skulle rekommendera ett ökat fiskintag i kosthållningen på en del håll.

Kaj Larsson hävdar att det som skall ske med fisket framöver är en fråga om anpassning till den internationella processen och att det inte är någonting som vi behöver ha en egen utredning om utifrån vårt perspektiv. Det tyckte jag också är helt fel. Den inställningen är hotfull, dvs. att vi på så många områden ser de internationella processerna som något som Sverige passivt skall anpassa sig till i stället för att inta en mer aktiv roll. Vi måste ändå bedöma vårt behov av fiske utifrån våra svenska förhållanden. Det är inte bara en fråga för fiskarna och fiskarnas organisationer, som Kaj Larsson vill göra det hela till. Det är en fråga för oss alla, och det är en viktig konsumentfråga. Jag vidhåller att det behövs en utredning där friska fläckar släpps in och där man får se problemet i ett vidare perspektiv.

Vi har från vänsterpartiet fogat en reservation till betänkandet om Öresundsbron. Öresundsbron bör inte byggas, bl.a. av det skälet att fisket i Östersjön hotas. Centerpartiet och miljöpartiet har anslutit sig till detta. Tyvärr har inte utskottsmajoriteten anslutit sig. Kaj Larsson hävdar att det

finns nedskrivet på papper att bron endast skall byggas om det finns full säkerhet att bron inte hotar fisket. Men ord på papper är ingen säkerhet – de är just bara ord på papper. Det är verkligheten som avgör, och det finns i verkligheten mycket starka skäl att befara att Öresundsbron kommer att påverka vattenflödet till och från Östersjön.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 98 KAJ LARSSON (s) replik:

Herr talman! När jag nämnde att det var mycket klagomål och kvirr från ledamöter när det gäller det svenska fisket, skall det givetvis inte uppfattas så att kvirret avsåg själva fisket. Jag uppfattade att klagomålen gällde politiken.

Som jag tidigare sade har det under fem år målats upp en svart bild, med kritik mot den svenska fiskepolitiken. Det är ganska underligt, för när man kommer ut och talar med yrkeskåren och medlemmar i Sveriges Yrkesfiskares riksförbund använder de inte en pensel med svart färg, utan deras inställning är positiv och de ser ljuspunkterna i det hela. Visserligen finns det detaljproblem inom svenskt fiske i dag, men det finns det också inom andra näringar.

Jag vill än en gång deklarerat att vi från socialdemokratiskt håll arbetar både internationellt och nationellt för att vi skall få ett bra fiske här i Sverige.

Anders Castberger tog upp olika synpunkter, skydd för lekplatser och frågan om utbildning. Dessa tankar har diskuterats, men man kan inte stå här och säga detalj för detalj vad som skall antas. Det måste också passas in i sammanhanget med andra bitar. Vi har fört dessa debatter, och därför tycker jag att det är onödigt att än en gång ödsla tid på dem. Men vi lyssnar, Anders Castberger, på de olika förslagen och värderar dem. Går det att passa in förslagen så att man kan vidta åtgärder som förbättrar det svenska fisket, skall vi naturligtvis göra det.

Till Lennart Brunander vill jag säga att när det gäller tveksamheten inför fiskenämnderna på länsplanet är det upp till länsstyrelsen att besluta hur man vill ha det. Det är upp till länsstyrelsen att avgöra om man vill väva in fiskenämnden i en lantbruksenhet eller om man vill ha en fristående fiskeenhet. Men kompetensen skall finnas kvar på länsstyrelsenivå.

Jag vill inte gå vidare in på frågan om Öresundsbron, Annika Åhnberg. Jag har under många år diskuterat frågan och det känns fel att här återigen ta upp tid med att diskutera Öresundsbron. Jag lutar mig mot den konsekvensutredning som är gjord.

Anf. 99 ANDERS CASTBERGER (fp) replik:

Herr talman! Visst finns det också klagomål som kan vara befogade. Klagomålen hänför sig inte till fisket, men väl till socialdemokratisk fiskepolitik.

Jag ägnar mig dock inte åt något målande med den svarta penseln, som Kaj Larsson påstod. Jag håller med om att det finns många positiva tongångar hos yrkesfiskarna och yrkesfiskarnas organisationsföreträdare när man talar med dem. Det finns också en vilja – vilket jag påpekade i mitt

inledningsanförande – att rusta sig för konkurrens under förutsättning att man får konkurrera på lika villkor, vilket naturligtvis är utomordentligt viktigt.

Samtidigt finns det naturligtvis skäl att ändå klaga på en hel del av innehållet i regeringens politik i det här fallet. Nu säger Kaj Larsson så förbindligt att visst lyssnar man och visst kan det hända att det kommer reformer. Vi tackar för att man lyssnar på oss, men samtidigt är det viktigt att någonting också händer. De synpunkter som jag i min replik erbjöd Kaj Larsson viftar han nu bort med: Ja, ja, det där har vi diskuterat förut. Då skall inte Kaj Larsson komma och fråga efter våra förslag -- det var vad han ursprungligen gjorde. Vi har lagt fram förslag, och jag har än en gång påmint om dem. Vi har med en utsträckt hand erbjudit Kaj Larsson dessa förslag. Ni får gärna ta dem. Jag frågar än en gång: När skall förslagen bli verklighet?

Anf. 100 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Kaj Larsson gav mig ett litet svar när det gäller fiskenämnderna, att det är upp till länsstyrelserna att avgöra om de skall ha fiskenämnder. Men det var inget svar på min fråga. Jag frågade nämligen om länsstyrelserna också i fortsättningen kommer att ha samma ekonomiska ramar, så att man i realiteten har en valmöjlighet när det gäller att ha en fiskenämnd eller att använda pengarna på annat sätt. Drar man in de pengar som i dag finns för fiskenämnder och säger att det är upp till länsstyrelserna att avgöra om de skall ha fiskenämnder, men att de i så fall får ta pengarna någon annanstans ifrån, då finns det inte någon reell valmöjlighet kvar.

Jag fick inte heller någon kommentar till uttalandet om att man skall direktlanda fisk i EFTA-länderna. Jag är intresserad av att veta hur man landar fisk i Österrike och i Schweiz.

Kaj Larsson svarade inte heller på vad som händer om vi fraktar fisken till Norge. Nu berörde Jens Eriksson den frågan, så vi fick ändå ett besked om vilka möjligheter som det finns där.

Såvitt jag förstär finns det inte särskilt mycket för svenskt vidkommande att hämta ur detta med att direktlanda fisk i EFTA-länderna.

Kaj Larsson sade att vi inte skall gå i spetsen internationellt när det gäller att avreglera. Jag skulle vilja veta om det resonemang som Kaj Larsson tidigare förde innebär att andra länder nu måste avreglera snabbare än Sverige för att kunna hålla jämna steg fram till 1994. Det var egentligen kontentan i det som Kaj Larsson sade.

Anf. 101 KAJ LARSSON (s) replik:

Herr talman! Jag börjar med att kommentera Lennart Brunanders oro över fiskenämnderna. Det rör sig naturligtvis om en omdisponering av medel som måste ske då man flyttar lantbruksnämnderna in under länsstyrelserna. Jag kan inte i detalj svara på hur medlen kommer att påverkas, men jag utgår ifrån att detta inte kommer att vålla problem för länsstyrelserna, om de nu vill ha en fristående fiskeenhet eller om de vill väva in fiskenämnden i en lantbruksenhet.

När det gäller oron över hur framtiden kommer att gestalta sig har jag här ett par gånger sagt att vi värnar om det svenska fisket, både nationellt och

internationellt. Vi kommer givetvis att göra allt för att det svenska fisket skall kunna hävda sig internationellt. Då gäller det att vi håller jämna steg med andra länder. Vi ligger kanske något i otakt i dag, men det är viktigt att vi kommer i takt med andra länder.

Jag har uppfattat att Anders Castberger i debatter om fisket växer en halv meter och blir väldigt stor. Han tar verkligen till stora ord, men man kan fråga sig vad som i själva verket ligger bakom orden. Jag har sagt att vi har tagit till oss vad ni från folkpartiet har föreslagit, men det är inte säkert att allting passar in. Det är inte bara att omedelbart genomföra dessa förslag. De måste också passa in med andra saker, om de nu går att genomföra.

Jag vill än en gång säga till Anders Castberger: Var inte orolig. Så länge det finns en socialdemokratisk regering kommer vi att värna om och arbeta för det svenska fisket, både nationellt och internationellt.

Anf. 102 CHRISTER SKOOG (s):

Herr talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till motion Jo46, som i huvudsak tar upp en del av fiskeproblematiken, nämligen laxfisket och framför allt laxfisket till havs.

Antalet yrkesverksamma fiskare i Sverige är ju jämfört med antalet yrkesverksamma inom andra grupper inte så stort. Om vi räknar antalet yrkesverksamma laxfiskare som på heltid fiskar lax, rör det sig om ett hundratal personer eller om ungefär ett trettiotal båtar. Vi kan dock notera att antalet båtar för närvarande är nere i mellan fem och åtta. Detta beror i första hand på att laxfisket ofta reglerar sig självt. Vid det här tillfället handlar det om att priset på lax är så lågt att de yrkesverksamma fiskarna bedömer att det inte lönar sig med tanke på det ganska omfattande arbete som det innebär att fiska lax. Laxen är en ganska ömtålig fisk och måste således hanteras på ett sätt som är ganska tidsödande.

De människor som fiskar lax betyder oerhört mycket för de regioner där de finns. Av tradition finns dessa laxfiskare i första hand på Gotland och i Blekinge.

I fiskeristyrelsen har man länge diskuterat hur man skall kunna rädda det vilda beståndet av lax. Det har lagts fram förslag som enligt styrelsens tjänstemän bl.a. är grundande på biologiska utredningar. Förslagen innebär att Sverige ytterligare skall begränsa laxfiske till havs genom att införa en fredningsperiod från den 20 december t.o.m. den 31 januari. Alla de som aldrig så litet har sysslat med laxfiske eller tagit del av laxfiskets resultat vet att denna period egentligen utgör den bästa tiden för svenska fiskare.

Det paradoxala i förslaget är att man säger i beslutet, som för övrigt inte är enhälligt, att om man inte kan nå internationella överenskommelser, skall Sverige ändå införa detta. Vi som har skrivit motionen anser att det vore illa. Det skulle innebära att övriga nationers fiskare skulle kunna fiska fritt, medan våra svenska fiskare ligger med sina fartyg vid kajerna.

Jag kan med tillfredsställelse konstatera att jordbruksministern i proposition nr 123 nämner, att om man över huvud taget skall begränsa laxfisket, skall man göra det genom internationella överenskommelser.

I fiskeristyrelsens regi har vi också haft utfrågningar om dessa aktuella frågor. Vi som fick förmånen att vara med kan, tycker jag, med all önskvärd

tydlighet konstatera att det inte är fråga om något enkelt problem. Alla som lever vid havet och verkar på havet är betjänta av att man bevarar beståndet av vild fisk. Enligt min mening får begränsningen inte enbart drabba dem som är yrkesverksamma och som har fisket som sitt levebröd. Skall man införa begränsningar måste man i första hand skydda dem som får sin huvudsakliga inkomst från fisket.

Vi har i motioner velat framhålla att man för närvarande inte bör göra några ytterligare inskränkningar i vad gäller laxfiske till havs, och för övrigt inte heller nära kusten. Vi menar att man skall avvakta tills den utredning som vi har föreslagit kommer till stånd, nämligen en utredning som skall undersöka möjligheterna att införa särskilda yrkeslicenser för laxfiskare – ungefär på samma sätt som det i dag finns licenser för fiske med trål, s.k. trålfiskelicenser.

I den här utredningen skall givetvis vederbörlig hänsyn också tas till alla dem som bor i skärgården och längs kuststräckorna som också får en del av sin inkomst från fisket, hur stor eller liten den än är. Det finns många som tycker om att fiska, även om de inte har det som yrke. Det är helt klart att de också skall ha möjlighet till detta. I utredningen borde man dock titta på vilka begränsningar man skulle kunna göra i ett sådant här sammanhang.

Det är väldigt lätt att tycka att de som nu fiskar lax till havs är bovarna i dramat. Om man lyssnar på dem som har fiske som yrke, säger de att det aldrig tidigare har funnits så mycket lax i havet. De får således oerhört stora fångster. Det stora problemet är egentligen att det inte vandrar upp tillräckligt mycket lax för att leka i våra åar och älvar. Det är kanske där man i första hand borde sätta in åtgärder.

Som exempel tycker jag att man i det här sammanhanget bör kunna nämna alla de fasta redskap som står ganska nära älv- och åmynningar. Paradoxalt nog är de som fiskar med dessa fasta redskap inte enligt lag skyldiga att föra loggbok eller lämna andra uppgifter, vilket gör att man aldrig riktigt kan veta hur mycket de fångar. Man kan således inte få någon fullständig och riktig statistik på det här området.

Utskottet har avstyrkt motionen. Jag tycker att motiveringen är mycket svag, det är egentligen ingen motivering alls. Kaj Larsson klargjorde ändå litet grand i sitt anförande och öppnade en dörr på glänt – om uttrycket tillläts – för att man skall följa denna utveckling mycket noga. Jag tycker att det hade varit bättre om vi hade tillsatt en utredning där även yrkesverksamma fiskare, människor som bor i skärgården och andra, hade kunnat vara med. Man hade sett över problemen och kommit tillbaka med ett förslag. Jag vidhåller emellertid mitt yrkande om bifall till motionen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 12 juni).

12 § Tillsyn enligt djurskyddslagen, m.m.

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande

1989/90:JoU23 Tillsyn enligt djurskyddslagen, m.m. (prop. 1989/90:118).

Anf. 103 SVEN ERIC LORENTZON (m):

Herr talman! Det betänkande vi nu diskuterar handlar om tillsyn enligt djurskyddslagen. Från moderat håll har vi tre reservationer.

Vår första reservation gäller lagförslaget om den lokala djurskyddstillsynen. Miljö- och hälsoskyddsnämnderna har enligt lag skyldighet att utöva tillsyn. Man vill förstärka lagen genom att skriva att det skall finnas tillgång till kunnig och utbildad personal. Vi förutsätter att om kommunen har ansvaret, så har den också skyldighet att ha kunnig personal. Vi tycker att det är onödigt att göra ett sådant tillägg till lagen, och vi yrkar avslag på det.

Reservation nr 8, till vilken jag yrkar bifall, behandlar lagstiftning om kommunal tillsynsavgift. Det finns möjligheter redan i dag. Den tillsyn som det här talas om är en typ av myndighetskontroll. Vi anser inte att den bör avgiftsbeläggas. Däremot tycker vi att om man återkommer med kontroller, kan med redan nu gällande lagar ta ut en avgift. Vi vill således inte avgiftsbelägga detta. Jag yrkar bifall till reservation nr 8.

Reservation 12 är ganska intressant. Det gäller överlåtelse av sällskapsdjur. Man vill tvinga säljaren att informera om hur djuren skall skötas. Det går inte att informera om det. Har inte köparen ett större intresse och kunskap hjälper det inte med information. Vi yrkar avslag på detta förslag.

Det intressantaste – och det återkommer jag till om något år – är det särskilda yttrandet om vidareutvecklad djurskyddstillsyn. Yttrandet handlar egentligen om tillsynen av tävlingshästar, särskilt vid träning. Det är ett ganska intressant yttrande som anbefalles till läsning.

Anf. 104 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Utan att på något sätt eftersätta betydelsen av djurskyddet, som vi från folkpartiets sida har givit röst åt kontinuerligt, vill jag i slutet av denna lördagskväll ändå nöja mig med ett kortare inlägg.

Förre kulturministern Jan-Erik Wikström och Bengt Rosén, båda från folkpartiet, har i en motion påtalat det stöd riksdagen vid flera tillfällen har givit cirkuskonsten. Det är viktigt att djurskyddet är tillfredsställande i cirkussammanhang. Det är naturligtvis också viktigt att djurhållningen tillses på ett seriöst och riktigt sätt när det gäller cirkus. Som vi i utskottet nu har funnit, framhöll riksdagen senast för några år sedan betydelsen av insatser för att främja cirkuskonstens fortlevnad i Sverige. Alla möjligheter skall tas till vara för att på olika sätt underlätta cirkusverksamheten. Detta gör vi nu genom att besluta om att undantag skall göras vid den kommunala tillsynen av cirkusdjur – dock inte av tillsynen i sig. Det är värt att uttala i detta sammanhang att vi förväntar oss att tillsynen genomförs seriöst och med kompetens. Vi står i stället i begrepp att här i riksdagen bifalla folkpartimotionen, vilket innebär att tillsynen inte skall avgiftsbeläggas.

Jag uttalar min tillfredsställelse med detta beslut, och yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Anf. 105 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Vi diskuterar i detta betänkande tillsynen, och framför allt den kommunala tillsynen, enligt djurskyddslagen. I propositionen och i betänkandet står det att den tillsyn som kommunerna utför borde fungera mer rationellt, men man konstaterar att lagen är komplex och att det därför är litet bekymmersamt för kommunerna att klara av verksamheten.

Att lagen är komplex är något som vi här i kammaren får stå för, eftersom vi har antagit den, och den blev som den blev. Men det är naturligtvis för den skull nödvändigt att vi får en ordentlig tillsyn. Nu konstateras både i propositionen och i betänkandet att det råder brist på utbildad personal. Därför måste fler personer utbildas, och det är naturligtvis ett alldeles riktigt konstaterande. Det konstaterandet gjordes när djurskyddslagen antogs för några år sedan. Detta är alltså egentligen inte något nytt, utan den frågan borde redan vara åtgärdad. I en reservation har vi redovisat att vi anser att det måste tas krafttag på detta område, så att tillräckligt många människor utbildas för denna verksamhet.

Vi tycker inte att kommunerna skall ta ut avgifter för den ordinarie tillsynen, alltså för uppsikten över djurskötseln inom kommunerna. Om kommunerna behöver ha ersättning för sin tillsynsverksamhet så får vi lösa den frågan via de handelsgödselavgifter som jordbruket betalar. De avgifterna skall ju användas till miljöåtgärder inom jordbruket. Detta kan ju också anses vara en miljöåtgärd, nämligen för djuren. Det är endast i de fall då särskild tillsyn är påkallad beroende på missförhållanden som jag tycker att man skall ha sådana här avgifter.

En annan fråga som diskuteras i betänkandet är tillsynen av försöksdjur. Regeringen och riksdagen kommer att ändra gällande ordning, om förslaget antas. Förslaget innebär nämligen att hälsoskydds nämnderna fräntas rätten att ha synpunkter på försöksdjurens situation i försökssammanhang. Det anses att den etiska prövning som görs skall vara tillräcklig. Vi delar inte den uppfattningen. Vi anser att det nuvarande systemet skall bibehållas. Det ger ett ökat skydd och en ökad säkerhet och är helt enkelt bättre.

Som Sven Eric Lorentzon påpekade finns ett särskilt yttrande fogat till betänkandet, och det handlar om tillsynen av tävlingshästar. Jag är av den åsikten att vi borde ha följt det förslag som lantbruksstyrelsen framlagt och som innebär att man skall ha särskilt anställda veterinärer för denna tillsyn. På det sättet skulle man kunna få betydligt bättre tillsyn under tävling, träning och även kunna ha en annan kontroll av dopningsanvändningen än den som vi har i dag.

Vi förde en diskussion i utskottet om dessa saker och kom slutligen fram till att vi skulle närmare studera dessa frågor. Kommunerna kanske skulle kunna utnyttja veterinärerna till sin hjälp. Det är möjligt att man kan gå den vägen, men jag tror inte att det blir särskilt bra. I det särskilda yttrandet har vi sagt att vår och lantbruksstyrelsens lösning av frågan måste studeras vid den utvärdering som skall göras. Det var emellertid inte möjligt att vid denna tidpunkt få majoritet i utskottet eller i kammaren för en sådan lösning.

Med dessa ord yrkar jag bifall till våra reservationer med nr 2 och 9. Vi står naturligtvis bakom våra övriga reservationer, men jag yrkar inte bifall till dem.

Herr talman! Det finns fortfarande många som tycker att djurskydd är en lyx som vi kan kosta på oss när vi har klarat av skyddet av människan. Detta är ett uttryck för ett synsätt som bygger på människans överhöghet i förhållande till andra levande varelser. I kraft av vår intelligens och uppfinningsriktighet skulle vi alltså ha moralisk rätt att utnyttja djur för våra syften, i vår tjänst och på våra villkor.

Mot detta synsätt står ett annat, och riktigare menar jag, som bygger på att jorden med sitt myller av liv är en helhet där delarna är ömsesidigt beroende av varandra och där människan måste visa respekt för andra levande varelser. Ett sådant synsätt växer fram och blir allt starkare, och det har också kommit till uttryck i den nya djurskyddslag som riksdagen beslutade om våren 1988.

Men i den proposition som ligger till grund för det betänkande som vi diskuterar nu finns ett förslag som på ett markant sätt bryter mot den nya framväxande synen på djurskyddet. Regeringen föreslår i sin proposition, vilken utskottsmajoriteten samtyckte till, en förändring av 2 § djurskyddslagen. Förändringen innebär att djurskyddet försämras för de djur som utsätts för djurförsök.

Enligt den nuvarande lagstiftningen har miljö- och hälsoskyddsnämnderna rätt att ingripa mot djurförsök som innebär onödigt lidande för djuren. Så har också skett i några mycket uppmärksammade fall. Vi minns säkert allihop fallet med grodorna som skulle få tårna klippta för att de skulle kunna identifieras. I det fallet protesterade miljö- och hälsoskyddsnämnden, den sade nej.

Nu föreslås alltså något som är en effekt av dessa händelser, nämligen att denna möjlighet för miljö- och hälsoskyddsnämnderna att säga nej skall avvecklas. Om en djurförsöksetisk nämnd har tillstyrkt försöket, så skall djuren inte anses vara utsatta för onödigt lidande, skrivs det i propositionen, och det anser också utskottsmajoriteten. Hur det faktiskt förhåller sig med djurens lidande är följaktligen ointressant.

Vi avstyrker förslaget till förändring. Vi anser att verkligheten visar att den ytterligare prövning som miljö- och hälsoskyddsnämnderna kan göra behövs. Jag yrkar alltså bifall till reservation 2 i betänkandet.

Djurskyddet är bara en av många angelägna uppgifter som miljö- och hälsoskyddsnämnden har, och det är en uppgift som tyvärr till följd av bristande resurser – ekonomiska och personella – får stå tillbaka för andra uppgifter. Därför är det bra att det nu markeras i lag att kommunerna skall ha tillgång till personal som är särskilt utbildad på djurskyddsområdet. Men det innebär också att det behövs ytterligare resurser för exempelvis lantbruksstyrelsen för arbetet med utbildnings- och utvecklingsarbete på djurskyddsområdet.

Det föreslås också ett system för hur avgifter skall tas ut i samband med djurskyddstillsynen. Vi menar att detta avgiftssystem borde vara mer genomtänkt än vad det är i propositionen och i betänkandet. Tillsynen utövas ju på myndighetens initiativ, men det är den som så att säga utsätts för tillsynen – det kanske låter negativt men det kan naturligtvis även vara positivt att utsättas för tillsyn – som har att betala kostnaden. Detta öppnar möjlighe-

ter för en viss godtycklighet från myndighetens sida, och det kan leda till att människor upplever att de behandlas orättvist.

En del av verksamheten borde kunna betraktas som en allmän service som bör vara kostnadsfri. Allmänheten skall ha rätt att få viss information från miljö- och hälsoskyddsnämnden i sådana här frågor. Servicefunktionen kan indelas i rent objektsinriktad verksamhet och kontrollfunktion. Den objektsinriktade verksamheten är sådan service som förvaltningen kan ge mig om jag vill använda den som konsult. Då bör jag rimligen betala för denna service.

Kontrollfunktionen innebär att myndigheten skall tillse att människor följer lagar och regler. I normalfallet skall den vara avgiftsfri. Men i de fall då det behövs en uppföljning därför att det exempelvis visar sig att djurskyddet inte varit tillfredsställande, alltså då tillsynen uppklarar missförhållanden, skall kostnaden för kontrollfunktionen tas ut i form av en avgift. Detta är ett mer rimligt sätt att hantera avgiftssystemet.

Men det förslag som framlagts nu tycker vi kan jämföras med hur det skulle vara om man vid hastighetskontroll av biltrafiken hejdade trafikanterna och sade att man har kontrollerat hastigheten och konstaterat att någon kört precis så fort som det var tillåtet att köra, och för denna kontroll skulle trafikanten betala 300 kr. Människor upplever ett sådant system som orimligt, och det är också orimligt att man skall betala för att samhället konstaterar att man följer de lagar och regler som samhället har fastlagt.

Vi anser också att djurförsök bör avgiftsbeläggas i syfte att minska antalet. Avgifterna skall kunna användas för att t.ex. utveckla forskningsmetoder utan djurförsök.

Med det, herr talman, hänvisar jag till vänsterpartiets reservationer och yrkar bifall särskilt till reservation 2 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 107 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Miljöpartiet de gröna välkomnar att regeringen framlagt en proposition i syfte att stärka tillsynen enligt djurskyddslagen. Tyvärr har inte den nya djurskyddslagen förbättrat djurmiljöerna på det sätt som avsågs när lagen antogs. Lagens målsättning har kommit att devalveras när denna lag i lantbruksstyrelsen fått ge vika för ekonomiska intressen.

I dag finns möjligheter för kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnder att förhindra att djurförsök utförs inom den egna kommunen. Det kan ske med hjälp av 2 § i djurskyddslagen, som lyder: Djur skall behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom.

Nu vill utskottsmajoriteten och även regeringen att denna paragraf avskaffas. Därmed försvinner kommunernas möjligheter att förhindra djurförsök som innebär onödigt lidande och sjukdom. Frågan är om regeringen bryr sig om djurens väl och ve. Eller bryr man sig bara om vissa djur?

Bonden får inte ha djur i för små boxar. Man fastställer minimimått för dessa boxar. Men försöksdjur som används för att testa foderstater, t.ex. får med lock på magen och s.k. vombfistlar, får utstå mycket lidande. Förutom sitt redan hårda liv som försöksdjur förvaras de i alltför små boxar. De förnekas utomhusvistelse osv.

Om den nämnda paragrafen avskaffas blir det naturligtvis ännu svårare

att få offentlighet kring djurförsök. Debatten kommer att minska. Är det måhända syftet med det hela?

Är det inte egentligen anmärkningsvärt att hela ansvaret skall läggas på de etiska nämnderna? Hur blir det med uppföljningen? Hur är de etiska nämnderna sammansatta i dag? Protokoll från de etiska nämnderna visar att det förekommer protester, men de som protesterar är nästan alltid i minoritet.

Det kommunala vetot tas bort i alla känsliga frågor, exempelvis frågor som rör miljöförstörande anläggningar och avfallsanläggningar. Detsamma kan också komma att gälla möjligheterna att ingripa mot djurförsök. Jag skulle vilja veta varför. Är anledningen att regeringen vill att djurförsök som utförs inte skall komma till allmänhetens kännedom? Kan man inte försvara den mängd djurförsök som i dag utförs?

Djurskyddslagens grundidé är att djur skall skyddas. Om den lagen tas bort blir det förmodligen ännu svårare att hålla fast vid regeln att djurförsök inte skall tillåtas om alternativ finns. I dag visar det sig att denna regel inte följs.

En mängd djurförsök kan ifrågasättas ur rent etisk synvinkel. Skall djurförsök få ske för ekonomisk vinnings skull, som t.ex. analys av foderstater? Jag tycker att det är ett av de märkligaste försök på djur som jag har sett ur just etisk synvinkel. Jag har tidigare fört en debatt därom med jordbruksministern men kunde inte då få svar på frågan om sådana djurförsök verkligen faller inom ramen för viktiga försök att analysera fodret.

Jag skall i denna sena timme inte dra ut på debatten, även om jag tycker att den borde vara ganska intensiv och inte riktigt så avslagen som den blir så här sent på kvällen. Frågan är faktiskt otroligt viktig. Man vingklipper ju här kommunernas möjligheter att arbeta enligt de intentioner som anges i lagen.

Jag tillstyrker alla våra reservationer men yrkar bifall enbart till reservation 2.

Anf. 108 ÅKE SELBERG (s):

Herr talman! Jag skall i likhet med föregående talare fatta mig kort och inte förlänga debatten i onödan.

Om en djurskyddslag skall fungera på ett bra sätt måste den vara så utformad att den inte bara ger möjligheter att ingripa mot djurplågeri och olika missförhållanden. Den bör i lika hög grad kunna förhindra att djur far illa. Med hjälp av lagen skall också skador kunna förekommas.

Djurhållningen förändras ständigt och kräver därför särskild uppmärksamhet. De olika produktionsområdena ställer allt högre krav på de enskilda individerna. Allt fler människor skaffar sig sällskapsdjur, ett intresse som har blivit allt större. Samtidigt står det klart att människor skaffar sig bättre kunskaper på området.

Den djurskyddslag som nu gäller antog riksdagen våren 1988 under relativt stor samstämmighet här i kammaren, och det var bra. Frågan om tillsynen av djurskyddet fick dock inte sin slutliga lösning genom den nya lagen. Slutlig ställning skulle därefter tas till frågan om vilken myndighet som hade

att svara för tillsynen. Lantbruksstyrelsen fick i uppdrag att undersöka hur tillsynen kunde förstärkas, och det har man också gjort.

I propositionen och i betänkandet slås fast att de lokala hälso- och miljöskyddsnämnderna skall vara tillsynsmyndigheter. På så sätt kommer också tillsynen att ske på nära håll. Men en fungerande djurskyddstillsyn förutsätter att kommunerna tar till sig utbildad personal t.ex. genom att anlita veterinärer. Men de måste också se till att den egna personalen utbildas. Över huvud taget måste det finnas tillgång till kompetenta människor på området.

Tävlingsverksamhet med hästar är en av de frågor som har varit föremål för en ingående diskussion. För att få tillsynen så samlad som möjligt föreslås i propositionen att tillsynen skall läggas på kommunerna utom vid tävlingsfall då utsedda banveterinärer har hand om tillsynen. Det är väl närmast av den orsaken att en så stor del av hästarna inte finns i anslutning till stallarna på travbanorna, utan kommer från alla möjliga områden där de sköts och handhas.

En förutsättning för en meningsfull och bra tillsyn är ju också, självfallet, att de personer som skall utföra jobbet har tillräckliga kunskaper för att klara sina uppgifter, eftersom tillsynen inte enbart gäller att kontrollera bestämmer och föreskrifter, utan också många gånger innebär självständiga bedömningar om djurens förhållanden. För att klara sina uppgifter måste, som jordbruksministern också säger och som nu utskottet ställer sig bakom – utbildningen av personalen vid kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnder fullföljas och förbättras.

I och med dagens beslut får kommunerna möjligheter att ta ut avgifter för sina tjänster. Det bör medföra att kommunerna också kan skaffa sig de resurser som behövs för att utöva tillsyn. Nu krävs också att kommunerna prioriterar djurskyddet på ett bättre sätt än som kanske varit fallet hittills.

Jag vill, herr talman, med det anförda yrka bifall till jordbruksutskottets betänkande 23 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 109 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Jag tycker det var ganska anmärkningsvärt att Åke Selberg inte med ett ord berörde borttagandet av möjligheten för kommunerna att ingripa mot djurförsök och att ha kvar den övervakning som funnits. Jag skulle gärna vilja veta varför det är så viktigt att ta bort denna möjlighet. Hur skall man kunna kontrollera uppföljningen av detta när man inte har denna möjlighet från kommunens sida?

Anf. 110 ÅKE SELBERG (s):

Herr talman! De etiska nämnderna kommer att få en mycket bred samsättning av lekmän, forskare och försöksdjurspersonal. Det gör att de kommer att representera ett mycket brett kunnande. Dessutom är det så att i samband med försöket, med förvaring och skötsel, utövas den tillsynen av kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnd. Både i propositionen och i utskottet har man ansett att detta är en tillräcklig prövning.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 12 juni.)

Föredrogs

finansutskottets betänkande

1989/90:FiU37 Betalningar till och från utlandet (prop. 1989/90:135).

*Betalningar
till och från
utlandet*

Anf. 111 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Utvecklingen mot fria kapitalrörelser går nu snabbt i industriländerna. Ett viktigt inslag i det europeiska integrationsarbetet är att avveckla hinder för kapitalets rörlighet. Om Sverige menar allvar med talet om att skapa så nära relationer som möjligt till EG, måste vi också vara beredda till anpassningar på detta område.

Sedan några år tillbaka har avregleringen på det valutapolitiska området varit snabb även i Sverige. Regeringen hävdar i proposition 135 att valuta-regleringen nu slutligt skall avskaffas. Men den käcka parollen stämmer inte med de förslag som samtidigt läggs fram. På två punkter har vi moderater motionsvis riktat kritik just på den grunden att avregleringen inte blir fullständig. Vår första invändning gäller förslaget att den nya beredskapslagen om valutareglering skall kunna användas inte endast under säkerhetspolitiska kriser och i krig utan även när valutamarknaden i fredstid utsätts för allvarliga störningar.

Det ligger nära till hands att dra en parallell till förslaget om ny prisregleringslag i höstas. Då ville regeringen behålla en möjlighet att tillgripa regleringsvapnet även vid varuknapphet till följd av annan utomordentlig händelse än krig eller krigsfara. Samtidigt antyddes det dock att man knappast kunde föreställa sig de omständigheter under vilka denna undantagsklausul skulle åberopas. Men redan några månader senare införde regeringen ett totalt pris- och hyresstopp som ett led i ett – som det skulle visa sig – fullständigt misslyckat krispaket. Sedan priserna hade stigit i alldeles ovanligt snabb takt till följd av politiska beslut om skattehöjningar, avvecklades pris- och hyresstoppet under tämligen nesliga former långt före den ursprungligen avsedda tidpunkten.

Det som inträffade med stöd av den nya prisregleringslagen ger anledning att förebygga en upprepning på det valutapolitiska området. Vi moderater anser att störningar på valutamarknaden skall mötas med marknadskonforma ekonomisk-politiska åtgärder. En anknytning till EMS – det europeiska monetära systemet – skulle underlätta försvaret av kronan i orostider.

Än allvarligare restriktioner på valutaområdet föreslås i den tilltänkta lagen om betalningar till och från utlandet. Sådana transaktioner, liksom hantering av utländska värdepapper, skall förbehållas auktoriserad svensk valutahandlare. Dessutom behålls förbudet mot att betala mer än 3 000 kr. i årspremier för utländsk livförsäkring. Den uppgivna motiveringen är att dessa begränsade föreskrifter behövs för insamlingen av erforderlig statistik och för en effektiv skattekontroll. Men inget tvivel kan råda om dessa begränsningars oförenlighet med strävan till fria kapitalrörelser över gränserna. Resultatet blir att valutaregleringen återinförs bakvägen.

I de pågående förhandlingarna mellan EFTA och EG om upprättandet av ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES) har Sveriges utrikeshan-

delsminister uttryckt ambitionen att förbehålla sig så få undantag från EGS regelverk som möjligt. Regeringens förslag i propositionen är mot denna bakgrund mycket överraskande. Det framgår av texten att man är fullt medveten om att de föreslagna reglerna inte klarar en granskning från denna synpunkt. Det heter också att de torde behöva omprövas inom kort. Utskottsmajoriteten – alla andra partier än moderaterna – instämmer i detta uttalande.

Det finns verkligen skäl att ställa frågan varför man på detta sätt med berått mod går in för en nyordning som man vet inte kan bli särskilt långlivad. En annan sak hade det möjligen varit, om man hade ännu någon tid behållit ett sedan tidigare gällande regelsystem, som så småningom skulle ändras. Men att nu lägga fram ett nytt förslag om begränsningar för kapitalets fria rörlighet är verkligen att sända fel signal till våra förhandlingsmotparter i EES-processen.

Herr talman! När principbeslutet togs här i riksdagen om att avveckla valutaregleringen, uttalade jag i kammardebatten att detta också innebar ett beslut att sänka Sveriges rekordhårda skatte tryck och att anpassa våra skatteregler till förhållandena i omgivande länder, inte minst på kapitalbeskattningens område. Det kommer att visa sig omöjligt att bibehålla så starkt avvikande regler som vi nu är i färd med att införa. Resultatet blir endast att den flykt av placeringskapital som redan är i full gång fortsätter och förstärks. Det är, som vi har påpekat i vår motion, numera fullt möjligt att packa en resväska full med sedlar och flytta dem till ett annat land, så länge dessa pengar är avsedda för konsumtion. Däremot är och förblir det förbjudet att investera eller spara dem genom att t.ex. köpa värdepapper eller sätta in dem på bank. Denna skillnad i synsätt och behandling kan inte annat än framstå som stötande för rättskänslan.

Till en del kan utformningen av den föreslagna betalningslagen inte uppfattas som annat än ett uttryck för strävan att låsa in sparkapital i Sverige. annars går det helt enkelt inte att förklara exempelvis föreskriften, som jag nämnde, att man inte får betala mer än 3 000 kr. per år i premie till utländskt livförsäkringsbolag. Men denna metod att styra kapitalströmmarna är redan i dag verkningslös. Även om resultatet blir det åsyftade, nämligen att premien betalas in till svenskt försäkringsbolag, placerar detta bolag i sin tur medlen utomlands i aktier eller fastigheter. För närvarande tycks de svenska försäkringsbolagens hela utrymme för nyplaceringar och mera därtill utnyttjas för investeringar i andra länder. Svårigheterna för småsparare att fritt handla med aktier utomlands kringgås också genom alla de utlandsfonder som nu startas i rasande takt, och där svenska skattemyndigheter går miste om möjligheterna att exempelvis ta ut kapitalvinstskatt i samband med omplaceringar.

Dessa aktuella företeelser understryker, enligt min mening, nödvändigheten av att den svenska skattelagstiftningen harmoniseras med förhållandena i omvärlden. Detta gäller inte bara tekniska frågor som skatteunderlag m.m. utan även nivån på skatteuttaget. Det nu framlagda förslaget om införande av en källskatt uppgående till 30 % på kapitalinkomster ger mig anledning att påminna om att liknande försök i andra länder har framkallat en kapitalflykt som framtvingat en skyndsam reträtt från lagstiftarens sida. Mest upp-

märksammat är kanske införandet av en källskatt på 10 % i Tyskland för drygt ett år sedan. Det ledde till att småspararna i stor omfattning flyttade sina banktillgodohavanden till Luxemburg. Resultatet blev att den ansvarige finansministern fick ersättas med en ny och att den nytillkomne efter endast några månader fick återkalla bestämmelsen på ett så definitivt sätt att även tankegångar om en källskatt inom hela EG på 15 % måste skrinläggas. Men även finska och österrikiska politiker har bränt fingrarna rejält när de har försökt beskatta sina väljares sparmedel. En källskatt på kapitalinkomster och även på kapitalvinster med hela 30 % framstår som helt omöjlig i perspektivet av fria kapitalrörelser inom ramen för ett finansiellt integrerat Europa.

Det enda säkra sättet att i längden klara skattekontrollen är således att anpassa den svenska kapitalbeskattningen till vad som gäller i andra länder. Detta är också en förutsättning för att vi skall kunna undvika att en stor del av det kapital som är tillgängligt för långsiktiga placeringar försvinner ur Sverige. Som vi moderater ser saken är den föreslagna betalningslagen ett återfall i förlegat regleringstänkande. Visserligen kan detta återfall inte bli särskilt långlivat, men just därför finns det skäl att helt avstå från denna omväg och att i stället utforma en ordning som står i samklang med aktuella liberaliseringssträvanden inom OECD och EG.

Med det anförda yrkar jag, herr talman, bifall till reservationerna 4 och 6. Eftersom vi moderater inte ser någon nämnvärd nytta med att fila på kantigheter i den föreslagna betalningslagen utan vill ha en helt annan lösning, kommer vi att avstå från att rösta vid eventuella voteringar om folktopartireservationerna 9, 10 och 11.

Anf. 112 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! När Sveriges valutarestriktioner i praktiken nästan upphävdes för snart ett år sedan – efter 50 års varaktighet – hälsades detta med stor glädje av alla anhängare av marknadsekonomi och rationell internationell arbetsfördelning. De flesta hoppades att friheten för svenska företag och individer att investera utomlands skulle kompenseras av att utlänningar skulle utnyttja sina nyvunna möjligheter att investera här i Sverige. Så blev det inte. Mot svenska investeringar utomlands under det senaste året på runt 50 miljarder kronor står utländska investeringar i Sverige på blygsamma 5 miljarder kronor.

Svenska företags utlandsinvesteringar kan i stor utsträckning hänföras till de många osäkerheterna om vart Sveriges ekonomi är på väg – hur Sveriges anslutning till EG kommer att se ut, hur energipolitiken kommer att påverka priser och eltillgång samt hur vår lönebildning kommer att påverka kostnadsläget. Men när det gäller utlänningars vilja att investera i Sverige tillkommer ett annat moment – många utländska företag anser att Sverige fortfarande har mer eller mindre socialistiska restriktioner som nu och i framtiden begränsar deras rörelsefrihet om de investerar här. Industriministerns många uttalanden om kollektivt ägande och nationellt kapital bidrar till att öka de utländska företagens misstro mot Sverige.

Mot denna bakgrund är det extra olyckligt om man tror att en valutareglering kan återinföras på ganska lösa grunder. Utskottsmajoriteten föreslår att

valutareglering kan införas vid krig eller krigsfara. Ingen har någon invändning mot det. Men därutöver föreslås det att valutareglering kan införas om det föreligger allvarliga störningar. Det är naturligtvis en bedömningsfråga om en sådan situation anses föreligga. Jag anser att farhågorna för ett alltför lättsinnigt återinförande av valutaregleringen kan begränsas om man skriver in i lagen att valutareglering i fredstid får införas endast om *synnerligen* allvarliga störningar till följd av utomordentligt stora kortfristiga kapitalrörelser skulle uppstå. Detta går något längre än undantagsklausulen i EGs slutliberaliseringsdirektiv. Det är motiverat mot bakgrund av Sveriges långa historia med valutareglering och för att tydliggöra Sveriges vilja att lösa interna problem med intern anpassning.

Med hänsyn till att utskottsmajoriteten faktiskt mycket tydligt skriver i texten att ett återinförande av valutaregleringen skulle omöjliggöra Sveriges strävanden att närma sig EG och att det krävs en långsiktig inriktad ekonomisk politik som i förening med riksbankens penningpolitik inger förtroende, kan jag faktiskt inte förstå varför inte socialdemokraterna kunde acceptera folkpartiets förslag om tillägget av ordet *synnerligen*.

I betänkandet föreslås också en lag om betalningar till och från utlandet. Jag menar att den behövs av hänsyn till skattekontroll och betalningsbalansstatistik. Innebörden av betalningslagen är i korthet att alla större betalningar måste ske genom en auktoriserad valutahandlare. Detta är i praktiken ett monopol, vilket folkpartiet ogillar. Vi har emellertid respekt för behovet av skattekontroll – uppenbarligen i motsats till Lars Tobisson – men hoppas att det internationella samarbetet kommer att utvecklas snabbt på detta område. När så har skett hör betalningsmonopolet omedelbart avskaffas. Det är bra att utskottet slår fast att reglerna behöver ses över inom en relativt snar framtid.

Herr talman! Det som hos många människor uppfattas som betalningar till och från utlandet – nämligen växling av pengar – berörs inte i betänkandet. Detta beror på att växling av kontanter inte klassificeras som betalning till eller från utlandet utan just som växling. Verksamheten vid växlingskontor berörs alltså inte av den nya lagstiftningen utan kommer att kunna ske på precis samma sätt som i dag.

Folkpartiet har ytterligare några reservationer där vi föreslår ett antal mindre men viktiga uppmjukningar i lagstiftningen. Vi anser t.ex. inte att riksbanken bör få fortsätta att använda s.k. valutalimit, och vi anser att man redan nu bör börja använda enkäter i stället för betalningsblanketter för statistikändamål.

Av hänsyn till kammarens arbetssituation skall jag emellertid inte orda mer om detta och begränsa mig till att yrka bifall till reservation 5.

Anf. 113 MAGGI MIKAELSSON (v):

Herr talman! Så skall riksdagen äntligen avskaffa valutaregleringen, äntligen enligt någras uppfattning. Utskottet slår fast "att det inte får råda något tvivel om att ett i princip oåterkalleligt steg har tagits mot en verklig avreglering och en marknadsorienterad styrning av kapitalrörelserna".

För att förklara varför man ändå vill behålla möjligheten att tillgripa valutareglering i t.ex. krissituationer och även i andra sammanhang hänvisar

man till att propositionens lagförslag är utformat i nära överensstämmelse med den undantagsklausul som finns intagen i EGs slutliberaliseringsdirektiv. Jag vet inte vem man vill beveka med den skrivningen. Det torde vara en tidsfråga innan den socialdemokratiska regeringen följer efter moderaterna, backar på neutralitetskravet och kräver medlemskap i EG. Man har hört sådana tongångar.

Vi i vänsterpartiet vet att valutaregleringen i dag inte är något effektivt medel för att begränsa och styra kapitalrörelser. Vi kan konstatera att kapitalismen har nått till det utvecklingsstadium då det är svårt att föra en nationellt självständig politik. Kapitalismen har förvisso inneburit teknisk utveckling och ökat välbstånd i vissa delar av världen. I andra delar har den lett till underutveckling, stagnation och tillbakagång.

Det som vi i vänsterpartiet anser vara avgörande för Sveriges nationella självständighet är att näringslivet har en hög teknisk och kunskapsmässig nivå, att forskningen är framstående och att det finns ett nationellt uthålligt kapital som kan säkra nödvändiga strategiska investeringar i Sverige. Hittills har utvecklingen ju inte varit sådan. Tvärtom har den liberalisering som skett försvårat möjligheten att föra en aktiv politik mot ett ökat negativt internationellt beroende. Man kan t.o.m. säga att den svenska politiken har varit ett stöd till en stegvis utflyttning av näringslivets investeringar liksom andra kapital- och portföljtransaktioner.

Man kan också ha synpunkter på tidpunkten för avregleringen. Valutakommittén ansåg i sitt slutbetänkande att man inte skulle tänka på några omfattande liberaliseringar förrän vi hade ett stabilt och växande överskott i bytesbalansen. Det är inte precis vad man kan säga om det läge som vi har i dag.

Att behålla valutaregleringen skall inte vara ett självändamål. Vi anser därför att det behövs en utredning om hur man skall finna mer effektiva redskap för att Sverige skall kunna bedriva en självständig stabiliseringspolitik och stärka vårt nationella oberoende. Vi tycker att den befintliga valutaregleringen skall behållas i avvaktan på vad en sådan utredning kan ge.

Statistiska centralbyrån har gett uttryck för farhågor att kvaliteten på statistiken skall försämrats efter en avreglering. Den bedömningen gör man utifrån andra länders erfarenheter och egna tidigare erfarenheter.

Vänsterpartiet står bakom två reservationer i detta betänkande, och jag yrkar bifall till reservation 3.

Anf. 114 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Vi står inför politiska beslut som kan bidra till att öka det ekologiska förfallet och leda till att våra sociala system kommer att degraderas.

Vi är inne i en process då snart allt i samhället skall anpassas till EG och den stora västeuropeiska marknaden.

Den slopade valutaregleringen är ett exempel på denna anpassning. Syftet var att se till att kapitalägarna kan röra kapitalet helt utan hinder mellan länderna.

Rörligheten kräver att skattelagstiftningen, som Lars Tobisson mycket riktigt påpekade, harmoniseras mellan länderna så att det föreligger obetyd-

liga eller inga skillnader. Finns det skillnader dras kapitalet till de länder som upplevs som skatteparadis för kapitalet.

Harmoniseringen av skattelagstiftningen gäller all skattelagstiftning. Det är i det ljuset som vi skall se den stora skattereformen, som vi skall fatta beslut om i nästa vecka. De kraftiga marginalskattesänkningarna som gynnar de välbeställda skall betalas med den breddade momsbasen. Det sker en omfördelning av skattebördan till de mindre bemedlades nackdel. De skall tvingas till att arbeta mera och intensivare för att klara sin ekonomi. Arbetskraftsutbudet skall ökas för att vi skall kunna konsumera mera och öka penningomsättningen.

De svenska momssatserna är långt högre än de som råder inom EG. Vid anpassning måste de svenska momssatserna sänkas. Att detta är på gång redan före ett eventuellt EG-avtal kan utläsas av en intervju med den lyckliga Anne Wibble i Nya Lidköpingstidningen den 5 juni 1990, där hon säger att det nu är dags att sänka kapitalskatterna och momsen. Eftersom vår socialdemokratiska regering är helt i händerna på Wibble och folkpartiet kommer vi snart att få se denna förändring.

En sänkt kapitalbeskattning gynnar ett fåtal i samhället. Sänkt moms drabbar ett flertal i samhället genom det stora skattebortfallet som en anpassning skulle innebära. Tal på mellan 40 och 50 miljarder per år har nämnts. Så stora intäktsbortfall slår hårt på den sociala sektorn och den offentliga sektorn. Vi får därför räkna med betydande problem framöver, om vi vill bibehålla vård och omsorg på de nivåer som vi hitintills har bestämt oss för att ha. Än finns det inga uttalanden från ledande politiskt håll om en förestående degradering av de sociala systemen. Det är troligen bara en tidsfråga.

En sänkt moms innebär samtidigt en kraftig ökning av konsumtionskraften i samhället. Eftersom ökad konsumtion ger ökad materiell förbrukning och därmed ökar miljöförstöringen, säger miljöpartiet nej till en framtida momsanpassning till EG-nivåer också av det skälet. Till detta kommer den uttalade viljan att frikoppla riksbanken från riksdagen och det politiska inflytandet. Tanken är att riksbanken självständigt skall föra den ekonomiska politik som är möjlig genom att inflationsskydda kronan och genom att balansera med ökad arbetslöshet. Vid ökad arbetslöshet hålls lönekrav och därmed inflation tillbaka. De demokratiska processerna verkar man vilja sätta ur spel.

Anne Wibble är lycklig enligt intervjun därför att hon har tvingat regeringen att acceptera 95 % av folkpartiets ekonomiska politik. Att tvinga det största minoritetspartiet till en ekonomisk politik, som går på tvärs med hela dess uttalade ideologi för vilket det har arbetat i hundra år är en bravad. Att hon är lycklig är förståeligt. Hennes lycka delas säkert av ett antal stora kapitalägare. Det finns plats för en kvinna i år när årets svensk skall krönas.

Däremot är nog lyckan inte särskilt stor hos dem som värnar om våra ekologiska system och vår framtid och inte heller kommer de som drabbas av nedskärningarna i den offentliga sektorn att vara lyckliga. Vad har då den avskaffade valutaregleringen lett till? Jo, till att vi har fått ett enormt flöde av kapital till de lukrativa och spekulativa fastighetsmarknaderna på kontinenten, att det inte blir intressant att satsa på långsiktigt industriellt resurs-

snålt byggande och på de nödvändiga miljöinvesteringarna. De skulle inte vara konkurrenskraftiga nog; kapitalavkastningen når inte samma höjder som när man spekulerar. Det har lett till att kapitalhanteringen blir utomordentligt kortsiktig och att vi får en oansvarighet för allt utom för själva "kapitalförmerandet".

Dessa snabba penningflöden kommer att komma i konflikt med normala demokratiska långsiktiga utvecklingsprocesser och kan medföra en otillbörlig yttre styrning av länders framtid, en styrning som inte grundar sig på folkets uttalade vilja utan på en liten, ofta främmande, elits vilja att snabbt bli ännu mera förmögen.

Att industriinvesteringarna i Sverige har gått ner är inte ett primärt utslag av misstro mot Sverige som industriland. Det beror främst på två saker: den slojade valutaregleringen och bristen på arbetskraft.

Vem vill satsa pengar på nya produktionslinjer i ett land där det inte går att få tag i arbetare? Nej, då satsar kapitalägarna hellre sina pengar i länder där man köar för arbete och ställer låga krav på betalning och arbetsmiljö och där en spekulativ fastighetsmarknad ger snabba vinster.

Kapital är resultatet av många människors arbete. Vi kan med fog fråga oss om det är denna kapitalflykt och skingring av arbetsresultat som var slutmålet för den svenska modellen.

Vi i miljöpartiet de gröna vill att det av följande grundläggande skäl skall finnas en valutareglering: det ekologiska förfallet, den sociala dimensionen och den självständiga ekonomiska politiken.

Vi vill ha en valutalag som begränsar kapitalets rörlighet av ekologiska och sociala skäl. Till denna kopplas en beredskapslag som medger undantag under specificerade förhållanden, nämligen under förutsättning

att vi har lyckats bromsa det globala ekologiska förfallet,

att vi kan se till att ett ekologiskt återuppbyggnadsarbete är i gång och att detta ser ut att lyckas,

att vi kan se att en rättvisare fördelning av resurser över hela världen har påbörjats,

att vi kan se att den svenska ekonomin är i god balans och att den inte utsätts för störningar samt

att vi inte har ett bytesbalansunderskott under en längre tid här i Sverige.

Vi i miljöpartiet de gröna anser dessutom att det är viktigt att eftersträva en så stor frihet som det över huvud taget är möjligt att uppnå i den ekonomiska politiken. Utan frihet har vi inga möjligheter att bedriva en inrikespolitik enligt de värderingar och de önskemål som vi har i Sverige.

Det pågår nu en egendomlig utförsäljning så att säga av det eget svenska – den svenska modell för socialt ansvarstagande som vi alla har haft anledning att vara mycket stolta över. Det gäller då den svenska modell som socialdemokraterna och fackföreningsrörelsen har kämpat för under många år och under hårt motstånd från de borgerliga partierna – en modell som man borde vara stolt över.

Nu finns risken att man börjar avveckla denna med hjälp av den slojade valutaregleringen och skatteomläggningen, under trycket från folkpartiet och moderaterna. I all tysthet pågår det ett systemskifte utan like.

Vad som sker är att det förs moderat politik utan att moderaterna behöver vara med. Det är inte att undra på att Bildt inte ville vara med och bilda regering i vintras – folkpartiet och socialdemokraterna står ju för det grundläggande ekologiska och sociala nedbrytningsarbetet. När detta är klart är det bara att ta över efter de partier som totalt har förlorat sin trovärdighet på vägen.

Det är hemskt att bevittna en process som innebär att sociala system planmässigt kan börja brytas ned samtidigt som processen förvärrar vår miljösituation och våra möjligheter på lång sikt att överleva.

Det är sorgligt att riksdagen inte är villig att lyssna till varningsorden om pågående ekologiska kollapsar och därmed inte är beredd att handla i landets, medborgarnas och den internationella solidaritetens intresse.

Den föreslagna valutalagen är, i mitt tycke, ett led i en långsiktig politik som syftar till ekologisk kollaps och ökade sociala orättvisor. Därför avvisar vi propositionen och betänkandet och vill att regeringen kommer tillbaka med ett förslag om en bibehållen valutareglering och en beredskapslag i enlighet med de kriterier som vi i miljöpartiet de gröna har föreslagit.

Avslutningsvis yrkar jag bifall till miljöpartiet de grönas reservationer 2 och 8.

Anf. 115 ARNE KJÖRNSBERG (s):

Herr talman! I slutet av maj förra året beslutade riksdagen att tiden för valutaregleringen skulle förlängas med ett år. Det sakliga skälet till den förlängningen var inte att man strävade efter att upprätthålla det materiella innehålllet utan det var att vi därmed skulle skapa den tidsfrist som behövdes för att hitta former för skattekontroll och statistikunderlag på annat sätt än genom de föreskrifter som valutaregleringen gav.

Nu har vi fått regeringens förslag, och riksdagen står inför att fatta beslut.

Valutaregleringen, som återfinns i valutalagen från 1939, Carl Frick, ersätts av en lag om valutareglering. Det handlar om en ren beredskapslag. Denna skall kunna tillämpas under säkerhetspolitiska kriser och i krig. I fredstid skall lagen kunna sättas i kraft efter framställning från riksbanksfullmäktige om "valutamarknaden och valutapolitiken utsätts för allvarliga störningar till följd av utomordentligt stora kortfristiga valutärörelser", som det står i 1 § i lagförslaget.

Anne Wibble vill att det i stället för allvarliga störningar skall stå synnerligen allvarliga störningar. Hon kommer själv med motargument när det gäller EGs slutliberaliseringsdirektiv. Det rätta ordet finns inte med. Men vi tycker faktiskt inte att det finns anledning att gå längre. I stället tycker vi att det finns goda skäl att ha samma tillämpning som övriga länder i Europa.

För att vinna tid i debatten skall jag försöka att göra aktuella kommentarer med anledning av vissa uttalanden som har gjorts här.

Kraven på skattekontroll och statistik skall tillgodoses genom en ny lag benämnd *Betalningar till och från utlandet* – eller *betalningslagen*, som den allmänt kallas.

Från alla håll kommer det invändningar mot förslagen – om man får uttrycka sig så slarvigt. Inom vänsterpartiet och miljöpartiet anser man, som vi har hört, att valutaregleringen skall behållas. Man anser – i varje fall gör

Carl Frick det – att den också skall tillämpas striktare än vad som för närvarande är fallet. Det finns olika utgångspunkter för resonemanget. Inom vänsterpartiet noterar man – kanske är det t.o.m. så, att man håller med om detta – att valutaregleringen, i varje fall inte på senare år, nämnvärt har vidgat landets penningpolitiska beroende. Det är faktiskt inte fråga om ”gamla skivbekanta”, utan här är det fråga om någonting nytt från vänsterpartiets sida. Jag tror inte att det har något att göra med det partiets namnbyte. I varje fall är det fråga om ett nytt ställningstagande. Miljöpartiet vill av ekologiska och sociala skäl ha kvar valutaregleringen för att kunna begränsa kapitalets rörlighet. I det avseendet hade Carl Frick en målande beskrivning. Problemet är bara att Carl Frick inte har kunnat förklara för mig – ja, jag tror att han inte ens har tänkt igenom detta – hur han med hjälp av valutaregleringen kan uppnå de i och för sig viktiga mål som man har satt upp.

När det gäller folkpartiets invändningar gör jag tolkningen att dessa inte är av principiell natur. Snarare är de av teknisk natur.

Moderaterna däremot vill inte under några som helst omständigheter att valutalagen skall användas i fredstid. Dessutom avvisar de förslaget till betalningslag. Lars Tobisson har utförligt redogjort för detta. Han sade – och det kan man läsa både i motionen och i reservationen – att det här är ett exempel på förlegat regleringstänkande.

Jag har inte för avsikt att fingranska varje reservation. I stället försöker jag att begränsa mig till de stora frågorna.

Först något om moderaternas huvudinvändning, såsom jag har uppfattat denna.

Man vill inte att valutalagen under några som helst förhållanden skall kunna sättas i kraft i fredstid. Det spelar ingen roll vilka påfrestningar eller störningar som vårt land utsätts för. Bort med den! säger moderaterna. Utskottets majoritet delar den uppfattning som redovisas i propositionen. Avregleringen har så att säga kommit för att stanna. Det är ett besked så gott som något till alla här i kammaren. Men det här är också ett besked som, skulle jag vilja säga, vårt land vill ge. Det är ett oåterkalleligt steg. Regleringen tas alltså bort.

Trots att detta är sagt kan man faktiskt inte, Lars Tobisson, bortse från att det kan inträffa extraordinära händelser som faktiskt inte kan bemästras med det som ni moderater kallar för marknadskonforma åtgärder. Det här gäller i mycket extrema krissituationer. Att sådana kan bli verklighet har man förutsett inom EG. I EGs slutliberaliseringsdirektiv har man därför infört en undantagsklausul, och det är den som propositionen ansluter sig till. På detta sätt visar vi klart och tydligt att Sverige i framtiden *inte* kommer att använda valutaregleringen på annat sätt än vad EG-länderna kommer att göra. Vi behöver dock inte gå längre än dessa.

Det här har jag redan berört i min kommentar beträffande Anne Wibbles förslag om tillägget av ordet synnerligen. Härav följer skrivningen om ”utomordentligt stora kortfristiga kapitalrörelser”. I en sådan situation skall åtgärderna i fråga kunna vidtas även i fredstid.

Så några kommentarer till vänsterpartiet och miljöpartiet. Som jag tidigare har sagt, och detta har också mina värderade kolleger i dessa båda partier framfört, vill man behålla valutaregleringen. Ni har olika utgångspunk-

ter. Men jag tar mig ändå friheten att bemöta er samtidigt och på ungefär samma sätt.

Vänsterpartiet säger i sin motion: "Den nuvarande valutalagstiftningen är med tidens utveckling inget effektivt medel att begränsa och styra kapitalrörelser." Det är så sant som det är sagt, Maggi Mikaelsson! Dessutom har regleringen inte fungerat lika för alla. Stora och små företag har berörts på olika sätt av regleringen. Stora och extremt exportinriktade företag har inte alls berörts, om de inte har velat beröras. Det principiella skälet till utskottsmajoritetens negativa inställning till vänsterpartiets krav på utredning om "mer effektiva metoder för att föra en självständig stabiliseringspolitik" är att vi tycker att principerna om fri handel är bra. Vi vill inte resa barriärer. Därför säger vi nej till vänsterpartiets krav på utredning.

Herr talman! Jag skall säga några ord om betalningslagen. Riksdagen har tidigare sagt att det när avvecklingen av valutaregleringen fullföljs är viktigt att kunna upprätthålla en god skattekontroll och att ha en bra statistik över utrikesbetalningarna. Den lag om betalningar till och från utlandet som riksdagen nu har att ta ställning till är avsedd att tillgodose dessa krav, som riksdagen tidigare har framställt.

Moderata samlingspartiet och miljöpartiet begär att förslaget om betalningslag skall avslås – av olika skäl, gissar jag. Moderaternas argument framgår bäst av deras motion, där de skriver: "Då statistikinsamling med fördel kan ske genom urvalsförfarande, är det uppenbart" – och här kommer nyckelmeningen – "att det främsta skälet till alla dessa inskränkande föreskrifter är önskemålet att upprätthålla en effektiv skattekontroll."

Ja visst, Lars Tobisson! Är det då något fel med god skattekontroll? Uppenbarligen tycker ni moderater att det är fel. Vad ni egentligen säger är ju att skattekontrollen spelar ingen roll, eller i varje fall liten roll, när det gäller betalningar till och från utlandet. I och för sig har jag annat tidigare att ni moderater tycker så, men här står det i klartext i era egna skrivelser, och det är bra.

Det vore naturligtvis bättre om skattekontrollen kunde upprätthållas genom ett vidsträckt och helst heltäckande internationellt samarbete, men eftersom detta ännu inte finns är det enligt vår mening nödvändigt med inhemska regler.

När Europaråds- och OECD-konventionen om handräckning i skatteärenden trätt i kraft bör det, enligt propositionen, vara tillåtet att göra betalningar till eget inlåningskonto i de länder som godkänt konventionen och som lämnar kontrolluppgifter till svenska skattemyndigheter. Vi får avvakta detta, och därför är det, enligt majoritetens uppfattning, lämpligast att regeringen i förordning meddelar de undantagsbestämmelser som kan vara lämpliga. Jag säger detta speciellt till Anne Wibble.

Om inte annat så för att vara artig mot fru Wibble, vill jag säga några ord om förslaget att valutahandlare skall lämna kontrolluppgifter om betalningar till och från utlandet om dessa överstiger 50 000 kr. Dessutom skall kontrolluppgifter lämnas om mindre betalningar, om dessa är delbetalningar av en summa som är större än 50 000 kr.

Folkpartiet tycker inte att det är rimligt att kräva att valutahandlare skall ta reda på om det är fråga om en delbetalning och vill därför inte att detta

krav skall ställas. Majoriteten tycker att denna bestämmelse är nödvändig, då luckorna annars skulle bli för stora för dribblande och trixande.

Innan jag slutar skall jag för vinnande av tid kommentera något av det som har sagts.

Lars Tobisson talar med stor glädje i rösten om att tanken på källskatt på kapital har fått skrinläggas i EG. Ja, det talar för sig självt.

Jag anade i senare delen av Anne Wibbles anförande, där hon kommenterar industriministerns uttalande, ett närmande till den nya företagsorganisation som har bildats i dag, med dess närmast otäcka propaganda mot Runc Molin och där man bl.a. ser taggträden och murarna. Jag hoppas att Anne Wibble inte skall falla in i det här otäcka sättet att argumentera.

Jag vill säga till Carl Frick att vi inte för en skattedebatt i dag. Om Carl Frick ännu inte har snappat upp det kommer han inte att ha gjort det på onsdag heller, dvs. att vi med den nya skattereformen skall sänka skatten på arbete och höja skatten på kapital. Det är några dagar kvar, och om Carl Frick vill kan han få litet privatundervisning. Jag kan gå igenom skatteförslaget med honom, så att han inte gång på gång skall stå i denna talarstol och säga saker som inte är verkliga.

Jag kan bara lugna Carl Frick med att vi socialdemokrater inte kommer att medverka till att sälja ut den svenska modellen. Däremot är inte den svenska modellen en gång för alla given. Den måste ständigt vinnas på nytt, precis som demokrati och frihet. Den är inte stereotyp. Det finns skäl att göra förändringar, eftersom verkligheten förändras. Vi kommer alltså inte att sälja ut den. Carl Frick, inte ens till Anne Wibble – men jag tror inte att hon vill köpa den.

Med det här vill jag yrka bifall till utskottets hemställan, och därav följer avslagsyrkande på reservationerna.

Anf. 116 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Först vill jag vända mig till Arne Kjörnsberg, som framhåller betydelsen av att man nu har en beredskapslag som kan användas även i mycket extraordinära situationer. Han kommenterar inte den parallell jag drog med prisregleringslagen, om vilken precis samma argument anfördes, nämligen att den behövdes även i situationer av ej krig eller krigsfara. Bara några månader senare kom, trots att man hade sagt att det var nästan omöjligt att det kunde inträffa, ett allmänt prisstopp. Nu blev detta ingripande helt verkningslöst, då det riktade sig mot politiskt beslutade prishöjningar, som infördes samtidigt som prisstoppet.

Poängen är att det är precis samma situation på valutasidan. Om det uppkommer allvarliga störningar, ej föranledda av krig eller krigsfara, beror det på att man missköter den ekonomiska politiken, och då försöker på något sätt ingripa mot sig själv. Det är inte verkningsfullt. Det är i så fall mycket bättre att ansluta kronan till EMS – då får vi nämligen andra nationers stöd i fall av allmän valutaoro i världen.

Beträffande betalningslagen betonar vi moderater såväl i motionen som i reservation 6 att Sverige skall verka för förbättrad skattek kontroll över gränserna, men den får inte ges formen av fortsatt valutareglering.

Förra året vid den här tiden gjorde jag med riksdagens bistånd en studie-

*Betalningar
till och från
utlandet*

resa till viktiga EG-länder. Det framgick då klart, vilket sedan har bekräftats, att det inte blir någon gemensam källskatt på kapitalinkomster. Vidare sade man att man var med på ett ökat informationsutbyte mellan myndigheter i olika länder, men då för allvarlig brottslighet, som knarkhandel, däremot knappast vid skatteundrandragande åtgärder.

Redan den 1 juli förverkligar man inom EG den inre marknaden vad gäller kapitalrörelser och finansiella tjänster. Vad skall hända i EES-förhandlingarna? Skall vi bara ge med oss och säga att vi visserligen har infört en lag, men den får vi ta tillbaka, för vi förstår att ni inte är beredda att skicka kontrolluppgifter till Sverige om sådana här frågor. Vad tjänar i så fall hela denna omväg till?

Detta gäller för övrigt inte bara EG-länder. Man kan tänka sig något litet land med god banksekretess. Som jag har påvisat är det fullt möjligt att ta ut kapital dit och sätta in det på ett konto. Det lär vi inte kunna komma åt med hjälp av den här typen av föreskrifter.

Nej, det enda sättet att begränsa både kapitalflykt och skatteflykt är att harmonisera kapitalbeskattningen med vad som gäller i andra länder. Det kommer ni att få rätta er efter, Arne Kjörnsberg.

Anf. 117 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Jag försökte få Arne Kjörnsberg att införa det lilla ordet synnerligen i beredskapslagstiftningen om valutaregleringen. Han ville inte göra det, och han hävdade att det inte var nödvändigt att gå längre än undantagsklausulen i EGs slutliberaliseringsdirektiv. Men det är faktiskt nödvändigt och önskvärt, Arne Kjörnsberg, att Sverige går litet längre. Vår historia är en av 50 års valutareglering, och allt vi kan göra för att minska den mistro som finns i utlandet mot den svenska ekonomin är av stort värde. Allt vi kan göra för att öka tilltron till att vi skall lösa våra egna interna problem med intern anpassning är av mycket stort värde. Det skulle därför faktiskt vara av utomordentlig betydelse för den svenska ekonomin om detta lilla ord "synnerligen" kunde införas, just därför att det går litet längre än EGs direktiv.

Arne Kjörnsberg påstod att min och folkpartiets invändning mot betalningslagen var av teknisk natur. Det är faktiskt fel. Jag poängterade särskilt att vi principiellt ogillar det betalningsmonopol som betalningslagen skapar, men av hänsyn till behovet av skattekontroll har vi inte velat motsätta oss att denna lagstiftning införs. Vi har sagt, och jag upprepar det, att så fort man får ett tillräckligt utvecklat internationellt samarbete bör den här lagen avskaffas. Vi har också föreslagit i några reservationer ett antal uppmjukningar som är ganska viktiga.

Att man inte skall behöva ta reda på om betalningar är delbetalningar eller inte gjorde sig Arne Kjörnsberg en aning lustig över. Jag tycker att det är fel. Det är ett fullständigt meningslöst slag i luften att ha den typen av begränsningar i lagen. Det är därför mycket lämpligt att ta bort den.

Arne Kjörnsberg gjorde en konstig kommentar att man inte fick använda någon otäck ton mot industriministern. Om jag kommer ihåg vad jag sade var det att hans tal om kollektivt ägande och nationellt kapital bidrar till att öka misstron mot svensk ekonomi. Detta är vare sig otäckt eller någonting

annat än rena rama sanningen. Jag förbehåller mig rätten att ha den uppfattningen.

Prot. 1989/90:137
9 juni 1990

*Betalningar
till och från
utlandet*

Anf. 118 MAGGI MIKAELSSON (v):

Herr talman! Jag sade tidigare att valutareglering inte är ett självändamål. Det viktiga är att vi skall förmå att driva en nationellt självständig ekonomisk politik. I den mån vi har ändrat uppfattning inom vänsterpartiet beror det på att vi har analyserat kapitalismens utveckling. Vi ser att det behövs andra och mer effektiva metoder för att garantera självständigheten. Att kapitalet har blivit så transnationellt och fungerar över nationsgränserna innebär att det blir allt svårare att kontrollera och styra internationella transaktioner. Vi vill i dag behålla valutaregleringen för att markera att Sverige har för avsikt att driva en nationellt självständig politik.

Vi vill också ha en utredning om nya metoder. Vi vill med den utredningen bl.a. att man skall ta reda på möjligheterna för fackliga organisationer att förhindra eller påverka osunda kapitalrörelser. Jag vet inte om Arne Kjörnsberg anser att vi har ett bra ekonomiskt läge i Sverige i dag, så att det inte alls behövs någon form av styrning och kontroll.

Anf. 119 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Jag försökte i mitt anförande visa varför vi kan påräkna både ekologiska och sociala problem vid stor rörlighet hos kapitalet.

Finansutskottet gjorde en resa till bl.a. Australien i höstas. Det framkom att man även där hade slopat sin valutareglering. Man påpekade att det ekonomiska handlandet blev utomordentligt kortsiktigt. Det gör att långsiktiga investeringar inte blir så intressanta. Miljöinvesteringar får mycket svårt att konkurrera med andra spekulativa sätt att förmera kapital på. Det betyder att det finns all anledning att misstänka att vi får mycket svårt att klara de viktiga miljöinvesteringarna i framtiden.

Även på kontinenten och inom EG förekommer många besvärliga miljösituationer. Där har man en stor rörlighet av kapital. Man kan fråga sig om det inte finns ett samband mellan ekonomi och ekologi. Man kan vara så intresserad av att snabbt förmera sitt kapital, att man glömmer bort att satsa på de nödvändiga investeringarna för att komma till rätta med de ekologiska problemen. Jag tror att det finns ett allvarligt och viktigt samband där, som vi borde uppmärksamma. Vi har framfört den typen av åsikter många gånger i denna kammare och i andra sammanhang. Det finns ännu ingenting som visar att vi skulle ha fel, tycker jag.

Arne Kjörnsberg säger att socialdemokraterna inte vill sälja ut den svenska modellen. Jag är fullkomligt övertygad om att man inte vill sälja ut den. Men den svenska modellen hotas som en logisk konsekvens av kapitalets utomordentligt stora rörlighet och kraven på en utslätad och utjämnad skattelagstiftning mellan alla Europas länder. Då måste man naturligtvis anpassa sig till det land som befrämjar kapitalets rörlighet allra mest. Det är, som Lars Tobisson säger, en klar och logisk konsekvens. Det kommer att innebära stora påfrestningar på det svenska samhället. Det kommer att påverka de sociala och ekologiska systemen negativt. Det är en långsiktigt dålig process.

Vi är övertygade om att man nere på kontinenten, där miljöförstöringen är stor, successivt skall komma till insikt om att man inte kan bedriva ekonomisk politik på det sätt man gör i dag, om man har för avsikt att lämna någon form av goda livsförutsättningar till kommande generationer.

Anf. 120 ARNE KJÖRNSBERG (s):

Herr talman! Först vill jag vända mig till Lars Tobisson, som talade om prisregleringslagen. Det herr Tobisson syftade på hände i samband med det s.k. stoppaketet. Det var en extrem situation, då vi försökte att i ett slag växla ned lönebildningen i vårt land.

Jag kommer så väl ihåg ett mycket humoristiskt yttrande i finansutskottet förra året, när vi diskuterade den här frågan. Gunnar Björk talade om att en sådan här extrem situation kunde vara detsamma som 20 gånger Tuvekatastrofen. Jag vet inte hur det passar in här, men händelsens dimension var mycket extrem. Härmed har jag också kommenterat, eller i varje fall tangerat, fru Wibbles synpunkter på ordet synnerligen.

Det skulle vara av stort värde om vi med tanke på vår historia gick litet längre i fråga om valutaregleringen, säger Anne Wibble. Det kanske vore av lika stort värde om vi kunde vara överens om att det beslut som vi nu skall fatta är oåterkalleligt. Regleringen avskaffas. Men det ifrågasätts av en del. Det kanske gör samma skada som den nytta ordet synnerligen möjligen skulle göra.

Anne Wibble sade dessutom att jag var lustig. Det var jag inte alls. I varje fall var det inte min mening. Vi tror att om man hade det på det sättet att man kunde sätta i system att göra delbetalningar skulle det ge utrymme för trixande, och det vill vi inte ha.

Självfallet förstår jag att Anne Wibble förbehåller sig rätten att tycka vad hon vill, och säga det också, om industriministern. Men, fru Wibble, jag förbehåller mig rätten att säga vad jag vill, och tycka vad jag vill, om det Anne Wibble säger och tycker om industriministern. Betalt – kvitterat. Då är vi överens i den delen.

Carl Frick säger att det finns mycket besvärliga miljöproblem på kontinenten. Ja, de värsta finns i det som vi tidigare har kallat Östeuropa, och där har man minsann haft valutareglering. Vi skall inte sätta oss på alltför höga hästar, tror jag. Människorna i Västeuropa, i Frankrike och Västtyskland, kommer också att ställa sina krav. Carl Frick! Vi skall inte vara så chauvinistiska att vi tror att vi är bäst i allt, även om vi är det i mycket.

Anf. 121 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! När Arne Kjörnsberg nu skulle exemplifiera vilka omständigheter som kunde tänkas motivera ett ingripande enligt kautschukparagrafen i valutlagen drog han till med exemplet 20 gånger Tuvekatastrofen, enligt ett samtal som vi hade i finansutskottet i höstas. Det är bara det att det inte var 20 gånger Tuvekatastrofen som inträffade i februari. Vad det rörde sig om var att man skulle hitta på åtgärder för att tillata finansministern att lämna sin post utan att det märktes att detta skedde i protest mot den förda regeringspolitiken. Då drog man till med alla dessa stoppåtgärder inkl. prisstoppet, som var så befängt, därför att det riktades mot de åtgärder som

man samtidigt vidtog i andra avseenden, bl. a. höjda skatter och avgifter. Det kunde naturligtvis inte få någon effekt, utan vi fick under prisstoppets löptid de kraftigaste prishöjningar vi haft under de senaste åren. När vi nu invänder mot att ge samma möjligheter när det gäller valutalagen beror det på att vi har ett så färskt exempel på hur sådana kautschukparagrafer kan missbrukas.

Är det så att det ute i världen inträffar någon verkligt betydelsefull förändring som kan framkalla valutastörningar, kan vi inte möta den med en reglering och med att försöka sluta oss inom vårt skal – vi måste själva tillåta att den ekonomiska politiken påverkas av sådana förändringar. Slaget kan dämpas genom att vi deltar i ett internationellt valutasamarbete.

Sedan hade Arne Kjörnsberg ingenting att säga om den diskussion jag tog upp om skattekontroll och huruvida man skall utöva sådan genom att faktiskt behålla protektionistiska inslag i valutapolitiken. På annat sätt kan jag inte beskriva det faktum att man förbehåller svensk valutabank eller utländsk bank som har fått auktorisation i Sverige olika transaktioner över gränserna – det blir ju effekten av det hela.

Jag frågade, och jag upprepar den frågan: Vad händer nu? I EG har man tagit bort sådana restriktioner. Man har inte infört ett system där man är skyldig att skicka kontrolluppgifter på bankräntor över gränserna. Vi eftersträvar så nära relationer som möjligt. Vi kommer att sitta i förhandlingar om det. Skall vi i dessa förhandlingar säga: Nej, då står vi utanför EES, för vi kan inte godta den här situationen? Eller skall vi göra det som Arne Kjörnsberg och regeringen egentligen redan har förutskickat, nämligen återkalla den här lagstiftningen? Då ställer jag frågan: Vad skall det tjäna till att införa den? Det måste ju vara helt fel signal som Arne Kjörnsberg och regeringen därigenom skickar till våra förhandlingsmotparter i EES-processen.

Det går inte att förklara hur det här hänger ihop, men jag skulle faktiskt vilja be om i varje fall ett litet försök på de tre minuter som Arne Kjörnsberg kan ha kvar.

Anf. 122 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Avskaffandet av valutaregleringen är oåterkalleligt, sade Arne Kjörnsberg och önskade att vi vore ense om det. Jag tycker självfallet att det är utomordentligt bra att han uttrycker sig på det sättet. Det är just för att markera att avskaffandet är oåterkalleligt som jag kräver att ordet "synnerligen" skall tillföras.

Det var tydligen att trampa på en utomordentligt öm tå att över huvudet nämna industriministerns namn och än mer att citera någonting som han skulle ha sagt. Jag måste säga att det gläder mig mycket att jag får tillfälle att så här helt naturligt upprepa vad jag inledningsvis sade – jag gör det eftersom jag tycker att det är ett mycket sanningsenligt påstående, och alltid övertygar det någon ytterligare litet grand. Jag sade: "Industriministerns många uttalanden om kollektivt ägande och nationellt kapital bidrar till att öka de utländska företagens misstro mot Sverige."

Jag hoppas att Arne Kjörnsbergs typ av argumentation är ett fall av "Argu-

mentationen svag – höj rösten!” och att han faktiskt i sitt innersta vet att vad jag har sagt är sant.

Anf. 123 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Arne Kjörnsberg beskyllde mig och miljöpartiet för något slags miljöchauvinism. Men det är faktiskt inte alls vad det är fråga om. Det är i stället en oro över den miljöutveckling som dels sker i vårt land, dels förekommer på kontinenten. Vi förväntar oss faktiskt att det även där nere kommer ett kraftfullt uppvaknande med anledning av de problem som den förda ekonomiska politiken medför.

Att man har och har haft en fruktansvärd miljöförstöring i öst beror väl närmast på att man inte har haft någon ekonomi över huvud taget att tala om. Det är två helt skilda system som har arbetat vart och ett på sitt sätt och lett till olika grad av miljöförstöring. Jag tror inte att något av de två olika typerna av ekonomiska system kan frånhända sig ansvaret för den miljöförstöring som uppstått på ömse sidor.

Det är bara en förhoppning från vår sida att man skall komma till insikt om detta och förstå att en överrörlighet hos kapitalet innebär att det blir mycket svårt att få till stånd de nödvändiga satsningarna på ekologiska och miljömässiga investeringar, som vi faktiskt behöver för att vi skall få en fungerande framtid.

Det kan inte vara meningen att det samlade resultatet av våra arbetsinsatser skall hamna i spekulationer i fastigheter och andra saker. Det vore faktiskt på lång sikt oändligt mycket bättre om de pengarna kunde användas för en ordentlig uppbyggnad av ett fungerande svenskt näringsliv som är resursnålt och för att få till stånd ett jordbruk och andra näringar som inte förstör vår natur. Vi har ett ansvar för kommande generationer och även ett internationellt ansvar, och det tycker jag att vi skall ta. Det viktiga i svensk politik är kanske ändå att kraftfullt verka för att kapital används på ett långsiktigt förnuftigt sätt och inte på ett kortsiktigt spekulativt sätt.

Anf. 124 ARNE KJÖRNSBERG (s):

Herr talman! Som alla förstår var Lars Tobissons påstående om skälet till stoppaketets framläggande en insinuation och ingenting annat. Det inser naturligtvis alla utom möjligen herr Tobisson.

När herr Tobisson med benägen hjälp från riksdagen, som han själv uttryckte det, var ute och reste i Europa förra sommaren och talade med företrädare för framstående EG-länder hade det varit naturligt om herr Tobisson hade frågat varför EG-länderna i sitt slutliberaliseringsdirektiv har det som Lars Tobisson kallar för en kautschukparagraf.

Anne Wibble tror att hon trampade på en öm tå när hon talade om Rune Molin. Låt mig erkänna att jag för min del nog trampade över. Skälet till att jag var så känslig var att jag precis innan jag gick ner i kammaren satt och läste en broschyr som jag fått mig tillsänd som riksdagsledamot, där Rune Molins ansikte var präglat på en tegelvägg, och så var det en massa antydningar om murar, taggtråd, koncentrationsläger och allt det där som var så aktuellt i löntagarfondsdebatten, inte från Anne Wibbles sida men från andra debattörers i det sammanhanget. Jag erkänner att jag var litet ömtåad och trampade över när jag kommenterade Anne Wibbles anförande.

Till Carl Frick vill jag säga att östlänterna inte hade någon ekonomi alls, men valutareglering i kubik, det hade de, och det har inte hjälpt i miljöfrågorna.

Jag påstår inte att ni är miljöchauvinistiska, Carl Frick. Vad jag ville ha sagt var bara att medborgarna i de länder i Västeuropa som Carl Frick talar om också kommer att ställa krav. Det gör de redan, och vad jag ville säga var att vi säkert kommer att kunna hjälpa varandra. Vi får hjälpa dem och de får hjälpa oss i kampen mot kapitalet, för en kamp blir det onekligen. Vi har ju företagsledare i Sverige som säger att blir det en lagstiftning på arbetsmiljö- och miljöområdet som de inte kan acceptera flyttar företagen utomlands. Det enda sättet att bemästra det är att många väl utvecklade länder har ungefär samma ambitioner när det gäller miljöfrågorna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 12 juni.)

14 § Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkande
1989/90:KU40 Viss ändring i riksdagsordningen.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 12 juni.)

15 § Inlösen av villkorslån till Broströms Rederi AB

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1989/90:TU29 Inlösen av villkorslån till Broströms Rederi AB (prop. 1989/90:122).

Anf. 125 MAGGI MIKAELSSON (v):

Herr talman! Jag skall fatta mig väldigt kort och bara yrka bifall till vänsterpartiets reservation till trafikutskottets betänkande 29.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 12 juni.)

16 § Beslut om fortsatt ärendehantering den 11 juni

Kammaren beslöt att ärendehantering skulle fortsättas måndagen den 11 juni.

Prot. 1989/90:137 **17§** Kammaren åtskildes kl. 22.52.
9 juni 1990

*Inlösen av villkors-
lån till Broströms
Rederi AB*

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Lördagen den 9 juni

1 § Förnyad bordläggning	1
2 § Livsmedelspolitiken	1
Jordbruksutskottets betänkande JoU25	
Debatt	
Karl Erik Olsson (c)	
Sven Eric Lorentzon (m)	
Bengt Rosén (fp)	
Annika Åhnberg (v)	
Åsa Domeij (mp)	
Hans Gustafsson (s)	
Jordbruksminister Mats Hellström	
Ingvar Eriksson (m)	
Lars Ernestam (fp)	
Lennart Brunander (c)	
Håkan Strömberg (s)	
Carl G Nilsson (m)	
Anders Castberger (fp)	
Karin Starrin (c)	
Åke Selberg (s)	
Kjell Ericsson (c)	
Carl Frick (mp)	
Marianne Carlström (s)	
Lena Öhrsvik (s)	
Roland Larsson (c)	
Paul Cizuk (mp)	
Förste vice talmannen (om sammanträdets fortsättning under kvällen)	
Beslut	87
3 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 8 juni	88
Utbildningsutskottets betänkande UbU25	88
Finansutskottets betänkande FiU28	90
Justitieukskottets betänkande JuU29	90
Lagutskottets betänkande LU22	91
Utrikesutskottets betänkande UU20	91
Socialutskottets betänkande SoU19	91
Kulturutskottets betänkande KrU23	92
Trafikutskottets betänkande TU26	92
Jordbruksutskottets betänkande JoU17	93
Näringsutskottets betänkande NU40	95
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU25	95
Bostadsutskottets betänkande BoU19	96

Prot. 1989/90:137 9 juni 1990	4 § Meddelande om sammanträdena den 11 och 12 juni 96 Talmannen	
	5 § Uppskov med behandlingen av vissa ärenden 96 Trafikutskottets betänkande TU28 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden 96 Näringsutskottets betänkande NU44 Beslut 96	
	6 § Beslut om uppskjuten votering av kvällsärenden. 97	
	7 § Räntebidrag och bostadsbidrag för år 1991, m.m. 97 Bostadsutskottets betänkande BoU21 Debatt Agne Hansson (c) Knut Billing (m) Erling Bager (fp) Jan Strömdahl (v) Kjell Dahlström (mp) Magnus Persson (s) <i>(forts. 10 §)</i>	
	8 § Ajournering för middagsuppehåll 115	
	9 § Återuptagna förhandlingar 115	
	10 § Räntebidrag och bostadsbidrag för år 1991, m.m. (forts. BoU21) 116 Knut Billing (m) Agne Hansson (c) Magnus Persson (s) Birger Andersson (c) Britta Sundin (s) Kjell Dahlström (mp) Jan Strömdahl (v) <i>Beslut skulle fattas den 12 juni</i>	
	11 § Fisket 126 Jordbruksutskottets betänkande JoU22 Debatt Jens Eriksson (m) Anders Castberger (fp) Lennart Brunander (c) Annika Åhnberg (v) Åsa Domeij (mp) Kaj Larsson (s) Christer Skoog (s) <i>Beslut skulle fattas den 12 juni</i>	
	12 § Tillsyn enligt djurskyddslagen, m.m. 148 Jordbruksutskottets betänkande JoU23 Debatt Sven Eric Lorentzon (m) Anders Castberger (fp) Lennart Brunander (c) Annika Åhnberg (v) Marianne Samuelsson (mp)	

	Åke Selberg (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 12 juni</i>	
13 §	Betalningar till och från utlandet.	115
	Finansutskottets betänkande FiU37	
	Debatt	
	Lars Tobisson (m)	
	Anne Wibble (fp)	
	Maggi Mikaelsson (v)	
	Carl Frick (mp)	
	Arne Kjörnsberg (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 12 juni</i>	
14 §	Viss ändring i riksdagsordningen.	171
	Konstitutionsutskottets betänkande KU40	
	<i>Beslut skulle fattas den 12 juni</i>	
15 §	Inlösen av villkorlån till Broströms Rederi AB	171
	Trafikutskottets betänkande TU29	
	Debatt	
	Maggi Mikaelsson (v)	
	<i>Beslut skulle fattas den 12 juni</i>	
16 §	Beslut om fortsatt ärendehantering den 11 juni.	171

